

RAMBYNO REGIONINIS PARKAS

ŠEREIKLAUKIO DVARO ISTORINIAI TYRIMAI

I dalis – Pagrindinis tekstas

Darbo užsakovas: Rambyno regioninio parko direkcija

Darbo autorius: dr Martynas Purvinas

Kaunas – 2019 m.

TURINYS

1. ŠEREIKLAUKIS IR JO APYLINKĖS.....	4 p.
1.1. Šereiklaukio apylinkių ištirtumas.....	4 p.
1.2. Šereiklaukio apylinkių gamtiniai ypatumai.....	6 p.
1.3. Šereiklaukio apylinkių proistorės bruožai.....	8 p.
1.4. Kiti Šereiklaukio apylinkių ypatumai.....	12 p.
2. ISTORINĖ ŠEREIKLAUKIO DVARO RAIDA NUO ĮSIKŪRIMO LAIKŲ IKI DABAR ..	15 p.
2.1. XV-XVIII a. žinios apie Šereiklaukį.....	15 p.
2.2. Žinios apie XVII-XVIII a. Šereiklaukio gyventojus.....	19 p.
2.3. Suvestinės žinios apie Šereiklaukio apylinkes XVI a. ir vėliau.....	23 p.
2.4. XIX a. žinios apie Šereiklaukį ir apylinkes.....	26 p.
2.5. Žinios apie XVIII-XX a. Šereiklaukio gyventojus.....	31 p.
2.6. 1914-1915 m. žinios apie Šereiklaukio gyventojus.....	44 p.
2.7. XX a. žinios apie Šereiklaukį ir apylinkes.....	51 p.
2.8. Atsiminimai apie Šereiklaukio dvarą.....	56 p.
3. ŠEREIKLAUKIO DVARO ŪKINĖ RAIDA.....	59 p.
3.1. Žinios apie Šereiklaukio dvaro ir apylinkių ūkinę raidą XVII-XIX a.....	65 p.
3.2. Žinios apie Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ūkinę raidą 1900-1919 m.....	76 p.
3.3. Žinios apie Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ūkinę raidą 1920-1944 m.....	88 p.
3.4. Žinios apie buvusio Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ūkinę raidą nuo 1945 m.....	99 p.
4. ŠEREIKLAUKIO ADMINISTRACINĖ IR POLITINĖ REIKŠMĖ ISTORIJS BĖGYJE	100 p.
5. ŠEREIKLAUKIO DVARO VALDYTOJAI.....	104 p.
5.1. Žinios apie Šėnų (<i>Schön</i>) giminės asmenis Šereiklaukyje XVIII a.....	106 p.

5.2. Žinios apie politiką Heinrichą Teodorą fon Šėną.....	108 p.
5.3. Žinios apie XVIII-XX a. Dreslerių giminės žmones.....	110 p.
5.4. Žinios apie paskutinįjį Šereiklaukio dvarininką Konradą fon Dreslerį.....	118 p.
6. ŠEREIKLAUKIO DVARO SODYBA IR PASTATAI.....	123 p.
6.1. Šereiklaukio dvaro sodyba ir statiniai XVI-XVIII a.....	124 p.
6.2. Šereiklaukio dvaro sodyba, jos statiniai ir aplinka XVIII a. šaltiniuose.....	126 p.
6.3. Šereiklaukio dvaro sodyba, pastatai ir aplinka XIX a. šaltiniuose.....	131 p.
6.4. Šereiklaukio dvaro sodyba ir jos aplinka 1900-1944 m. šaltiniuose.....	138 p.
6.5. Šereiklaukio buvusio dvaro sodyba ir jos aplinka 1945-2000 m. šaltiniuose.....	142 p.
6.6. Šereiklaukio dvaro sodybos pastatų senoji ikonografija.....	147 p.
IŠVADOS.....	152 p.
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	154 p.

Darbo antroji dalis

ILIUSTRACINĖ DALIS

1. ŠEREIKLAUKIS IR JO APYLINKĖS – BENDRIEJI DALYKAI

Šioje įvadinėje dalykai trumpai aptariamas vietovės ištirtumas, gamtiniai ypatumai, archeologiniai duomenys apie tas apylinkes, įvairios žinios apie tą vietovę ir pan.

1.1. Šereiklaukio apylinkių ištirtumas

XVIII – XIX a. pradėjus domėtis krašto senąja istorija ir vietiniais ypatumais, dažniau minėtas netolimas legendinis Rambyno kalnas. Prūsijos karalystėje ir vėlesnėje Vokietijos imperijos daug dėmesio buvo skiriama Kryžiuočių (Vokiečių) ordino istorijai, tik vėliau susidomėta senąja Prūsa ir kt.

Šereiklaukis, kaip didelis dvaras bei žirgynas, trumpai buvo paminimas gausiuose informaciniuose XIX a. tekstuose, tačiau reikšmingesnių studijų apie tą vietovę tuomet nebūta.

XX a. pradžioje žinių apie Šereiklaukio dvaro praeitį surinko kraštotyrininkė J. Kop, 1913 m. išleidusi vertingą knygą apie stambesnius dvarus Gumbinės apygardoje [86]. Po Pirmojo pasaulinio karo Vilkyškių apylinkėse mokytojavęs kraštotyrininkas O. Švarcynas aptiko daugiau žinių apie Šereiklaukio praeitį [137]. Vėlesnės publikacijos daugiausiai remdavosi tų dviejų autorių darbais, retai pateikdamos naujų duomenų. Tuose darbuose remtasi Tilžėje ir Ragainėje aptiktais senais dokumentais, kurių didžioji dalis, veikiausiai, neišliko.

Tada lyg nebandyta remtis platesnėmis duomenų bazėmis (pavyzdžiui, apskrityse, valsčiuose, vadinamose registracijos apylinkėse kauptomis žiniomis apie ūkinę veiklą, gyventojus ir kt.). Tokie nepublikuoti duomenys, veikiausiai, buvo sunaikinti, Antrojo pasaulinio karo pabaigoje ir pokariu niokojant okupuotą Mažąją Lietuvą ir Rytprūsius.

1944 m. į Vakarus buvo vežami kai kurie seni dokumentai ir kita istorinė medžiaga, ten atsidūrusi įvairiuose rinkiniuose ar visai pražuvusi. Vėlesniais dešimtmečiais atskiri asmenys ir kai kurios organizacijos bandė kaupti išskaidytą medžiagą apie sunaikintuosius Rytprūsius. Susiburdavę krašto išeiviai ir jų palikuonys organizuodavo tęstinius ar vienkartinis leidinius apie savo gimtąjį kraštą, kuriuose publikuota atsiminimų, žinučių, kartais rimtesnių studijų apie įvairias vietoves. Deja, išeivijos spaudoje Vokietijoje nebuvo paskelbta išsamių žinių apie Šereiklaukio praeitį, kokių būta apie kitas vietoves. Ten dažniau kartoti jau žinomi dalykai.

Iš Mažosios Lietuvos į Vakarus pasitraukę lietuvininkai daugiau telkėsi Kanadoje, JAV, Australijoje ir kitur, kur taip pat rūpinosi savo leidiniais. Deja, išsamesnių žinių apie Šereiklaukį lietuviškosios išeivijos spaudoje nepavyko aptikti.

Sovietų okupuotoje Lietuvoje žinios apie tikrąją praeitį, Mažąją Lietuvą (kaip sunaikinimui pasmerktą kraštą) negalėjo būti skelbiamos. Tuometinėje periodikoje ir kitur kartais būdavo propagandinių žinučių ir pan. apie tariamus naujosios santvarkos laimėjimus, neminint konkrečios padėties. Senieji dokumentai, literatūra ir kt. buvo masiškai naikinami, jų likučiai (kaip ir visa kartografinė medžiaga) tapo slaptais, jie nebebuvo prieinami daugumai tyrėjų.

Sovietinio atšilimo metais gal ir netyčiomis miškininkų žurnale buvo paskelbta žinutė apie „Šereiklaukio“ sodybos apželdinimą [148]. Ji liudijo, kad buvusio dvaro parkas ir sodybvietės želdiniai 1957-1958 m. dar buvo pakankamai išpūdingi, kad jų dar nespėta suniokoti, jie buvo priskirti (nors ir neoficialiai) prie lankytinų vietų.

Tą kukli žinutė pratęsė lietuviškų kraštotyrinių duomenų publikavimo tradiciją, pradėtą dar Adomo Brako ir kitų (pavyzdžiui, [143]).

Sovietų okupuotos Lietuvos tuomet nepasiekdavo Vakaruose pasirodžiusios publikacijos apie Šereiklaukį (pavyzdžiui, [130], [21]). Vokietijos išėivių spaudoje būta ir savotiškų žinių, pavyzdžiui, apie 1933 m. Ragainėje gimusį G. Šereikį (ar Šereiką) [52], kurio giminė per šimtmečius išsaugojo senovinį asmenvardį.

Šilutėje paslapčiomis besidarbavęs kraštotyrininkas Petras Jakštas iš tuomet prieinamų šaltinių surinko žinių apie Šereiklaukio dvarą [145], ilgai likusių rankraštyje.

Lietuvos Atgimimo ir nepriklausomybės atgavimo laikais pasirodė daug žinučių apie užmirštąją (užmarščiai pasmerktą) Mažąją Lietuvą, kur buvo primenamas ir Šereiklaukis (pavyzdžiui, [150], [114]) – ten aptiktas piliakalnis ir sovietmečiu sunykęs kaimas.

Nuo tada publikuota įvairių žinių apie Šereiklaukį: apie tenykštį Milžinkapį [146], apie buvusį mitologinį akmenį „Vestuvių vežimas“ [149] ir kt.

Vis tik profesionaliais ir rezultatyviais Šereiklaukio istorijos ir jo paveldo tyrimais dar ilgai neužsiimta. Pavyzdžiui, „Lietuvos architektūros istorijoje“ nesugebėta ir nenorėta kvalifikuotai apibūdinti Šereiklaukio dvaro sodybos [101], kraštotyrininkų rengtoje knygoje apie krašto dvarus [142], remiantis dar sovietmečiu rinktais P. Jakšto duomenimis ir kt., pateikta klaidingų žinių apie Šereiklaukį.

2004 m. autorius paskelbė pirmąją mokslinę studiją apie Šereiklaukio dvaro raidą, pasitelkdamas iki tol Lietuvoje nepublikuotus šaltinius ir savųjų tyrimų duomenis [119]. Tada (dar neturint vėliau aptiktų žinių apie tą vietovę) dar nepavyko apibūdinti visų dvaro sodybos ypatybių ir kt. Vis tik tada pirmą kartą išsamiau apibūdintas didžiojo dvaro ūkis, tuometinė žemėvalda, demografinė situacija ir kt. 2010 m. autorius paskelbė

dar žinių apie Šereiklaukio dvaro likimą [121]. M. Purvino studijos apie Šereiklaukio dvaro istorinę raidą [119] santrauka vokiečių kalba paskelbta išeivijos leidinyje „*Memel Jahrbuch*“ [120].

Žinių apie Šereiklaukio apylinkių senovę skelbė V. Šimėnas ir kiti archeologai (pavyzdžiui, [147],[44], [80]).

Šis dvaras, jo palivarkas ir kt. autoriaus trumpai apibūdinti 2014 m. išleistame „Lietuvos dvarų sodybos atlase“, jo antrame tome apie senuosius dvarus Pagėgių savivaldybės teritorijoje [126], [122], [123], [124].

Dar paminėtinos gausios istoriko V. Almonaičio ir talkininkų publikacijos apie Šereiklaukio senovę, dabartines vietas įdomybes (pavyzdžiui, [9], [8]).

Šiame darbe pirmą kartą Lietuvoje (ir, veikiausiai, pasaulyje) surinkti gausūs duomenys iš senųjų publikacijų bei istorinių šaltinių, pateikiama iki šiol mažai žinoma informacija apie Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių praeitį.

1.2. Šereiklaukio apylinkių gamtiniai ypatumai

XIX a. Vokietijoje ir Rytprūsijoje plėtojantis turizmo verslui, ieškota įdomesnių vietovių, įdomių jų praeities ar gamtinės aplinkos momentų. Tai skatino ir žinių apie atskiras vietas ir regionus paieškas, gal padėjo ir tuomet besiplėtojusiame kraštotyrimo judėjime.

Atvykstantiems iš Vokietijos turistams Šereiklaukis tarpukariu ir anksčiau būdavo pristatomas kaip „Klaipėdos krašto Šveicarija“, kaip viena iš trakėnų veislės žirgų kilmės vietų. Iš ten buvo galima pamatyti Ragainės pilį kitapus Nemuno [71].

Išeiviams pokariu prisimenant Šereiklaukio apylinkes, minėtas senasis vieškelis Vilkyškiai-Šereiklaukis, ties juo stovintis senovinis pagoniškas piliakalnis. Nuo jo praeityje atsiverdavo patrauklūs vaizdai: dirbami laukai, kaimai ir dvarų sodybos. Rytų pusėje matydavosi Jūros upė, supama žalių pievų, už jų tolumoje dunksojo didieji Jūravos girios pušynai. Toliau kirstas Opstės (*Abst*) upelis, ištekantis iš piliakalnio papėdės. Už jo plytėjo Opstainys: dideli dvaro laukai ir mažesni valstiečių laukeliai. Vakaruose plytėjo Raudondvario (*Rothof*) dvaras, prieškariniu nupirktas ir sumanus šeimininko rankose suklestėjęs. Ten tinkamai derintasi prie permainingų (lengvų ir sunkių) dirvų, naudotos Jūros slėnio pievos. Opstainys išsiskirdavo stambiomis ūkininkų sodybomis. Žole apaugusius kiemus supo tvartai ir daržinės, ties gyvenamaisiais namais ošė senovinės liepos. Opstainio dvaras turėjo gražų parką, senesnius ūkinius statinius, dengtus čerpėmis [17].

Keleriškių žemės buvo skurdesnės, ten plytėjo daugiau smėlynų, įsiterpdavo pušynėliai. Kaimas dar vertėsi iš našių pievų prie Jūros upės. Toliau iki Šereiklaukio tęsėsi miškas. Ten atvykus pasitikdavo nendrėmis

apjuostas Malūno tvenkinys ir senasis vandens malūnas. Tvenkinio užtvanka ėjo didžiulėmis tuopomis apsodinta alėja. Kairiau (rytuose) plytėjo pagrindinis dvaras (*Hauptgut*) – 6000 margų valdęs ūkis. Vakarų pusėje kilo pačios didžiausios apylinkių kalvos. Prisiminta, kad Lietuvos Respublikos valdymo metais (1923-1939 m.) Šereiklaukio dvaro savininkas daug nusipelnė vokiškumui ir pasitraukė iš ten, artėjant sunkiesiems 1945 metams. Didžiausiu dvaro turtu buvo ties Jūros ir Nemuno santaka plytėjusios pievos. Jos leido dvare plėtoti gyvulininkystę ir žirgininkystę. Svarbia dvaro dalimi buvę jo valdyti miškai. Iki 1914 m. įpėdiniams dalinantis Šereiklaukio dvaro palikimą, didžioji dalis Šereiklaukio girios ąžuolynų buvo iškiršta. Vėlesniais laikais kirtimų plynės vėl buvo apsodinamos mišku [17].

Šereiklaukio mokykla, medžioklių (jėgėrių) ir samdinių namai skendėjo žalumoje. Plytėjo didelis dvaro parkas. Aplinkinės aukštumos buvo apsodintos eglėmis, žadėjusiomis greitesnį pelną. Pakilumoje stovėjo Dalnico (*Dallnitz*) palivarko sodyba. Nuo ten atsiverdavo gražūs vaizdai į Nemuno slėnį ir tolumoje rūkstančius Ragainės celiuliozės fabriko dūmtraukius [17].

Einant šiaurės link pro idilišką girininkijos sodybą, pasiekiamos gretimo Pempynės dvaro žemės. Už miško žemumoje plytėjo 2000 margų to dvaro valdų. Ten sugebėta labai intensyviai ūkininkauti. Mišku tebūdavo galima vaikščioti tik keliais – dėl gausių laukinių žvėrių girios plotai būdavo aptverti tvoromis. Tačiau sovietmečiu viskas pasikeitė – ankstesni trobesiai naikinti, nebeliko pavėsingų medžių, tvarkingų kelių [17].

Vaizdingas Šereiklaukio apylinkių kraštovaizdis: virš Nemuno slėnio aukštai iškylančios kalvos, aukšti ir statūs šlaitai kairiajame slėnio šlaite, nuo aukštumų atsiveriantys tolimi vaizdai į Nemuno vingius, užliejamas pievas slėnyje ir didelius miškų masyvus, ilgai vadintas „Lietuvos Šveicarija“ ar „Lietuvos Italija“ [34] ir reklamuotas praeities keliautojams. Priminta, kad slėnio pievose ganyti už olandiškus puikesni galvijai, kad ten veisiami ypatingi arkliai, kurių geidžia Prūsijos ponai.

Aprašytas ąžuolais ir spygliuočiais medžiais apaugęs Šereiklaukio kalvynas (*Schreitlaugker Höhenzug*), dar vadintas ir Vilkyškių aukštumomis (*Willkischker Höhe*). Pabrėžta apylinkėse vyraujanti augalijos žaluma, metų bėgyje besikeičiančios gamtos spalvos. Iškylantis Kopyčkalnis (*Kapellenberg*) leidžia apžvelgti tarp ąžuolų ir eglių atsiveriančius vaizdus į Nemuno slėnį, Ragainę ir Tilžę. Nuo ten nebetoli iki Rambyno šventkalnio [34].

1997 m. kraštotyrininkas K. Tolvaiša ties Jūros upės ir Nemuno santaka pastebėjo tik Šereiklaukio dvaro sodybvietėje išlikusį seną buvusios spirito varyklos pastatą su aukštu dūmtraikiu. Paminėti vietovę užliejantys potvyniai, aukštumėlėje buvusi Anos Blankienės sodyba [153].

Vokiškoje literatūroje, ypač išeivijos leidiniuose, Vilkyškių kalvagūbrio aukštumos tarp Tilžės ir Ragainės ne kartą vadinamos „Šereiklaukio aukštumomis“ (vok. *Schreitlauker Höhenzuge*) [20].

Kaip tą vietovę apibūdindavo profesionalūs tyrėjai?

Dar XIX a. Vokietijos gamtininkai nagrinėjo Rytprūsių geologijos ir geomorfologijos (paviršiaus struktūros) ypatumus. Tada nustatyta, kad Vilkyškių kalvagūbrį suformavo senovinis ledynas, kad prie jo (dabartinio Jūros žemupio kairiajame krante) buvo susiformavęs prieledyninis ežeras, pavadintas „Jūros dubeniu“. Tuomet aptikta, kad senovinis Nemunas netekėjęs savo dabartine vaga į Kuršių marias link šiandieninės Rusnės, o ties Šereiklaukiu tekėjęs pietų link, dabar išlikusiu senslėniu iki vėlesnio Priegliaus upės slėnio, kuriuo tekėjęs pro paskesnių laikų Karaliaučių į šiandienines Aismares [90].

Tuomet nustatyta, kad susikaupę ledyno tirpsmo vandenys galop pralaužę gamtinę užtvartą (šiandieninį Vilkyškių kalvagūbrį) ir ta pralauža (pro vėlesnius Ragainę ir Rambyną) paplūdo į vakarus, išplaudami naują Nemuno žemupio vagą ir formuodami dabartinę Nemuno delta. Ta prasme Šereiklaukio apylinkės įdomios kaip ryškių gamtinių pokyčių vieta, kur išliko labai senų ir vėlesnių epochų gana ryškios žymės.

Vėliau šias apylinkes nagrinėjo ir Lietuvos gamtos tyrėjai.

Vilkyškių kalvagūbrio gamtinę kilmę aiškines A. Basalykas nurodė, kad ties dabartine Jūros upės ledynmečio epochoje buvo susidūrę du didžiojo ledyno liežuviai: Vakarų Žemaičių ir Nemuno žemupio. Vilkyškių – Šereiklaukio apylinkės pagal anuometinę klasifikaciją buvo priskirtos Vakarų Žemaičių plynaukštės Vilkyškių – Pagėgių mikrorajonui. Ledynmečio pabaigoje gilesnio prieledyninio baseino buvo išlyginta Vilkyškių kalvagūbrio ketera. Ji apibūdinta kaip stambiai banguotasis priemolingasis vietovaizdis. Į to mikrorajono ribas įeina ir Nemuno slėnis vadinamojoje Ragainės pralaužos atkarpoje, kur tęsiasi salpinės terasos vietovaizdis ir potvynių užsemiamos lankos [18].

Detaliau apibūdinant šias apylinkes [19], nurodytas, kad baigiantis ledynmečiui šią teritoriją buvo apsėmusios prieledyninės marios, tada Vilkyškių kalvagūbrio aplyginta ketera buvo virtusi salų virtine. Vėliau toms marioms nuslūgus, tas kalvagūbris virto sausuma, o Nemunas prasigrauzė per Vilkyškių kalvagūbrį. Visa tai lėmė apylinkių dirvožemių pobūdį (kai kur buvo prineštas storas smėlio sluoksnis, kalvagūbrio kalvose liko moreninis gruntas ir kt.).

1.3. Šereiklaukio apylinkių proistorės bruožai

Šiandien žinomi gausūs piliakalniai abipus Nemuno, piliakalnių virtinė Jūros upės slėnio dešiniajame krante ir kitkas rodo, kad šios vietovės ties dabar žinomu Šereiklaukiu buvo nuo seno tankiai gyvenamos. Iš istorinių šaltinių žinoma apie XIII a. pabaigoje į Nemuno žemupį įsibrovusį Kryžiuočių (Vokiečių) ordiną, jo

kovas su vietos gyventojais skalviais. Rašyta, kad 1277 m. kryžiuočiai užėmė prūsų (skalvių) tvirtovę *Ramigę*, kuri stovėjusi priešais *Ragainę* (atseit, kitame Nemuno krante).

Vėlesnių laikų kraštotyrininkai priminė žinią apie žymų skalvį *Sarektą* (ar *Sarecką*), kuris kovojęs su kryžiuočiais. Spėliota, kad jo pilis galėjusi stovėti ant vėliau pagarsėjusio *Koplyčkalnio*. Bandyta vėliau žinotą *Šereiklaukį* sieti su senovinių kryžiuočių karo kelių aprašymais [56].

Dar XIX a. rašiniuose vis minėtas *Koplyčkalnis*, kaip galimas šių apylinkių senovinis centras. Ir 1940 m. žinomas Vokietijos archeologas H. Crome tebespėliojo, kad senuose raštuose minėta skalvių *Ramigės* pilis galėjo stovėti ant *Koplyčkalnio* (*Capellenberg*) *Šereiklaukio* girioje. Veikiausiai, ta vieta atrodė labai romantiškai ir įspūdingai, norėtasi ją sieti su senoviniais laikais.

Neatlikus profesionalių archeologinių tyrimų, apie *Šereiklaukio* apylinkių senovę spėliota ir vėlesniais laikais, pokarinėje Vokietijoje ir pan.

Senoviniais įtvirtinimais domėjęsis išeivijos kraštotyrininkas G. Salemkė rengė ir skelbė senovinių piliakalnių bei kitų objektų schemas. Su senovės paveldu sietas *Koplyčkalnis* (*Kapellenberg*) prie *Šereiklaukio* dvaro sodybos, jo manymu senovėje galėjęs būti stebėjimo punktu, pilaite ar pan., gal ir alkakalniu – šventkalniu. Vėlesniais laikais padėtį pakeitė kalvos viršuje pastatyta koplyčia, greta jos įrengtos dvarininkų kapinės, į kalną nutiesta alėja, pritaikyta arklinėms kariatoms. Toje pačioje publikacijoje buvo pateikta piliakalnio ties *Opstainiais* schema. Tas piliakalnis netoli nuo kelio *Vilkyškiai-Opstainys-Šereiklaukis* buvo greta upelio ištakų. Šiauriau to nemažo piliakalnio buvusi dar viena kalva su senovinių įtvirtinimų pėdsakais – spėjamas istorinis paveldo objektas [129].

Pabrėžtina, kad nuo seno įvairių entuziastų, vėliau ir muziejų kaupiti archeologiniai radiniai, nepublikuotos žinios apie praeities tyrinėjimus ir kt. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje ir pokariu žuvo ar išsisklaidė. Negrįžtamai buvo prarasta daug kaupotos informacijos apie šio krašto senovę.

Vėl ir vėl buvo grįžtama prie senųjų raštų – negausių istorinių šaltinių, rengtų dar *Ordino* laikais.

Žinomoje *Petro Dusburgiečio* kronikoje, vėliau *Mikalojaus Jerošiniečio* kronikoje rašyta apie žymų skalvių vadą *Šereiką* (*Sarecka, Sarecke*), kuris *Skalvos* žemėje turėjo savo pilį. Apie 1276 m. tas skalvių vadas žuvęs kovoje su *Kryžiuočių* (*Vokiečių*) ordinu [11].

Ta žinia laikoma seniausiu žinomu *Šereikos* pilies paminėjimu rašytiniuose šaltiniuose. Tuomet (kol ordinas dar nebuvo nukariavęs visos *Skalvos*) ta pilis tikrai buvusi baltiška (priklausė skalviams, o ne į kraštą besibrovusiems kryžiuočiams). Minėtose kronikose nurodyta, kad ta pilis vadinosi paties *Šereikos* vardu, o ne kažkoku kitu vardu. Atrodo, kad tai įdomus ir retas atvejis – *Ordino* dokumentuose paminėtos baltiškos

(senprūsių, žemaičių, lietuvių ir kt.) pilys gal dažniau vadintos ne kokiais asmenvardžiais, o veikiau vietovardžiais. Gal skalvis Šereika ir tiesų buvo įsimintina asmenybė, apie kurią atsiminimai išliko ilgai. Tai galėjo lemti Šereiklaukio (Šereikos žemės) vietovardžio tvarumą. Atrodo, kad Ordino valstybėje tos vietos nebandyta pervadinti koku kitoku (pavyzdžiui, vokišku) vardu. Gal Šereikos vardu vadinta vietovė buvo tapusi aiškiu orientyru užkariautame krašte, kuris ilgai liko gana paslaptingu.

Lietuvoje paskelbtas 1344 m. Kryžiuočių (Vokiečių) ordino dokumento vertimas apie skalvių (?) kilmės broliams Praikai (*Prayken*) ir Drabilgai (*Drabilge*) dovanotą žemę šalia Šereikos pilies [12]. Dokumento originale nurodoma „*huse Sareibe*“, tad ten galėjo būti kalbama ne apie „pilį“, bet apie „namus“ ar „sodybą“. Žinoma, kad senoji skalvių pilis, sieta su garsiuoju Šereika, buvo sunaikinta dar XIII a. pabaigoje, Ordinui puolant apylinkes ties Rambynu ir Ragaine.

Galima spėti, kad vėliau ta pilis nebebuvo atstatoma (bent jau kaip stabilesnis objektas), tačiau liko prisiminimas apie tą vietovę, perėmusią Šereikos vardą (įvairiai, neretai iškraipytai ar klaidingai užrašinėta skirtinguose dokumentuose ir publikacijose). Gal ten kas nors galėjo apsigyventi dar iki minėtų dviejų brolių naujakurstės.

Pažymėtina, kad to laiko (XIV a. vidurio ir vėlesniuose) negausiuose Ordino dokumentuose Šereikos pilis nebeminėta kaip koks realiai egzistavęs objektas – su savo įgula, gyventojais, vadais, pajamomis ar išlaidomis ir t.t. Veikiausiai tai tebuvo prisiminimas apie praeityje buvusią pilį, minėtas lokalizuojant dovanojamo žemės sklypo vietą – tą teritoriją įvardijant tuomet egzistavusiu vietovardžiu. Ten galėjo būti ir kokio sodybėlė, vadinta ne naujojo gyventojų, o garsiojo Šereikos vardu.

Šių laikų archeologiniai tyrimai prie Šereiklaukio piliakalnio [44] tyrėjui leido apibūdinti tos vietovės proistorės bruožus. Ten medžiotojų ir rinkėjų stovyklavietė buvusi dar VIII–VII tūkstantmetyje prieš Kristų. V–VI a. netoli piliakalnio atsirado kapinynas, tad ten (gal ir pačiame piliakalnyje) buvo gyvenama. XII–XIII a. ten egzistavo gyvenvietė. „Panašu, kad jau XIII a. piliakalnis apleidžiamas ir daugiau nebenaudojamas“ [44].

Pastaroji žinia sutampa ir su rašytinio šaltinio paliudijimu apie 1275–1278 m. žuvusį skalvių vadą Šereiką (*Sarecką*) ir, veikiausiai, Kryžiuočių (Vokiečių) ordino tais laikais užimtą ir sunaikintą Šereikos pilį. Tai leidžia tvirtinti, kad Šereikos pilies (kaip realaus karinio objekto) gyvavimas baigėsi XIII a. pabaigoje. Nėra žinių apie jos vėlesnį atkūrimą ar pan. Ji daugiau nebeminėta kovų su LDK laikais, nenurodyta kryžiuočių karo kelių aprašymuose ir pan.

Netoliese (kitapus Nemuno) kryžiuočiams įkūrus Ragainės pilį (kuri buvo vis stiprinama) ir kitas pilis, dešiniajame upės krante likęs piliakalnis nebeteko žymesnės reikšmės. Ten nebebuvo galima įsitvirtinti

skalviams (greta stiprios Ragainės pilies ir jos talkininkų), Ordinui tas piliakalnis taip pat nebeturėjo didesnės reikšmės – saugiau buvo kairiajame Nemuno krante ant aukštų kalvų, kur nuo netikėtų LDK pajėgų atakų dengė upė.

Apžvelgus ligšiolinių archeologinių tyrimų duomenis [80], konstatuota, kad Skalvos žemės centrinė dalis buvusi ties Rambyno kalnu, kad istorijos bėgyje skalvių gyventa teritorija kito, išlaikydama savąjį minėtą centrą. Taip buvo spėliojama ir anksčiau [118].

Skalviams priskiriamame svarbiame Šereiklaukio archeologiniame komplekse iki šiol aptikti du piliakalniai, trys gyvenvietės ir du kapinynai. Viena gyvenvietė datuojama V-XIII a., vienas kapinynas – V-VII amžiais [80].

Daug skalviams priskiriamų archeologinių objektų yra Nemuno žemupio (ruože nuo Smalininkų iki Tilžės/Linkūnų) ir Jūros upės pakrantėse, ties Šešupės žemupiu [80]. Minėtos buvusios turtingos skalvių gyvenvietės prie Nemuno (Viešvilė ir kt.), ten rasta Romos monetų gausa, liudijanti apie senus prekybinius ryšius su tolimesniais kraštais [80].

Galima spėti, kad skalvių genties pirmtakai šiame regione buvo aptikę savąją „aukso gyslą“ – svarbiausių upių žemupius. Įsitvirtinus prie jų, buvo galima kontroliuoti svarbiausius anuometinius vandens kelius (Jūros upė iš Žemaitijos/Karšuvos, Šešupė iš Sūduvos, Nemunu iš jo didžiojo baseino). Matyt, svarbus buvo ne vien keliavimas pasroviui iš upių aukštupių, bet ir atskirais istoriniais periodais sustiprėdavęs tranzitas iš Baltijos jūros į Nemuno baseiną, įvairių kraštų pirkliais ir kitiems ieškant naujų rinkų ir patogių vandens kelių link jų. Todėl skalviai, veikiausiai, sąmoningai kūrėsi svarbiųjų upių pakrantėse, ten įrenginėjo savo piliakalnius, iš kurių buvo galima kontroliuoti praplaukiančius upėmis, užsiimti prekyba ar reikalauti duoklių. Matyt, todėl gana nedidelė skalvių gentis, užėmusi santykinai nedidelę teritoriją, istoriniais laikais buvo minima gal dažniau nei nuošalesnėse vietose įsikūrusios baltų gentys.

Konstatuotas skalvių žemės centro tankus apgyvendinimas, prekybinių ryšių su tolimesniais kraštais pėdsakai, kvalifikuotos technologinės veiklos ženklai (bronzos liejinių gamyba ties Opstainiais ir kt.), aptiktos turtingos įkapės, ypatingasis Linkūnų kapinynas ir kt. [80] leidžia spėti, kad Nemuno-Jūros-Šešupės santakos kontrolė pasirodė esanti pelninga. Veikiausiai tai, o ne gana prasti dirvožemiai (neskatinę intensyvios žemdirbystės) galėjo išlaikyti ir praturtinti skalvių gentį, kaip ir vešlios ganyklos paupių užliejamuose pievose.

Gali būti, kad ties trijų svarbių upių (Nemuno, Jūros ir Šešupės) santaka proistoriniais laikais buvusi prekyvietė kaip ir ties vėlesne Tilže [125]. Paupio pievose ten galėjo būti prekiaujama iš laivų ir pan. Deja, tuose kasmet potvynių užliejamuose ir ledonešių siaubiamuose plotuose, matyt, nebūta kokių specialių

įrenginių ar pastatų. Beveik nėra galimybių aptikti tokių spėjamų senovės prekyviečių pėdsakus – upės keisdavo savo vagą, nugriauždamos pakrantes su žmonių ten paliktomis žymėmis, paupių paviršių keisdavo minėti potvyniai ir ledonešiai. Tam tikru Nemuno žemupio prekyviečių reliktu galėtų būti labiau žinoma Plaškių prekyvietė šalia Gėgės upės žemupio – ten istoriniais laikais prekiauta iš valčių (kaip kad ir Šilutėje/Šilokarčemoje), sava produkcija keičiantis žvejams ir ūkininkams. Tokia prekyvietė senovėje galėjusi būti ir ties dabartiniu Šereiklaukiu – praeityje buvusiu skalvių genties vienu iš svarbių centrų.

Visa tai rodo, kad Šereiklaukio apylinkės senovėje galėjo būti ypatingos reikšmės vieta, vienas iš svarbesnių centrų senovės baltų žemėse. Tačiau Lietuvos paveldosaugininko ir 2006 m. teberašyta, kad Nemuno ir Jūros upių santakos teritorija tebėra menkai ištyrinėta, nepakankamai atskleista, reikiamai neprižiūrima ir netvarkoma [54].

1.4. Kiti Šereiklaukio apylinkių ypatumai

Jau minėta, kad ši vieta buvo strategiškai reikšmingame taške, kur į Nemuną įtekėjo Jūros upė (ilgaamžis vandens kelias iš Žemaitijos) ir Šešupė (ilgaamžis vandens kelias iš Sūduvos/Suvalkijos). Nemunu iš aukštupio pro Šereiklaukį turėdavo praplaukti keliautojai ir kroviniai iš viso didelės upės baseino. Vykstantieji upe aukštyn iš Vakarų ir kitur taip pat turėdavo praplaukti pro šią vietą.

Pats Šereiklaukis negarsėjo kaip reikšmingas uostas ar pan., tačiau gretimas Jūros žemupys buvo vandeningas ir tiko laivybai, laikinoms priplaukoms ir kt. Teigta, kad į tą žemupį ties Šereiklaukiu XX a. pradžioje galėdavo įplaukti 125 tonų vandens talpos *baidokai* ir kuršlaiviai [91]. Iš čia buvo galima išplukdyti įvairių žemės ūkio produkciją, į čia atplukdyti įvairius sunkesnius krovinius.

Toliau bus rašoma apie medienos plukdymą Jūros upe. Čia galima paminėti buvusios laivybos Nemunu pro Šereiklaukį mastus, galėjusius turėti įtakos šioms apylinkėms. Laivybos mastai ypač padidėjo XIX a., vėliau su šia transporto rūšimi konkuravo geležinkeliai ir plentai.

1873 m. Nemuno pro Šereiklaukį pasroviui praplaukė 14 krovinių garlaivių, 2245 burlaiviai, 1563 sieliai. Tada upe aukštyn praplaukė 16 krovinių garlaivių ir 2043 burlaiviai. Linija Tilžė-Kaunas tuomet plaukiojo du rusiški garlaiviai, per metus padarydavę po 100 reisų [157].

1896 m. Nemunu pasroviui pro Šereiklaukio valdas praplaukė 111 garlaivių (plukdę 2705 tonas krovinių), 1206 burlaiviai ir 64 senoviškos vytinės (iš viso plukdę 110871 t krovinių), 2376 sieliai. Tais metais Nemunu aukštyn praplaukė 112 garlaivių (su 1489 t krovinių), 1167 burlaiviai (su 23392 t krovinių) [159].

1897 m. Nemunu pasroviui praplaukė 102 garlaiviai (su 2482 t krovinių), 1232 burlaiviai ir 52 vytinės (su 102639 t krovinių), 3218 sielių (šie plukdė 643 090 t medienos). Tais metais Nemunu prieš srovę praplaukė 100 garlaivių (su 4669 t krovinių), 1196 burlaiviai (su 25676 t krovinių) [159].

1907 m. Nemunu pasroviui praplaukė 3037 sieliai, kurie plukdė 654720 tonų medienos. 1907-1910 m. kasmet vidutiniškai Nemunu plukdyta po 1894 000 kietmetrių medienos, o 1912 m. – 2074532 kietmetriai. Tuometinė tokio medienos kiekio vertė siekė 40 milijonų markių. Į celiuliozės fabrikus Ragainėje ir Tilžėje kasmet plukdyta po 800000 kietmetrių medienos. 1912 m. vien Tilžėje veikė 13 lentpjūvių su 700 darbininkų. Jų būta Ragainėje ir kitose vietovėse [91].

Anuometinius laivybos Nemunu mastus liudija ir tada žinotas upe plaukiojusių laivų skaičius. Pavyzdžiui, 1910 m. Viešvilėje buvo užregistruota 290 laivų, 1911 m. – 298, 1912 m. – 309. Ragainėje jų atitinkamai buvo 41, 40 ir 44; Tilžėje – 99, 103 ir 107 [91].

Tokie didžiuliai tranzito pro Šereiklaukį Nemuno upe mastai tuomet galėjo paveikti daugelį dalykų: nuo patogesnio produkcijos ir kt. gabenimo iki papildomo uždarbiavimo galimybės, didesnio vietos gyventojų mobilumo, reikšmingesnių socialinių pokyčių ir t.t.

Primintina, kad išplėtotą laivybą Nemunu sutrikdė Pirmojo pasaulinio karo pradžia, o ją labai sumenkino po to karo vykęs jaunosios Lietuvos Respublikos ir Lenkijos konfliktas užtvėręs Nemuno aukštupį ir masinį medienos plukdymą iš tuomet Lenkijos okupuotųjų plotų. Visa tai gerokai paveikė ir gyvenimą šiose apylinkėse.

XIX a. ir XX a. pradžioje netoliese sparčiai plėtojantis Tilžės didmiesčiui – reikšmingam pramonės, prekybos ir aptarnavimo centrui, Šereiklaukio apylinkės liko kaimiškos ir gana retai apgyventos.

Pavyzdžiui, XX a. pradžioje Šereiklaukio dvaro apylinkės teritorijoje (išskyrus miškų plotus) vidutiniškai gyveno tik po 31,9 žmogaus viename kvadratiniam kilometre. Tada ten turėti 1782,8 ha žemės, kuriuose gyveno 277 žmonės. Dar valdyta 915,1 ha miškų [91].

Ilgaamžę Šereiklaukio reikšmę lėmė pro jį ėję sausumos keliai iš Ragainės (Ordino valstybės komtūrijos centro) į Žemaitiją ir link svarbiausių LDK centrų (Kauno, Vilniaus ir kt.). Vėliau kelių trasos keitėsi, sumenkindamos ir ankstesnę šių apylinkių reikšmę.

Pavyzdžiui XVIII a. pabaigoje tebegyvavo senasis vieškelis Ragainė-Šereiklaukis-Jurbarkas. Tada ties Ragaine keltasi per Nemuną, toliau ties Šereiklaukiu – per Jūros upę. Nuo ten vieškelis ėjo panemune, prie jo rikiavosi Vėžininkų, Sokaičių, Baltupėnų ir kiti paupio kaimai. Į Žemaitiją (Tauragę ir kitur) dažniau keliauta

iš Tilžės vieškeliu per Piktupėnus, todėl senasis kelias iš Ragainės į Žemaitiją per Šereiklaukį jau nebebuvo toks svarbus kaip praeityje.

XIX a. pabaigoje kelias Šereiklaukis-Vilkyškiai dar turėjo apskrities kelio statusą [95], tačiau padėtis šiose apylinkėse keitėsi.

XIX a. pabaigoje Šereiklaukyje veikė Tilžės pašto skyrius. Kiti artimesni tokie skyriai veikė Baltupėnuose ir Lumpėnuose [68]. Tada dar buvo išlikusi senovinė pašto trasa Ragainė-Šereiklaukis-Baltupėnai ir tolyn link Smalininkų. Lumpėnų pašto skyrius rodė naujojo plento Mikytai-Vilkyškiai-Smalininkai svarbą. Tas naujasis plentas perimdavo vis didesnę transporto priemonių srautą, Šereiklaukį nustumdamas į nuošalę.

Nuo seno su Šereiklaukiu siejosi netolimas Opstainio kaimas, kuriame XVIII a. veikė valsčiaus centras su savo raštine ir kt. Septynerių metų karo laiku ten įsiveržę Rusijos kariškiai vietovę apiplėšė, kaimą ir valsčiaus pastatus sudegino. Tai vyko 1757 m. Visiškai nusiaubtą ir nebegyvenamą vietovę 1758 m. perėmė G. Šakas ar Šakys (*Gabriel Schaak*), ten gavęs labai didelį 11 ūbų ir 7 margų plotą su kulmiškio teisėmis. Tada pastatytos 4 sodybos, ten apgyvendinant pirmąsias 4 šeimas. 7 margai žemės buvo paskirti valsčiaus *karčemos* laikytojui J. Hėnui (*Johann Höhn*). 20 margų atiteko rusų komendanto būstinei, ši buvo įsikūrusi išlikusiame ankstesnio valsčiaus valdytojo gyvenamajame name. Visa tai buvo užfiksuota 1763 m. atliekant turto surašymą. 1771 m. valsčiaus vadovas (*Oberamtmann*) J. T. Šėnas (*Johann Theodor Schön*) iš Šereiklaukio perėmė 20 negyvenamų Opstainių margų, už tai mokėdamas po vieną talerį už margą činšo mokesčio. Minėtasis *karčemos* laikytojas J. Hėnas šiaip jau buvo kalvis. Jis minėtas 1741 m., kai Šereiklaukio valsčiuje ties savo kalve dar įsigijo *karčemą* už 71 talerį ir 12 talerių metinį činšo mokestį. 1860 m. kaip Opstainių *karčemininkas* minėtas G. Abergeris (*Georg Aberger*). Verslą jis įsigijo už 160 talerių, *karčėmai* dar priklausė kasmetinė privilegija gauti kasmet po 10 kupetų medienos (malkų). XIX a. dar buvo konfliktų dėl tilto per Jūros upę. Jį pastatę Opstainio dvarininkai norėjo jį naudoti vien savojo dvaro reikalams, neleidžiant juo naudotis kitiems. 1910 m. Opstainio dvarą nusipirko H. Biuchleris (*Hermann Büchler*), 1944 m. jį perleidęs savo sūnėnui Horstui Biuchleriui. Sovietų kariuomenei 1944 m. pabaigoje įsiveržus į Opstainius, dvaro sodyba ir sūrinė buvo sudeginti [2].

XX a. pirmojoje pusėje medžioklės mėgėjai iš Tilžės dažnai medžiodavo Keleriškių valdose, kur buvo paskirti plotai medžioklei. Tie plotai ribojosi su privačiu Šereiklaukio dvaro mišku (priklausiusiu fon Dresleriui), kuris garsėjo ten globotais tauriaisiais elniais (jų ten galėjo būti 200-250). Rudenį ten vykdavo elnių ruja, aidėdavo patinų baubimas [108].

Senovinis asmenvardis „Šereika“ šiose apylinkėse dar buvo sutinkamas XIX-XX a. [119],[52].

Pabrėžtina, kad Rytprūsijoje buvo net kelios gyvenvietės panašiu pavadinimu (*Schreitlacken* ir pan.), duomenys apie kurias kartais painiojami. Jų būta įvairiose tos provincijos dalyse. Veikiausiai tie vietovardžiai taip pat sietini su senosios Prūsijos paveldu.

Aukštumoje, kuri vadinta *Sidabrinnis*, ties Keleriškiais ilgai riogsojo didelis granito akmuo. Jį vadindavo „suakmenėjęs vežėjas“ ar „suakmenėjęs vestuvių vežimas“. Sakmėje apie šį akmenį pasakota, kad senovėje nuotykių ieškotojas Skolainis (*Skolein*) bandęs pabėgti su turtingo kunigaikščio (kurio pilis stovėjusi ant to kalno) dukra, tačiau prakeikus jie suakmenėjo. Perstatant Pempynės dvaro sodybą, šis didysis akmuo buvo susprogdintas, iš jo teliko daugybė skeveldrų. Jos buvo nuvežtos į Pempynę, iš jų sumūryti dvaro sodybos pastatų pamatai [138].

2. ISTORINĖ ŠEREIKLAUKIO DVARO RAIDĄ NUO ĮSIKŪRIMO LAIKŲ IKI DABAR

Pirmajame darbo skyriuje buvo aptarta šios vietovės geografinė padėtis, gamtinės sąlygos, žinios apie tų plotų proistorę. Šiame skyriuje aptariamos XV-XX a. žinios apie šios teritorijos ir Šereiklaukio dvaro istorinę raidą.

2.1. XV-XVIII a. žinios apie Šereiklaukį

Po Žalgirio mūšio (1410 m.) ir Melno taikos (1422 m.), nustačiusios ilgaamžę valstybinę sieną tarp Kryžiuočių (Vokiečių) ordino valdų ir LDK jurisdikcijoje likusios teritorijos, padėtis Ragainės apylinkėse stabilizavosi. Nebevykstant anksčiau įprastiems karo žygiams, Ragainės komturijos (Ordino valstybės padalinio) vadai dažniau svarstė ūkinius reikalus.

Teigta, kad 1486-1490 m. Ragainės komtūru buvęs Konradas Nothaftas (*Konrad Nothaft*) rūpinosi ūkio dalykais, kaip ir jo įpėdinis 1490-1495 m. Hansas Šeršenas (*Hans Schersschen*). Tuomet būdavo priimami ir aprūpinami žemė iš Didžiosios Lietuvos (LDK valdų) atvykstantys lietuviai. Tuomet paminėtas Šereiklaukio kaimas (*Dorf Schreitlauken/Schreiglauken*). Ten 1491 m. buvo parduoti keturi margai arimų ir pievų per valstybinę sieną su LDK atėjusiems trims lietuviams (*George Kibarteitis, Bernadt Wyltauteitis, Wigkmus (?) Nartauteitis*). Jie turėję išvalyti kraštą – sukultūrinti žemę. 1504 m. birželio 18 d. dokumente jau minėta skalvių žemių riba ties Šereiklaukiu (matyt, tokia tradicine riba laikyta Jūros upė), atvykėlių lietuvių Wiltolto ir Narthuto dvaras, jų pareigos ir prievolės [72].

Tos žinios rodo, kad XV a. pabaigoje jau egzistavo Šereiklaukio kaimas (pažymėtina, kad tas vietovardis išliko kelis šimtmečius iki dabar), kad ten buvo įsikūrę iš LDK valdų atvykę lietuviai. 1501 m. rašyta apie kitų atvykėlių lietuvių „dvarą“ (*Gut*). Gali būti aiškinamasi, kas anuomet galėjo būti pavadinta

„dvaru“ (ar tiesiog stambesnė sodyba, ar didesnis ūkinis vienetas ir pan.). Vis tik tada veikiausiai paminėtas kažkoks atvykėlių ūkis, o ne didžiulė kokio dvarininko (privilegiuoto asmens) sodyba (tada vadinta *Hoff*).

1539/1540 m. mokesčių sąrašė nurodyta, kad Šereiklaukio kaimas (*Schreicklaw villa*) tuomet priklausė pakamorės (vietinio pareigūno) Butkaus (*Butkus*) administruotam plotui Ragainės valsčiuje [65].

Tame kaime tada nurodyti valstiečiai: Jurgis Kibartaitis (*Jorgis Kibarteitis*), Martynas Činobraitis (*Martin Zeinobreitis*), Matas Jurgelaitis (*Mathis Jorgeleitis*), Petras Jurgelaitis (*Peter Jorgelleitis*), Petrikas (*Petrick*), Rimkus (*Rimcus*), Jagminas (*Jegemin*), Niklas Masutis (*Niclaus Masuttis*), Brozius (gal Brožys ar pan.) (*Brosius*), Vitkus (*Witkus*), Viknius (*Wicknus*), Pernaitis (*Pernat*), Masutis (gal Mažutis) (*Masuttis*), Barčis (*Bartschis*). Vėliau dar minėtas Šereiklaukio kaimo (*Schreicklawe villa*) padalinys su keliais laisvaisiais ūkininkais: Povilas (?) (*Pauell*), Vaitkus (?) (*Wotickus*), Jukna (*Juckna*), Grigalius (*Grigall*) [36].

To meto dokumentuose jau buvo nurodomi dvarai (*gutter*) ir jų savininkai, tačiau Šereiklaukio dvaras lyg neminėtas – ne kartą nurodytas tik Šereiklaukio kaimas. Gali būti, kad didesnė žemės valda ten dar nebuvo sukurta, kad ten šeiminkavo apie 20 valstiečių. Pažymėtina, kad pagal tuomet užrašytus (ir dažniau iškraipytus) asmenvardžius tai buvo atvykėliai iš Didžiosios Lietuvos ar jų palikuonys, kai kas gal skalviškos kilmės ar pan.

Iki XVI a. vidurio Ragainės apylinkėse (kaip ir visame pasienyje su Žemaitija) dar tik formavosi negausūs kilmingųjų dvarai, Prūsijos valdovo didžiosios valdos dar neminėtos [41].

Šereiklaukio dvaro (ūkio) egzistavimas XVI a. antroje pusėje reikšmingai paliudytas to meto šaltinyje – Kasparo von Nostitzo 1578 m. parengtoje Prūsijos kunigaikštystės apžvalgoje. Tada nurodyta, kad dideliame Ragainės (*Ragenit, Rangnet*) valsčiuje (*Ambt*) tebuvę 3 dvarai (*Hofe*), iš jų dažniau minėtas Šereiklaukis. Ten buvęs tinkamai ir tvirtai įrengtas tvenkinys, ūkyje tvarkytasi gerai. Rašyta apie griovį iš tvenkinio į Šereiklaukio dvaro sodybą, taip tiekiant vandenį [76]. Atrodo, kad valstybės valdovo pasiuntinys ten svečiavosi ir spėjo gana išsamiai apžiūrėti tvenkinį. Tuomet Nemuno dešiniajame krante šiame ruože nebuvo paminėta daugiau gyvenviečių (Vilkyškiai ir kt.). Veikiausiai, pasiuntiniui tada labiau rūpėjo valdovo dvaro Šereiklaukyje būklė, ten vandens malūnui įrengtas tvenkinys. Svarbūs tada užrašyti ir paliudyti vietovardžiai – Ragainės valsčius (*Ambt Ragenit*), Šereiklaukio dvaras (*hofe Schreitlaugken*) [76].

Gali būti, kad didžiųjų valdovo dvarų steigimu užsiimta 1540-1578 m., gal tas laikotarpis ir laikytinas ilgai gyvavusio Šereiklaukio dvaro pradžia. Būdinga, kad Prūsijos valdovo pasiuntinys 1578 m. nesirūpino kokiais smulkiais dvareliais, o apibūdino tik didžiąsias valdas.

1615-1621 m. atnaujinant Vilkyškių bažnyčią, tiems laikams didelę sumą (25 markes) šventovės remontui (naujo stogo uždengimui ir kt.) paaukojo Šereiklaukio malūnininkas Frydrichas (*Friedrich*) [137]. Ta dosni auka liudija ne vien apie to asmens religingumą, bet ir apie jo nemažas pajamas, didelę malūno apyvartą.

XVII a. pradžioje Vilkyškių parapijai priklausė keturi tuometiniai valsčiai (*Schulzenämtern*), kurių kiekvienas apjungė po kelis apylinkių kaimus. Tačiau valdovo (kurfiursto) dvaras Šereiklaukyje su malūnu ir avininkystės ūkiu tiems kaimiškiems valsčiams nebuvo priskirtas. Jis tiesiogiai sietas su Vilkyškių liuteronų parapija [137].

1615 m. Šereiklaukio dvaras apibūdintas kaip hercogo (tuometinio Prūsijos valstybės valdovo) valda su avininkystės ūkiu ir malūnu. Šis turėjęs dvi linijas (*Gänge*), kasmet turėjęs mokėti po 24 šilingus bažnytinės dešimtinės. 1617 m. minėtas Šereiklaukio malūnininkas Frydrichas (*Friedrich*) [137]. Santykinai didelis bažnytinis mokestis vėl liudija apie Šereiklaukio malūno pajamingumą, jo nemažą metinę apyvartą, aptarnaujant, matyt, ne vien dvarą, bet ir aplinkinius kaimus.

Ankstyvuose šaltiniuose dažnai minėtas Šereiklaukio dvaro vandens malūnas buvo reikšmingas to dvaro atributas. Primintina, kad užkariautoje Prūsijoje nuo XIII a. statant pilis, miestus ir dvarų sodybas beveik svarbiausias jų elementas būdavęs vandens malūnas, tenykščiams gyventojams tiekdavęs šviežių miltų. To pagrindinio maisto produkto anuomet nesugebėta ilgai išlaikyti, transportuoti dideliais atstumais, dar merkiant dažniems krituliams ir pan. Tais laikais transportuojama ir ilgiau saugoma prekė buvo grūdai, iš kurių pagal reikalą būdavo susimalama miltų.

Galima spėti, kad Šereiklaukio dvaro sodyba buvo įkurta tokioje vietoje, kur buvo galima įrengti vandens malūną – prie nedidelio upelio ir jo patvenkimui tinkamos vietos. Tokiuose tvenkiniuose užsiveisusios ir užveistos žuvys šalia gyvenantiems buvo naudingas maisto šaltinis, ypač besilaikant bažnytinio pasninko ir pan.

1615 m. žinia rodo, kad Šereiklaukio vandens malūnas jau buvo išplėtotas (ar iš pat pradžių statytas didesnio ūkio poreikiams patenkinti). 1578 m. žinia apie gerą malūno tvenkinio būklę veikiausiai rodo, kad malūnas su tvenkiniu tada buvę dar nauji, nesusidėveję ir pan. Tai leidžia spėti, kad Šereiklaukio dvaro sodyba tikriausiai buvo kuriama 1550-1570 m., ten pirmiausiai numatant ir įrengiant vandens malūną.

1670 m. kaip Vilkyškių bažnytinės parapijos vyresnysis (*Kirchenvater*) minėtas Šereiklaukio dvaro rūmininkas K. Halmanas (*Kasper Halmann*) [137]. Tokias pareigas ėję žmonės turėdavo atlikinėti tam tikrus

darbus bažnyčios labui, rūpintis bažnytinės bendruomenės gyvenimu, sklandžiu religinių apeigų atlikimu ir pan.

1690-1692 m. apylinkėse pagausėjus mirštančiųjų skaičiui, Šereiklaukio dvaras už mirusių savo personalo narių palaidojimą Vilkyškių bažnyčiai mokėdavo po 30 šilingų, o už Šereiklaukio malūno darbuotojų laidojimą – po 20 šilingų. Už palaidojimą tekdavo mokėti ir laidojant vokiečius iš Šereiklaukio [137].

XVII a. antrojoje pusėje Vilkyškių bažnyčiai mokesį mokėjo ir Šereiklaukio *karčema* [137].

Net ir sunkiais švedų antplūdžio laikais, kai apylinkės labai nukentėjo, Šereiklaukio avių prižiūrėtojas H. Šmidtas (*Heinrich Schmidt*) Vilkyškių bažnyčiai paaukojo dvi papuoštas geležines žvakides [137].

Kaip Šereiklaukio dvaro, greta buvusios *karčemos* ir malūno stabilumo įrodymas pateikiamos žinios apie Vilkyškių bažnyčiai reguliariai (bent nuo 1623 m.) mokėtus bažnytinius mokesčius.

XVIII a. didžiajam Ragainės valsčiui be 10 kaimiškųjų administracinių vienetų dar priklausė 3 hercogo (tuometinio Prūsijos valstybės valdovo) domenai (valdovo žemės valdos). Šie buvę Šereiklaukyje, Ragainėje ir Trapėnuose [151].

XVIII a. pradžioje karaliui Friedrichui Vilhelmui įkuriant domenų valsčius, šio būstinę sumanyta įkurti Opstainyje, tam perimant privatų Dreslerių šeimos ūkį. Šis gal nuo 1700 m. tapo valstybiniu ūkiu su valsčiaus įstaigų būstine [86]. Gal tokios pertvarkos imtasi dėl Šereiklaukio nuošalumo – iš Opstainių buvo patogiau susisiekti su dauguma valsčiaus kaimų. Atrodo, kad tuomet tas administracinis vienetas toliau vadintas „Šereiklaukio valsčius“.

Po nederliaus ir badmečio XVIII a. pradžioje krašte 1709-1711 m. siautė maro epidemija, vadinta Didžiuoju maru. Tada išmirė daug Ragainės apylinkių ir Šereiklaukio valsčiaus [90] gyventojų, kai kurios vietovės ištuštėjo. Tuomet Šereiklaukyje (kaip ir ne vienoje apylinkių gyvenvietėje) buvo įkurtos atskiros maro aukų kapinaitės [137].

Šereiklaukio dvaras išliko. 1724 m. ten minėtas vandens malūnas, didelė dvaro sodyba. Dvare tada darbavosi 9 samdyti bernai, piemuo ir samdytos mergos [86].

1699 m. Tilžėje buvo įsteigta pašto valdyba. Tuomet du kartus per savaitę raitieji paštininkai iš Tilžės ir Ragainės gabendavo laiškus į Vilnių ir kitur. XVIII a. pradžioje tai pašto valdybai priklausė pašto skyrius (vok. *Postwärteramt*) Šereiklaukyje (tokie dar veikė Ragainėje, Smalininkuose, Viešvilėje, o pašto stotys-Kasikėnuose ir kitur) [67].

Po 1709-1711 m. didžiojo maro epidemijos Prūsijos valdžia rūpinosi ištuštėjusio krašto apgyvendinimu. Tada į kraštą pasikvietus protestantus zalcburgiečius iš dabartinės Austrijos, Šereiklaukio valsčiuje po 1736 m. apsigyveno 176 zalcburgiečiai. Dauguma jų čia liko samdiniais, tik 3 procentai jų tapo savarankiškais ūkininkais [92].

1736 m. Šereiklaukiui priklausė Opstainio palivarkas [137].

XVIII a. viduryje aprašant Ragainės pagrindinį valsčių (*Hauptamt*), kuris buvęs „Lietuvoje“ (taip tada vadintas lietuvininkų apgyventas kraštas – Mažoji Lietuva), minėtas ir Šereiklaukis (*Schreitlacken*). Tai buvęs kameryro valsčius (*Cammeramt*) ties Vilkyškiais ir Jūros upės įtekėjimu į Nemuną (*Mümmel*), netoli nuo sienos su Žemaitija. Ten laikyta daug avių, veikė vandens malūnas. Už pusės mylios buvęs Opstainys – tuometinis palivarkas, priklausęs Šereiklaukiui [102].

Šereiklaukio valsčiui XVIII a. vadovavo Mejeris (*Meyer*), Kiunas (*Kühn*, minėtas 1727 m.), Zymonis (*Siemoni*), nuo 1744 m. G. T. Šėnas (*Gottfried Theodor Schön*). Šis 1751 m. iš našlės Cyglerin (*Regina Lovysa, verw. Zieglerin, geb. Colombin*) nusipirko Vilkyškių kulmiškąjį dvarą su *karčema* ir kitkuo. Pardavėjai talkinęs girininkas M. Dresleris. Dėl to sandorio būta įvairių pretenzijų [86].

1751 m. Šereiklaukio vandens malūnas buvo jau labai susidėvėjęs, jo remontui reikėję didelių lėšų. Vyriausiasis *amtmonas* (valsčiaus valdytojas) Šėnas norėjęs jį įsigyti. Ankstesnis to malūno nuomininkas buvo M. Rostas (*Martin Rost*) [63].

1757 m. vykstant Septynerių metų karui, į kraštą įsiveržusi ir jį keliems metams okupavusi Rusijos kariuomenė sudegino valsčiaus būstinę Opstainyje. Tuomet teko tą būstinę perkelti į Šereiklaukį – Šereiklaukio valsčius tuomet valdytas iš paties Šereiklaukio. Ištuštėjusi žemė Vilkyškiuose krašto valdžios buvo parduota – jos didžiąją dalį įsigijo G. Šakas (*Gabriel Schaak*), o 20 alėckinių margų – valsčiaus valdytojas (*antmonas*) Šėnas (*Schön*), plėtęs savo valdas. Šereiklaukio valsčiui apie ketvirtį amžiaus vadovavęs ir to valsčiaus generaliniu nuomininku buvęs G. T. Šėnas (*Gottfried Theodor Schön*) mirė 1770 m., savo postą ir valdas palikęs sūnui J. T. Šėnui (*Johann Theodor Schön*). Šis 1764 m. vedė našlę J. D. Dalmer (*Johanna Dorothea Dallmer*), paveldėjusią savo vyro dvarus. 1795 m. J. T. Šėnas mirė, iki 1799 m. domeno generaline nuomininke liko jo našlė. Ji 1799 m. išnuomojo Vilkyškius *antmonui* Paulikaičiui (*Paulikat*). 1795 m. pačiame Šereiklaukio dvare darbavosi 10 samdomų mergų, 13 samdomų bernų, vienas dvaro tarnautojas, spirito varytojas, aludaris [86].

2.2. Žinios apie XVII-XVIII a. Šereiklaukio gyventojus

Kaip jau buvo minėta, daug duomenų apie šias apylinkes buvo surinkęs ir savo knygoje paskelbęs Vilkyškių mokytojas O. Švarcynas (*Otto Schwarzien*). XX a. pradžioje ir tarpukariu studijuoti senieji dokumentai apie Šereiklaukį ir jo apylinkes veikiausiai neišliko iki mūsų dienų, todėl ir dabar remiamasi O. Švarcyno paskelbtais duomenimis [137]. Ta informacija pakartota ir dabartinėje – iki šiol išsamiausioje duomenų bazėje apie senuosius Šereiklaukio gyventojus [136].

Apibūdinant XVII – XVIII a. Šereiklaukio gyventojus, O. Švarcynas veikiausiai rėmėsi to meto Vilkyškių parapijos bažnytinėmis knygomis, įrašais apie mirtis, gimimus ir pan. Dabartinėje duomenų bazėje kai kur pateikiamos kiek kitos datos ir pan., gal patikslinus O. Švarcyno pateiktas žinias ar dėl kitų priežasčių. Čia pateikiami duomenys iš O. Švarcyno knygos su autoriaus komentarais.

1617 m. Šereiklaukio malūną aptarnavo meistras Frydrichas (*Friedrich*).

1621 m. Šereiklaukio dvaras turėjo vieną rūmininką ir vieną avių prižiūrėtoją vardu B. Vunderlichas (*Balzer Wunderlich*).

1623 m. Šereiklaukio avių prižiūrėtojas Vunderlichas ir jo maža dukrelė mirė. Jie abu buvo palaidoti tuometinėje Vilkyškių bažnyčioje už atitinkamą palaidojimo mokestį. Tais pačiais metais mirė ir Šereiklaukio malūnininkas Frydrichas. Jo įpėdiniu tapo meistras Albrechtas (*Albrecht*). Nuo XVI a. Šereiklaukio dvare tebegyveno batsiuovys Rymeris (*Riemer*). Jis ir rūmininkas mokėdavo atitinkamą mokestį bažnytinės dešimtinės. Nuo tada avis prižiūrėjo H. Šmidtas (*Heinrich Schmidt*). Jam talkino keturi padėjėjai.

1624 m. paminėtas malūnininkas Albrechtas.

1631 m. Šereiklaukio dvaras turėjo vieną kumelių piemenį, vieną karvių piemenį ir vieną piemenį kiaulėms ganyti. Jie mokėjo mažesnę bažnytinės dešimtinės mokestį (gal gaudami nedidelį atlyginimą). Tuo metu Šereiklaukyje gyveno ir *karčemos* laikytojas Grosas (*Gross*), naudojęs žemę prie dvaro sodybos.

1637 m. greta kumelių piemens darbavosi dar vienas samdytas bernas arklių priežiūrai. Šereiklaukio dvaras turėjo pakinktų meistrą (*Schirmmacher*) vardu M. Teigleberis (*Michael Teigleber*).

1655 m. Šereiklaukyje gyveno batsiuovys Trušė (*Truschke*). *Karčemai* buvo priskirti penki margai žemės.

1662 m. Šereiklaukio malūne veikė tik viena malūno linija (1615 m. tokių buvo dvi).

Tais pačiais 1662 m. Šereiklaukio dvaro valdytojas/administratorius (kapitonas – *Kapitän*) Šmidtas (*Schmidt*) nurodęs mirusį avių prižiūrėtoją palaidoti Vilkyškių bažnyčioje ir už tai nemažai sumokėjęs. Tas avių prižiūrėtojas tai bažnyčiai testamentu buvo palikęs 10 markių. Tada mirė senasis *karčemos* laikytojas.

Tada Šereiklaukio dvare gyveno kalvis B. Bartenverferis (*Benedikt Bartenwerfer*), batsiuovys F. Reimeris (*Friedrich Reimer*), siuvėjas H. Abelis (*Hans Abel*), linų audėjas M. Cimeris (*Martin Zimmer*), malūnininkas M. Lindenau (*Martin Lindenau*). Prie Jūros upės gyveno H. Klausas (*Hans Klauss*), vėliau ta sodyba tebevadinta Klausiškais (*Klauciškiais*) [122].

1664 m. Šereiklaukio dvare gyveno malūnininkas *Lingau* ir peilių kalėjas (*Messerschmied*) J. Gartmanas (*Jürgen Gartmann*).

1666 m. minėtas rūmininkas (*Hofmann*) K. Halmanas (*Kaspar Halmann*). Tada *karčemą* laikė M. Cimeris (*Martin Zimmer*).

1675 m. nurodytas Šereiklaukio rūmininkas A. Viurfelis (*Andreas Würffel*).

1677 m. Šereiklaukio dvare minėtas avių prižiūrėtojas K. Satleris (*Christoph Sattler*) su dviem samdytais bernais, rūmininkas E. Triuškė (*Erhard Truschke*) su trimis mergomis – samdytomis tarnaitėmis, batsiuovys M. Juknis (*Moritz Jucknis* – ta pavardė gal nurodo lietuvišką to asmens kilmę), išdininkas E. Verneris (*Erwald Werner*).

1684 m. Šereiklaukyje minėtas M. Leitneris (*Michael Leitner*).

1690 m. Šereiklaukio dvare nurodyti: kumeles prižiūrėjęs bernas F. Menigas (*Friedrich Menig*), malūnininkas A. Keizeris (*Adam Keyser*), rūmininkas Engelinus (pastaroji pavardė gali būti sietina su pamaryje vėliau paplitusia kuršininkų pavarde).

1699 m. minėti žmonės Šereiklaukio dvare: *karčemos* laikytojas Brojeris (*Bräeur*), linų audėjas J. Kreakas (*Jacob Kreck*), puodžius F. Kobas (*Friedrich Kobb*), malūnininkas D. Šneideris (*David Schneider*), dvaro tarnautojai M. Majus (*Martin Mai*) ir H. Zaufas (*Hans Sauff*).

Dabartinėje duomenų bazėje [136] pateikiama ir kiek kitokių duomenų, gal pasinaudojus ir kitais šaltiniais ar pan.

Antai, 1641 m. kaip Šereiklaukio valdytojas/administratorius (*Kapitän*) nurodytas F. Šmidtas (*Franz Schmidt*). 1662 m. tas pats Šereiklaukio valdytojas jau nurodytas kaip Šmitas (*Schmitt*). Gal tai buvo ir kitas asmuo ar anksčiau minėtojo palikuonis. 1663 m. kaip linų audėjas nurodytas J. Gartmanas (*Jürgen Gartmann*), kaip peilių kalėjas – J. Štilis (*Jürgen Still*).

1674 m. nurodytas Šereiklaukio avių prižiūrėtojas Zatlėris (*Sattler*), malūnininkas A. Viurfelis (*Andreas Würfel*).

1676 m. nurodytas Šereiklaukio išdininkas (*Kämmerer*) E. Verneris (*Ewald Werner*).

1686 m. kaip Šereiklaukio rūmininkas (*Hofmann*) nurodytas M. Fojeršteinas (*Martin Feuerstein*)

1690 m. nurodytas malūnininkas Baitas (*Baith*), rūmininkas Engelynas (*Engelien*).

1693 m. minėtas puodžius F. Kobė (*Friedrich Kobbe*), 1696 m. – Šereiklaukio rūmininkas H. Zaufas (*Hans Sauff*).

XVIII a. pirmosios pusės žinias apie tuomet šaltiniuose paminėtus amatininkus ir kt. publikavo O. Švarcynas [137].

1707 m. Šereiklaukio dvare minėtas linų audėjas Grunkas (*Grunck*).

1725 m. kaip Šereiklaukio dvarininkas nurodytas Hameris (*Hammer*), kaip dailidė Vinkleris (*Winkler*).

1726 m. minėtas Šereiklaukio batsiuovys Kuknovičius (*Kuknowitz*), linų audėjas Štrikeris (*Strikker*).

1730 m. nurodytas Šereiklaukio siuvėjas Hazelis (*Hasel*).

Per didžiąją maro epidemiją (1709-1711 m.) išmirus daugeliui senųjų krašto gyventojų (ir Šereiklaukio valsčiuje [90]), Prūsijos valdžia vėliau siekė vietoves atkurti, jas naujai apgyvendinti, kviečiant kolonistus iš Vakarų ir kt. 1736 m. buvo tikrinama padėtis krašte, surašant valstiečius kaimuose ir nustatant, kurie iš jų blogai ūkininkauja (tokius reikėjo pakeisti geresniais atvykėliais).

Tuomet fiksuojant padėtį Šereiklaukio valsčiaus kaimuose, pavyzdžiui, Keleriškių kaime buvo surašyti ten apsigyvenę 6 vokiečiai. Tuomet keturi iš jų (*Hans Schultz*, *Valtin Radtmann*, *Christian Festerling*, *Hardtwich Meyer*) valdė po vieną ūbą žemės ir buvo geri ūkininkai. Dar du vokiečiai (*Martin Schultz*, *Martin Beckmann*) naudojo tik po 15 margų žemės ir buvo blogi ūkininkai. Tada Keleriškių kaime (kaip ir visame Šereiklaukio valsčiuje) iš viso nebūta atvykėlių iš Zalcburgo, Šveicarijos ar Nasau regiono. Tuomet Keleriškiuose surašyta 16 lietuvių valstiečių, kurie visi buvo geri ūkininkai. Du iš jų (Anusis Bajoras (*Annus Bajohr*) ir Jurgis Banys (*Jurge Bannies*)) naudojo po 22 margus žemės, o visi likusieji lietuviai – tik po 15 margų. Tai buvo: Petras Daugėlaitis (*Peter Daugelait*), Krizas Restys (*Crissas Resties*), Juozas Milkeraitis (*Josas Milkerait*), Kristupas Tumšaitis (*Christoph Tumgschait*), Kylius Endriušaitis (*Kyllus Endruschait*), Merčius Bajoras (*Mertzus Bajohr*), Mikelis Bajoras (*Michael Bajohr*), Milkus Lolaitis (*Milkus Lohlait*), Šimas Mikelaitis (*Szims Mikelait*), Jurgis Stašulaitis (*Jurge Staschulait*), Nikelis Šimkus (*Nikel Szimkus*), Abrys Tumšaitis (*Abries Tumgschait*), Kristupas Riustys (*Christoph Rüsties*), Enzys Dangelaitis (*Ensies Dangelait*) [78].

Pažymėtina, kad visame Šereiklaukio valsčiuje tada aptiktas tik vienas kitas „blogas“ lietuvis ūkininkas, o absoliuti dauguma lietuvių apibūdinti kaip „geri“ ūkininkai. Tuomet tame valsčiuje aptikti devyni „blogi“ vokiečiai ūkininkai ir 22 „blogi“ lietuviai ūkininkai. Tada „blogieji“ ūkininkai tarp vokiečių kaimiečių sudarė 16 procentų, o tarp lietuvių – 9 procentus.

1740 m. visame Šereiklaukio valsčiuje aptikta nedaug privilegijuotųjų kulmiškių ūkininkų. Tarp jų buvo tada Oplankį valdęs Danielius Dresleris su 9 ūbais žemės, K. Zaufas (*Christoph Sauff*) iš Šereiklaukio turėjęs pusę ūbo žemės [79].

1777 m. vadinamajame Šereiklaukio palivarke (*Vorwerk Schreitlaugken*) buvo surašyti kaip raitieji prižiūrėtojai (*Berittschulzen*): H. Bormanas (*Hennig Borrmann*), Enskys Šorys (*Enskies Schories*), A. Bergmanas (*Andres Bergmann*), Simas Jurkovaitis (*Sims Jurkowitz*), Simas Ašmutaitis (*Sims Aschmutait*), E. Kopas (*Erdmann Kopp*), Kristupas Breikšaitis (veikiausiai Preikšaitis – *Christoph Breugschatis*), Enzys Šimtininkas (*Enskies Schimtening*), M. Harderis (*Michel Harder*), Anusis Broželis (*Annus Broszell*), Bridžius Preikšaitis (*Bridzus Preugschat*). Vienerius metus ten alų darė J. A. Nikeris (*Johann Andreas Nicker*), 6 savaites degtinę varė J. Flakenbergeris (ar Flakeneris – *Jakob Flakener*). Kaip *karčemos* laikytojas nurodytas Zaufas (*Sauf*), Klausiškiuose (*Klautzischken*) nurodytas Boge. Šereiklaukio valsčiaus plytų gamintojas buvo J. Ch. Tauzenfroindas (*Johann Christoph Tausenfreund*), o valsčiaus daržininkas – ten trejus metus dirbęs Ch. Frenclis (*Christoph Frenzel*). Kaip daržininkas dar nurodytas D. Filteris (*Daniel Filter*) [65].

1777 m. gretimame Keleriškių kaime buvo surašyti *šatulinkų* teises turėję ūkininkai (faktiškai - turtingesnieji kaimo žmonės). Tada po vieną ūbą žemės turėjo: M. Šulcas (*Michel Schulz*), V. Radmanas (*Valtin Radmann*), Ch. Festerlingas (*Christian Festerling*), H. Mejeris (*Hartwich Meyer*). Po 22 margus ir 150 kvadratinių rykščių tada turėjo: J. Jozupaitis (*Jurg Josuppait*), M. Bekmanas (*Martin Beckmann*). Po 15 margų žemės tada naudojo: Krizas Rostys (*Crisas Rosties*), Kilius Preikšaitis (*Killus Preugschait*), Bridžius Endriušaitis (*Bridzus Endruschat*), Merčius Bajoras (*Mertzus Bajohr*), Anusis Bajoras (*Annus Bajohr*), Mikelis Bajoras (*Michel Bajohr*), Milkus Lolaitis (*Milckus Lohlait*), Š. Mikutaitis (*Szimbss Mickutait*), Jurgis Banys (*Jurg Bannies*), H. Šulcas (*Hans Schulz*), Enzys Gaigalas (*Enskies Gaigals*), Nikelis Šimkus (*Nickel Schimckus*), Abrys Tumositis (*Abries Tummobait*), Jurgis Rudaitis (*Jurg Rudait*). Ch. Verneris (*Christian Werner*) naudojo 12 margų ir 62 kvadratinės rykštes žemės, o Enzys Dangelaitis (*Enskies Dangelait*) – tik 7 margus ir 150 kvadratinių rykščių [65]. Tie duomenys rodo, kad po Didžiojo maro epidemijos ir vokiškosios kolonizacijos Šereiklaukio apylinkėse padaugėjo vokiškos kilmės ūkininkų, gavusių didžiausius kaimo žemių plotus.

2.3. Suvestinės žinios apie Šereiklaukio apylinkes XVI a. ir vėliau

Vokietijoje dirbusi senosios Prūsos (ir vėlesnių Rytprūsių) tyrėjų grupelė rengė ir nuo 1968 m. leido „Istorinį geografinį Prūsos krašto atlasą“, kurio kartografinėje medžiagoje siekė pavaizduoti įvairių laikotarpių žinias apie kraštą ir atskiras vietas.

Suvedant turėtas žinias apie 1507-1519 m. laikotarpį, vaizduotos ir anuometinės Ragainės apylinkės [27]. Tada Nemuno dešiniajame krante, į rytus nuo Jūros upės žemupio jau gyvavo nemažai gyvenamųjų vietų, nusidriekusių nuo Ragainės iki dabartinių Lauksargių. Tada vaizduota nedidelė Šereiklaukio gyvenvietė, kurioje tada gyvenę gal 6 valstiečiai (jų šeimos). Tuomet didesnės buvo Keleriškių ir Opstainių gyvenvietės ir kitos, išsidėsčiusios pagal tuomet jau gyvavusį senąjį traktą iš Ragainės į Žemaitiją. Palei tą keliuką tada buvo įsikūrę kelios dešimtys valstiečių. Tai nebuvo laisvieji žmonės, o prievoles turėję atlikinėti kaimiečiai. Vieninteliai apylinkių dvarai tuomet buvę kairiajame Nemuno krante prie Ragainės ir Tilžės, ten stovėjęs ir vienintelės tose apylinkėse dvi bažnyčios.

Panaši padėtis buvusi ir 1540 metais [28]. Palei vieškelį Ragainė – Žemaitija nusidriekusi kaimų virtinė toliau plėtėsi, ten telkėsi daugiau valstiečių. Tuomet jau buvęs Šereiklaukio dvaras, bet ten gyveno tik kelios valstiečių šeimos. Tuomet vis tankiau apgyvendintos vietovės prie pačios Ragainės.

Pagal toje publikacijoje pateiktus duomenis Šereiklaukio dvaras (gal dar nepasižymėjęs valdų dydžiu ar pan.) jau egzistavo 1540 metais.

1590 m. Ragainės apylinkės jau buvo apgyvendintos žymiai intensyviau [29]. Tada gyvavęs Šereiklaukio dvaras (minėtas 1578 metais) valdė 14 ūbų žemės. Nuo anksčiau ten gyvenę valstiečiai naudojo 66 ūbus žemės. Tuomet Keleriškių valstiečiai naudojo 48 ūbus žemės, Opstainių – 67.

1618 m. Jūros žemupio dešinioji pakrantė tebebuvo gana tankiai apgyvendinta [30]. Tuomet Šereiklaukis parodytas kaip 14 ūbų žemės valdęs dvaras, o tenykščiai valstiečiai nebeminėti. Šereiklaukis kartu su Keleriškiais, Opstainiais ir Bitėnais sudarė vieną nedidelį administracinį teritorinį vienetą, kurį prižiūrėjo atitinkamas pareigūnas (*pakamore*). Tebebuvo ryški kaimų virtinė palei vieškelį Ragainė – Žemaitija.

Atskirai vertinant Ragainės apylinkių apgyvendinimo dinamiką 1504-1545 metais [40], parodyti tuomet vykę pokyčiai Šereiklaukyje ir greta jo. Teigta, kad tuo laikotarpiu Šereiklaukį ir Keleriškius praplėtė, o gretimais Opstainius sukūrė atvykėliai iš LDK žemių. Tie gausūs atvykėliai anuomet gana tankiai apgyvendino ruožą tarp Ragainės ir dabartinių Lauksargių, kur plėtėsi keliolika kaimų.

1540-1550 metais Šereiklaukis dar buvo eilinė gyvenvietė, neišsiskyrusi iš kitų. Tada vietinio valdžios pareigūno (*pakamorės*) būstinė buvo Eisuliuose, kairiajame Nemuno krante. Iš ten prižiūrėtas Šereiklaukis, Keleriškiai ir Opstainiai [35].

Apibūdinant Prūsijos kunigaikštystės (hercogystės) kelius XVIII a. pabaigoje [32], buvo pavaizduotas vadinamasis Lietuvos pašto kelias (*Litauische Postroute*). Nuo Ragainės jis ėjęs kairiuoju Nemuno krantu iki Trapėnų. Kita to kelio atšaka ėjo dešiniuoju Nemuno krantu: ties Ragaine keltasi per Nemuną, toliau keliauta iki Šereiklaukio, ties juo keltasi per Jūros upę ir keliauta į Vėžininkus, iš jų į Sokaičius ir tolyn iki Viešvilės ir Smalininkų. Ties Šereiklaukiu nuo šio kelio šiaurės link atsišakojo kelias į Žemaitiją, ėjęs per Keleriškis, Opstainius ir tolyn.

1540 m. Šereiklaukyje iš viso turėti 266 gyvuliai (mažiau nei Keleriškiuose, kur suskaičiuota 318 gyvulių, ar Opstainiuose, kur buvo 550 gyvulių). Tada Šereiklaukyje jau buvęs palivarkas, apie kurį neišliko konkrečių žinių [107].

Aptariamame ilgamečiame darbe remtasi gan fragmentiškais aptiktais šaltiniais, kurie ne visada išsamiai ir pilnai apibūdino, pavyzdžiui, Šereiklaukio apylinkes. Vis tik toje suvestinėje medžiagoje išryškėjo keli svarbesni momentai.

Veikiausiai, Šereiklaukis kaip gyvenamoji vieta (kaimas) egzistavo dar XV a. ir anksčiau – Kryžiuočių (Vokiečių) ordino valstybės gyvavimo laikais. Dvaro statusą gavęs stambesnis ūkis ten atsirado, veikiausiai, XVI a. viduryje (gal ir maždaug 1540 m. ar pan.). Iš pradžių ta vietovė dar nebuvo reikšminga – ten nebuvo vietinio administracinio centro ir kitų reikšmingų objektų.

Nuo seno ryškėjo prielaidos žymesnei Šereiklaukio plėtrai. Veikiausiai dar Ordino laikais įkūrus Ragainės pilį, kaip reikšmingo administracinio teritorinio vieneto – komtūrijos centrą, iš ten formavosi senovinis traktas į Žemaitiją, prie kurio kurti kaimai, skirti žemių plotai naujakuriams. Būtent ties Šereiklaukiu formavosi senoji kelių kryžkelė, kurioje šakojosi kelių trasos į Žemaitiją ir link LDK centrų (link Kauno ir Vilniaus).

Pažymėtina, kad gana ilgai Šereiklaukis priklausė gretimos Ragainės įtakos sferai, to centro administracinėms valdoms, gana natūraliai vystėsi pagal tuometinius tranzitinius srautus ir pan.

2.4. XIX a. žinios apie Šereiklaukį ir apylinkes

Oplankio dvarininko G. Dreslerio (*Gottlieb Dressler*) sūnus L. F. Dresleris (*Ludwig Ferdinand Dressler*) amžiaus pradžioje perėmė Šereiklaukio dvaro generalinę nuomą iš J. T. fon Šėno (*Johann Theodor von Schön*) įpėdinių [86].

1801 m. J. T. fon Šėno našlė 1801 m. pagal pardavimo sutartį su minėtu G. Dresleriu ir jo žmona (*Johanna Elisabeth geb. Szepanski*) jiems pardavė valdas Vilkyškiuose už 24000 talerių [86].

1804 m. L. F. Dresleris už 3700 talerių įsigijo Mažųjų Kampių pievų palivarko paveldėtos nuomos teises. Tam palivarkui priklausė 549 margai žemės ir pastatai, vertinti 700 talerių. Tas palivarkas anksčiau priklausė Balgardžių dvarui. Naujasis jo valdytojas dar privalėjo kariuomenės reikalams auginti tvirtuosius artilerijos arklius (pagal anuometinius standartus – „penkių pėdų aukščio“) [86].

1805 m. miręs G. Dresleris Oplankio dvarą paliko savo sūnui Johanui Frydrichui, o Vilkyškius - savo sūnui Ludvigui Ferdinandui, tuomet įsitvirtinusiame Šereiklaukyje. Vilkyškiai toliau vertinti 24000 talerių [86].

1807 m. Šereiklaukio valsčiuje stovėjo Šimelpenigio (*Schimmelpfennig*) vadovautas Prūsijos armijos dalinys. Jam priklausė „rudųjų“ husarų eskadronas, kuriam vadovavo rotmistras fon Zavadskis (*von Zawadsky*). Tuomet minėti nuo įvairių ligų ir kt. mirę kariškiai, kurie laidoti apylinkių kaimuose [87].

Tais metais Prūsijos armijos (kelis svarbiausius mūšius 1806 m. pralaimėjusios Napoleono kariuomenei) likučiai glaudėsi Nemuno dešiniajame krante – pagal to meto susitarimus Prūsijos valdovams paliktoje simbolinėje teritorijoje (tos valstybės pagrindinė dalis tuomet buvo okupuota prancūzų). Pagal anuometinę tvarką taikos metu dalinių kariškiai buvo apgyvendinami (*iškvartiruojami*) kaimų sodybose, juos turėjo išlaikyti vietos gyventojai. Veikiausiai aukštesni Prūsijos dalinio karininkai tada buvo apsistoję pačiame Šereiklaukio dvare – jiems tinkamesnėje vietoje.

1807 m. Prancūzijai, Rusijai ir nugalėtajai Prūsijai sudarant žinomąją Tilžės taikos sutartį, tų valstybių valdovai gal neužsuko į atokesnę Šereiklaukio dvaro sodybą. Tuomet jie buvo apsistoję pačioje Tilžėje (Napoleonas), Būbliškėje (Rusijos caras Aleksandras I) ir Piktupėnuose (Prūsijos karališkoji pora).

1812 m. vasario 24 d. pagal pardavimo sutartį tuometinis valsčiaus vadovas (*Amtsrat*) L. F. Dresleris už 57997 talerius, 57 sidabrinus grašius ir 6 pfenigius įsigijo riteriškąjį Šereiklaukio dvarą, kuriam priklausė 6439 margai ir 113 kvadratinų rykščių žemės (įskaitant 3836 margus Anglišilio girios). 1813 m. L. F. Dresleris įsigijo vandens malūną iš Oplankių savininko K. F. Dreslerio (*Christoph Friedrich Dressler*). Valsčiaus vadovas L. F. Dresleris supirkinėjo aplinkinių valstiečių žemes, taip savo valdas 1813 m. praplėsdamas 1487 margais [86].

1810 m. buvo pakeistas valdžios mokestis spirito varykloms. Tai palietė L. F. Dreslerio interesus: Vilkyškiuose nuo 1628 m. turėta teisė tokiai varyklai. Už tai kasmet mokėtas 117 talerių mokestis. Pasikeitus sąlygomis, pradėtas ilgas bylinėjimasis su krašto valdžia dėl vietinės spirito varyklos. Tuomet svarstyta, kur būtų naudingiau turėti tokią varyklą – Vilkyškiuose ar Šereiklaukyje [86].

1813-1814 m. Prūsijos išsivadavimo karui tuometinis Šereiklaukio valdytojas paaukojo 300, paskui dar 490 talerių – iš viso 790 talerių, dar pridėdamas septynis arklius. Tuomet visa Vilkyškių parapija (22

gyvenamosios vietos ir pati tikinčiųjų bendruomenė) iš viso paaukojo per 1245 talerius, tad Šereiklaukio pono įnašas sudarė net apie 64 procentus visos aukos [137].

Toje parapijoje tais laikais iš viso žuvo 13 žmonių – daugiausiai valstiečių sūnūs iš kaimų. Tarp jų įskaičiuotas ir 1819 m. nuo ligos miręs išsivadavimo karo dalyvis vyresnysis leitenantas K. K. fon Lokštėtas (*Karl Christoph Lockstädt*). Jis mirė Mažuosiuose Žagmantuose kaip dvarininkas, kuris giminiavosi su Dreslerių gimine – jis paliko našlę J. B. Dresler (*Johanne Beate geb. Dressler*).

Galutinai pasibaigus prancūzų okupacijai, Europoje prasidėjus ilgesniam taikingesniai laikotarpiui (kai apsiribota daugiau regioninio pobūdžio karais), susidarė palankios sąlygos tolesnei Šereiklaukio plėtrai ir to didžiojo ūkio sėkmingam funkcionavimui.

1815 m. Opstainių dvarelyje mirė ankstesnio Šereiklaukio valsčiaus valdytojo fon Šėno našlė. 1816 m. tą dvarelį nusipirko L. F. Dresleris, siekęs plėsti savo valdas. 1817 m. iš amtmono Kopo (*Kopp*) jis dar įsigijo kulmiškąjį Kalvaičių dvarą už 42000 talerių. Tuomet už 133 talerius L. F. Dresleris dar įsigijo medžioklės teises, pagarsėjo ir kitais pelningais sandėriais. 1817 m. iš valstiečių supirkoje žemėje įkurtas Dalnico palivarkas [86].

Plečiant Šereiklaukio savininko L. F. Dreslerio valdas, anuomet užvaldytos teritorijos nusidriekė ilgu ruožu nuo Kalvaičių šiaurėje iki Kampių pietvakariuose (netoli nuo Tilžės) ir Nausėdų Jūros žemupio kairiajame krante. Veikiausiai, tos valdos plėstos gana tiksliai ir racionaliai, siekiant įsigyti vertingus pievų ir ganyklų plotus prie Nemuno ir Jūros upių. Iš ten gaunamu šienu buvo galima šerti Šereiklaukyje augintus žirgus, galvijus ir kitus gyvulius. Gana racionaliai buvo siekiama sukurti gana kompaktišką valdų plotą su keliais centrais (Šereiklaukis, Opstainys, Vilkyškiai, Kalvaičiai) ir nedideliais papildiniais panemuniuose (Kampiuose ir Nausėduose).

Iki didžiosios 1815-1818 m. administracinės teritorinės reformos Prūsijos valstybėje Tilžės apylinkėse veikė 4 domenų valsčiai, valdę valstybinių/valdovo žemių plotus. Tai buvo Šereiklaukio, Būbliškės, Vingės ir Balgardžio domenų valsčiai [131].

Pavyzdžiui, 1785 m. Šereiklaukis (*Schreitlaucken*) apibūdintas kaip karališkasis palivarkas ir domenų valsčiaus centras ties Jūros upės įtekėjimu į Nemuną. Ten buvęs vandens malūnas ir 20 *ugniakurų* (gyvenamų sodybų). Palivarkas priklausė Įsruties žemei ir juridinei apygardai, Šereiklaukio valsčiui, Vilkyškių liuteronų parapijai [53].

Po esminės Prūsijos administracinės teritorinės reformos, tuomet sukūrus naująją Tilžės apskritį, 1817 m. Šereiklaukis priklausė tai apskričiai ir Vilkyškių parapijai kaip bajoriškasis pagrindinis dvaras su vandens

malūnu. Kaip bajoriškasis palivarkas tuomet nurodytas Dalnicas (*Dalnitz*). Tuomet Šereiklaukyje ir gretimame Dalnice buvo tik 7 *ugniakurai* (gyvenamos sodybos), tačiau ten iš viso gyveno net 189 žmonės (matyt, daugiausiai samdinių namuose – kumetynuose susispietę samdiniai, kuriuos tekdavo pasitelkti 1807 m. Prūsijoje panaikinus baudžiavą) [26].

1822 m. L. F. Dresleris įsigijo Mažuosius Kampius kaip savo nuosavybę ir kaip bajoriškojo riteriškojo dvaro statusą turintį ūkį už 13031 talerį. Daugėjo įvairių sunkumų, ne visada pavykdavo naudotis lengvatomis, apeiti nustatytas taisyklės ir pan. L. F. Dreslerio sukurtoms Šereiklaukio valdoms didelių nuostolių atnešė katastrofiškasis 1829 m. potvynis. Daug metų siekus Šereiklaukiui įsigyti pačias vešliausias pievas, žadėjusias pelningą gyvulininkystę, išplėtotų valdų nemaža dalis atsidūrė rizikingo ūkininkavimo zonoje [86].

Po labai sniegingos 1828-1829 m. žiemos ir vėlyvo pavasario 1829 m. balandžio 25 d. didžiojo potvynio vandenys iš Jūros upės tebebuvo užlieję Šereiklaukio dvaro sodybos daugumą pastatų per 4-5 pėdų (gal iki 1,5m) aukščiau. Buvo užtvindyti žiemkenčių laukai su pasėliais, pievas ir žirgų ganyklas suniokojo besigrūdusios ledo lytys, ledai išvertė daug tvirčiausių medžių. Tik 1828 m. pastatytas naujasis avių tvartas buvo visai nugriautas, kaip ir pievų sargo sodyba (sargo namas su daržine). 52 ūbus žemės valdęs Kalvaičių dvaras tuomet atrodė liūdnam. Ten nuskendo ar sušalo 65 arkliai, 38 galvijai, 412 avių, 250 ėriukų ir 42 kiaulės (tarp jų buvo ir dvaro samdiniams priklausę gyvuliai). 35 ūbus pievų valdžiusiuose Kampiuose netekta suruošto šieno ir pastatų. 19 ūbų ploto Nausėdų valdose netekta 4 darbinių arklių, dviejų galvijų, 127 avių. Tenykščiai tvartai iš dalies buvo nugriauti, iš dalies suniokoti. Bendrieji nuostoliai siekė 18333 talerius. Tuomet skaičiuota, kad veislinis žirgas kainavęs 100 talerių, darbinis arklys – 30, angliškos veislės jautis – 25. Tada *šepelis* rugių kainavo talerį, *šepelis* avižų – 15 sidabrinų grašių. Įvertinus nuostolius *landrotas* Dresleris rašė prašymą karaliui, prašydamas jam kompensuoti 18000 talerių mokesčių nuolaidomis. Šereiklaukio bėdas svarstė ir Gumbinės apygardos karališkoji vyriausybė. Įvairūs aptarimai truko ilgai, būta visokių siūlymų kaip padėti nukentėjusiam ūkiui (atsižvelgiant į tai, kad nuo to potvynio anuomet nukentėjo ir daugiau ūkių bei teritorijų). Šereiklaukio dvaras tada realiai susilaukdavo tik nedidelių paramos sumų. Antai, Tilžės pagalbos teikimo komitetas tada paskyrė 2500 talerių, draudimo nuo gaisrų sąjunga svarstė nedidelės šalpos galimybę ir t.t. Krašto dvarininkai teikė paramą natūra, pavyzdžiui, dovanodavo po 3-6 avis ir pan. [86].

Iki tol Šereiklaukio valdas ir jo ūkį energingai plėtojęs L. F. Dresleris savo didžiausios galybės metais susilaukė tokio netikėto smūgio iš gamtos stichijos. Ūkio atkūrimui ir pagalbos paieškoms jis turėjo skirti visas jėgas, tai palaužė jo sveikatą. 1831 m. sausio 31 d. L. F. Dresleris mirė, palikdamas didžiulį ūkį ir gausias problemas [86].

Jo našlės (*geb. Cöller* iš Balgardžių) 1835 m. vasario 3 d. kvietimu į Šereiklaukį atvyko žinomi ponai fon Zandenai (*von Sanden*) ir Donalitus (žinomos Donelaičių giminės palikuonis ir tolimas poeto K. Donelaičio giminaitis). Jų prašyta pagalbos, sprendžiant susikaupusias problemas: norėta turtą nuomoti, tinkamas dalis paskiriant sūnums. Pakviestieji žinovai įvertino tuometinį L. F. Dreslerio palikimą, gausias žemės valdas ir dvarus. Pagal tuos vertinimus ir sudarytus susitarimus 1838 m. pats Šereiklaukis atiteko vyresniajam sūnui Juliui, kitam sūnui Aleksandrui teko Vilkyškiai, dar vienam sūnui Luisui (*Louis*) paskirti Linkūnai. Našlė Dresler gavo pusę savo vyro turto (91000 talerių) ir Opstainio dvarelį, kurio metinė nuoma siekė 430 talerių [86].

1839 m. kovo 4 d. leitenantas F. A. L. Dresleris (*Friedrich August Louis Dressler*) iš leitenanto K. G. Šröderio (*Karl Gottlieb Schröder*) nusipirko jo tik 1826 m. gautą (paveldėtą) riteriškąjį Linkūnų dvarą Mažosios Lietuvos Pietnemunėje už 35000 talerių [85].

1835 m. sukurtas Keleriškių mokyklos bendrijos padalinys Šereiklaukio teritorijoje (apimant dvaro valdas, malūno sklypą ir Dalnico palivarką). Viename samdinių name buvo įrengta mokyklos patalpa. Greta to pastato buvo išskirta pusė prūsiškojo margo žemės. Dvaro arimuose dar buvo duota vieta pasisodinti dešimčiui šėpelių bulvių. Šereiklaukio dvaras apsiėmė mokyklos daržą aptverti ir mokyklos bulvių lauko plotą apdirbti [137].

Pirmuoju Šereiklaukio mokytoju tapo nuo 1835 m. birželio 1 dienos iki 1838 m. gegužės 1 dienos ten besidarbavęs F. Bokas (*Friedrich Bock*). Jis buvo gimęs 1805 m. Kakšiuose (kitapus Nemuno), išsilavinimą gavo Širvintoje veikusioje direktoriaus Hasenšteino (*Hassenstein*) prieglaudoje. Jam išvykus, Šereiklaukyje mokytojo nebeliko. Tuomet skūstasi, kad dėl vietinių sunkumų ten nebeturėta mokytojo [137].

Nuo 1839 m. spalio 1 d. savo pirmtako darbą pratęsė K. Ulrichas (*Christian Ulrich*), 1802 m. gimęs Krauleidžiuose. Pirmaisiais jo mokytojavimo metais mokykloje buvo 40 vaikų. Vėliau skūstasi, kad 1840/1841 m. žiemą Šereiklaukyje labai išplito vaikų ir suaugusiųjų nervų karštinė [137].

Pažymėtina, kad 1835 m. įkurta Šereiklaukio mokykla ten veikė daugiau kaip šimtą metų, keičiantis mokytojams ir kitoms aplinkybėms.

XIX a. viduryje Šereiklaukio mokyklos išlaikymui būdavo surenkama 50 talerių mokytojo atlyginimui, 12 šėpelių rugių, sutarti kiekiai šieno ir šiaudų, 10 kupetų (*Klaster*) malkų. Mokyklą lankė vaikai iš Šereiklaukio dvaro, Šereiklaukio palivarko, Dalnico palivarko. Tuomet Klausiškių (*Claudzischken*) perkėlos sodyba buvo priskirta Keleriškių kaimui ir jo mokyklai [89].

Galima spėti, kad iki mūsų dienų išlikęs mūrinis Šereiklaukio mokyklos pastatas buvo pastatytas XIX a. pabaigoje ar XX a. pradžioje, gal didžiojo Šereiklaukio dvaro sodybos perstatymo laikais, tam panaudojant vietos plytinėje degtas plytas.

XIX a. pirmajame trečdalyje aprašant svarbesnes vietas prie Nemuno upės, minėta Jūros ir Nemuno santaka, netoliese buvęs Opstainių kaimas – justicijos valsčiaus tuometinis centras, Vilkyškių bažnytkaimis, valsčiaus centru vadintas Šereiklaukis (*Schreitlauken*) [116].

XIX a. viduryje Tilžės apskrityje apibūdintos dvi Šereiklaukio gyvenvietės. Tada bajoriškajame dvare buvo 238 gyventojai, dvarą valdė Dresleris, bažnyčia (parapijos centras) ir pašto skyrius buvo Vilkyškiuose. Šereiklaukio kaime tada buvo kulmiškoji *karčema* ir kaimas su 21 gyventoju, vandens malūnas. Tuomet Keleriškių kaime buvo 461 gyventojas, priklausyta Vilkyškių parapijai ir paštui. Opstainių kaime buvo 457 gyventojai, priklausę tam pačiam paštui ir parapijai [140].

1864 m. mirė Šereiklaukio dvarą nuo 1838 m. valdęs Julius Dresleris. Jis buvo vedęs J. Šperber (*Jenny Sperber*) iš Gerskulių dvaro. Kaip dažniausiai būdavo toje giminėje, mirusiojo dvarininko palikimo dalybos buvo ilgam atidėtos, gal ir laukiant, kol suaugęs paveldėtojai – J. Dreslerio vaikai, kol išryškės didžiajam ūkiui tinkamas įpėdinis. Tada dvaro savininku nebūtinai tapdavo vyriausias sūnus, neretai būdavo ieškoma patikimo ir tam labiausiai tikusio paveldėtojo.

1874 m. Šereiklaukio dvaro savininku tapo B. Dresleris (*Benno Dressler*). Jis vedė A. fon Zanden (*Anna von Sanden*) iš Raudonaičių (*Raudonatschen*) dvaro Nemuno kairiajame krante – Mažosios Lietuvos Pietnemunėje. Kaip ir jo tėvas Julius Dresleris jis Šereiklaukio dvarą valdė daugiau kaip du dešimtmečius, XIX a. pabaigoje jį palikdamas savo įpėdiniams [97].

1878 m. Šereiklaukio dvaro sodybą nusiaubė didelis gaisras. Sudegė dauguma pastatų. Atkuriant sodybą, tais metais pastatyta arklidė su hipodromu, medinė daržinė, gyvulių tvartas ir vežiminė (karietų angaras) [147].

Atrodo, kad dvarui tai turėjo būti tikra katastrofa, tačiau apie tuomet patirtus nuostolius duomenų nebuvo plačiai skelbiama, kitaip nei apie 1829 m. potvynio padarytus nuostolius. To potvynio nuostoliai buvo detalai įvertinti, anuomet kreiptasi pagalbos į visokias institucijas. Teigta, kad tokios paramos paieškos bei graužatis galop nuvarė į kapus anuometinį Šereiklaukio dvaro savininką L. F. Dreslerį, o dvaro ūkis sunkiai atkūrinėtas.

Po 1878 m. gaisro apie tokius dalykus gal neskelbta – iš karto po nelaimės statyti reikšmingi ūkiniai statiniai, neskelbta apie kokius reikšmingus sunkumus. Primintina, kad 1874 m. Šereiklaukio dvaro savininku buvo tapęs Beno Dresleris, kad 1875 m. gal buvo gauta didelė pinigų suma už paveldėtojo Linkūnų dvaro

pardavimą. Gal už gaisro padarytus nuostolius buvo gauta nemaža draudimo nuo ugnies suma. Gal kas pasinaudojo proga atsikratyti nusenušusių statinių ir atnaujinti dvaro sodybą.

Pažymėtina, kad B. Dresleris pralobęs [147], lyg ir nepajusdamas 1878 m. gaisro padarytų nuostolių.

Būtent po didžiojo 1878 m. gaisro prasidėjo Šereiklaukio dvaro klestėjimo metai.

1879 m. Beno Dresleris oficialiai gavo kilmingojo titulą, jis buvo priimtas į Prūsijos kilmingųjų bendruomenę. Nuo tada jis galėjo vadintis B. fon Dresleris (*Benno von Dressler*), prie pavardės pridėdamas tik kilmingųjų vartotą priešdėlį „fon“ (*von*). B. fon Dresleris pratęsė šeimos tradiciją Šereiklaukio dvare auginti veislinius žirgus. Šereiklaukio dvaro kumelės (turėjusios arabiškų žirgų kraujo) atsivesdavo vertingus palikuonis [97].

Po Prūsijos karų su Danija, Austrija, Prancūzija ir kt., 1871 m. įkūrus Vokietijos imperiją, jos valdose prasidėjo gana stabilūs laikai (XIX a. pabaigoje tebūta menkesnių kolonijinių karų Afrikoje ir kitur).

Naujoji valstybė sparčiai vystė savo ūkį. Besitęsiant anuometinei pramonės ir technologijų revoliucijai, itin ryškiai atsiskleidusioje XIX a. Vokietijoje, augo miestai ir pramonės centrai. Šalies žemės ūkį kartais paliesdavo įvairaus masto krizės, tačiau besivysčiusioje valstybėje bendra ūkio raida buvo palanki kaimų gyventojams ir dvarų savininkams. Tiesti keliai ir geležinkeliai, telegrafo (vėliau ir telefono) linijos padėjo plėtoti kraštą, skatinti atskirų vietovių vystymąsi.

Pavyzdžiui, 1876 m. rengtasi tvarkyti krašto kelią, iš Ragainės per Šereiklaukįėjusį į Smalininkus. Tada buvo tirta to kelio trasa – joje buvę nuolydžiai ir aplinka. Tą projektą Ragainėje rengė inžinierius A. Lėbnicas (*A. Löbnitz*). Išlikęs situacijos brėžinys apima 2,6 km ilgio ruožą nuo kelto per Nemuną ties Ragaine iki Šereiklaukio miško [110].

2.5 Žinios apie XVIII-XX a. Šereiklaukio gyventojus

Kai kurių Šereiklaukio praeities gyventojų kilmę, jų giminystės ryšius, krašto žmonių migracijos ypatumus padeda atskleisti Vokietijos šeimų genealogijos tyrėjų surinkti duomenys [136].

1859.VI.11 d. Šereiklaukyje gimė *Johann Friedrich Baumgardt* – vienas iš daugelio su šia vietoje susijusių vokiškos kilmės žmonių.

1902.IX.3 d. gimęs Fricas Bendžius (*Fritz Bendschus*). Kartu su kitais Klaipėdos krašto pronacistiniais veikėjais (ir su Šereiklaukio dvarininku Konradu fon Dresleriu) jis 1934-1935 m. buvo teisiamas žinomajame Kauno procese ir ten pripažintas kaltu. Gal neilgai kalėjęs, veikiausiai dėl pažinties su K. fon Dresleriu, jis jau 1935 m. pavasarį minėtas kaip Šereiklaukio bajoriškojo dvaro inspektorius. 1939 m. jis darbavosi Bismarcko

kolonijos (Šilutės aps.) durpyno valdyboje. F. Bendžius buvo vedęs 1901.XII.21 d. gimusią vokiečių kilmės Elzė Šulcę (*Else Schulze*), jie buvo susilaukę sūnaus.

1915.XI.1 d. gimęs V. Bergeris (Willy Berger) buvo susituokęs su Š. Bėm (*Charlotte Böhm*), gimusia 1912.VII.1 d, su ja susilaukė 3 sūnų ir dviejų dukterų. Vienas iš jo sūnų Verneris gimė gal 1942 m., mirė 1945 m. 1939 m. V. Bergeris minėtas kaip samdinys Šereiklaukyje.

XVIII a. pabaigoje Šereiklaukyje gyvenęs J. G. Bėmeris (*Joh. Gottfried Boehmer*) 1800.IX.22d. Spukuose susituokė su K.E. Barkovski (*Cathr. Elisabeth Barkowskin*).

1888. IX. 27 d. gimęs A. Bogdanskis (*August Bogdanski*) turėjo žmoną Aną (gimusią 1895.I.16 d.), su ja susilaukė trijų sūnų. 1939 m. jis minėtas kaip daržininkas Šereiklaukyje.

1939 m. Šereiklaukyje minėtas samdinys J. Borchertas. Jis miręs Pempynėje (*Wahlental*) ar besitraukdamas į Vakarų.

1939 m. kaip Šereiklaukio samdinys minėtas H. Bredys ar Briedys (*Heinrich Bredies*). Jis buvo vedęs ir turėjo šešis vaikus: *Hans, Waltraut, Gertrud, Monika, Franz, Paul*. Jo sūnus Francas (*Franz*) žuvo Prancūzijoje Antrojo pasaulinio karo metais. Kitas jo sūnus Paulius dingo be žinios Rusijoje to karo metais. Tie jo sūnus, veikiausiai, buvo gimę gal 1920 m., tad H. Briedys šeimą kūrė, matyt, XX a. pradžioje. Spėjama, kad 1945 m. H. Briedys kaip lietuvis su lietuve moterimi ir gal vaiku grįžo atgal į Lietuvą iš evakuacijos Vokietijoje.

1939 m. Šereiklaukio malūną nuomojo H. Bušackis (*Heinrich Buschatzki*), gimęs 1902.IV.3 d. Jo šeimoje augo trys dukterys.

1899.I.13 d. Medžioklės Pelkės kolonijoje (Šilutės aps.) gimė F. Butkus (*Friedrich Buttkus*). Ten jis paaugęs nuomojo sklypelį žemės. 1921.III.28 d. Dovilų bažnyčioje jis susituokė su Ema Roze (*Emma Rose*), 1900.VIII.10 d. gimusia Jakuose (Klaipėdos aps.). 1922-1924 m. jis darbavosi Klaipėdos Sendvaryje kaip vyresnysis kerdžius, 1929-1935 m. tas pačias pareigas turėjo Mickų dvare (Klaipėdos aps.). 1939 m. jis minėtas kaip melžiamų karvių prievaizdas (*Melkermeister*) Šereiklaukio dvare. Šeimoje jis susilaukė 7 sūnų. Žinomas 1929 m. gimęs ir netrukus Mickuose miręs jo sūnus Georgas Rudolfas. Be tų sūnų jo šeimoje dar buvusios 5 dukterys. Jo duktė Elizabet (*Elisabeth*) gimė Mickuose 1930 m., o mirė 1945 m. nuo šiltinės. Kita jo duktė *Anne Waldtraut* 1934 m. gimė Mickuose, kur netrukus ir mirė. 1945 m. sovietai į Vakarų besitraukusį F. Butkų suėmė ir ištrėmė. Iš tremties Rusijoje jis 1947 m. dar atsiuntė žinutę. F. Butkaus tėvas buvo prekybininkas Dovydas Butkus (*David Buttkus*), miręs iki 1921.III.28 d. Tais metais jo žmona Elzė (mergautinė – *Else Potschka*) gyveno Berlyne, jos sūnus F. Butkus liko Klaipėdos krašte.

Išskirtinė asmenybė Šereiklaukio istorijoje buvo J. D. Dalmer (*Johanna Dorothea Dallmer*) gimusi 1746.IX.22 d. Ji susituokė J.T. fon Šėnu (*Johann Theodor von Schön*, 1744-1796 m.) ir 1773-1788 m. jam pagimdė 6 sūnus ir 2 dukteris. 1773 m. Šereiklaukyje gimęs vyriausias jų sūnus T. H. fon Šėnas (*Theodor Heinrich von Schön*) vėliau išgarsėjo kaip žymusis Prūsijos valstybės veikėjas, 1856 m. miręs Arnavoje prie Karaliaučiaus. 1774 m. gimė dvynukai Leopoldas Ferdinandas ir Luizė Vilhelminė (*Luise Wilhelmine*). Ši 1793.V.24 d. Vilkyškių bažnyčioje susituokė T. F. Heydenreichu (*Theodor Friedrich Heydenreich*), tuomet žinomu vietos veikėju (jis buvo karo tarėjas ir domeno tarėjas). 1776 m. gimęs J. G. A. fon Šėnas (*Johann Gebhard August von Schön*) 1810.XII.27 d. mirė Tilžėje. 1779.I.26 d gimė K. V. fon Šėnas (*Carl Wilhelm von Schön*), 1783.VI.18 d. gimė vėl dvynukai *Friedrich Wilhelm* ir *Antoinette Amalie*. Frydrichas Vilhelmas 1809.X.8 d. mirė Tilžėje. Jauniausias Šėnų sūnus Hansas Adolfas gimė 1788.III.6 d. Šeimos tėvas J.T. fon Šėnas mirė 1796.VI.5 d. Šereiklaukyje, o jo žmona Johana Dorotėja 1815.IX.26 d. taip pat Šereiklaukyje. Ji buvo palaidota Vilkyškiuose.

1934 m. buvo paminėta Erika Dilbaitė, kaip sūnų turėjusi G. Šneideraičio (*Georg Schneidereit*) žmona. Dilbų pavardė šiose apylinkėse buvo dažna, tos giminės žmonių gyventa Bitėnų kaime ir kitur.

G. Šneideraitis tuomet (1934 m.) tarnavo Lietuvos Respublikos muitinėje Šereiklaukyje. Ten būdavo priimami Lietuvos valstybei lojalūs asmenys, toks, matyt, buvo ir G. Šneideraitis. Jo asmenvardis (krašte nereta lituanizuota pavardė) rodo, kad tas žmogus buvo kilęs iš Mažosios Lietuvos, kad praeityje tą pavardę paliko vokiečiai *Schneider*. Gyvenant lietuviškoje aplinkoje tarp gausių lietuvių, ta pavardė (kaip ir nemažai kitų vokiškų pavardžių) buvo sulietuvinta. Krašte būta nemažai asmenų su tokia pavarde, kai kurie gal buvo susiję giminytės ryšiais ir su šiuo G. Šneideraičiu.

Dėl Antrojo pasaulinio karo pabaigoje Šereiklaukio apylinkėse tvyrojusios sumaišties, dėl tuometinės ir pokarinės padėties tame krašte (kai dauguma vietos gyventojų traukėsi iš savų namų, kai daug archyvinės medžiagos, įvairių dokumentų buvo sunaikinta) daug žinių apie tų apylinkių žmones yra nepilnos, kartais klaidingos ir pan.

1939 m. Šereiklaukio dvare kaip samdinys darbavosi Elbė (?). Jis gal buvo susidėjęs su Marta Tumaityte (*Martha Tumaitis*), su ja lyg turėjo dukrą. Antrojo pasaulinio karo metais tas Elbė dingęs be žinios.

1936.III.7 d. Šereiklaukyje mirė vaikas. Jo tėvas buvo J. Endrulaitis (*Johann Endrulat*), motina Endrulaitienė (*Endrulat*). Jie turėjo dar du vaikus – Vilį (*Willi*) ir Helenę. Ši mergaitė buvo gimusi 1914 m., o 1936 m. ji mirė Šilutės ligoninėje, sulaukusi tik 22 metų amžiaus. 1939 m. jos tėvas J. Endrulaitis buvo miško sargas Šereiklaukyje, karo pabaigoje jis (veikiausiai su šeima) traukėsi į Vakarų. Teigiama, kad 1947 m. jis miręs Vokietijos Pomeranijoje kaip pabėgėlis.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi kalvis F. Flachas (*Franz Flach*). Jis su Irene Heilmann turėjo du sūnus (*Günther, Lothar*). F. Flackas, veikiausiai, Antrojo pasaulinio karo pabaigoje traukėsi į Vakarų, kur 1948 m. kaip pabėgėlis mirė *Erleben* vietovėje.

1869 m. Šereiklaukyje kaip daržininkas darbavosi G. Florianas (*Gustav Florian*). Tais metais jis su Š. Kiun (*Charlotte Kühn*) Šereiklaukyje susilaukė sūnaus Rudolfo Makso Floriano. Gal tas pats G. Florianas kaip daržininkas minėtas *Ponarth* vietovėje prie Karaliaučiaus 1902 m. rudenį.

1939 m. Šereiklaukyje gyveno našlė Barbė Garbenšaitienė (*Barbe Garbenschat*), kuri mirė 1946 m.

1939 m. Šereiklaukyje kaip kumelių sargas darbavosi A. Gėlharas (*Albert Gehlhaar*). Su L. Šmarek (*Lina Schmareck*) jis turėjo sūnų. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje A. Gėlharas (gal su šeima) pasitraukė į Vakarų Vokietiją. Jis apsistojo Velgene – tame pačiame mieste, kur buvo prisiglaudęs Šereiklaukio dvarininkas K. fon Dresleris. Veikiausiai jie buvo susisiekę, gal Velgene rinkosi kai kurie pabėgėliai iš Šereiklaukio. A. Gėlharas tame mieste ir mirė 1951 m.

1939 m. Šereiklaukyje kaip namų tvarkymo mokinė darbavosi Betty Genytė (*Betty Genies*). 1944 m. ji buvo pas savo tėvus Šilgaliuose, Plaškių parapijoje.

1913 m. Šereiklaukyje darbavosi dekoratyvinės sodininkystės specialistas F. Goldbaumas (*Friedrich Goldbaum*). Jis turėjo dvi dukras: Elfrydę ir Erną.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi šulinių kasimo meistras Grabovskis. Jis turėjęs penkis vaikus. 1944 m. gal tas pats Grabovskis buvo Barštyno (*Bartenstein*) apskrityje, gal traukdamasis į Vakarų.

Apie 1875 m. gimęs H. Gudaitis (*Hermann Gudat*) buvo evangelikas liuteronas. 1914 m. pradžioje jis minėtas kaip vyresnysis inspektorius Budelkiemyje (dvare prie Klaipėdos). Vėliau tais metais jis tokias pareigas ėjo Šereiklaukio dvare. 1914.IV.14 d. Klaipėdos reformatų bažnyčioje jis susituokė su E. A. Beršman (*Emma Amalie Boerschmann*), 1883.IV.4 d. gimusia Budelkiemyje. Jų sutuoktuvių liudininkai buvo 67 metų amžiaus pirklys Rudolfas Hausmanas ir diplomuotas inžinierius Hansas Bėršmanas (34 metų amžiaus), gal jaunosios giminė. Ši pora 1915 m. Budelkiemyje susilaukė sūnaus Heinricho Hermano.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi eigulys (*Revierförster*) F. Helmė (*Fritz Helmke*).

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi H. Hofmanas (*Heinrich Hoffman*). Jis su Ana Maceikaite (*Anna Matzeik*), gimusia 1897.IX.19 d., turėjo 4 vaikus: 3 sūnus ir vieną dukterį. 1946 m. H. Hofmanas mirė Vokietijos Pomeranijoje, matyt, kaip pabėgėlis.

1939 m. Šereiklaukyje kaip samdinys darbavosi V. Hofmanas (*Wilhelm Hoffmann*). Jis turėjo 6 vaikus: penkias dukteris ir vieną sūnų. V. Hofmanas dingo be žinios Antrojo pasaulinio karo metais.

1939 m. Šereiklaukyje kaip samdinys darbavosi M. Hoftas (*Martin Hoff*). Jis turėjo penkis vaikus: dukteris Helenę ir Mėtą, sūnus Bruno, Albertą ir Hermaną.

1800.VII.3 d. Šereiklaukyje gimė J. A. Honig (*Johanna Amalia Honig*). Jos tėvas buvo Johanas Honigas, o motina Marija Vilumaitė (*Maria Willum*).

1803.IV.30 d. Šereiklaukyje gimė A.E. Jaskė (*Anna Eleonora Jahske*). Jos tėvas buvo G. Jaske (*Gottlieb Jahske*), motina D. Rėtėrin (*Dorothea Rätherin*). Kita jų duktė (*Anna Christina Jahske*) gimė 1799 m. netolimuose Palumpiuose.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi miško sargas J. Jakubaitis (*Johann Jakubeit*).

1812.II.29 d. Šereiklaukyje gimė L. H. Jekštaitytė (*Luisa Henrietta Jekztatis*). Jos tėvas buvo *Jokubs Jekztatis*, motina *Luisa Wentzkin*.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi G. Jurgaitis (*Georg Jurgeit*).

1885.VI.19 d. Šereiklaukyje gimė Emilis Jurgelaitis. 1939 m. jis minėtas kaip našlys valstietis Užkulmių kaime. Ten 1913 m. buvo gimęs jo sūnus Vilis, kuris 1945 m. žuvo gal Kurše.

1939 m. Šereiklaukyje minėta Amanda Kaman (*Amanda Barbara Luise Kahmann*), gimusi 1864.I.16 d. Ragainėje. Jos tėvas buvo L.F. Kamanas (*Ludwig Ferdinand Kahmann*) 1840.IX.17 d, gimęs Bludiškiuose, 1880.VIII.20 d. miręs Grozduose (*Grosden*). Amandos motina buvo Barbara Weg, 1834.III.17 d. gimusi Septynlopiuose, o 1915.II.19 d. mirusi Ragainėje. Veikiausiai neturtingi marginalai tėvai savo dukterį pavadino keliais įmantriais vardais. 1886.XI.6 d. Amanda Ragainėje susituokė su F. Ceize (*Friedrich Zeise*), 1860.I.5d. gimusiu Išdaguose, 1923.II. 12 d. mirusiu Ragainėje. Sutuoکتiniai susilaukė septynių vaikų: dukterų Anos, Ernos ir Erikos, sūnų Bernhardo, Pauliaus, Ernsto, Hermanno (pastarasis 1888 m. gimė Ragainėje, o 1951 m. mirė išeivijoje Vakarų Vokietijoje, *Rheine* vietovėje Vestfalijos žemėje). Pati Amanda taip pat traukėsi į Vakarus. 1946.XII.31 d. ji mirė Berlyne kaip pabėgėlė, eidama 82-us metus.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi inspektorius J. Kairys (*Johann Kairies*), gimęs 1902.VII.26 d., miręs 1953.II.5 d. Po Šereiklaukio jis darbavosi Būbliškėje, Piktupėnų parapijoje. J. Kairys gyveno su Marija Bajoraite (*Maria Bajohr*), gimusia 1911.IV.26 d.

XIX a. pradžioje F. V. Kaupaitis (*Friedrich Wilhelm Kaupat*) su L. Lemkin (*Luisa Lemckin*) Šereiklaukyje susilaukė trijų vaikų. 1810 m. jiems gimė sūnus *Friedrich Wilhelm*, 1811 m. duktė *Christina*, 1812 m. – duktė *Maria Elisabeth*.

1803.I.10 d. Šereiklaukyje gimė mergaitė H. Kaupaitytė (*Henrietta Kaupat*). Jos tėvas buvo V. Kaupaitis (*Wilhelm Kaupat*), o motina – taip pat lietuvininkė Adužė Kalkuvaitė (*Aduzze Kalkuwate*). Gal jie giminiavosi su minėtuoju F. V. Kaupaičiu.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi lietuvininkas V. Keliotaitis (*Walter Kellotat*). Jis gyveno su F. Štain (*Frieda Stein*).

1893.IV.11 d. gimęs B. Košorekas (*Bernhard Koschorreck*) 1939 m. darbavosi Šereiklaukyje kaip dvaro išdininkas. Jis gyveno su M. Valter (*Meta Walter*), gimusia 1902.II.5 d. Tas žmogus minėtas pokariniuose išeivių prisiminimuose.

1842.X.28 d. Šereiklaukyje gimė L.Š. Krauzė (*Luisse Charlotte Krause*), kuri 1899.VII.3 d. mirė Kuršiuose. Jos tėvas buvo K. Krauzė (*Carl Krause*), o motina *Caroline*. 1865.XII.26 d. (per Kalėdas) Šarlotė susituokė su lietuvininku Jurgiu Milkeraičiu, 1839.III.30 d. gimusiu Opstainyje, o 1905.XII.12 d. mirusiu Tilžėje. Šarlotė su Jurgiu susilaukė šešių vaikų: sūnų Ernsto, Franco, Karlo ir Georgo, dukterų Emilijos ir gal jaunėlės Luizės (*Anna Luisse Charlotte Milkereit*). Ši 1885 m. gimė Kuršiuose, o 1959 m. mirė išeivijoje – Arnstdorfe Vakarų Vokietijoje.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi Ulrichas Kreidė. Tuomet ten minėtas ir samdinys Krolis (*Kroll*). Teigiama, kad šio moteriškė, matyt, pokariu mirė Vokietijos Pomeranijoje kaip pabėgėlė.

1859.IV.19 d. Šereiklaukyje gimė J. F. Kumpys (*Johann Friedrich Kumpies*). Jis 1884 m. dar minėtas dėl karinės prievolės.

1909.III.8 d. gimęs Valteris Laurus 1939 m. minėtas kaip mokytojas Šereiklaukyje. Jis turėjęs žmoną *Käthe*, gimusią 1917.V.2 d., dukterį ir sūnų. Antrojo pasaulinio karo metais V. Laurus dingo be žinios.

1939 m. Šereiklaukyje traktorių vairavo H. Lėjus (*Heinrich Lejus*). Jis gyveno su E. Stankaityte (*Elli Stankat*), turėjo vieną vaiką.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi samdinys Mazgys (*Masgies*). Jis su Marija Pelziūte (*Marie Pelsius*) turėjo dukterį Johaną (*Johanna Masgies*).

1939 m. Šereiklaukyje gyveno A. Mačiulytė (*Anna Matschullis*) gal kartu su Kairiu.

1859.V.3 d. Šereiklaukyje gimęs J. F. Meyhuberis (*Johann Friedrich Meyhuber*) dar minėtas 1884 m. dėl karinės prievolės.

1902.IX.27 d. Šereiklaukyje gimė M. E. Mikaitytė (*Minna Emma Mikat*). Ji 1927.III.28 d. Barškiuose prie Klaipėdos susituokė J. F. Eglynu (*Johann Ferdinand Eglins*), 1902.X.31 d. gimusiu Kretingalės bajoriškajame dvare. Tuomet pora gyveno Didžiajame Tauralaukyje prie Klaipėdos. Sutuoktusių liudininkai buvo H. Noibertas (*Hugo Neubert*) – 39 metų amžiaus vyresnysis kerdžius iš Didžiojo Tauralaukio ir Martinas Jaudžimas (*Martin Jaudszims*) – 37 metų amžiaus vyresnysis kerdžius iš Mažojo Tauralaukio.

1939 m. Šereiklaukyje uždarbiavo G. Noahas (*Gustav Noah*). Šiaip jis gyvenęs Nemuno deltoje, Pakalnės apskrityje, *Schackwiese* vietovėje, kur turėjęs 2 ha pievų.

1786 m. Prūsgiriuose gimęs G. Papė (*Gottlieb Paape*) su 1793 m. gimusia A. L. Mejer (*Anna Luise Meyer*) Pabudūpiuose 1832.VIII.5 d. susilaukė sūnaus Karlo (*Carl Paap*). Šis 1858.XII.3 d. Būdviečių bažnyčioje susituokė su V. Roland (*Wilhelmine Roland*), 1831.I.15 d. gimusia Raudonaičiuose, o 1858.XII.3 d. mirusia *Dannenwalde* vietovėje. Jie 1861 m. Akmeniškiose (Šakūnų parapijoje prie Rusnės upės) susilaukė dukters Vilhelminos, mirusios 1940 m. Pats Karlas senatvėje buvo Šereiklaukyje, kur mirė prieš 1889 m.

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi Bruno Pastovskis (*Pastowski*). Ten tada minėtas ir O. Ponelis (*Otto Ponel*), gyvenęs su moterimi Edita.

1932.VII mėn. kaip Šereiklaukio bajoriškojo dvaro kasininkas minėtas O.O. Počka (*Otto Oskar Potschka*). Jis tuomet Rukuose tuokėsi su H.A.M. Šlenter (*Henriette Auguste Meta Schlenther*), gyvenusia Stoniškiuose.

1939 m. Šereiklaukio dvare žemės ūkio darbų mokėsi Bruno Quischke. Jo tėvai 1944 m. gal buvo Jovarynėje (*Milchbude*).

1939 m. Šereiklaukyje naktiniu sargu dirbo pagyvenęs vyras Reinholcas (*Reinholz*). Kaip pabėgėlis jis 1948 m. mirė Saksonijoje. Jis turėjo dukterį ir sūnų Fricą. Šis karo metais žuvo Rumunijoje.

1939 m. Šereiklaukyje minėta ūkininkė Ida Reizgienė (*Ida Reisgies*), gal turėjusi savo ūkelį.

1939 m. Šereiklaukyje minėta Ida Rudaitytė (*Rudat*), 1938 m. gyvenusi Klaipėdoje. Jos sutuoktinis buvo *Lippke*.

1821 m.VII.8 d. Botrope (*Bottrop*) gimęs J.H.Štensbekas (*Johann Heinrich Stensbeck*) apibūdintas kaip dvarininkas, gyvenęs Karaliaučiuje. Apie 1853 m. jis vadovavęs veisliniam žirgynui Šereiklaukyje, Karaliaučiaus universitete buvęs jojimo mokytoju. Su J. Briugeman (*Josephine Brüggemann*) jis turėjo du sūnus. Vyresnysis (*Theodor Oskar Maria Stensbeck*) 1858 m. gimė Šereiklaukyje, o 1939 m. mirė Hanoveryje, Vakarų Vokietijoje. Jaunesnysis sūnus (*Friedrich Theodor Gustav Stensbeck*) 1864 m. gimė Karaliaučiuje, o 1932 m. mirė Hamburge, Vakarų Vokietijoje. Šereiklaukyje gimęs Oskaras vėliau buvo jojimo mokytojas Hanoveryje. 1893.III.22 d. Londone jis susituokė su E. Hofman (*Elfried Mathilde Agnes Julie Hoffmann*), 1871.I.19 d. gimusia Bremene, Mirusio Oskaro palaikai 1939.III.25 d. buvo palaidoti Bremene (*Riensberg*).

1939 m. Šereiklaukyje darbavosi I. Sarokinas (*Iwan Sarokin*, veikiausiai *Sorokin*). Jis turėjęs dukrą Hildę. Dar carinei Rusijai valdant Didžiąją Lietuvą, turint bendrą valstybinę sieną su Prūsijos valstybe, į šią neretai persikeldavo (ar nelegaliai perbėgdavo) įvairių tautybių žmonės iš Rusijos imperijos. Žinoma apie Prūsijoje apsigyvenusius rusus ir kt. Veikiausiai, Šereiklaukyje uždarbiavęs I. Sarokinas taip pat buvo toks perbėgėlis, gal iš Rusijos žemių prasitraukęs po 1917 m. bolševikinio perversmo ar ten užsitęsusio pilietinio karo, dėl vėlesnių stalininių represijų ar pan.

Gal XIX a. pirmoje pusėje Šereiklaukyje gimė H. Šakaitytė (*Henriette Schakath* ar *Schekat*). Jos gimimo data naudotame šaltinyje nurodyta klaidingai – supainiota su jos pirmgimio sūnaus gimimo data. Ji užaugusi ištekėjo už E. Šiuco (*Eduard Schütz*), su šeima gyveno įvairiose vietose: *Podszeit Stankus*, *Gaussen*, Mažojoje Žardėje (ten ji buvo apibūdinta kaip tarnaitė dvare). 1853 m. *Podszeit Stankus* vietovėje jiems gimė sūnus Frydrichas (*Friedrich Eduard*), 1855 m. Paugose - duktė Augustė (*Johanne Auguste*), 1856 m. *Gaussen* – sūnus Vilhelmas (*Friedrich Wilhelm*), 1876 m. Mažojoje Žardėje – duktė Marija (*Marie*), kuri ten pat netrukus mirė. Pati Henrietė mirė gal 1885 m., veikiausiai, būdama per 50 metų amžiaus.

1939 m. Šereiklaukio dvare sekretoriumi dirbęs Šalenbergas (*Schallenberg*), kilęs iš Kėlno miesto Vakarų Vokietijoje.

1862.IX.13 d. Šereiklaukyje gimė Ida Šefler (*Emilie Ida Scheffler*). Veikiausiai, apie 1880 m. ji susituokė su J. A. Šablowskiu (*Johann August Schablowsky*), 1852.VI.30 d. gimusiu *Bersbrüden* vietovėje, 1932.IV.21 d. mirusiu Keleriškiuose. Sutuoktiniai visą gyvenimą pragyveno greta Šereiklaukio – Keleriškių kaime. Ten susilaukta dešimties vaikų. Ten gimė duktė *Martha* (mirusi 1967 m.), duktė *Minna* (gimusi 1881 m.), duktė *Ida* (gimusi 1882 m.), sūnus *Emilis* (gimęs 1883 m., miręs 1961 m. Kylyje, Vakarų Vokietija), sūnus *Franzas* (gimęs 1886 m., miręs 1964 m.), duktė *Helene* (gimusi 1887 m.), sūnus *Louis August* (gimęs 1890 m., miręs ar žuvęs 1945 m. Piliavoje, traukiantis iš krašto), sūnus *Fritz* (gimęs 1898 m.), sūnus *Arno Ewaldas* (gimęs

1899 m.), duktė *Edith* (gimusi 1904 m., mirusi 1991 m. *Düsseldorf*, Vakarų Vokietija). Ida 1939 m. buvo apibūdinta kaip senolė. Vis tik ji (veikiausiai su savo šeima) 1944 m. rudenį traukėsi iš krašto, 1945 m. pavasarį bandė iš Piliavos išplaukti pabėgėlių laivu į Vakarų. 1945 m. kovo 26 d. tas laivas „Antonio Delfino“ buvo nuskandintas (?), senoji Ida tuomet žuvo, eidama 83-ius metus.

1939 m. Šereiklaukyje minėta našlė Šlagovski (*Schlagowski*). Tuomet ten gyveno ir Reinholco (*Reinholz*) dukterėčia G. Šnaider (*Grete Schneider*).

1939 m. Šereiklaukyje gyveno senolis Šnaideraitis (*Schneidereit*). Antrojo pasaulinio karo pabaigoje jis traukėsi į Vakarų ir 1945 m. pradingo *Pelplin* vietovėje (*Dirschau* apskrityje).

1939 m. Šereiklaukyje gyvenęs senolis rentininkas (pensininkas) J. Švederskis (*Johann Schwederski*). Jis turėjo sūnų Fritzą (gimusį 1916 m.) ir dukterį *Marie* (gimusią 1917 m.). J. Švederskis mirė 1947 m.

A. Zėgeris (*Andreas Seeger*, gimęs 1825 m.) su H. Taner (?) (*Henriette Tanner*, gimusia 1822 m. Opšriūtuose, Viešvilės parapijoje) 1859.I.20 d. Šereiklaukyje susilaukė sūnaus Karlo (*Carl Friedrich Seeger*). Šis 1881.VI.5 d. Vilkyškių bažnyčioje susituokė su V. Pap (*Wilhelmine Paap*), gimusia 1861.IV.29 d. Akmeniškiuose (Šakūnų parapijoje, Pakalnės apskrityje). Veikiausiai, šioji į Šereiklaukį atsivežė ir savo nusenušį tėvą – jau minėtą Karlą Papą (*Carl Paap*). Pati Vilhelminė mirė 1940.XI.25 d. *Berlitt* vietovėje, o jos sutuoktinis Karlas Zėgeris – 1945.IX.26 d. *Barenthin* vietovėje.

M. Stašaitis (*Martin Staschat*), 1886.XI.10 d. gimęs Pageldynuose prie Plaškių ir miręs prieš 1939 m., su M. Briedyte ar Bredyte (*Minna Bredies*), 1890.II.7 d. gimusi Pleikiškiuose, susilaukė dešimties vaikų. Tai buvo Fricas (*Fritz*), Maksas (*Max*), Marta (*Martha*), Hansas (*Hans*), Valteris (*Walter*), *Hedwig*, Hana (*Hanna*), Lizbet (*Liesbeth*), Helenė (*Helene Ida*, 1913 m. gimusi *Bürgerhuben* vietovėje) ir dar viena duktė. Gal apie 30 metų ar daugiau turėjęs Fricas Stašaitis 1939 m. darbavosi Šereiklaukyje su arklių kinkiniu. Jo brolis Hansas tuomet Šereiklaukyje minėtas kaip žemės ūkio darbininkas. Kitas brolis Maksas tada Šereiklaukyje buvo samdinys, jis žuvo Antrojo pasaulinio karo metais. 1939 m. Šereiklaukyje gyveno ir jų motina Mina, kuri su jų tėvu Martinu susituokė 1910.XII.4 d. *Stucken* (ar *Spucken*) vietovėje. Tos šeimos tėvas Martinas Stašaitis mirė iki 1939 m. Mina Stašaitienė (*Minna Staschat*) Šereiklaukyje dar minėta 1943.V.29 d., kaipėjusi 54-uosius gyvenimo metus. Dar vienas jos sūnus Valteris (*Walter Staschat*) 1939 m. darbavosi Šereiklaukyje kaip kalvis. Tad tuomet ten gyveno didžioji gausios Stašaičių šeimos dalis – visi tos šeimos vyrai.

1876.IV.24 d. gimęs H. Tenikaitis (*Hermann Tennigkeit*) su viena moteriške buvo susilaukęs dviejų dukterų. 1939 m. jis minėtas kaip našlys kampininkas (mažažemis), gyvenęs Šereiklaukyje.

1939 m. Šereiklaukyje kaip avių prižiūrėtojas minėtas E. Tydemanas (*Erich Thiedemann*), gyvenęs su moterimi Grete. Jis mirė 1962.VII.10 d.

1939 m. Šereiklaukyje kaip samdinys minėtas Simonas Tonaitis (*Simon Tonat*), gimęs 1897.X.30 d. Jis su Julija Puslaityte (*Julie Puslat*), gimusia 1900.VI.8 d., susilaukė dviejų sūnų ir vienos dukters.

1939 m. Šereiklaukyje melžiamas karves prižiūrėjo G. Vosas (*Gustav Voss*), gimęs 1893.IX.21 d. Jis turėjo 7 vaikus: 4 sūnus ir 3 dukteris. Gal vyriausias jo sūnus Alfredas 1939 m. buvo karvių melžėjas. Veikiausiai Antrojo pasaulinio karo pabaigoje Alfredas Vosas dingo be žinios Kurše. Alfredas buvo gimęs gal 1919 m.

1939 m. Šereiklaukyje kaip laisvas darbininkas minėtas E. Vestfalis (*Emil Westphal*). Su M. Urbonaite (*Minna Urban*) jis turėjo dukterį. Emilis buvo gimęs 1894 m.

1863.II.13 d. Šereiklaukyje gimęs K. Vymeris (*Karl Wiemer*) tų metų vasario 15 d. buvo pakrikštytas Vilkyškių bažnyčioje. Maždaug 1890 m. jis susituokė su A. Putinaite (*Anne Puttins*), 1865.IV.14 d. gimusia Guduose. Pora gyveno Kreivėnuose, kartais Vilkyškiuose. Jų pirmoji duktė Marija (*Marie*) gimė Kreivėnuose. 1891 m. kita duktė (*Marie Luise*) gimė Vilkyškiuose. 1896 m. susilaukta sūnaus Pauliaus (*Paul*), 1899 m. sūnaus Heinricho (*Heinrich Fritz*, miręs 1956 m.), 1903 m. – sūnaus Richardo (šis mirė 1982 m.). 1905 m. Kreivėnuose gimė duktė Angelika (*Anna Angelika*), mirusi 1972 m. 1906 taip pat Kreivėnuose gimė sūnus Valteris (*Walther*). Šeimos tėvas Karlas Kreivėnuose mirė 1923.IX.13 d., o jo našlė Anė – ten pat 1924.XI.28 d.

Francas Vyckė (*Heinrich Franz Wietzke*), gimęs 1873.IX.1 d. Venkuose (Priekulės parapijoje), su Madline Klačyte (*Madline Klasczies*), gimusia 1883.XII.28 d. Lankupiuose, susilaukė bent trijų vaikų, gimusių Venkuose. 1902 m. ten gimė jų sūnus Valteris (*Albert Michael Walter*), 1908 m. – sūnus Verneris (*Georg Hellmut Werner*), 1914 m. – duktė Ketė (*Magdalene Hannekätthe*). Jų motina 1919.IV.6 d. mirė Karaliaučiuje, o tėvas Francas Vyckė – 1962.IX.9 d. *Willich* vietovėje. Jų duktė Ketė 2004 m. mirė *Leonding-Bergham* vietovėje. Sūnus Verneris (jo pavardė rašyta *Wietzker*) tapo mokytoju. Iš pradžių jis mokytojavo Bismarcko kolonijoje (Šilutės aps.), o vėliau – Šereiklaukyje. Gal pokariu jis minėtas kaip mokytojas *Barkelsby* vietovėje, miręs 1984.X.26 d. Verneris Vyckeris (*Georg Hellmut Werner Wietzker*) su Š. Mertinaityte (*Charlotte Mertineit*), gimusia 1912.XI.1 d., susilaukė dukters ir dviejų sūnų. Šarlotė gyvenusi Klaipėdoje, vėliau mokytojavo Bismarcko kolonijoje. Jos motina buvo B. Nauman (*Bertha Naumann*), gimusi 1876.IX.1 d., mirusi 1958.VI.21 d. *Heiligenhafen* vietovėje Vokietijoje.

G. Viksvaitis (*Georg Wikswat*) su M. Kairyte (*Madlyne Kairies*) 1873.X.8 d. Šereiklaukyje susilaukė dukters Anos (*Anna Wikswat*). 1900 m. G. Viksvaitis minėtas kaip darbininkas Ragainėje. Jo dukra Ana tais metais Karaliaučiuje susituokė su E. Horlicu (*Ernst Heinrich Horlitz*), 1870.XII.16 d. gimusiu *Kontopp* vietovėje. Jų vestuvių liudininkai buvo 24 m. amžiaus kelneris F. Lilientalis (*Fritz Lilienthal*) iš Karaliaučiaus ir 33 m. amžiaus restorano darbuotojas B. Klajus (*Bernhard Klaij*) iš Karaliaučiaus.

1939 m. Šereiklaukyje minėtas račius F. Volgemutas (*Fritz Wohlgemuth*), gimęs 1906.V.17 d., miręs 1946 m. *Spandau* vietovėje. Su Mėta Jozupaityte (*Meta Josupeit*), gimusia 1910.XI.7 d., jis turėjo dvi dukteris.

1939 m. Šereiklaukyje minėtas kasininkas F. Cimermanas (*Franz Zimmermann*). Jis turėjo sūnų *Rudi*.

Tie gana padriki ir fragmentiški duomenys apie praeityje Šereiklaukyje gyvenusius žmonius padeda atskleisti kai kurias tenykštes ypatybes.

Čia paminėtieji žmonės parodo itin platų buvusių Šereiklaukio gyventojų diapazoną – šiose žiniose matomi labai skirtingi žmonės. Jau vien tuo Šereiklaukis ryškiai skyrėsi nuo daugumos krašto kaimų, kuriuose vyravo daugmaž stabilios šeimos, tam tikros valstiečių dinastijos (kai kuriuose ūkiuose išlikdavusios dešimtmečius ar šimtmečius). Šereiklaukyje matoma didelė gyventojų (daugiausiai samdinių) kaita. Veikiausiai, nemažai žmonių čia atvykdavo „ieškoti laimės“ – pamėginti kurį laiką padirbėti. Pavyzdžiui, besikeitęs samdinių vyrų kontingentas suteikdavo vilčių nevedusioms moterims ir merginoms ten susirasti sau partnerį. Iš įvairių šaltinių žinoma apie neretai laisvesnę elgesį didžiuosiuose dvaruose. Čia pateiktose fragmentiškose žiniose retai buvo akcentuojamos vedybos (svarbios tradiciniuose kaimuose), gal neretai gyventa tiesiog susidėjus. Tam buvo palankios ir XIX a. pabaigos – XX a. pradžios visuomenės nuostatos – dažnų migracijų ir gyvenimo pokyčių laikais stengtasi nebepaisyti senųjų papročių, buvusių moralinių nuostatų ir pan.

Pažymėtinas dažnas Šereiklaukio gyventojų mobilumas – ten gimę žmonės vėliau neretai atsidurdavo visai kitur, gyvenimas ir darbas didžiajame dvare daug kam gal tebūdavo vienas iš gyvenimo etapų. Neturint išsamių duomenų apie visus Šereiklaukio gyventojus ir jų likimų posūkius, čia negalima moksliskai (tiksliai ir objektyviai) apibūdinti visos socialinės bei demografinės padėties toje vietovėje. Tenka apsiriboti kai kuriais daliniais pastebėjimais.

Pavyzdžiui, 1939 m. Šereiklaukyje buvo paminėta gana daug pagyvenusių ar senų žmonių (našlių, pensininkų ir pan.). Gal jie buvo išlaikomi dvare uždarbiavusių savo giminių, gal dvare jie būdavo priglaudžiami dėl kitų sumetimų (kaip ankstesni ir nusipelnę darbuotojai ar pan.).

Gyvenimo Mažojoje Lietuvoje savitumą liudija itin plati krašto gyventojų migracijų geografija. Į Šereiklaukį atvykdavo ar iš jo išvykdavo ne vien gretimų kaimų gyventojai, bet ir žmonės iš gana tolimų vietovių ar kraštų. Taip būta ir iki Antrojo pasaulinio karo bei jo baigmės, iš esmės pakeitusios tradicinę padėtį šiame regione.

Šereiklaukio gyventojų dažnoje bei įvairioje kaitoje galima išvelgti labai įvairių aplinkybių ir priežasčių pyne, prieštaringų veiksnių ir pan. Pavyzdžiui, vienas iš daugelio tokių momentų: tarpukariu Šereiklaukio dvaro savininkui Konradui fon Dresleriui vis labiau sukant link pronacistinės veiklos, tame dvare veikiausiai prieglobstį rasdavo tokios veiklos bendražygiai.

Stingant duomenų, kol kas neįmanoma tiksliau analizuoti atskirų Šereiklaukio gyventojų grupių ypatumus. Pavyzdžiui, vienaip apibūdintini specialistai ar specifiniai tarnautojai (pavyzdžiui, mokytojai), kitaip – nekvalifikuoti samdiniai ir pan.

1944 m. rudenį įprastinis gyvenimas Šereiklaukyje nutrūko artėjant frontui iš Rytų, paskelbus priverstinę vietos gyventojų evakuaciją. Čia pateiktuose fragmentiškuose duomenyse ne kartą nurodomi tuometiniai praradimai: žuvusieji karo frontuose, dingusieji (mirę ar žuvę) pabėgėliai. Svarbios žinios apie mirčių gausą pokarinėje Vokietijoje. Veikiausiai į Vakarus pasitraukę pagyvenę žmonės, sugriautoje šalyje patirdami sunkią pabėgėlių dalią (nuo badmiriavimo iki užkrečiamųjų ligų, prieglobsčių stokos ir pan.), dažnai nebepajėgdavo išgyventi.

Užfiksuota ir dramatiškų momentų, pavyzdžiui, senutės Idos Šefler žūtis skęstančiame pabėgėlių laive, F. Butkaus tremtis į sovietinę Rusiją.

Krašte būta įvairiausių vidinių sudėtingumų, pavyzdžiui, prieškariniu paastrėję tautiniai konfliktai tarp vokiškumo ir lietuviškumo. Pavyzdžiui, tokio konflikto atgarsis galėjo būti žiniose nurodomas lietuvių H. Briedžio grįžimas iš evakuacijos į Vokietiją į Lietuvą vos pasibaigus karui. Visi tie dalykai buvę labai sudėtingi. Sovietinis režimas, užimdamas buvusias vokiškas žemes, kūrė savas politines nuostatas: siekta propagandinių tikslų, okupuotų kraštų ūkio atkūrimo susigrąžinant pabėgėlius ir t.t. Išėiviai – pabėgėliai vilioti įvairių agitatorių pažadų ir pan., plačiai reklamuojant kiekvieną sugrįžimą iš Vakarų į sovietų okupuotąją Lietuvą ir pan. Visa tai ateityje galėtų būti analizuojama, detalai nagrinėjant įvairius Šereiklaukio istorijos momentus.

Šiose žiniose pateikiama vertingų žinių apie mišrias šeimas (ar partnerystes). Veikiausiai, „savųjų“ žmonių labiau geista tradiciniuose krašto kaimuose, o didžiajame dvare, kur dažnai keitėsi dideli įvairių žmonių

kiekiai, tokių skrupulų būta mažiau. Atrodo, kad ten į kokius „susidėjimus“, gyvenimą su kitataučiu žiūrėta paprasčiau ir atlaidžiau.

Tose fragmentiškuose žiniose esama daugiau tirtinų įdomių momentų. Antai, XIX a. kai kurie visuomenės marginalai savo vargingai gyvenusius vaikus vadindavo prašmatniais kilmingųjų vardais, bent taip rodydami meilę savosioms atžaloms ir nenumaldomą siekį bent kiek pasistūmėti anuomet plituisio prašmatnesnio gyvenimo link.

2.6. 1914-1915 m. žinios apie Šereiklaukio gyventojus

1914-1915 m. parengtas nepilnas Šereiklaukio tuometinių gyventojų sąrašas parodo kai kurias tradicinio gyvenimo ypatybes [134].

Tuomet kaip ūkio vadovas-ūkininkas nurodytas K. fon Dresleris (*Konrad von Dressler*). Užrašytos dvi „panelės“ (*Fräulein*): *Luise von Dressler* ir *Marie von Dressler*. Veikiausiai tai buvo dvi netekėjusios Konrado seserys – buvusios gausios šeimos palikuonės, likusios gyventi Šereiklaukyje. Tuomet nurodyta, kad K. fon Dresleris turėjo vienintelį dvare telefoną (Nr.1) – tada apylinkėse retą ryšių priemonę.

Svarbesniu žmogumi tada buvo R. Blochas (*Rudolf Bloch*), nuomojęs Šereiklaukio malūną. Gal jo brolis K. Blochas (*Karl Bloch*) nurodytas kaip ūkininkas. Gal jis dvaro valdose ar netoliese turėjo savo žemių, kuriose ūkininkavo kaip savarankiškas verslininkas.

Dar vienu atskiresniu ūkiu buvo kalvė. Ten meistras buvo J. Flachas (*Johann Flach*), o jo padėjėjas (gizelis – *Schmiedegeselle*) G. Fromas (*Gustav Fromm*). Veikiausiai su kalvio gimine buvo susiję dar trys nurodytieji Flachai: našlė M. Flach (*Marie Flach*), duktė A. Flach (*Auguste Flach*), sūnus F. Flachas (*Fritz Flach*).

Šereiklaukyje anuomet gyveno įvairių profesijų žmonės: račius Julius Bagdonas (*Julius Bagdons*), siuvėja Marija Bajoraitienė (*Marie Bajorat*), spirito varyklos darbuotojas J. Brevka (*Johann Brewka*), vežikas K. Gerulis (*Karl Gerull*), dekoratyvine sodininkyste užsiiminėjo F. Goldbaumas (*Friedrich Goldbaum*), piemuo E. Hefertas (*Eduard Hötert*), pagalbinis medžioklis O. Jėgeris (*Oskar Jaeger*), miško sargas J. Jokubaitis (*Johann Jokubeit*). Nemažai vietos gyventojų įvardinti kaip samdiniai (vok. *Instmann*): G. Bajoraitis (*Georg Bajorat*), V. Bemelaitis (*Wilhelm Bemeleit*), J. Bėhmas (*Johann Baehm*), A ir G. Drešeriai (*Albert Drescher, Gustav Drescher*), F. Gelharas (*Ferdinand Gelhaar*), F. Gervynas (*Friedrich Gerwien*). Moterys vadintos darbininkėmis: J. Bėm (*Johanne Boehm*), B. Gelhar (*Berta Gelhaar*). Buvo tarnaitė G. Grigolaitytė (*Grete Grigoleit*), patarnaujantis jaunuolis O. Hiršbekas (*Otto Hirschbeck*), darbininkas A. Jokubaitis (*Albert Jokubeit*). Su arklių kinkiniais darbavosi A. Hofmanas (*August Hoffman*) ir trys Jezauckiai

(veikiausiai broliai iš Žemaitijos): *Georg, Otto, Wilhelm Jesautzki*. Kaip mokinys įvardintas F. Bagdonas (*Franz Bagdohns*), kitas mokinys buvo A. Grigūnas (*Albert Griguhn*).

Paminėtinas vyriausias kasininkas V. Bėmas (*Wilhelm Böhm*).

Šereiklaukyje gyventa ir vyresnio amžiaus žmonių, pavyzdžiui, našlės A. Broželienė (*Anna Broschell*), A. Kalkbrojer (*Auguste Kalkbräuer*). Rentas/pensijas gaudavo: G. Endriūnas (*Georg Endruhn*), F. Gerulis (*Friedrich Gerull*), F. Hiršbekas (*Friedrich Hirschbeck*), J. Hofmanas (*Julius Hoffman*), Marija Jonušaitienė (*Marie Jonuschat*), Elzė Kakšienė (*Else Kakschies*).

Dar paminėtini gyvulių veisimu rūpinęsis samdinys G. Gelharas (*Gustav Gelhaar*), sunkiems darbams laikytas (gal pasižymėjęs didesne fizine jėga) A. Gelharas (*Albert Gelhaar*).

Atrodo, kad Šereiklaukyje anuomet gyveno nemažai porų ar kitokių giminių: du Bagdonai, Bajoraitis su Bajoraitiene, du Blochai, Bėmas su Bėmiene, du Drešeriai, keturių Flachų giminė, keturi Gelharai, du Geruliai, du Hiršbekai, du Hofmanai, minėti trys Jezauckiai, du Jokubaičiai ir kt. Tarp jų galėjo būti brolių, tėvas su sūnum, vedusiųjų poros. Tai gali liudyti, kad bent dalis samdomų darbuotojų Šereiklaukyje įsikurdavo ilgam, čia pasikviesdami ir daugiau giminių.

Kaip ir kitur šiose apylinkėse būta daug vokiškos kilmės asmenų (tą liudija jų asmenvardžiai), tačiau ten gyveno ir nemažai lietuvininkų.

1914-1915 m. parengtame Keleriškių kaimo – Šereiklaukio kaimyno, gyventojų sąrašė [77] pateikiami nepilni, tačiau gana svarbūs duomenys apie laiko kaimiečius ir tradicinį gyvenimą.

Svarbiausiu žmogumi kaime anuomet buvo L. Bormanas (*Louis Bormann*), kuriam priklausė *karčema*, perkėla per Jūros upę ir žemės plotai. Keleriškiuose dar užrašyta nemažai ūkininkų – ūkių savininkų (vok. *Besitzer*): J. Dilba (*Jurgis Dilba*), Kristupas Endriušaitis (*Christoph Endruschat*), Enzys Gaigalaitis (*Enzies Gaigalat*), M. Hauptas (*Martin Haupt*), Nikelis Jozupaitis (*Nickel Josupeit*), K. Kalvaitis (*Karl Kallweit*), H. Rehtas (*Hermann Reht*), V. Šalaitis (*Wilhelm Schalat*), J. Šėleris (*Julius Schöler*), Kristupas Stepaitis (*Christoph Steppat*), J. Stepaitis (*Johann Steppat*), J. Tenikaitis (*Jurgis Tennigkeit*), E. Vengeris (*Ernst Wenger*). Kai kurie ūkininkai dar turėjo ir kitus verslus: J. Šablovskis (*Johann Schablowski*) dar užsiėmė smulkia prekyba, gamino cementinius dirbinius; V. Šmidtas (*Wilh. Schmidt*) dar buvo ir malūninkas.

Keleriškiai išsiskyrė ūkininkų vaikų (sūnų ir dukterų) gausa. Jei gretimame Opstainių kaime dažna ūkininkaitė tada užrašyta kaip „panelė“, tai Keleriškiuose tokia vadinta „ūkininko dukra“. Kaip ūkininko vaikai buvo užrašyti J. Baltramiejus (*Johann Baltromejus*) ir Marija Baltramiejūtė (*Marie Baltromejus*), V. Bormanas

(*Walter Borрман*), Marta Mikutaitytė (*Martha Mikutat*), Ema Petkutė (*Emma Pettkus*), F. Šablowski (*Franz Schablowsky*), G. Tenikaitis (*George Tennigkeit*).

Kaime dar gyveno mokytojas R. Meringas (*Reinhold Mering*), mokytojo pavaduotojas V. Postekas (*Wilh. Postek*), mėsininkas L. Rubelis (*Louis Rubbel*), siuvėja E. Taudynienė ar Taudynaitė (*Emilie Taudien*), malūnininkas A. Nagelis (*Adolf Nagel*). Malūnui dar talkino kampininkas H. Buliuvaitis (*Herm. Bulluweit*), minėtas ūkininkas V. Šmidtas. Užrašyti darbininkai Jonas Adomaitis (*Jons Adomeit*), Vaičys Gangarauskas (*Woitschies Gangarowski*), O. Hazė (*Otto Haase*), K. Jonušaitis (*Karl Jonuscheit*), Kristupas Pilkūnas (*Christoph Pillkuhn*), J. Plaušinis (*Jurgis Plauschinn*), G. Preikšaitis (*Georg Preikschat*), G. Rozenbergas (*Gottfried Rosenberg*), E. Zybertas (*Eduard Siebert*). Dar minėta darbininko našlė D. Kyzebon (*Dorothea Kiesebon*). Galima spėti, kad dauguma tų darbininkų dirbo gretimame didžiajame Šereiklaukio dvare, tik gyvendami Keleriškiuose. Tą patvirtina tokių darbininkų gausa – jų ten gyveno daugiau nei atokesniuose kaimuose.

Tada dar užrašyti samdomi bernai (*Knecht*): G. Dilba (*George Dilba*), V. Pelžius (*Wilhelm Pelszus*), jaunesnieji bernai (*Kleinknecht*) A. Elfertas (*Albert Elfert*), V. Lenza (*Wilhelm Lenza*). Keleriškiuose būta samdomų mergų (*Magdel*): Elzė Dilbaitė (*Else Dilba*), J. Pečiulaitytė (*Johanne Petschulait*).

Keleriškiuose gyveno daug mažžemių kampininkų (*Kätner*): M. Betkė (*Michael Bätke*), A. Baumgartas (*Albert Baumgart*), Kristupas Bildaitis (*Christoph Bildat*), Mikas Dilba (*Miks Dilba*), Nikelis Gaubtys (*Nickel Gaubties*), Enzys Mertinaitis (*Ensies Mertineit*), Jurgis Mikutaitis (*Jurgis Mikutat*), Mikelis Peteraitis (*Michael Petereit*), K. Taudynas (*Karl Taudien*), D. Tyk (*Dorothea Tiek*). Kaip kampininko duktė užrašyta A. Bildaitytė (*Anna Bildat*), kampininko sūnus – F. Burba (*Fritz Burba*).

Ne vienas Keleriškių kampininkas dar užsiimdavo papildomu verslu. Jau minėtas malūninko padėjėjas Kristupas Gestikaitis (*Chr. Gestigkeit*) dar buvo ir siuvėjas, H. Pflugas (*Herm. Pflug*) – dailidė, J. Pilkūnas (*Joh. Pillkuhn*) – stalius, H. Tykas (*Herm. Tiek*) – valsčiaus pasiuntinys.

Keleriškiai ypač išsiskyrė tuo, kad gana daug kaimiečių gaudavo invalidumo rentą/pašalpą. Gali būti, kad vietos žmonės ar jų užtarėjai surado tam tikrą spragą Prūsijos įstatymuose ar pan., išsirūpindami sau invalidumo pašalpą. Kaip tokie tada nurodyti: F. Baumgartas (*Frdr. Baumgart*), H. Kriuger (*Henriette Krüger*), K. von Mildišas (*Christ. v. Mildisch*), B. Ryč (*Berta Rietsch*), E. Peteraitis (*Endrus Peterat*), B. Pilkūnienė (*Berta Pillkuhn*), R. Pėkas (*Rud. Poek*), Simonas Smetonas (*Siemon Smettons*), J. Tranelienė (*Johanne Tranelis*), G. Trežokaitis (*George Treszokat*). Tokią pašalpą dar gaudavo kampininkas J. Urbonas (*Jul. Urban*).

Kaip rentininkas/pensininkas buvo užrašytas O. Bormanas (*Otto Borrmann*). Daugiau buvo tiesiog senolių (*Altsitzer*): Kristupas Dagotaitis (*Christoph Dagotat*), Edė Endriušaitienė (*Ede Endruschat*), Urtė Gaigalaitienė (*Urte Gaigalat*), Mikas Petkus (*Miks Pettkus*), D. Taudynienė (*Dorothea Taudien*). Senolis Kristupas Gaigalaitis darbuodavosi kaip dailidė.

Būta ir kitokių užsiėmimų. M. Gerulis (*Martin Gerullis*) buvo dailidė, Kristupas Lekšaitis (*Christop Lekschat*) - laiškanėšys.

Tradicinę gyvenimą XX a. pradžioje liudija 1914-1915 m. duomenys apie Opstainio kaimo ir dvaro gyventojus [1]. Tos nepilnos žinios parodo tam tikras tradicinio gyvenimo ypatybes.

Opstainio dvaro savininkas tuomet buvo H. Biuchleris (*Hermann Büchler*). Jo šeimos nariai tuomet nebuvo nurodyti. Antrojo Opstainio dvaro savininkas buvo V. Šonas (*Walter Schon*), tuomet nurodyta ir panelė (nevedusi ir nedirbusi mergina) M. Šon (*Magda Schon*) – gal dvaro savininko sesuo ar jo paaugusi duktė.

Kaip sūrinės savininkai tuomet nurodyti O. Tevs (*Otto Toews* – gal Tėvas) ir H. Nyderštraker (*Henriette Niederstraker*). Gal tuo metu Opstainyje veikė dvi atskiros sūrinės, arba tai buvo bendrasavininkai vienoje sūrinėje.

Tada Opstainyje būta ir kitų verslų bei amatų. V. Augustaitis (*Wilhelm Augustat*) nurodytas kaip verslo įmonės vadovas. U. Brožaitytė (ar Brožaitienė – *Urte Broscheit*) buvo siuvėja, O. Drostas (*Otto Drost*) – mokytojas, A. Jancas (*Adolf Janz*) – batsiuvys, K. Urbanas (*Karl Urban*) laikė *karčėmą*. L. Vališevski (*Lina Walischewski*) užsiėmė smulkiaja prekyba. Minėti net du kerdžiai (vok. *Schweizer*) su pagalbininkais ganė dideles dvaro ar kaimo gyvulių bandas. H. Noibertas (*Hugo Neubert*) buvo kerdžius, o G. Noimanas (*Gotthard Neumann*) – vyresnysis kerdžius (*Oberschweizer*).

Opstainyje gyveno daug ūkininkų vyrų. Buvo nurodytos ir moterys ūkininkės (veikiausiai vyro ūkį paveldėjusios našlės, gal netekėjusios ūkio paveldėtojos). Gal tuometinis gyventojų sąrašas atspindi ir Pirmojo pasaulinio karo realijas, kai į Vokietijos kariuomenę buvo mobilizuojami suaugę vyrai ir jaunuoliai.

Kaip vietos ūkininkai tada nurodyti: Kristupas Ašmutaitis (*Christoph Aschmotat*), J. Brožaitis (*Johann Broscheit*), A. Broželis (*Albert Broschell*), A. Dalchovas (*Albert Dalchow*), H. Dalchovas (*Hermann Dalchov*), M. Dyželis (*Martin Dieszel*), J. Gaučys (*Jurgis Gauthies*), M. Kalvaitis (*Martin Kallweit*), H. Kėkštaitis (*Hermann Kekstadt*), Kristupas Kėkštaitis (*Christoph Koekstadt*), H. Naujokas (*Hermann Naujoks*), R. Repneris (*Robert Reppner*), L. Rychertas (*Louis Riechert*), B. Šakas (*Bernhard Schaak*), O. Zymundas (*Otto Siemund*), Mikelis Skėrys (*Michel Skeries*), Jurgis Stašiulis (*Jurgis Staschullis*), F. Svirplys (*Franz Swirplies*), F. Toibleris (*Fritz Teubler*), Martinas Tičkaitis (*Martin Titschkat*), R. Vagneris (*Richard Wagner*), F.

Vasmanas (*Fritz Wassmann*), A. Volfas (*Alexander Wolff*). Kaip moterys ūkininkės tada nurodytos M. Biotcher (*Martha Böttcher*), L. Hepfner (*Luise Höpfner*), U. Juškienė ar Juškaitė (*Urte Juschka*), F. Šėlėr (*Friederike Schöler*).

Tuomet užrašyta nemažai *berny* – samdinių (*Knecht*) : Kristupas Dilba (*Christph Dilba*), M. Dilba (*Max Dilba*), Mikas Graudonas (*Mika Graudons*), F. Kriugeris (*Franz Krüger*), E. Murinas (*Emil Murins*), E. Plaušinis (*Emil Plauschinn*), E. Pleikis (*Emil Pleik*), V. Šlagovskis (*Wilhelm Schlagowski*), A. Vachsmutas (*August Wachsmut*), K. Vachsmutas (*Karl Wachsmut*), E. Vestfalis (*Emil Westphal*), G. Šukaitis (*Georg Schukat*).

Užrašytas *mergos* – samdinės, tarnaitės (*Magd*): B. Broželytė (*Berta Broschell*), E. Domaitytė (*Emma Domat*), Elena Dumaitytė (*Helene Dumat*), I. Hofman (*Ida Hoffmann*), Marta Kalvaitytė (*Martha Kallweit*), A. Klos (*Anna Kloss*), Mina Krakauskytė (*Minna Krakautzki*), Marta Mikaitytė (*Martha Mikkat*), B. Mickaitytė (*Berta Mitzkat*), Mėta Rudytė (*Meta Ruddies*), J. Zybert (*Johanne Siebert*), M. Tyc (*Meta Tietz*). B. Vanagaitytė (*Berta Wannagat*).

Paminėta nemažai panelių (*Fräulein*). Veikiausiai tai buvo pasiturinčių ūkininkų ir kt. dukros, kurioms nereikėjo ieškoti papildomo uždarbio, samdantis pas kitus. Taip galėjo būti vadinamos ne vien jaunos merginos, bet ir vyresnio amžiaus netekėjusios moteriškės – kaip spėjama dvarininko V. Šono sesuo (?). Daugelio panelių pavardės sutampa su ūkininkų ir kt. pavardėmis, tai leidžia spėti, kad, veikiausiai, jos buvo tų pasiturinčių šeimų narės. Sąrašė minėtos panelės: E. Beymė (*Elsbeth Beyme*), G. Bėtcher (*Gertrud Bötcher*), K. Bėtcher (*Käthe Bötcher*), Ana ir Edė Brožaitytės (*Anna Broscheit, Ede Broscheit*). Ana Kėkštaitytė (*Anna Kekstadt*), Marta ir Marija Kėkštaitytės (*Marta Kekstadt, Marie Kekstadt*), A. Kreidė (*Anna Kreide*), A. Šak (*Agnes Schaak*), M. Tičkaitytė (*Maria Titschkat*), M. Važman (*Martha Waszmann*). Gana didelis „panelių“ (lyginant su uždarbiavusiomis samdinėmis) skaičius gali rodyti, kad Opstainių kaime būta nemažai pasiturinčių šeimų, kurių dukterys galėjo talkinti saviems, netapdamos samdinėmis pas svetimus žmones.

Dar viena kaimiečių kategorija buvo „samdinys“ (*Instmann*). Taip galėjo būti vadinami dvarų samdiniai ar ūkininkams ilgesniam laikui pasisamdę žmonės. Tada minėti samdiniai : D. Bležmanas (*David Bleszmann*), A. Hofmanas (*Albert Hoffmann*), G. Kleinaitis (*George Kleinat*), G. Meybaumas (*Gustav Meybaum*), F. ir R. Onaičiai (*Friedrich Onat, Richard Onat*), E. Skvirbaitis (*Eduard Skwirbat*), J. Tenikaitis (*Jurgis Tennigkeit*), M. Tuma (*Michael Thuma*), H. Vanagaitis (*Heinrich Wannagat*). Pabrėžtina, kad šiai žemesnei socialinei kategorijai buvo priskiriami tiek lietuviškos, tiek ir vokiškos kilmės (sprendžiant pagal jų asmenvardžius) asmenys, tad XX a. pradžioje etniniai momentai automatiškai nenulemdavo to asmens socialinės padėties.

Opstainių kaime anuomet užrašyta nemažai neturtėlių – *liuosininkų* (vok. *Losmann*). Tada nurodyti tos kategorijos žmonės: A. Bložys (*Adolf Bloszies*), G. Domaitis (*Georg Domat*), A. Gerulis (*August Gerull*), V. Hofmanas (*Wilhelm Hoffmann*), Kristupas Krakauckis (*Christoph Krakautzki*), J. Krakauckis (*Johann Krakautzki*), V. Krakauckis (*Wilhelm Krakautzki*), A. Lindenau (*August Lindenau*), F. Nikelis (*Friedrich Nickel*), Kristupas Šneideraitis (*Christoph Schneiderat*). Tai kategorijai taip pat priklausė tiek lietuviškos, tiek ir vokiškos kilmės asmenys. Išsiskyrė Krakauckių giminė, kuriai galima priskirti 4 asmenis: 3 neturtėlius/beturčius ir vieną moterį samdinę. Tas asmenvardis gal rodo, kad jų tėvai ar protėviai veikiausiai XIX a. buvo atsikėlę iš Žemaitijos (vadinamosios Lenkų Lietuvos) ir čia vertėsi uždariaudami, neturėdami savo ūkio ar žemės sklypelio.

Krašto kaimuose dar būta kampininkų (*Kätner*) – savo nedidelį žemės sklypelį ir trobelę turėjusių ar tai nuomojusių neturtėlių. Opstainiuose minėti tokie žmonės: po paveldimą sklypelį turėję V. Gerulis (*Wilhelm Gerull*) ir E. Stašaitis (*Emil Stascheit*).

Aukštesniam (nei samdiniai ar neturtėliai) socialiniam sluoksniui priklausė „mokiniai“, besimokę kokio amato ir pan. ir ateityje galėję iš to prasigyventi. Opstainiuose tada minėti: mokinė A. Bagdanaitė (*Anna Bagdahn*), vadinamasis „gizelis“ (vok. *Geselle*) K. Vainbergas (*Karl Weinberg*).

Žemiausiam sluoksniui priklausė visiški neturtėliai (beveik elgetos). Pagal tuometinius Prūsijos įstatymus tokie žmonės privalėjo priklausyti vienai ar kitai vietai, ten gaudami nors ir nedidelę paramą (kad toks nelaimėlis netaptų nepageidaujamu klajojančiu elgeta). Tada Opstainiuose kaip vietos neturtėlis (vok. *Otsarme*) nurodyta E. Šabovskis (*Ernestine Schabowski*), kaip vietos neturtėlis – Nikelis Olingaitis (*Nickel Olingat*).

Pasiturintys ar kokią tarnybą turėję žmonės galėjo senatvėje užsitikrinti *rentą*, tapti daugumą pensininkais. Tokių asmenų Opstainiuose minėta nemažai: J. Augustaitis (*Johann Augustat*), J. Bajoraitis (*Julius Bajorat*), E. ir M. Biuchleriai (*Ernst Büchler, Matthäus Buchler*), Nikelis Budrus (*Nickel Buddrus*), V. Hofmanas (*Wilh. Hoffmann*), Kristupas Mickaitis (*Christoph Mitzkat*), Mikas Radžiūnas (*Mix Radszun*), E. Repneris (*Eugen Reppner*), H. Šėleris (*Hermann Schöler*), O. Symokaitis (*Otto Siemokat*), Mikas Urbantas (*Mix Urbant*), Nikelis Vaišvilas (*Nickel Woischwill*). Gana gausus tokių asmenų būris rodo, kad pasiturinčiame Opstainių kaime būta nemažai pagyvenusių žmonių, senatvėje gaudavusių tam tikrų pajamų pragyvenimui ir kt. Šis sąrašas rodo, kad geriau ar blogiau aprūpintų pensininkų/rentininkų kaime tada buvo net keliolika, o visiškų nuskurdėlių, kuriems reikėjo kaimo paramos – tik du.

Dar būta tiesiog „senolių“ (vok. *Altsitzer*), kuriuos veikiausiai išlaikydavo jų vaikai ar kiti palikuonys ir pan. Tada kaime minėti: F. Dalchovas (*Friedrich Dalchow*), Ašmys Graudonas (*Aszmies Graudons*), Abrys Kėkštaitis (*Abrys Kekstadt*), M. Repner (*Marianne Reppner*), A. Tičkaitienė ar Tičkaitytė (*Anna Titschkat*), A. Vagneris (*Andreas Wagner*), U. Važman (*Urte Waszmann*).

Opstainiuose tuomet dar gyveno invalidas Jurgis Brožaitis (*Jurgis Broscheit*).

Anuometiniai (nors ir nepilni) duomenys atskleidžia buvusio gyvenimo Šereiklaukio apylinkėse ypatumus. Tame sąraše gana daug vokiškos kilmės pavardžių. Galima spėti, kad nuo seno žinomoje vietovėje, prie svarbiųjų senovinių vieškelių norėdavo apsistoti daug kolonistų iš Vakarų. Čia pateikti duomenys rodo, kad XX a. pradžioje (po esminių socialinių ir kt. reformų Prūsijos valstybėje) reikšmingos etninės diskriminacijos beveik nebebuvo. Tuomet lietuvininkai sudarė nemažą dalį vietos ūkininkų, nemažai jų gaudavo rentas/pensijas ir pan. Ir atvirkščiai – tarp neturtėlių ir pan. tada nurodyta nemažai vokiškos kilmės asmenų, matyt, nesugebėjusių prasigyventi ir pan.

Opstainiuose (kaip ir kitur Mažojoje Lietuvoje) žymūs ilgaamžės lituanizacijos pėdsakai. Antai, kažkada atvykusio iš Vakarų vokiečio *Schneider* palikuonys vėliau tapo Šneideraičiais, sulietuvindami tą labai vokišką pavardę. Deja, nepilni to meto duomenys neleidžia aptarti veikiausiai gausių mišrių šeimų ir giminių (net ir vokiškas pavardės išlaikiusiose giminėse dažnai būta lietuvių moterų – kokių senelių ar prosenelių).

1914-1915 m. parengtame Pempynės dvaro (*Wahlenthal*) – Šereiklaukio dvaro ilgamečio padalinio, gyventojų sąraše [156] pateikiami nepilni, tačiau gana svarbūs duomenys apie to laiko žmonės ir tradicinį gyvenimą.

Tame sąraše nurodoma tik 17 žmonių, kaip ir kitur nenurodant visų šeimos narių ir pan. Gal svarbesniu darbuotoju tada buvo lietuvininkas tarnautojas (*Kämmerer*) F. Šarnikaitis (*Friedrich Scharnikatis*). Net penki samdomi bernai (*Gespannknecht*) užsiėmė arklių kinkiniais, atliekant ūkio darbus tose valdose: F. Heinricis (*Friedrich Heinrici*), K. Heinricis (*Karl Heinrici*), F. Knopas (*Friedrich Knoop*), K. Lenca (*Christoph Lenza*), Mikelis Serapinas (*Michael Serapins*). Nurodytas piemuo G. Heinricis (*Gustav Heinrici*), penki darbininkai: F. Augustinas (*Fritz Augustin*), I. Kėtėr (*Ida Käther*), M. Šėfer (*Margarete Schafer*), Nikelis Serapinas (*Nickel Serapins*), F. Ulrichas (*Ferdinand Ulrich*). Jonas Broželis (*Jons Broschell*) vadintas pagalbiniu darbininku (*Vorarbeiter*). F. Šėferis (*Friedrich Schäfer*) buvo samdinys (*Instmann*).

Pempynėje tada dar nurodytas gyvulių veisimu besirūpinęs samdomas bernas (*Remonteknecht*) F. Augustinas (*Fritz Augustin*). Dar nurodytas kalvis A. Kėteris (*August Käther*), pensininkas – rentos gavėjas A. Kėteris (*August Käther*).

Veikiausiai Pempynėje tada gyveno kelios šeimos: trys Heinriciai, tėvas ir sūnus Augustinai, trys Kėteriai (veikiausiai vyras su žmona ir nusenęs tėvas), Šėferių pora, broliai ar tėvas su sūnumi Serapinai.

Kaip ir kitur Šereiklaukio apylinkėse būta daug vokiškos kilmės asmenų (tą liudija jų vokiški asmenvardžiai). Gyveno ir keli lietuvininkai: Augustinai, Broželis, Serapinai, Šarnikaitis. Daugumos jų socialinė padėtis buvo panaši – ten vyravo samdomi darbininkai, dvaro valdose atlikdavę reikalingus ūkio darbus. Tada nenurodyta reikšmingesnių vadovų (prievaizdų ir pan.), gal kiekvienas darbuotojas tiesiog turėjo savo darbų barą ir pats tinkamai atlikdavo pareigas. Nedidelė Pempynės darbuotojų grupelė, veikiausiai, pajėgdavo atlikti visus vietos ūkio darbus: ganydavo gyvulius, pamelždavo karves, važinėdavo su arklių kinkiniais ir pan.

2.7. XX a. žinios apie Šereiklaukį ir apylinkes

XX a. pradžioje (1900-1919 m.) Šereiklaukis toliau priklausė Vokietijos imperijos Rytprūsių provincijos Gumbinės apygardos Tilžės apskrčiai. Netolimoje Tilžėje buvo susitelkusias svarbiausios krašto įstaigos, ten buvo žymiausias prekybos ir aptarnavimo centras, plėtota pramonė.

Šereiklaukį su svarbiausiu centru siejo aplinkinis kelias per Vilkyškius, Mikytus ir Panemunę bei tiesesni miško keliukai per Bitėnus ir Šakininkus. Susisiekimą su Tilže palengvino XX a. pradžioje nutiestas siaurasis geležinkelis Tilžė-Pagėgiai-Vilkyškiai-Smalininkai.

Tebeliko netolimas Ragainės miestas, pasiekiamas persikėlus per Nemuną. Iš Ragainės tiesiu keliu buvo netoli iki Tilžės. Iš Tilžės geležinkeliu ir kitaip buvo pasiekiamas apygardos centras Gumbinė ir provincijos centras Karaliaučius.

XX a. pradžioje šiose apylinkėse nevyko žymesnių administracinių pokyčių, esminių žemėvaldos ar kitokių pasikeitimų. Tuometinio ekonominio pakilimo laikais vyko įvairiapusė plėtra (ties Tilže galop statytas svarbusis tiltas per Nemuną, tobulintos transporto magistralės ir pan.).

Šereiklaukio dvare tuomet tęsėsi tarpuvaldis (1896 m. mirus jo savininkui B. fon Dresleriui, o 1904 m. ir jo našlei). Tuo laikotarpiu (gausiems įpėdiniams nepasidalinant didelio palikimo) tame dvare nebūta esminių pokyčių. Nuo 1914 m. pradžios vienvaldžiu Šereiklaukio dvaro savininku tapus Konradui fon Dresleriui, ten

pradėtos reikšmingos pertvarkos, kurias nutraukė 1914 m. rugpjūtį prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas, tiesiogiai palietęs Šereiklaukio dvarą.

Pirmojo pasaulinio karo pradžioje Rusijos kariuomenė ne kartą įsiveržė į Pagėgių apylinkes, jas niokodama, išvarydama vietos gyventojus į tremtį, plėšikaudama ir pan. Pirmasis įsiveržimas datuojamas 1914 m. rugpjūčio viduriu, jis tęsėsi iki rugsėjo vidurio. Vėliau įsibrauta lapkričio 21 d., 1915 m. sausio 25 d. Sutelkta Vokietijos kariuomenė 1915 m. vasario mėn. antroje pusėje išstūmė Rusijos dalinius iš Pagėgių apylinkių, tų metų kovo mėn. pabaigoje dar būta pasienio mūšių ties ilgaamže valstybine siena ties Lauksargiais ir kt. [43].

1915 m. vasario mėnesį Vokietijos kariuomenė ėmėsi vaduoti 1944 m. pabaigoje Rusijos užimtą dešinįjį Nemuno krantą, po sėkmingo puolimo nužygiuodama iki Tauragės. Tų kovų metu gražiuosius Šereiklaukio dvaro rūmus sugriovė vokiečių artilerija [96].

Tuomet nukentėjo ir daugiau dvaro sodybos pastatų. Dvaras buvo apiplėštas, pagrobtas jo didžiausias turtas – veislinių galvijų bandos. Išstūmus okupantus, bandyta atkurti dvaro sodybą ir ūkį.

Užsitęsęs Pirmasis pasaulinis karas padarė visapusišką nuostolių kraštui, 1918 m. lėmė Vokietijos kapituliaciją ir Vokietijos imperijos žlugimą.

Pagal 1919 m. Versalio taikos sutartį nuo 1920 m. pradžios nuo Vokietijos Rytprūsių provincijos buvo atskirtas Klaipėdos kraštas – teritorija Nemuno žemupio dešiniajame krante. Jos rytinės dalies administravimui buvo sukurta visai nauja Pagėgių apskritis. Taip buvusi nedidelė Pagėgių gyvenvietė nuo 1920 m. pradžios tapo svarbiu administraciniu centru, pradėta plėtoti kaip miestas.

Naujajai Pagėgių apskrčiai buvo priskirtas ir Šereiklaukis. Atskirtame Klaipėdos krašte kurtos savo administracinės bei ūkinės struktūros.

1923 m. pradžioje Lietuvos Respublikai prisijungus Klaipėdos kraštą, šios teritorijos pobūdis ir statusas vėl kito. Antai, nuo 1920 m. nustatyta riba Nemuno upe tapo tarpvalstybine siena tarp LR ir Vokietijos su savais atributais (pasieniečių, muitininkų tarnybomis, sienos kontrole ir kt.). Iš esmės turėjo pasikeisti ilgaamžiai Šereiklaukio apylinkių ryšiai su Pietnemune – kitame Nemuno krante likusiomis Ragaine, Tilže ir kitais Rytprūsių/Mažosios Lietuvos centrais. Autonominiame Klaipėdos krašte formuotos savos finansinės, politinės ir kitokios struktūros, ten turėjo klostytis kitokia gyvenama.

Šereiklaukio dvarui atsidūrus LR ekonominėje erdvėje, keitėsi ligtoliniai rinkos santykiai ir kt.

Nuo XIII a. (Ordino įsiveržimo) ir vėlesnių kolonizacijų Mažojoje Lietuvoje (ir vėlesniame Klaipėdos krašte) klostėsi sudėtinga etnokultūrinė situacija – greta baltiškos kilmės gyventojų ten gausėjo atvykėlių iš Vakarų. XIX a. pabaigoje ir XX a. pirmojoje pusėje tai kėlė politines problemas bei įvairius konfliktus.

Bajoriškojo Šereiklaukio dvaras (*Schreitlaugken Adlig-*) tarpukariu buvo Klaipėdos krašto teritorijoje, įsikūręs Nemuno vingyje priešais Ragainę. Jis buvo už 8 km nuo Vilkyškių geležinkelio stoties. Turėjo riteriškojo dvaro statusą (kartu su Pempyne (*Wahlenthal*), Kampiais ir Dalnicu). Turėjo 2267 ha žemės, 200 arklių, 450 galvijų. Savininkas – Konradas fon Dresleris (publikacijoje ta pavardė užrašyta klaidingai) [46].

Netoli nuo Šereiklaukio, Opstainyje (*Absteinen*), 4 km nuo Vilkyškių traukinių stoties tarpukariu Klaipėdos krašto teritorijoje veikė du dvarai. H. Biuchlerio (*Hermann Büchler*) dvaras valdė 204 ha žemės, turėjo 30 arklių, 95 galvijus. H. Dalchovo (*Hermann Dalchow*) dvaras valdė 44 ha žemės, turėjo 8 arklius, 16 galvijų [46].

Opstainio kaimo bendruomenei tada priklausė ir Raudondvario (*Rothof*) dvaras. Jį valdė V. Šonas (*Walter Schon*). Turėta 120 ha žemės, 18 arklių, 60 galvijų [46].

Dar vienas dvaras tada veikė Jogauduose, 5 km nuo Vilkyškių traukinių stoties ir šalia Šereiklaukio dvaro valdų. Jį valdė R. Rymeris (*Rudolf Riemer*). Turėta 164 ha žemės, 16 arklių, 60 galvijų [46].

Tarpukariu Šereiklaukis minėtas kaip buvęs riteriškasis dvaras (tuomet toks statusas nebegaliojo), kurio valdos Pagėgių apskrityje buvo pačios didžiausios. Dvaras priklausė fon Dreslerių šeimai [55].

Sakyta, kad riteriškasis Šereiklaukio dvaras valdęs 10000 margų pirmaklasių žemių, vešlių pievų ties Jūros upe ir Nemunu. Prisiminti tvoromis aptverti Šereiklaukio ažuolynai, kuriuose ganydavosi elniai, ten rasdami gausaus pašaro. Tarpukariu Šereiklaukio dvaro sodyboje Richtsmejerio (*Richtsmeier*) firma iš Klaipėdos pastatė spirito varyklą [58].

Tarpukariu Šereiklaukio mokykloje buvo mokoma vokiečių kalba (nuo seno ten vyravo vokiečių kilmės žmonės). Mokykla veikė mūriniame pastate, ji buvo vienakomplektė. Iki 1928 m. mokytojavo O. Rozenbachas (*Otto Rosenbach*), vėliau 1929 m. Klaipėdos mokytojų seminariją baigęs J. Knochas (*Johannes Knoch*). Naudotasi mokyklai skirtu 1,02 ha ploto žemės sklypu. 1936 m. Šereiklaukio mokyklą lankė 18 vaikų (10 mergaičių ir 8 berniukai), beveik visi buvo evangelikai liuteronai, tik vienas katalikas [70].

1939 m. kovo mėn. nacistinei Vokietijai aneksavus Klaipėdos kraštą, Šereiklaukio padėtis vėl pakito. Ten kurta nauja administracinė bei politinė sistema.

1939 m. nacistų užimame Klaipėdos krašte buvo panaikinta Pagėgių apskritis, Šereiklaukio apylinkės atiteko jungtinei Tilžės – Ragainės apskrčiai. Panaikinus administracines ir kitas LR struktūras, kurtos naujos. Pavyzdžiui, stambinant kaimiško krašto gyvenvietes, buvo kuriamos vadinamosios kaimų bendruomenės – kelių gyvenviečių junginiai su savo valdžia, nacistinės partijos politiniais įgaliotiniais ir t.t. Likviduoti lietuviškų organizacijų likučiai ir pan. Vyko agresyvi krašto germanizacija, nacistinės represijos prieš kitaminčius ir pan.

1939 m. rugsėjo pradžioje prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, to pasekmės palietė ir Šereiklaukio apylinkes. Į Vokietijos kariuomenę mobilizuotieji krašto gyventojai žūdavo frontuose ir pan. Reikėjo vykdyti ūkines prievoles ir pan.

1944 m. rugpjūčio 1 d. Šereiklaukio (*Schreitlauken*) bendruomenei priklausė dar trys gyvenvietės: Bitežeriškiai (*Bitteserischken/Bitteszerischken*), Dalnico (*Dallnitz*) palivarkas, Pempynė (*Wahlenthal*) [21].

1944 m. vasarą artėjant Rytų frontui, pradėta krašto gyventojų evakuacija į Vakarus, vėliau sustojusi stabilizavus frontą. 1944 m. spalį paskelbta privalomoji evakuacija, bandyta išvežti turto ir kt. Kraštas ištuštėjo. Įsiveržusi sovietinė armija keliems mėnesiams apsistojo Nemuno dešiniajame krante, tik 1945 m. pradžioje pratęsdama Rytprūsių puolimą. Sovietinės okupacijos laikais baigėsi Šereiklaukio kaip privataus dvaro egzistavimas.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje į Vokietiją pasitraukę gausūs krašto išeiviai laukdavo žinių iš okupuotų savo tėviškių. Ten likę negausūs žmonės, atsiradus galimybei, siųsdavo laiškus į Vakarus savo giminėms ir draugams, ten kartais užsimindami apie padėtį savo apylinkėse. Po 1957 m. Maskvos susitarimų leidus į Vokietiją išvykti buvusiems tos valstybės piliečiams, į Vakarus patekdavo įvairių įspūdžių. Iš tų fragmentiškų ir ne visada tikslių žinių galima kai ką sužinoti apie pokario laikus, kurių adekvačiai neatspindėjo propagandiniai sovietiniai leidiniai ar dažnai reikiama kryptimi klastojami įvairūs dokumentai.

Apie nuošalias Šereiklaukio apylinkes tada būta nedaug žinių.

Teigta, kad apie 1960 m. dideli apylinkių plotai priklausė valstybiniam dvarui (*sovchozui*). Jam buvo priskirtas Šereiklaukis, Vilkyškiai, Opstainys, Pempynė, Jogaudai, Palumpiai. Kadangi Šereiklaukio dvaro rūmai buvo suniokoti karo metais, tai to didžiojo ūkio direktorius buvo įsikūręs Vilkyškių dvaro rūmuose [62].

Pokariniais metais buvusiam Klaipėdos krašte dar būdavo ten užsilikusių ar iš evakuacijos grįžusių senųjų gyventojų. Nežinoma apie tokius žmones Šereiklaukyje ar jo apylinkėse, dažniau minėti Vilkyškiuose ir kitur likę senbuviai.

Pokariu išėivijos spaudoje Vokietijoje rašyta, kad didysis Šereiklaukio dvaras, kurį anksčiau valdė fon Dresleris, kartu su Vilkyškiais, Opstainiais, Keleriškiais, Pempyne (*Wallenthal*), Palumpiais, Bitėnais, Vėžininkais ir Mociškiais priklausė vienam dideliame *sovchozui* (valstybiniam dvarui). To *sovchozo* direktorius buvo lietuvis, savo būstinę turėjęs Vilkyškių dvaro rūmuose. Manoma, kad *sovchozams* priklausant tiesiogiai valstybei, okupantai rusai esą suinteresuoti išsaugoti ir prižiūrėti senuosius statinius [135].

Išėivijos žiniomis tada teigta, kad Keleriškių kaime buvo apleista ir suniokota 30 valstiečių sodybų. Buvusieji samdinių ir ūkininkų namai suniokoti, jų neprižiūrinti. Po viso to pirmoje Šereiklaukio sodyboje, kur anksčiau gyveno Košorekas (*Koschorrek*), dabar susispaudusios gyvena net 8 šeimos [135].

Pagėgių apskrityje patys rusai įsikūrę tik pačiose svarbiausiose vietose. Daugiausiai kraštą pokariu apgyvendino lietuviai, kurių dalis praeityje dirbo samdiniais. Dabartiniai gyventojai tėra žemės ūkio darbininkai, besidarbuojantys *sovchoze* [135].

Koplyčkalnyje nebeliko koplyčios, aplinka sulaukėjusi ir apleista. Pasikeitė ir senosios alėjos. Dauguma tuopų ties Malūno tvenkiniu tebestovi, bet audros ir kt. dalį medžių išvartė. Pats malūnas sugriautas. Buvusiame malūninko gyvenamajame būste dabar įsikūrę net 4 šeimos. Pats Malūno tvenkinys nedaug pasikeitęs, nors ir neprižiūrimas, ten tebesiveisia lydekos ir kt. žuvys [135].

Šereiklaukio *karčemos* pastatas sudegintas. Kitokie Šereiklaukio dvaro sodybos pastatai (išskyrus dvaro rūmus ir daržinę) tebestovi, kai kurie buvo remontuojami. *Sovchozas* ten laiko daug gyvulių. Tvartai atstatyti ir naudojami. Ten laikyta apie 140 karvių, 70 daniškos veislės arklių, gausus prieauglis. Svirnas (*Speicher*) taip pat naudojamas. Pievos (kaip ir praeityje) tebėra svarbiausia šio ūkio vertybė. Šereiklaukio miškas atimtas iš *sovchozo* ir priklauso valstybiniam miškų ūkiui. Ten malkauti tenka labai atsargiai. Praktiškai galima kirsti tik nudžiūvusius medžius, rūpinamasi miško atsodinimu. Dėl išplitusio brakonieravimo labai sumažėjo laukinių žvėrių. Labai reti miške elniai ir stirnos. Miško trobelėje įsikūrusi girininkija. Senojoje Šereiklaukio mokykloje veikia lietuviška mokykla [135].

Pempynės palivarkas esantis tvarkingas. Senieji tvartai naujai perstatyti. Tvartas prie gyvenamojo namo visai naujai pastatytas. Neaiški buvusio Šereiklaukio didžiųjų arimų ateitis. Ten buvusi įrengta drenažo sistema pažeista, kai kurie plotai nebesausinami [135].

Kai kurie laukai užpelkėję, derliai perpus sumenkę. Atvykėliai rusai ir lietuviai nemokėjo dirbti vietinių žemių, naudoti praeityje produktyvių, bet sunkių ir sausinimo reikalaujančių žemių [135].

Sovietinės okupacijos laikais Šereiklaukio *sovchozo* darbuotojams būdavo apmokama pagal tuometines menkas normas, iš tokio uždarbio būdavo sunku pramisti. Eiliniai darbuotojai pasisodindavo po 15-20 arų

bulvių, šienaudavo žolę pakelėse ir pagrioviuose savo vienintelei karvei. Beveik kiekvienas *sovchozo* darbuotojas sau augina po paršelį ir kelias vištas. Iš to prisiduriama prie menko atlyginimo pagrindiniame darbe [135].

Gana fragmentiški pokarinių atvykėlių atsiminimai buvo pateikti leidinyje „Šereiklaukis“ [147].

Iš įvairiuose rinkiniuose gal išlikusių pokarinių dokumentų (nors neretai nepatikimų, iškreiptai vaizdavusių buvusių padėčių) ateityje galima būtų bandyti aiškintis tikrąją tų apylinkių istoriją nuo 1945 m. (nuo sovietinio režimo struktūrų veiksmų iki realios padėties 1944 m. rudenį ir vėlesniais laikais). Tačiau visa tai jau nebeliečia Šereiklaukio dvaro, kuris savo egzistenciją baigė 1944 m. rudenį, atsidūręs sovietų okupuotoje teritorijoje, patekęs į visai kitokią ūkinę, politinę ir pan. sistemą.

Kai kurių pastebėjimų apie Šereiklaukio apylinkes pasitaiko po 1990 m. pagausėjusių krašto išeivių kelionių aprašymuose. Gali būti, kad tų išeivių palikuonių šeimose kai kur tebėra vertingų pastebėjimų, žinių iš Šereiklaukio dvaro praeities ir pan. Tokia išsklaidyta informacija gal kada galės papildyti šiame darbe surinktas žinias apie šių apylinkių praeitį.

Pavyzdžiui, 1994 m. Šereiklaukyje apsilankė išeivis B. Dauskartas, aprašęs savo įspūdžius [23]. Jis viešėjo pas kraštietę Aną Blankienę, gyvenusią buvusioje muitinės sodyboje netoli nuo Nemuno ir Jūros upių santakos. Krašto senbuvė tebegyveno pagal krašto valstiečių papročius, patiekė svečiui gausias vaišes. Šereiklaukio dvaro sodybvietėje testovėjo pavieniai ūkiniai trobesiai ir samdinių namai, buvusios spirito varyklos pramoninis pastatas su aukštu dūmtraukiu. Aplankytos Šereiklaukio miške išlikusios kapinės. Ten tebestovėjo vietos eiguliui (*Revierförster*) *Max Siedschlag* (1873-1905 m.) skirtas geležinis kryžius. Kitas geležinis kryžius žymėjo *Rochelmeyer* šeimos kapavietę. Buvo dar vienas geležinis kryžius su vokišku įrašu: „*Hier ruht in ihres Heilands Armen Luise Meyer*“.

2.8. Atsiminimai apie Šereiklaukio dvarą

Buvusi Šereiklaukio dvaro savininkė Ursula fon Dresler, išeivijoje prisimindama tą didįjį ūkį, jį aprašė gana detalai [39].

Prūsijos valdovo Friedricho Vilhelmo I laikais minėtas Šereiklaukio domene veikęs vandens malūnas. Ten buvo įrengtas malūno tvenkinys. Ten būdavo malami javai ir kaulai (iš šių gaminti kaulų miltai). XX a. pradžioje visa tai buvo gerai išlikę. Malūno tvenkinys buvo 2-2,5 ha ploto ir labai žuvingas. Pats malūnas būdavo nuomojamas [39].

Praeityje Šereiklaukis žinotas kaip vienas iš Tilžės apskrities domenų valsčių (kiti du buvo Būbliškė ir Vingė). Ilgą laiką šį domeną nuomojo fon Šėnų (*Schön*) šeima. Istorijoje žinomas ministras fon Šėnas buvo

gimęs Šereiklaukyje. 1792 m. domeną išsinuomojo Ursulos vyro prosenelis L. F. Dresleris (*Louis Ferdinand Dressler*). Jis buvo ir pirmuoju Tilžės apskrities viršininku (*landrotu*). Jo būstinė su viršininko valdyba pradžioje buvo Šereiklaukyje, vėliau perkelta į Tilžę. Anuometiniam domeniui priklausė pats Šereiklaukis, Dalnico, Kulmiškųjų Nausėdų, Kampių palivarkai kaip ir Vilkyškiai su Kalvaičių palivarku. 1812 m. Prūsijos valstybė naikino daug domenų, tuomet L. F. Dresleris savo nuomotą palivarką nusipirko – privatizavo. 1831 m. L. F. Dresleriui mirus, vienas jo sūnus Julius ėmė valdyti Šereiklaukį, Dalnicą, Nausėdus ir pusę Kampių palivarko. Jo brolis Aleksandras tada gavo Vilkyškius su Kalvaičiais, kitą Kampių palivarko pusę. Kampiai tada buvo turtingas pievų dvaras Nemuno slėnyje, kur gautas labai vertingas šienas. Vėliau reguliuojant Nemuno tėkmę, ten buvo sukurtos pirmaklasės pievos, kurios buvo Šereiklaukio dvaro labai vertinga dalis [39].

XX a. pradžioje ir amžiaus pirmojoje pusėje Šereiklaukis valdė 2150 ha žemės. Turėta 1400 ha miško ir 750 ha žemės ūkio naudmenų, kurių didelę dalį sudarė pievos. Iš to ploto tarpukariu dėl ūkinių sunkumų teko parduoti Kampių valdą [39].

Šereiklaukio žirgininkystė kildinama dar iš valdovo domeno laikų. Kuriant pagrindinį veislinį žirgyną Trakėnuose, ten buvo perkeltos veislinės kumelės iš Šereiklaukio. Dvarą valdant Juliui Dresleriui, žirgininkystė vėl tapo svarbiausiu verslu: turėtos 25 karštakraujės rytprūsietiškos motininės kumelės, veisti trakėnų veislės ir pusiau angliškos veislės žirgai. Edinburgo kunigaikščio trimetis eržilas „Leporello“ ir kumelė „Leila“ buvo pagrindiniai trakėnų veislės gerintojai. Tų garsių žirgų kartu su kitais netekta 1914 m. vėly rudenį įsibrovus Rusijos kariuomenei, kaip ir svarbios kumelės „Jule“. Iš šios kumelės palikuonių vėliau atkurtas Šereiklaukio žirgininkystės ūkis [39].

Ursulos fon Dresler uošvis Benno fon Dresleris perėmė ūkį XIX a. 70-ųjų metų viduryje. Jis gerino žirgininkystę ir galvijų veisimą, nupirko 50 galvų žaliųjų Rytų Fryzų karvių, kurios tada labai vertintos. Vėliau tos veislės karves jis pardavė ir toliau laikė „Tieflandrind“ veislės juodmargius galvijus. Šereiklaukio dvarininkai buvo Rytprūsių veislininkystės knygų draugijos nariai. Šereiklaukyje laikyta apie 90 melžiamų karvių, Pempynėje – dar 60-70 tokių karvių, paaugančios telyčios. Būta nuostolių dėl gyvulių ligų. Visiška netektimi tapo Rusijos įsiveržimas 1914 m., kai viskas buvo pagrobta. Pempynės veislinė banda po Pirmojo pasaulinio karo atkūrinėta, gavus 12 veislinių karvių iš Oteno Saint Paul veislyno ir vienintelę tokią įsigijus aukcione. Geri buliai būdavo įsigijami Karaliaučiaus aukcionuose. Daug metų užsiimta kiaulių auginimu: Šereiklaukyje jos veistos, Pempynėje šertos. Išplėtus spirito varyklą, tas verslas nebebuvo pelningas [39].

Senoji spirito varykla Šereiklaukyje veikė nuo senų laikų, tačiau produkcijos tiekta nedaug – ja aprūpindavo tik apylinkės ar apskrities *karčemu* laikytojus. Tai buvusi mažmeninė prekyba. Spirito varyklą

plėtė J. Dresleris, tuo užsiimta keliuose dideliuose pastatuose Šereiklaukyje ir Dalnice. Ta senoji varykla buvo sunaikinta 1914 m. rudenį įsiveržusių rusų. Dar tebesitęsiant Pirmajam pasauliniam karui, daug kas Šereiklaukio valdose buvo atstatyta, išskyrus dvaro rūmus ir spirito varyklą. Nuo 1920 m. atskyrus Klaipėdos kraštą, nebegauta kompensacijų už patirtus nuostolius. Tik apie 1928 m. gauta parama, sumanius spirito varyklą atstatyti naujai. Ši įmonė veikė trejus metus, vėliau ji uždaryta Kauno valdžiai nebeperkant ten pagaminto spirito. 1939 m. kraštą aneksavus nacistinei Vokietijai, spirito varykla darbą atnaujino. Tada leista gaminti 78000 hektolitrus spirito. Prie spirito varyklos ilgą laiką veikė sūrinė. Ten būdavo perdirbamas pienas iš abiejų bandų (Šereiklaukio ir Pempynės) [39].

1904 m. mirus Ursulos fon Dresler uošvienei, palikimą teko dalytis šešioms įpėdinėms. 1905 m. buvo parduotas Nausėdų palivarkas, ten buvę miško plotai pirkėjo iškirsti. Tas palivarkas ribojosi su Jūravos giria, o ne su pagrindiniu Šereiklaukio dvaru. Ten buvusios lengvos (mažiau derlingos) žemės. Tuomet nusipirkta Pempynė, kuri tiesiogiai ribojosi su Šereiklaukiu [39].

1911 m. Konradas fon Dresleris (Ursulos vyras) perėmė vadovavimą Šereiklaukio ūkiui. Jis nuo 1914 m. sausio 1 d. tapo vieninteliu savininku. Buvo sumanyta pasinaudoti mišku turto dalyboms tarp įpėdinių, iškertant didelę jo dalį ir tikintis mišką vėl atsodinti. Tais metais Šereiklaukio girioje atsivėrė didelės dykros – kirtavietės su ten likusiais kelmais ir kt. Tada rūpintasi ir Ursulos uošvio įveistais vertingaisiais elniais ir kt. K. fon Dresleris buvo prisiekęs medžiotojas ir rūpestingas šeimnininkas. Per 35 savo ūkininkavimo metus jis siekė ne tiek gausinti elnių bandą, kiek gerinti jų veislę. Buvo priskaičiuota nemažai elnių su išpūdingais ragais: du su dvidešimties atšakų ragais, vienas su 22 atšakomis, gausūs elniai su 16 ir 18 atšakų, būta ir elnių su masyviais 12 atšakų ragais. Geriausio elnio ragus (šešiolikos atšakų, svėrusius 18,75 svaro) pavyko išgelbėti šeimos draugui ir išvežti į Vakarų. Jie buvo eksponuoti 1954 m. tarptautinėje medžioklės parodoje Diuseldorfe ir ten pelnė sidabro medalį [39].

Paskutinioji Šereiklaukio dvarininkė Ursula fon Dresler savo valdose stebėdavo gamtą, jos įdomybes. 1934-1935 m. ji miške pastebėjo keistą vikšrą, kurį parsinešė į savo vikšrų namelį ir ten stebėjo. Iš jo išsiriti nematytas drugelis *Arctinia caerarea*, kuris Vokietijoje buvo didelė retenybė. Jis būdavo aptinkamas tik Balkanų šalyse. Atradėja apie jį pranešė Karaliaučiaus zoologijos muziejui. Iš ten atsakyta, kad visoje Vokietijoje toks drugelis buvo pastebėtas tik vieną kartą apie 1860 m. Tilžės apylinkėse, kur buvo pagauti 5 tokie egzemplioriai [39].

U. fon Dresler rašė, kad Šereiklaukio apylinkių kraštovaizdis buvęs tiesiog stebuklingas. Iš ten matėsi Nemuno tėkmė tarp Jūros upės žiočių ir Rambyno kalno, kitapus upės – Ragainės miestas. Žinota, kad senovėje aukščiau Jūros žiočių telkšojo didysis Jūros ežeras, į kurį atplūsdavo Nemuno vandenys. Iš ten vanduo

nutekėdavo į dabartinį Šešupės slėnį, Kalvelių durpyną ir Įsruties – Priegliaus slėniu tolyn. Vėliau vandens srautas atrado kelią į vakarus per Baltijos aukštumas tarp Šereiklaukio ir Aukštųjų Eisulių bei Tusainių. Iki vėlesnio reguliavimo Nemuno upė buvusi labai vingiuota. Tą primena ilgi senvagių ruožai ir paupio pievos. Pievomis užžėlusį upės slėnį supa miškų juosta, augusi iki 70 m iškylančiose aukštumose. Aukščiausios buvo Opšriūtų kalva (*Absrutenberg*), iškylanti į 86 m aukštį, Koplyčkalnis (*Kapellenberg*) – 75 m aukščio, Krokų kalnas (*Krakusenberg*) miško pakraštyje ties Pempyne (*Wahlenthal*). Nuo tų kalvų atsiverdavo tolimi vaizdai į apylinkes. Miškas buvęs mišrus. Būta lengvų dirvų, kitur molio, gerų medynų, augančių eglių jaunuolyno, kai kur mišraus miško. Kraštovaizdžio grožis ir erdvumas palikdavo neišdildomą įspūdį. Visa tai liko Dreslerių šeimos atmintyje [39].

Atsiminimų apie Šereiklaukio dvaro praeitį pateikta ir dvarininkų palikuonių 1996 m. kelionės įspūdžiuose [147].

Išmirus paskutiniems buvusio gyvenimo dvare iki 1945 m. liudininkams, kai kur galėjo likti jų ar giminių užrašytų atsiminimų, gal kaupotos kraštotyrinės medžiagos ir pan. Visa tai nelengvai aptinkama, ne visada pasiekama.

3. ŠEREIKLAUKIO DVARO ŪKINĖ RAIDA

XVI a. svarbiausias dvaro ūkinis elementas buvęs vandens malūnas, gal įrengtas kuriant valdovo dvarą Šereiklaukyje. Tada šiose apylinkėse minėtas Piktupėnų vandens malūnas, toks malūnas dar įrenginėtas ir Būbliškėje – būsimame svarbiame apylinkių centre. Tad tokia įmonė buvo reikšmingas svarbiausių vietovių atributas (tik vėliau malūnai įrenginėti ir kitur, gausinant jų skaičių).

Šereiklaukio malūnas, veikiausiai, turėdavo aptarnauti ir apylinkių gyventojus (kiti išsiversdavo su rankinėmis girmelėmis, kurios būdavo draudžiamos, siekiant padidinti malūnų pajamas ir iš jų gaunamus mokesčius valstybei). Vėliau šis malūnas dažnai nurodytas kaip atskira įstaiga, kuri būdavo nuomojama iš krašto administracijos. Veikiausiai, taip siekta surinkti daugiau pajamų valdovo (valstybės) naudai, nepaliekant to malūno vien Šereiklaukio dvaro vidiniams poreikiams tenkinti.

Jau senesniuose paminėjimuose tas malūnas minėtas kaip didesnė įmonė su dviem veikusiomis linijom, kur būdavo galima atlikinėti nevienodus darbus. Iš įvairių atsiminimų žinoma, kad ten būdavo malami, pavyzdžiui, kaulai ir kitkas, o ne vien grūdai miltams.

Paminėtina, kad tas malūnas (su įvairiomis pertvarkomis ir pan.) veikė kelis šimtmečius, išlikdamas reikšminga įmone.

XVII a. viduryje šios apylinkės nebuvo gausiai apgyvendintos. Prastos ūkininkavimo sąlygos, pablogėjęs ir atšiaurus (vakariečių požiūriu) klimatas neskatino žymesnės krašto ir šių apylinkių kaimų plėtros. Praeityje įkurtuose kaimuose tuomet būdavo užimti ne visi žemės sklypai – vieni kaimiečiai išmirdavo, kiti pasitraukdavo, nepajėgdami atlikti nustatytų prievolių ir pan. Pablogėjusi regiono politinė padėtis (europinių konfliktų atgarsiai, kovos Baltijos kraštuose), besikartojusios epidemijos, gaisrai, nederliai ir kt. žlugdė senuosius krašto kaimus ir jų gyventojus.

1660 m. atlikta Vilkyškių parapijos kaimų žemės naudojimo apskaita parodė, kad apylinkėse tada būta nemažai dykynių – nebenaudojamų sklypų ar net visai ištuštėjusių kaimų. Greta Šereiklaukio buvusiam Keleriškių kaime dykynės (nebenaudojami plotai) užėmė dešimt procentų kaimui priskirtų žemių, Opstainių kaime – trisdešimt procentų ir t.t. Visai buvo ištuštėjęs Palumpių kaimas ir kai kurie kiti apylinkių kaimai. Anuometinės dykynės to meto dokumentuose neretai vadintos „*Pustynen*“ (tą slavišką žodį veikiausiai atsinešė iš Didžiosios (Lenkų) Lietuvos atvykstantys žmonės). Iš viso Vilkyškių parapijoje tada buvo ištuštėjęs trečdalis visų kaimams priskirtų žemių [137].

Visa tai turėjo paveikti ir Šereiklaukio dvaro ūkinę padėtį.

1642 m. Šereiklaukio dvare nurodytas ten dirbęs kumelių piemuo [86]. Su tuo siejama tenykštė žirgininkystės, arklių veisimo tradicija.

Kitur esama užuominų, kad dar XIII a. pabaigoje – XIV a. kraštą užkariavę kryžiuočiai savo arklius ganydavo Nemuno ir Jūros upių slėnių užliejamose pievose, kur augdavo vešli ir žirgams tinkama žolė. Aprašant Kryžiuočių (Vokiečių) ordino įsigalėjimo laikus Nemuno žemupyje, pateikiama įvairių užuominų apie žirgų auginimą. Tuomet buvusios labai svarbios paupio pievos ties Ragainės pilimi, kur ganyti karo žygių talkininkų žirgai, ruošiantis kryžiaus žygiams į Lietuvą. Teigiama, kad Ordino laikais Nemuno slėnio pievose veisti žirgai, būtini tuometinės valstybės egzistavimui. Senoviniuose dokumentuose ties anuometinėmis pilimis ir gyvenamosiomis vietomis neretai būdavo nurodomi „*Rossgarten*“ (žirgų ganyklos), liudijančios, kad ši ūkio šaka praeityje buvo labai svarbi.

Vėlesniais laikais žirgininkystė liko labai svarbi. Žirgų reikėjo kariuomenei: eiklių žirgų kavalerijai, stiprių sunkiasvorių žirgų pabūklams ir kitam gabenti. Arkliai buvo būtini visam krašto ūkiui: žemdirbystei ir kitiems kaimiškiems darbams, miestų ir krašto transportui ir t.t.

Išėivijos kraštotyrininkai ir dabar domisi Mažojoje Lietuvoje nuo seno plėtota žirgininkyste, kuria nuo seno garsėjo ir Šereiklaukis. Apie tą sritį rašyta taip.

Kryžiuočių (Vokiečių) ordino kovų senojoje Prūsijoje laikais būdavo minimi vokiškos ir daniškos kilmės žirgai. Tie stambūs arkliai turėdavo nešti didelį svorį – sunkiai šarvuotą raitelį. Anuometiniai Ordino ūkiai siekė veisti tokius sunkiasvorius arklius, tinkamus anuometiniam kariavimo būdai. Vėliau keičiantis kariavimo būdai, ankstesnieji „šaltakraujai“ žirgai prarado savo pranašumus. Markgrafas (vėliau Prūsijos valdovas) Albrechtas savo ilgo valdymo laikais (1512-1568 m.) siekė tobulinti žirgininkystę, saviems žirgynams įsigydamas daug turkiškų arklių. Tuomet vis labiau domėtasi eikliais ir judriais žirgais, senuosius sunkiasvorius arklius paliekant sunkiems ūkio darbams. Hercogo (kunigaikščio) Albrechto ir krašto kilmingųjų arklidėse siekta išvesti naujai epochai tinkamesnius žirgus. Žinoma, kad į kraštą būdavo atgabenami Ispanijos, Neapolio ir kitokie eržilai, vis labiau orientuojantis į rytietiškus greitaeigius žirgus. 1732 m. įkūrus svarbųjį Trakėnų žirgyną, žirgų veislės gerinimas jau buvo dokumentuojamas, fiksuotos ilgalaikės pastangos išvesti ir auginti naujiems laikams tinkamus žirgus. XX a. pradžioje krašte veikė išplėtota žirgininkystės sistema [69].

XX a. pradžioje Mažosios Lietuvos teritorijoje buvo suformuota žirgynų sistema. Nuo seno svarbiausiu žirgininkystės centru laikyti Trakėnai, tačiau svarbiais jų padaliniais buvo tapę Georgenburgas prie Įsruties ir Gudvaliai. Kiekvienas iš jų dar vadovavo kelioms dešimtims vietos žirgynų – veisimo stočių. Pavyzdžiui, 1911 m. Georgenburgas vadovavo 58 tokiems stotims, tarp jų ir buvusioms Pagėgių – Tilžės apylinkėse: Šereiklaukiui, Vilkyškiams, Būbliškei ir kt. 1912-1913 m. jų kiekis dar pagausėjo. 1911 m. tose 58 veisimo stotyse laikytas 231 veislinis eržilas. Gudvaliai vadovavo 48 tokioms stotims, kur turėta 215 tokių eržilų. Gudvalių zonai anuomet priklausė Tolminkiemis ir kitos vietovės Mažosios Lietuvos pietinėje dalyje. Būsimojo Klaipėdos krašto teritorijoje 1911-1913 m. veikė 13 veisimo stočių. Tada Šereiklaukio žirgyne laikyti 4 veisliniai eržilai, Vilkyškių – 6, Būbliškės – 5, Pakamonių – 7 ir t.t. Prasidėjus Antrajam pasauliniui karui, gerų žirgų veisimu rūpintis ir toliau, nors žirgynų ir sumažėjo. Pavyzdžiui, 1943 m. Šereiklaukio žirgyne laikyti 2 karštakraujai ir 1 šaltakraujis eržilas, Vilkyškių žirgyne – 3 ir 1, Būbliškės žirgyne – 4 ir 1 [69].

XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Dreslerių valdytas Šereiklaukio dvaras visuose Rytprūsiose garsėjo kaip sektinas žirgininkystės, veislinių žirgų veisimo centras [81].

Tuomet buvo nurodoma, kad Šereiklaukio dvare XIX a. viduryje laikyta 220 arklių, 1904 m. – 180, 1912 m. – 197, 1919 m. – 200 arklių ir pan. Tai nebuvo pats didžiausias Rytprusių žirgynas (jis negalėjo lygintis, pavyzdžiui, su Trakėnais, Georgenburgu ir pan.), tačiau kaip privati įmonė ji buvo reikšminga. Pabrėžtina, kad bent XIX a. Šereiklaukyje siekta auginti ypatingesnius veislinius žirgus. Minėta, kad veislei gerinti būdavo atsigabenami arabiški ir kitokie žirgai – tuomet Prūsijos kariuomenės kavaleristams siekta užauginti eiklių žirgų, tokie žirgai tiko ir krašto kilmingiesiems, patiems dvarininkams ir pan. Minėta prievolė auginti

vadinamuosius „artilėrijos arklius“ – didelė fizine jėga pasiųymėjusius sunkiasvorius arklius, kurių reikėjo kariuomėnei ir civiliniam ūkiui.

Apskaičiuojant 1829 m. potvynio padarytus nuostolius, tuomet nurodyta, kad veislinis ųirgas kainavęs 100 talerių, darbinis arklys – 30 talerių. Tai liudija, kad ųereiklaukio ųirgyno arklių banda tuomet buvęs didelis turtas, kuris XIX a. viduryje galėjo būti įvertintas apie 150000 talerių.

Antrojo pasaulinio karo metais ųereiklaukyje toliau užsiimta ųirgininkyste, ten veisti karštakrajai (jojamieji) ųirgai ir ųaltakrajai (darbiniai) arkliai. Tuomet tame ųirgyne laikyti 2 veisliniai karštakrajai erųilai ir 115 tokių kumelių. Laikytų ųirgų gausa ųereiklaukis tuomet nepasiųymėjo – kai kur kitur laikyta po 353-408 kumeles. ųia taip pat turėtas vienas veislinis ųaltakraujis erųilas ir 40 tokių kumelių. ųiais arkliais ųereiklaukis taip pat neiųsiskyrė – Rytprūsių ir Klaipėdos krašto ųirgynuose tada laikyta ir po 180-205 ųaltakraujes kumeles [82].

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje veislinių ųereiklaukio ųirgų siekta išvartyti į Vakarus. Tuo chaoso ir traukimosi laiku dalį arklių perimdavo kariuomenė ir kitos institucijos tuometiniams skubiems reikalams. Išėivių prisiminimuose teigiama, kad kai kurie ųirgai iš ųereiklaukio gal pasiekė Vakarus ir ten pratęsė Maųosios Lietuvos ųemėse sukurtą trakėnų veislės genetinę liniją.

Jei ųirgininkystė nuo seno buvo pelninga ūkio ųaka, tai iki XIX a. kitos gyvulininkystės rūųys ųereiklaukyje gal nebuvo ypatingai plėtojamos. XIX a. krašte augant miestams ir pramonės centrams, augo ir maisto produktų paklausa. Tobulėjo maisto technologijos (nuo pačios sūrininkystės plėtros iki įvairesnių mėsos gaminių, tinkamesnių gabenimui ir ilgesniam laikymui). Tai skatino gyvulininkystės plėtrą.

Paskutinė ųereiklaukio dvarininkienė Ursula fon Dresler savo atsiminimuose [39] rašė, kad jos uošvis – 1874-1896 m. dvarą valdęs Benno fon Dresleris, užsiėmė ir pieninkystės tobulinimu. Jis pirkęs veislinių ųalvų karvių, vėliau jas pakeitė veislinėmis juodmargėmis karvėmis. ųereiklaukyje užsiimta oficialia veislininkyste, vestos veislės knygos (uųrašant duomenis apie kiekvieną galviją ir t.t.). 1914 m. rudenį įsiverųusi Rusijos kariuomenė visus gyvulius pagrobė, suųlugdė ilgai tobulintą verslą, nutraukė veislininkystės darbus. Išstūmus Rusijos kariuomenę, ųereiklaukio karvių banda sunkiai atkūrinėta. Buvo gauta 12 veislinių karvių, kiti galvijai įsigyti aukcionuose. XX a. pradųioje įsigijus Pempynės dvarą, ten laikyta 60-70 melųiamų karvių, paaugančios telyčios, o pačiame ųereiklaukyje – 90 melųiamų karvių. Prie ųereiklaukio spirito varyklos veikė sūrinė, kurioje būdavo perdirbamas pienas iš ųereiklaukio ir Pempynės karvių bandų.

Sūrinės gamybos atliekomis ųertos kiaulės. Jos ųereiklaukyje veistos, o Pempynėje ųertos. Kiaulių auginimo mastai priklausė ir nuo besikeitusios ekonominės konjunktūros. ųereiklaukyje būdavo vertinamas ir

atskirų verslų pelningumas. Nuo XIX a. vidurio iki 1919 m. Šereiklaukyje dažniau būdavo auginama po 150 kiaulių. Tokie ir kiti duomenys kartais skirdavosi, nes vienais atvejais būdavo pateikiamos žinios vien apie dvarui priklausiusias kiaules, kitais – bendros žinios (įskaičiuojant ir privačiai dvaro samdinių, tarnautojų ir kt. auginamas kiaules, papildomų valdų padėtį ir pan.).

XIX a. Šereiklaukyje itin plėtotas avininkystės verslas. Liko žinių, kad dvarininkai tuomet įsigydavo veislinių avių iš Vakarų Vokietijos žemių. Veikiausiai, norėta išnaudoti mažai produktyvias žemes Jūros žemupio kairiajame krante ir kitur, kur būta daug smiltynų ir kitų intensyviai žemdirbystei netinkamų plotų. Ten kuriant naujakurių gyvenvietes (lietuvių vadintas tiesiog Nausėdais), gal XVI-XVIII a. (ar dar Ordino laikais) buvo įsteigtas specializuotas avininkystės ūkis, kokie būdavo steigiami ir kitose Mažosios Lietuvos vietose [123]. Gal tam buvo naudoti ir tenykščiai Šereiklaukio valdų plotai – taip pat Nausėdai.

Nustatant 1829 m. didžiojo potvynio nuostolius Šereiklaukio valdose, teigta, kad tuose Nausėduose tada nuskendo 127 avys. Tuomet valdytame Kalvaičių dvare prie Jūros upės nuskendo 412 avių ir 250 ėriukų. Potvynis tada nugriovė naująją (vos 1828 m. pastatytą) avių tvartą [86]. Tie duomenys liudija, kad tuomet avių ūkis Šereiklaukyje buvo labai išplėtotas. Rašyta, kad tada padedant atkurti ūkį ne vienas krašto dvarininkas kaip pagalbą potvynio nusiaubtam Šereiklaukiui dovanojo ėriavedžių avių ir kt.

Buvusį avininkystės mastą Šereiklaukio valdose ir jo dinamiką parodo išlikę statistikos duomenys. Antai, XIX a. viduryje atkurtame ir išplėtotame dvare (tada apibūdintame kartu su Dalnico palivarku ir Šereiklaukio kaimu) laikytas net tūkstantis avių. 1904 m. jų tebuvo likę tik 90, o 1912 m. avių visai nebelaikyta. 1919 ir 1922 m. vėl laikyta po 150 avių.

Tie skaičiai atspindi besikeitusią ekonominę ir ūkinę konjunktūrą, platesnius istorinius procesus bei didžiuosius įvykius. XIX a. sparčiai plėtojant avininkystę Australijoje ir kitose Didžiosios Britanijos kolonijose bei teritorijose, Europą užplūdo santykinai pigesnė vilna iš tų kraštų, angliški vilnoniai audiniai ir kt. Iš šiltesnių kraštų būdavo atvežama geresnės kokybės vilna, nei jos būdavo gaunama iš šiaurietišκών šurkščiavilnių avių (augintų Mažojoje Lietuvoje ir visame regione). Tuomet daugelyje Europos šalių vietinis (pramoninio masto) avininkystės ūkis tiesiog sužlugo, pereita prie britiškos/australietiškos ir pan. žaliavos ir vilnos gaminių.

1914 m. prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, pramoninių prekių bei žaliavų importas iš Didžiosios Britanijos į Vokietiją nutrūko, o vilnonių audinių bei mezginių reikėjo kariuomenei ir civiliams. Tuomet avininkystė vėl atgijo, be didesnių avininkystės ūkių plėtėsi namudinė gamyba savo reikalams ar pardavimui prekyvietėse. Šereiklaukio dvare tada vėl pradėtos auginami avys.

Dar vienas senas verslas šiose apylinkėse buvo alkoholio gamyba. Nuo seno įkuriant *karčemas* šiame krašte, išduotame leidime (*privilegijoje* ar pan.) būdavo nurodoma, kiek statinių alaus ten bus pagaminama, kartais aptarinėtas tokio alaus tiekimas į atskiras vietas ir pan.

Kaip atskiras verslas, už kurį mokėti atskiri mokesčiai, gyvavo spirito gamyba. Tokiam verslui reikėdavo atskiros *privilegijos* (leidimo ir pan.). Apsukresni verslininkai ir čia siekdavo gauti geresnes sąlygas savajam verslui. Ta liudija ir žinomos aplinkybės apie L. F. Dreslerio veiklą Šereiklaukyje. XIX a. pradžioje jam užvaldžius ir Vilkyškius, ir Šereiklaukį, sumanusis dvarininkas ieškojo galimybių pelningesnei veiklai gaminant spiritą.

Antai, Vilkyškiai spirito varymo teisę buvo gavę dar 1628 m. L. F. Dresleriui teko svarstyti, kur tokią gamybą tęsti toliau, kokią sutartį su krašto valdžia dėl tokio verslo parengti. 1810 m. pakeisti tokio verslo nuostatai, nustatyti nauji mokesčio tarifai ir kt. Tuomet L. F. Dresleris pradėjo ilgai užtrukusį bylinėjimąsi su krašto valdžia dėl tokio verslo sąlygų, norėdamas gauti palankesnių sąlygų, išimtines privilegijas ir t.t. [86].

Būta ir kitokių problemų. Įvairių konfliktų laikais spirito varykla ir ten kauptos alkoholio atsargos tapdavo įvairių grupuočių taikiniu. Minėti per kiekvieną karą patirti nuostoliai.

Paskutiniosios Šereiklaukio dvarininkės Ursulos fon Dresler prisiminimuose teigta, kad spirito varykla ten plėsta maždaug XIX a. viduryje, dvarą valdant Juliiui Dresleriui. Iki tol spirito gaminta nedaug, užsiimta gal tik mažmenine prekyba, produkciją tiekiant apskrities *karčemos*. Plečiant gamybą, tuo užsiimta keliuose dideliuose pastatuose Šereiklaukyje ir Dalnice (matyt, padalinus gamybos procesus į atskirus etapus). 1914 m. rudenį prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, į šias apylinkes įsiveržus Rusijos kariuomenei, į dvaro valdas įsibrovę rusai sunaikino ankstesnę spirito varyklą. Po to ji nebebuvo atstatyta. Apie 1928 m. gavus finansinę paramą, spirito varykla pastatyta iš naujo [39].

Išėivių prisiminimuose teigta, kad tą įmonę statė *Richtsmeyer* firma iš Klaipėdos [58]. Gal tada pastatytas didelis mūrinis pastatas su aukštu dūmtraukiu tai varyklai, išlikęs iki dabar (tačiau tas pastatas matomas ir XX a. pradžios nuotraukoje).

Naujoji spirito varykla veikusi vos trejus metus, nes LR valdžia daugiau nebeperko ten pagaminto spirito. 1939 m. pavasarį Klaipėdos kraštą aneksavus nacistinei Vokietijai, spirito gamyba Šereiklaukyje buvo atnaujinta, ten gaminta po 78000 hektolitrus spirito, veikiausiai reikalingo kariaujančios Vokietijos ūkiui [39].

Didelį miškų plotą valdęs Šereiklaukio dvaras nuo seno užsiėmė ir tokiu savitu verslu kaip medžio anglių paruošimas (degimas). Tokių anglių reikėdavo krašto kalvėms ir gausėjusioms metalo apdirbimo įmonėms (žaizdruose degusios medžio anglys leisdavo pasiekti aukštesnę ir pastovesnę ugnies temperatūrą, tinkamesnę

metalo apdirbimo procesams). Medžio anglis (kurios buvo gerokai brangesnės už malkas) savo būstų šildymui ir pan. galėjo naudoti pasiturintys krašto žmonės.

Pramoninės revoliucijos metais Vakarų Vokietijos žemėse ir kitur būdavo iškasama vis daugiau akmens anglių, kurios būdavo atvežamos (atplukdomos laivais, atgabenamos vėlesniais geležinkeliais ir kt.) ir į Rytprūsius. XIX a. – XX a. pradžios krovinių aprašymuose akmens anglis iš Vakarų visada būdavo minimas kaip svarbus kroviny. Tos masiškai įvežamos anglys gal būdavo pigesnės už vietines medžio anglys, pranoko jas savo kaloringumu, išgaunama maksimalia temperatūra ir t.t. Veikiausiai todėl XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje medžio anglių degimas Mažojoje Lietuvoje nebebuvo minimas kaip reikšmingas verslas.

Senovinį angliadegių verslą Šereiklaukio girioje primena ilgai (ir vokiškuose dokumentuose) vartotas to miško senasis lietuviškas pavadinimas „Anglišilis“.

XX a. pradžioje Šereiklaukyje veikė ir sava lentpjūvė su garo jėgaine (ši aptarnavusi ir senąjį malūną, kuriam gal pristigdavę vandens atsargų tvenkinyje).

Svarbus verslas apylinkių gyventojams buvo medienos plukdymas Jūros upe. Praeityje žiemos baigdavosi kovo mėnesį. Tada prasidėdavo upių potvyniai – svarbiausias laikas medienos plukdytojams. Krašte sielininkai vadinti *Terrner*. Žiemą Jūravos miške ir kitur nukirsti rąstai būdavo suvežami ir sandėliuojami žinomose sielių rišimo vietose. Reikiamu metu tie rąstai buvo surišami į sielius. Tokiose vietose uždarbiaudavo apylinkių valstiečiai ir arklių savininkai (arkliai tempdavo vežimus ir roges su rąstais, pačius rąstus ir pan.). Tuomet naudotos ilgos medinės rogės rąstams iš miškų gabenti. Dar plukdytos *popiermalkės* – trumpesnės rąstų atraižos, krautos į *baidokus*. Tokios popiermalkės būdavo paleidžiamos upe pasroviui, nes ties Šereiklaukio dvaru upėje buvo įrengta užtvara ties tiltu. Ten du vyrai su 30 cm ilgumo geležiniais kabliais tempdavo rąstgalius iš vandens ir ridendavo juos į žemiau tilto pastatytą *baidoką*. Ten kitų dviejų vyrų sukrautos popiermalkės būdavo plukdomos į Ragainės, Tilžės ar Klaipėdos celiuliozės fabrikus. Kitokia mediena būdavo plukdoma perdirbimui. Potvyniui pasibaigus apylinkių valstiečiai grįždavo prie žemės ūkio darbų [58]. Minėtoji upės užtvara įrengiama Šereiklaukio dvaro valdose, tad, veikiausiai, iš to verslo būdavo gaunama papildomų pajamų.

XIX a. – XX a. pradžioje Šereiklaukyje (už kaimo sodybų) veikė plytinė. Ten pagamintos plytos, veikiausiai, naudotos dvaro sodybos pastatų perstatymams. Atrodo, kad plytų gamyba nebuvo reikšmingai išplėtota. Neturėta didelio molio karjero – tinkamas molis kastas net keliose skirtingose vietose iš nedidelių duobių ir pan.

3.1. Žinios apie Šereiklaukio dvaro ir apylinkių ūkinę raidą XVII-XIX a.

Įvairiuose šaltiniuose ir senų laikų publikacijose pateikiamos įvairios, dažniau fragmentiškos žinios apie Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ekonominę padėtį, vienu ar kitu metu vykusius pokyčius. Ta fragmentiška informacija šiame skyrelyje pateikiama chronologine tvarka, leidžiančia parodyti buvusius procesus ar jų dalines apraiškas.

Antai, XVII a. Šereiklaukio dvaras, veikiausiai, skaičiavo bent antrąjį savo gyvenimo šimtmetį. Tai nebebuvo koks naujadaras, o jau susiklostęs ūkis, kuriame turėjo susiformuoti savi veiklos būdai. Tame amžiuje ryškesnį vaidmenį turėjo vaidinti išoriniai veiksniai: regioniniai konfliktai (švedų invazija į pietrytines Baltijos pakrantes, gretimos LDK konfliktai su Maskvos valstybe (ir tuometiniai pabėgėlių srautai iš LDK į Prūsiją), Abiejų Tautų Respublikos (ATR) ir jos talkininkų karo žygiai, niokoję Prūsijos teritoriją ir t.t.), vidiniai pokyčiai Prūsijos valstybėje, bendraeuropinė konjunktūra (ūkiškai nepalanki padėtis dideliuose Europos plotuose dėl Trisdešimties metų karo, epidemijų, nepalankių klimatinų pokyčių ir kt.) bei kitkas.

XVII a. viduryje aprašant Prūsijos valdovo (didžiojo kurfiursto) domenų valdas „Lietuvoje“ (Mažojoje Lietuvoje), ten buvusius valdovo dvarus ir palivarkus, Šereiklaukio dvaras (*Hof Schreitlauken*) apibūdintas kartu su gretimu Ragainės dvaru [64].

Tada Šereiklaukio dvaras kartu su Ragainės dvaru valdė 89 ūbus žemės. Kadangi nurodyta, jog Ragainės valdos buvo 11 ūbų dydžio, tai Šereiklaukio daliai turėjo tekti 78 ūbai žemės. Tada Ragainės dvarui valstiečiai lažininkai dar apdirbdavo 112 ūbų žemės. Prie to dvaro sodybos turėtos geros pievos, iš kurių gauta 480 vežimų šieno. Iš mažosios Bambės pievos (*Bambsche Wiese*) gauta 220 vežimų šieno, iš Nemuno (*Nemonsche*) pievų gauta 700 vežimų, iš likusių vietų dar 150 vežimų šieno. Ragainės dvaro arimai buvo dirbami trimis laukais (taikant sėjomainą), nurodyta kiek ir kokių grūdų tada buvo gauta iš skirtingų laukų (minėti miežiai, žirniai ir kt.).

Tada Šereiklaukio dvarui dirbo 144 lažininkai valstiečiai. Šį ir Ragainės dvarą už 10000 markių buvo išsinuomojęs javų prievaizdas Chr. Zeidenhefteris (*Chr. Seidenhefter*). Nurodyta, kokia suma jau buvo sumokėta, kiek dar liko mokėti. Svarbiausia Šereiklaukio dvaro veikla buvo šieno ruošimas. Tada Šilalaukių pievos (*Wiese Schillauken*) tiekdamo 670 vežimų šieno, kita pieva *Lagatte* – 450 vežimų, trečioji pieva *Metzausensche* – 40 vežimų šieno. Dar užsiimta avių auginimu, tam skirti specialūs valstiečiai trijuose lažiniuose ūbuose.

Tuomet Ragainės ir Šereiklaukio dvarai turėjo vieną bendrą žirgyną (*Stutterei*). Ten laikytos 172 kumelės (*Strenzen*), 83 eržilai ir iškastruoti arkliai, dar 14 nusenusių kumelių. Viso to išlaikymui kasmet reikėjo 6011 markių išlaidų.

Tada Ragainės ir Šereiklaukio dvarai kartu su Naudvario (*Neuhoff*) palivarku, valdžiusiu 17 ūbų žemės, ir Pienbūde Bambe (*Milchbude Bambe*), valdžiusia 47 ūbus žemės (šios dvi valdos buvo išnuomos už kasmetinį 11000 markių mokestį), priklausė Ragainės pagrindiniam valsčiui (*Hauptamt Ragnit*). Tuomet atskirai buvo apibūdintos gausesnės valdos Tilžės pagrindiniame valsčiuje [64].

Tie XVII a. duomenys liudija svarbiausias Šereiklaukio dvaro ypatybes. Tada valdytas labai didelis žemės plotas, dvarui dirbo daug baudžiauninkų valstiečių. Svarbiausias dvaro verslas buvo užliejamų pievų šienavimas – iš ten gauta 1160 vežimų šieno. Dar užsiimta avių auginimu ir žirgininkyste. Šie verslai lyg nebuvę labai pelningi – skūstasi nuostoliais. Pažymėtina, kad šis dvaras (kartu su Ragainės dvaru) buvo išnuomotas vienam vietiniam pareigūnui už gana didelę pinigų sumą. Pažymėtina, kad iš Ragainės dvaro pievų tada iš viso buvo gaunama 1550 anuometinių vežimų šieno – tai rodo paupių pievų našumą.

Pabrėžtina, kad XVIII a. pradžios apylinkių plane Šereiklaukio dvaro sodyba buvo tiesiog įvardinta kaip žirgynas (*Stutterei*) – tai buvusi pati svarbiausia to ūkio paskirtis.

1730 m. Šereiklaukio žirgynas visuose Rytprūsiuose išsiskyrė savo dydžiu. Ten tada laikytos 143 kumelės ir 11 jaunų eržilų (o daugumoje krašto žirgynų tuomet laikyta iki 100 kumelių).

XVIII a. pabaigoje į kraštą buvo įvežami Oldenburgo veislės galvijai, pasižymėję vertingomis savybėmis. 1817-1820 m. į Šereiklaukį ir Žirgupėnus buvo atvežta anglišku ilgaragių galvijų. Vėliau į kraštą būdavo atgabenama šveicariškų Berno veislės galvijų, Rytų Fryzų veislės galvijų, anglišku Jorkšyro veislės karvių. Plito olandų, anglų, Egero, Breitenburgo, Algau veislių galvijai. Įsivyravo trumparagiai galvijai. Krašte užsiimta galvijų veislininkyste [157].

Užsiimta mėsine galvijinkyste, krašte užaugintų galvijų mėsa būdavo išvežama į Angliją, ja domėdavosi mėsaininkai ir perpirkliai iš Karaliaučiaus, Berlyno, Dancigo. Šienavimui ir ganymui tinkamos pievos margas kainuodavo 10-15 talerių, tačiau galvijų augintojai galop dar gaudavo nemažą pelną [157].

1865 m. skerdimui skirta karvė kainavo 20-35 talerius, 2-4 metų jautis – 25-50 talerių, veislei tinkami jaučiai – 50-90 talerių [157].

Tokie fragmentiški duomenys parodo kai kurias buvusias anuometinio ūkio ir ekonominės konjunktūros ypatybes. Kita vertus, daug kas galėjo priklausyti nuo dvaro savininko ar jo valdytojo iniciatyvumo, sugebėjimo pasinaudoti viena ar kita padėtimi.

1796 m. būsimasis Rytprūsių oberprezidentas iš Šereiklaukio Teodoras fon Šėnas rūpinosi 50 merinų veislės avių atgabenimu gal net iš Ispanijos. Apie 1840 m. vežtos avys iš Silezijos ir Saksonijos. Krašte atsirasdavo ir kitokių veislių avių (tarp jų ir angliškujų mėsinių, prancūziškųjų ir kt.) [157].

XIX a. viduryje augintos avys būdavo 2,5 pėdos ūgio, jų vilna būdavo 5 colių ilgio. Nuo vienos avies būdavo nukerpama po 8-10 svarų vilnos, kartais ir po 20 svarų. Tada svaras avių vilnos kainavo 8-15 sidabrinųjų grašių. Vyresnės avys pardavinėtos po 15 talerių, ėriukai po 6 talerius [157].

Tos žinios patvirtina anksčiau minėtus duomenis apie avininkystės plėtrą krašte XIX a. Parodyta, kad ši sritis nesiklostė visai stichiškai – išsilavinę ir sumanesni veikėjai rūpinosi gyvulių veisle, atsižvelgdavo į rinkos konjunktūrą ir pan. Įdomu, kad XIX a. viduryje avys kainuodavo gana brangiai (lyginant su tuometinėmis karvių kainomis).

Buvusią Šereiklaukio dvaro ūkinę reikšmę liudija jo įvertinimas XIX a. pradžioje. Tuomet išpardavinėjant daugelį valstybinių (valdovo) dvarų, už Šereiklaukio palivarką Dresleris užmokėjo net 57997 reichstalerius (pavyzdžiui, už Būbliškės palivarką 1820 m. mokėta tik 9800 reichstalerių).

Šereiklaukio dvaro savininku ir Tilžės apskrities pirmuoju vadovu (*landrotu*) tapęs L. F. Dresleris ten ėmė plėtoti žirgininkystę. Šereiklaukyje ir Tilžėje įsteigti jaunų žirgų turgūs. Kovota su arkliavagiais – 1830 m. įvesti arklių kilmės liudijimai. Nustatytos griežtos baudmės už tokius nusikaltimus – pirmą kartą pagavus 100 rimbo kirčių, antrą kartą – treji metai baudžiamųjų darbų [90].

1817 m. Šereiklaukio bajoriškasis pagrindinis dvaras su vandens malūnu, Dalnico bajoriškuoju palivarku priklausė naujajai Tilžės apskrčiai, Vilkyškių liuteronų parapijai. Ten iš viso nurodyti 7 *ugniakurai* (gyvenamos sodybos) su 189 gyventojais [26]. Tada kulmiškajame Šereiklaukio kaime buvo 4 *ugniakurai* su 20 gyventojų, Opstainyje – 45 *ugniakurai* su 349 gyventojais, Keleriškiuose – 35 *ugniakurai* su 250 gyventojų [26]. Tad neilgame Šereiklaukio – Opstainio ruože tada buvo susitelkę 808 gyventojai, ten stovėjo per 90 gyvenamų sodybų.

Pažymėtina, kad šie duomenys apibūdina padėtį po baudžios panaikinimo Prūsijoje (1807 m.), kai ūkinius santykius reikėjo grįsti samdomų darbuotojų suinteresuotumu, o nebe pavaldžių baudžiauninkų prievole. Kaip anksčiau (ir vėliau) konstatuotas tankus šio ruožo apgyvendinimas, kurį nuo seno, veikiausiai lėmė šimtmečius gyvavęs svarbusis traktas iš Ragainės (senovinio šio regiono centro) į Žemaitiją. Prie to judraus kelio nuo seno kūrėsi žemės naudotojai, čia buvo suformuotas Prūsijos valdovo dvaras – Šereiklaukis, ten atsirado krašto mastu stambūs Opstainių ir Keleriškių kaimai.

Išplėtoto Šereiklaukio ūkio vertę jo didžiausios teritorinės plėtros laikais nustatė 1835-1838 m. atliktas tų valdų vertinimas. Tuomet pats Šereiklaukis įvertintas 70000 talerių, nors didysis Anglišilio miškas, iš kurio tada gauta nedaug naudos, tebuvo įvertintas tik 10000 talerių. Kampių Salos valda tada įvertinta 10297 taleriais, Nausėdai – 5191 taleriu. Visa tai (kartu su Lumpėnų *karčema* ir įsigytais valstiečių sklypais) tuomet kainavo

92474 talerius. Kita Šereiklaukio turto dalis vertinta atskirai: Vilkyškių dvaras kainavęs 19999 talerius, Kalvaičių dvaras – 23000 talerių, Vilkyškiams priskirta Kampių pievų plotų dalis – 12000 talerių. Tie trys objektai iš viso kainavo 55000 talerių. Be to dar buvo Oplankio *karčema* su teise žvejoti Jūros upėje, kas vertinta 6064 taleriais. Šereiklaukio nuoma galėjo duoti 4344 talerius, Vilkyškių nuoma – 3008 talerius. Atskirai vertintos žirgininkystės verslo dalys: Šereiklaukio žirgynas kainavęs 7800 talerių, Vilkyškių žirgynas – 3930 talerių. Mirusiojo Šereiklaukio dvarininko L. F. Dreslerio našlei tuomet atiteko pusė vyro sukaupto turto (91000 talerių), tad visas Šereiklaukio iki 1831 m. sukauptas turtas galėjęs kainuoti apie 200000 talerių.

1835 m. (ar 1830 m.) pertvarkant ankstesnes Keleriškių kaimo valdas (atliekant vadinamąją *separaciją* – valdų ir sklypų atskyrimą), buvo naujai sukurtas Pempynės (*Wahlenthal*) dvaras, gavęs 4 ūbus ir 15 margų žemės. Tuomet minėta Šereiklaukio kaimo valda – vienas ūbas ir 8 margai žemės. Klausiškių (*Klaussichken*) sodyba turėjusi 6 margus žemės. Kol pačiame Šereiklaukyje nebuvo mokyklos svarbiausia buvo Keleriškių kaimo mokykla, įkurta dar 1736 m. [137].

1807 m. Prūsijoje panaikinus baudžiavą, po to ilgai užtruko žemėvaldos pokyčiai – valstiečių ir kaimų bendruomenių nuosavybei buvo perduodami tam tikri plotai, kitus paliekant dvarams ar valstybei. Greta to rūpintasi racionalesniu valdų išdėstymu, siekiant išvengti smulkių sklypelių nepatogaus išsidėstymo ir pan. Pertvarkant žemėvaldą, atsirasdavo naujų ūkių kūrimo galimybė (kaip kad Pempynės atveju).

XIX a. viduryje krašte augintos kiaulės per dvejus metus užaugdavo iki 500 svarų, jų lašinių sluoksnis siekdavo 5 cm storį. Siekiant pagerinti augintų kiaulių veislę, buvo atsivežama angliškos veislės ir kitokių kiaulių. Apie 1820 m. fon Dresleris (Šereiklaukio dvarininkas) iš Anglijos atsivežė mažesnių, vadinamų kiniškomis, kiaulių. Vėliau iš ten į kraštą būdavo atvežama Jorkšyro, Durhamo, Leičesterio veislių kiaulių. Užsiimta kiaulių veislininkyste. Pavyzdžiui, 1859 m. krašto Centrinė žemės ūkio bendrija veislės gerinimui atvežė vengriškų kiaulių [157].

XIX a. viduryje bajoriškasis Šereiklaukio dvaras su Dalnico (*Dallnitz*) palivarku ir Šereiklaukio kaimu iš viso valdė 6652 margus ir 148 kvadratinės rykštes žemės (apie 1663 ha). Ten gyveno 293 žmonės, stovėjo 45 reikšmingi pastatai. Iš viso laikyta 220 arklių, 218 galvijų, net 1000 avių, 159 kiaulės. Už labai dideles žemės valdas privilegijuotas dvaras mokėjo tik 4 talerių, 26 sidabrinių grašių ir 8 pfenigių žemės mokestį (tuometu eiliniai kaimai mokėdavo daug kartų didesnę žemės mokestį). Už vietos verslus (malūnas, *karčema* ir kt.) mokėtas 150 talerių pajamų mokestis. Dar mokėtas 126 talerių, 4 sidabrinių grašių ir 7 pfenigių gyventojų klasifikacijos mokestis (pagal jį žymiau apmokestinti turtingesnieji žmonės). Už išplėtotus verslinius amatus mokėta 22 talerių amatų mokestis. Apskrities reikalams būdavo surenkama 55 talerių, 4 sidabrinių grašių ir 7 pfenigių rinkliava. Vietos bendruomenės reikalams (nuo kelių taisymo iki žemių sausinimo ir pan.) būdavo

surenkama didelė 200 talerių suma (ji sudarė net 36 procentus visos surenkamų mokesčių ir rinkliavų sumos)[89].

Gali būti, kad Šereiklaukio dvarui tada tebebuvo taikoma sumažintas žemės mokesčio tarifas dėl per katastrofišką 1829 m. potvynį patirtų didelių nuostolių. Taip krašto valdžia skyrė tam tikrą kompensaciją tam svarbiam dvarui.

Palyginimui pateikiami ir Šereiklaukio dvaro kaimynų duomenys XIX a. viduryje.

Tuomet Vilkyškių parapijos Opstainių kaimas su dviem ten buvusiais dvareliais iš viso valdė 4491 margą ir 86 kvadratinės rykštės žemės (apie 1123 hektarus). Ten gyveno 463 žmonės, stovėjo 138 reikšmingi pastatai. Iš viso laikyti 264 arkliai, 309 galvijai, 341 avis, 203 kiaulės. Opstainys tada mokėjo 242 talerių ir vieno sidabrinio grašio žemės mokestį (maždaug 60 kartų didesnę nei dar didesnę žemės plotą valdęs Šereiklaukis). Mokėtas ir didelis 624 talerių, 11 sidabrinų grašių ir 3 pfenigių gyventojų klasifikacijos mokestis, liudijęs, kad ten gyventa daugelio pasiturinčių žmonių. Už negausius amatus mokėtas tik 8 talerių amatų mokestis. Apskrities reikalams būdavo surenkama 115 talerių, 14 sidabrinų grašių ir 6 pfenigių rinkliava. Bendruomenės reikalams būdavo surenkama dar daugiau – 232 taleriai. Vietos mokyklos išlaikymui (mokytojo atlyginimui) būdavo surenkami 62 taleriai, dar tam skirta 12 *šėpelių* rugių, 6 *šėpeliai* miežių (šie naudoti alui varyti, laikytiems naminiams paukščiams ir gyvuliams šerti), sutarti kiekiai šieno ir šiaudų. Įdomu, kad tada nesiderėta dėl malkų Opstainio mokyklai (gal ten išsiversta kitaip) [88].

Pažymėtina, kad Opstainys tuomet buvo ūkiui požiūriu reikšminga vietovė – ten gyveno daug žmonių, laikyta daug gyvulių, turėtos didelės žemės valdos. Tą patvirtina ir tada mokėti dideli mokesčiai.

XIX a. viduryje Keleriškių kaimas su Klausiškių (*Claudzischkenn*) perkėla iš viso valdė 3943 margus ir 39 kvadratinės rykštės žemės (apie 986 ha). Ten gyveno 455 žmonės, stovėjo 118 reikšmingų pastatų. Laikyti 129 arkliai, 164 galvijai, 172 avys, 100 kiaulių. Mokėtas 97 talerių ir 5 sidabrinų grašių žemės mokestis (šis buvo net 40 kartų didesnis nei privilegijuotojo Šereiklaukio dvaro mokestis už vieną valdų ploto vienetą). Mokėtas didelis 378 talerių, 26 sidabrinų grašių ir 9 pfenigių gyventojų klasifikacijos mokestis, liudijęs, kad šiame kaime tuomet gyveno daug pasiturinčių žmonių. Užtat amatais Keleriškiuose beveik neužsiimta – mokėtas tik 5 talerių ir 15 sidabrinų grašių amatų mokestis. Apskrities reikalams rinkta 52 talerių, 6 sidabrinų grašių ir 4 pfenigių rinkliava. Bendruomenės reikalams buvo renkami 144 taleriai, 14 sidabrinų grašių ir 8 pfenigiai. Vietos mokyklos mokytojo išlaikymui buvo renkami 28 taleriai, 18 sidabrinų grašių ir 4 pfenigiai. Dar buvo surenkama virš 8 *šėpelių* rugių, sutartas kiekis šiaudų [88].

Tuomet Keleriškių kaimas buvo stambus ūkinis vienetas su gausiais gyventojais, didelėmis žemės valdomis, skaitlingomis gyvulių bandomis. Matyt, į tai buvo atsižvelgta, iš pasiturinčio kaimo išreikalaujant dideles valstybinių mokesčių sumas.

XIX a. viduryje Pempynės (*Wahlenthal*) dvaras valdė tik 216 margų ir 35 kvadratinės rykštes žemės (apie 54 ha). Ten gyveno 94 žmonės, stovėjo 16 reikšmingų pastatų. Laikyti 25 arkliai, 65 galvijai, net 850 avių, 44 kiaulės. Už nedidelę žemės valdą mokėtas santykinai labai didelis 33 talerių ir 28 sidabrinių grašių žemės mokestis. Dar mokėtas 37 talerių ir 15 sidabrinių grašių pajamų mokestis už dvare išplėtotus verslus. Mokėtas 31 talerio, 13 sidabrinių grašių ir 9 pfenigių gyventojų klasifikacijos mokestis, kuris liudijo, kad santykinai nedideliame ūkyje tuomet būta nemažai pasiturinčių žmonių. Apskrities reikalams buvo renkami 14 talerių, 10 sidabrinių grašių ir 6 pfenigiai. Bendruomenės mokestis (rinkliava) iš viso nebuvo renkamas. Vaikai lankė netolimą Keleriškių mokyklą. Jos išlaikymui buvo surenkami 9 taleriai, 11 sidabrinių grašių ir 8 pfenigiai mokytojo atlyginimui. Jam dar buvo skirta virš 3 *šėpelių* rugių [88].

Gali būti, kad tik 1830-1835 m. suformuotas nedidelis dvaras bandė prasigyventi, plėtodamas avininkystę. Gal tokiai gausiai avių bandai ganyklas net tekdavo nuomoti, nes pačiam Pempynės dvarui priklausė derlingų arimų plotai, kurių, matyt, neskubėta paversti avių ganyklomis.

XIX a. vidurio duomenys rodo, kad tuomet teritorijoje tarp Nemuno upės ir Vilkyškių bažnytkaimio buvo susiklostęs reikšmingas gyvulininkystės centras, kurio plėtrą veikiausiai skatino Šereiklaukio dvaro pavyzdys, ten plėtota veislinė gyvulininkystė ir pan. Tuomet Šereiklaukio ir Pempynės dvaruose bei Keleriškių ir Opstainio kaimuose iš viso laikyta gyvulių: arklių - 638, galvijų – 756, avių – net 2363, kiaulių – 506, iš viso 4263 galvos. Minėti keturi ūkiniai vienetai iš viso valdė apie 3826 ha žemės, tad vienam valdų ha vidutiniškai teko po 1,11 gyvulio. Atsižvelgiant į tai, kad daugiau kaip trečdalį nurodytų valdų užėmė Šereiklaukio giria, žemės ūkiui menkai tinkami šlaitai, kalvų viršūnės, įdubos ir pan., realus laikytų gyvulių tankumas turėjo būti dar gerokai didesnis.

Nurodytuose keturiuose ūkiniuose vienetuose anuomet gyveno 1305 žmonės, tad vienam jų vidutiniškai tekdavo po 3,3 gyvulio.

Anuomet (gal ir dėl Šereiklaukio dvarininko pastangų) toje teritorijoje buvo labai išplėtotą avininkystę – gal siekiant tinkamiau išnaudoti kalvynus ir kitus intensyviai žemdirbystei mažiau tinkamus plotus.

Santykinai didelė arklių banda rodo, kad ten buvo auginama daug žirgų pardavimui. Pabrėžtina, kad tuo užsiimta ir Opstainio kaime (ir tenyškčiuose dvareliuose), o ne vien didžiajame Šereiklaukio dvare.

1867-1873 m. Tilžės apskrities žirgynuose užauginti arkliai pardavinėti vidutiniškai po 133,3 talerio, brangiausiai po 200-220 talerių. 5-6 metų sveikas darbinis arklys kainavo 60-120 talerių. Tuo periodu arklių skaičius apskrityje gausėjo. Krašto pakraštyje, ties Rusijos siena tebelaikyti mažieji žemaitukai – neturtingiems plotams tinkamesni arkliai [157].

Tuomet Tilžės apskrityje auginant galvijus, jų svoris siekdavo 300 svarų. Vadinamieji Žemumos galvijai sverdavo ir po 500 svarų. Didesniuose dvaruose auginti veisliniai galvijai, išvežami į Karaliaučių ar Klaipėdą. Tokių karvių svoris siekdavo 350-600 svarų, jaučiai sverdavo po 400-1000 svarų. Karvės kainuodavo 20-70 talerių, geros melžiamos karvės-vidutiniškai po 45 talerius. Jaučių kaina priklausė nuo jų ėmitimo, siekė 85-120 talerių. Veršeliai pardavinėti po 10-12 talerių. Greta miestų buvę ūkiai tiekdamo šviežią pieną, kainavusį po vieną sidabrinį grašį už litrą. Pieninėms ir sūrinėms tiekiamas pienas buvo pigesnis. Nuošaliose vietovėse sumuštas sviestas vidutiniškai kainavo po 10 sidabrinųjų grašių už svarą, jis būdavo vežamas į Karaliaučių, Klaipėdą, Berlyną ir kitur [157].

Tada avys pardavinėtos po 5-7 talerius. Merinosų avių vilna pardavinėta po 75 talerius už centnerį, vidutinių avių – po 40 talerių, dažniausiai po 25 talerius už centnerį [157].

Geros kiaulės, svėrusios po 135 svarus, pardavinėtos po 25-32 talerius, prastesnės po 14 talerių [157].

1871 m. Tilžės apskrities riteriškas Šereiklaukio dvaras apėmė 4 gyvenamąsias vietas: pats dvaras (15 sodybų su 244 gyventojais), Šereiklaukio kaimas (viena sodyba su 11 gyventojų), Dalnico palivarkas (2 sodybos su 17 gyventojų), Kampių palivarkas (viena sodyba su 6 gyventojais). Jose iš viso buvo 19 gyvenamųjų namų su 54 šeiminiais būstais. Ten iš viso gyveno 278 žmonės (126 vyrai ir 152 moterys), iš kurių tik 65 buvo gimę ten pat, o visi likusieji buvo atvykėliai. Du žmonės neturėjo Prūsijos pilietybės – tai buvo atvykėliai iš kitų šalių. 269 žmonės buvo evangelikai liuteronai, tik 9 katalikai. Užregistruoti 82 vaikai (iki 10 metų amžiaus). Iš vyresniųjų 90 mokėjo skaityti ir rašyti, vienas nebuvo baigęs mokslų, o 105 pripažinti beraščiais. Gyveno vienas kurčėbylis. Surašymo metu vienas žmogus buvo išvykęs kitur [33].

1871 m. Opstainio kaime buvo 46 gyvenamieji namai (sodybos) su 96 šeiminiais butais ir vienu būstu vienišiu. Ten iš viso gyveno 525 žmonės (239 vyrai ir 286 moterys), iš kurių 183 buvo gimę ten pat, o likusieji buvo atvykėliai. Kaime gyveno 514 evangelikų liuteronų, 9 katalikai ir du kitos krikščioniškos pakraipos sekėjai. Užregistruotas 121 vaikas. Iš vyresniųjų 298 mokėjo skaityti ir rašyti, vienas nebuvo baigęs mokslų, o 105 pripažinti beraščiais. Kaime glaudėsi vienas neįgalus žmogus [33].

1871 m. Keleriškių kaimas apėmė dvi gyvenamąsias vietas: pačiame kaime buvo 46 gyvenamos sodybos su 492 gyventojais, Klausiškių viensėdyje – viena sodyba su 9 gyventojais. Visose 47 sodybose buvo 106

šeiminiai butai ir 4 būstai vienišiams. Iš viso gyveno 501 žmogus (232 vyrai ir 269 moterys), iš kurių 272 buvo gimę ten pat. Be 496 evangelikų liuteronų kaime dar gyveno 5 katalikai. Užregistruoti 145 vaikai (iki 10 metų amžiaus). Iš vyresniųjų 205 mokėjo skaityti ir rašyti, 22 nebuvo baigę mokslų, o 129 pripažinti beraščiais [33].

Šie duomenys parodo buvusį skirtumą tarp Šereiklaukio dvaro ir gretimų kaimų. Dvare vyravo beraščiai (nors ten turėjo būti ir išprususių ūkinių ir kt. specialistų). Tai parodo, kad dvare pasisamdydavo dirbti visokių žmonių (tarp jų ir daugiau visuomenės marginalų). Abiejuose kaimuose tada vyravo raštingi žmonės – ten gyventa stabiliai, ten vyravo ūkininkai, turėję nuosavas sodybas ir ūkius, labiau rūpinęsi savo vaikų išsilavinimu.

Tais metais tose trijose vietose iš viso buvo 112 sodybų (gyvenamųjų namų), kuriose iš viso gyveno 1304 žmonės. Suskaičiuoti 256 šeiminiai butai.

Dar viena gana suprantama dvaro ypatybė – jame gimę žmonės tesudarė vos ketvirtį visų gyventojų (vyravo visokie atvykėliai iš įvairių vietų). Tuo tarpu Keleriškiuose senbuviai sudarė didesnę dalį vietos gyventojų, o Opstainyje – beveik pusę. Ten gyventa stabiliau nei dvare, kur dažnai keisdavosi samdiniai.

Vertinant Dreslerių giminės ir Šereiklaukyje kauptą turtą, reikia atsižvelgti, kad iš L. F. Dreslerio (mirusio 1831 m.) labai išplėto palikimo 1839 m. buvo įsigytas atokesnis Linkūnų riteriškas dvaras už 35000 talerių, kuriame tada apsigyveno vienas iš L. F. Dreslerio sūnų Luisas (*Friedrich August Louis Dressler*). Jis liko nevedęs. Po Luiso mirties jo brolis (turėjęs paveldėjimo teisę) 1875 m. birželio 30 d. Linkūnų dvarą pardavė už 315 000 markių (anuomet labai žemą kainą) trims Tilžės pirkliams. Taip tos lėšos vėl grįžo į Dreslerių šeimos pagrindinę būstinę, gal būtent šie pinigai buvo panaudoti Šereiklaukio dvaro sodybos esminiam pertvarkymui, naujų tos sodybos pastatų statybai ir pan. [85].

Gali būti, kad kelios XIX a. datos lėmė žymesnius pokyčius Šereiklaukio dvare. Antai, 1812 m. šį dvarą savo nuosavybėn įsigijo L. F. Dresleris, sėkmingai vystęs Šereiklaukio dvaro ūkį, plėtęs jo valdas. 1838 m. L. F. Dreslerio palikimą padalinus įpėdiniams, pats Šereiklaukis nusilpo – jam teliko tik dalis anksčiau turėto turto. 1875 m. Šereiklaukiui (?) galėjo grįžti pinigai už Linkūnų dvaro pardavimą. Tokia finansinė injekcija galėjo paskatinti Šereiklaukio dvaro ir jo sodybos pertvarkymo planų kūrimą.

1885 m. Šereiklaukio dvaras turėjo dvaro apylinkės (*Gutsbezirk*) statusą. Tam Gumbinės apygardos Tilžės apskrities dvarui buvo priskirtos šios gyvenamosios vietos: Dalnico palivarkas (viena sodyba su 14 gyventojų), Kampiai (viena sodyba su 5 gyventojais, vietovė priklausė Būbliškės valsčiui), Šereiklaukio kaimas (viena sodyba su 11 gyventojų), vandens malūnas (viena sodyba su 4 gyventojais), miškininkų sodyba (vienas namas su 6 gyventojais), plytinė (viena sodyba su 14 gyventojų). Tada dvaras valdė 1901 ha žemės:

392 ha gana prastos kokybės arimų, 210 ha labai gerų pievų, 1013 ha gan prasto miško. Valsčiaus centras ir registracijos apylinkė buvo pačiame Šereiklaukyje, evangelikų liuteronų parapijos centras – Vilkyškiuose, katalikų parapijos centras – Tilžėje. Iš viso Šereiklaukio valdose buvo 20 gyvenamųjų sodybų su 55 butais. Ten iš viso gyveno 330 žmonių (162 vyrai ir 168 moterys). Be daugumos evangelikų liuteronų dar gyveno vienas katalikas [50].

1885 m. Opstainio kaimo bendruomenė valdė 1142 ha žemės: 645 ha prastokų arimų, 245 ha labai gerų pievų, tik 7 ha labai prasto miško. Valsčiaus centras ir registracijos apylinkė buvo Opstainyje, evangelikų liuteronų parapijos centras – Vilkyškiuose, katalikų parapijos – Tilžėje. Kaime buvo 50 sodybų su 102 butais. Ten gyveno 493 žmonės (235 vyrai ir 258 moterys). Be 483 evangelikų liuteronų dar gyveno 4 katalikai, 5 žydai ir vienas nežinomo tikėjimo žmogus (gal ir laisvamanis) [50].

1885 m. Keleriškių kaimo bendruomenė valdė 649 ha žemės: 303 ha labai prastų arimų, 135 ha neblogų pievų, 66 ha labai prasto miško. Valsčiaus centras ir registracijos apylinkė buvo Opstainyje, evangelikų liuteronų parapijos centras – Vilkyškiuose, katalikų parapijos – Tilžėje. Tuomet Keleriškiams dar buvo priskirtas Klausiškių (*Klauczischken*) viensėdis su vienu gyvenamuoju namu ir 9 gyventojais. Iš viso Keleriškiuose buvo 45 gyvenamieji namai (sodybos) su 105 butais. Ten gyveno 473 žmonės (228 vyrai ir 245 moterys). Be 467 evangelikų liuteronų dar gyveno 6 katalikai [50].

1885 m. dvaro apylinkės statusą turėjo ir bajoriškasis Kampių dvaras, priklausęs Šereiklaukio dvarininkui. Tada Kampiai valdė 94 ha žemės: 46 ha ypatingai gerų pievų ir 17 ha labai gerų medynų. Likusią valdų dalį veikiausiai užėmė šlapynės, smėlynai ir kt., netinkami žemės ūkiui plotai. Valsčiaus centras ir registracijos apylinkė buvo Būbliškėje, lietuviškosios evangelikų liuteronų parapijos centras Tilžėje, kaip ir katalikų parapijos centras. Kampiuose tebuvo vienas gyvenamasis namas su vienu butu, kur gyveno 3 žmonės (2 vyrai ir viena moteris). Visi jie buvo evangelikai liuteronai [50].

1885 m. trijose gretimose gyvenamosiose vietose (Šereiklaukyje, Keleriškiuose ir Opstainyje) iš viso gyveno 1296 žmonės, ten buvo 115 sodybų. Iš viso valdyta 3692 ha žemės: 1340 ha arimų, 590 ha pievų, 1086 ha miško.

Pažymėtina, kad 1838 m. padalinus Šereiklaukio didžiąsias valdas tarp įpėdinių, likusi Šereiklaukio dalis ūkiniu požiūriu nebeatrodė taip įspūdingai (čia neaptariamoms gan nedidelėms Kampių ir Nausėdų papildomos valdos). Pagal savo bendrą arimų plotą šiose apylinkėse tada ryškiai pirmavo Opstainys. Savo arimais Šereiklaukiui nedaug tenusileido ir Keleriškių kaimas. Kita vertus, didieji Opstainio ir Keleriškių arimų plotai priklausė daugybei savininkų, o Šereiklaukio nuosavybė – tik vienam. Būta ir kitų momentų – dvaro arimus siekta kultūrinti, sausinti drėgnesnius plotus, tręšti ir pan. Gretimuose kaimuose būta skirtingų ūkininkų, kurie

gal ne visi sugebėjo efektyviau panaudoti savo valdas. Veikiausiai, Šereiklaukio dvaras savas (natūraliai mažai derlingas) dirvas pajėgė pagerinti labiau nei daugelis ūkininkų kaimuose.

1885 m. duomenys parodo. Kad Vilkyškių kalvagūbrio dirvožemiai nepasižymėjo natūraliu derlingumu. Tuometiniams žemės ūkio verslams daug svarbesnės buvo užliejamos pievos Jūros ir Nemuno slėniuose, kur užaugdavo daug vertingų žolynų.

Žinoma, kad Šereiklaukio dvaras nuo seno orientavosi į gyvulininkystę – tam įsigydavo produktyvių pievų plotų, rūpinosi žirgų ir galvijų veislėmis. Veikiausiai, gyvulininkystė ir duodavo daug pajamų dvarui.

Prastas Šereiklaukio miško vertinimas gal rodo, kad XIX a. viduryje ir vėliau (gal ir po 1838 m. turto dalybų) tie medynai buvo kertami, mediena parduodama, o miškas vėliau atželdintas. Gretimuose kaimuose miško ploteliai veikiausiai eksploatuoti dar uoliau, iškertant geresnius medžius.

1895 m. bajoriškasis Šereiklaukio dvaras valdė 1957,5 ha žemės. Jam priklausė 6 gyvenamosios vietos: Dalnicas (viena sodyba su 18 gyventojų), miškininkų sodyba (vienas gyvenamasis namas su 4 gyventojais), Šereiklaukio kaimas (viena sodyba su 10 gyventojų), *Wasmanie* viensėdis (vienas gyvenamasis namas su 8 gyventojais), vandens malūno sodyba (vienas gyvenamasis namas su 4 gyventojais). Iš viso ten buvo 18 gyvenamųjų namų su 47 šeiminiiais butais. Ten iš viso gyveno 266 žmonės (124 vyrai ir 142 moterys). Be 262 evangelikų liuteronų dar buvo du katalikai ir du kitos krikščioniškos pakraipos sekėjai. Priklausyta Vilkyškių – Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai, Šereiklaukio valsčiui ir registracijos apylinkei [48].

1895 m. bajoriškasis Kampių dvaras (veikiausiai priklausęs Šereiklaukio dvarininkui) valdė 94,9 ha žemės. Šiam dvarui dar priklausė Kampių palivarkas su dviem gyvenamaisiais namais ir 9 gyventojais. Iš viso buvo 3 gyvenami namai su 4 butais. Ten gyveno 16 žmonių (10 vyrų ir 6 moterys), visi jie buvo evangelikai liuteronai. Priklausyta Tilžės laukininkų evangelikų liuteronų parapijai, Būbliškės valsčiui ir registracijos apylinkei [48].

1895 m. Opstainio kaimo bendruomenė valdė 1142,1 ha žemės. Ten buvo 49 sodybos su 91 šeiminiiais butais, po vieną būstą turėjo vienišas vyras ir vieniša moteris. Iš viso gyveno 440 žmonių (192 vyrai ir 248 moterys). Be 436 evangelikų liuteronų dar buvo 4 katalikai. Priklausyta Vilkyškių-Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai, Opstainio valsčiui ir registracijos apylinkei [48].

1895 m. Keleriškių kaimo bendruomenė valdė 650,3 ha žemės. Ten buvo 47 sodybos su 94 šeiminiiais butais, dviem vienišų vyrų būstais, 7 vienišų moterų būstais. Ten gyveno 409 žmonės (193 vyrai ir 216 moterų).

Visi jie buvo evangelikai liuteronai. Priklausyta Vilkyškių-Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai, Opstainio valsčiui ir registracijos apylinkei [48].

Tais metais trijose gretimuose gyvenamose vietose gyveno 1115 žmonių, ten iš viso buvo 114 sodybų. Iš viso valdyti 3749,9 ha žemės.

XIX a. antrosios pusės duomenys rodo, kad per tuos keliasdešimt metų gyventojų skaičius tame ruože palaipsniui mažėjo nuo 1305 iki 1115 žmonių (apie 15 procentų). Tas mažėjimas dar nebuvo reikšmingas ir atitiko bendras ūkio ir visuomenės raidos tendencijas: tobulėjant žemės ūkio technologijoms dvaruose ir kaimuose reikėjo mažiau darbo rankų, stiprėjo kaimo gyventojų migracija į miestus ir pramonės centrus ar į tolimas šalis. Atrodo, kad toks nedidelis gyventojų skaičiaus mažėjimas nekėlė ekonominių problemų – žemės ūkio verslų intensyvumas, veikiausiai, išliko.

XIX a. pabaigoje užaugintas arklys kainavo 30-40 talerių. Vertinti darbiniai arkliai. Tokie penkiamečiai arkliai (pagal anuometinį standartą nuo 4 pėdų 8 colių iki 5 pėdų ūgio) kainavo 60-80 talerių. Vietovėse, kur vyravo sunkios dirvos ir kur arimui reikėdavo labai stiprių arklių, tokie kainuodavo 100 talerių ir daugiau. Už veislinę kumelę krašto ūkininkai mokėdavo ir po 500 talerių, kartais daugiau [157].

Šie duomenys rodo, kad žirgininkystė Šereiklaukyje turėjo būti rentabili – užauginti arkliai tada kainavo daug. Paminėtina, kad krašto dvarai ir žirgynai savo užaugintų žirgų dalį parduodavo Prūsijos kariuomenei, kur, veikiausiai tam būdavo skiriamos nemažos lėšos. Ypatingesnius ir veislinius žirgus pardavinėdavo aukcionuose, kur galėjo susiformuoti ir gana aukštos kainos. Galima teigti, kad išplėtotą žirgininkystę Šereiklaukio dvare nebuvo vien dvarininkų pomėgis, bet ir galimybė užsidirbti nemažas lėšas paties ūkio išlaikymui, naujoms statyboms ir kt.

3.2. Žinios apie Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ūkinę raidą 1900-1919 m.

Laikotarpis iki Pirmojo pasaulinio karo vėliau laikytas „aukso amžiumi“. Nors tada būta įvairių ekonomikos problemų, tačiau bendras Vokietijos imperijos ūkis tuomet sparčiai vystėsi. Tęsėsi pramonės plėtros bumas, augo miestai ir pramonės centrai. Plėtotą Vokietijos kariuomenė, vystėsi įvairios ūkio šakos ir t.t.

Visa tai buvo naudinga šalies žemės ūkiui, kaimų ūkininkams ir dvarams. Besivysčiusi pramonė tiekė žemės ūkiui įvairią produkciją (nuo visokių mechanizmų iki cheminių trąšų ir kt.). Plėtojant švietimą ir mokslą, visuomenės gyvenimo atskiras sritis, skatintas ir technologinis žemės ūkio vystymasis. Tada gausėjo mokliškai pagrįstų rekomendacijų apie žemės dirbimą, atskirų kultūrų auginimą, gyvulių veisimą ir kt. Gana sparčiai steigėsi įvairios žemės ūkio bendrijos ir pan. Pavyzdžiui, dažnos sausinimo bendrijos rūpinosi drėgnų

plotų sukultūrinimu ir pan. Įtakingos buvo gyvulių veislininkystės bendrijos. Pagal paruoštas mokslines metodikas veisliniai gyvuliai (ypač žirgai, vėliau ir pieniniai galvijai bei kt.) būdavo registruojami jų veislės knygose. Nuo gyvulio kilmės (užregistruotos tokiose oficialiose knygose) vėliau priklausydavo jo pardavimo kaina ir kt.

Speciali kariuomenės valdyba iš žirgynų ir kitų organizacijų supirkinėdavo jojamuosius žirgus kavalerijai ir kitiems (tokie žirgai būdavo skiriami karininkams, pasiuntiniams ir kt.), darbinius sunkiasvorius arklius karo ir ūkio reikmėms (vilkti sunkius artilerijos pabūklus, prikrautus karinių gurguolių vežimus ir t.t.). Tų žirgų išlaikymui reikėdavo daug kokybiško šieno, tad susiklostė reikšminga šieno pardavimo rinka.

Šienas buvo tiekiamas ir civiliniams reikalams – didmiesčių ir kitiems vežikams, pašto kinkinių arkliams ir t.t. Visa tai skatino ugdyti šieno ruošimo ir jo pardavimo ūkį.

Sparčiai augusiems miestams bei pramonės centrams, plėtotai Vokietijos imperijos kariuomenei ir kitiems reikėdavo vis daugiau maisto produktų. Kylant daugumos eilinių žmonių pragyvenimo lygiui, nesitenkinta vien paprasčiausiu maistu (duona ir pan.). Nuolat didėjo pieno produktų (sviesto, sūrių ir kt.), mėsos produktų (įvairios dešros, dešrelės ir kt.) paklausa, kilo jų kainos.

Visa tai buvo naudinga didelių žemės ūkio valdų, galvijų auginimo ir pieninkystės centrų, žirgynų savininkams. Nors samdiniams dvaruose tekdavo mokėti vis didesnius atlyginimus (konkuruojant su sparčiai plėtotą pramone, kuriai reikėjo vis daugiau darbo rankų), tačiau objektyviai vertinant (rimtai neatsižvelgiant į gausius dvarininkų nusiskundimus dėl įvairių nesklaidumų ir pan.) didžiųjų ūkių padėtis tuomet buvo gera.

XX a. pradžioje Šereiklaukyje būta savų vidinių problemų. 1896 m. mirus sėkmingai ir ilgai (1874 – 1896 m.) ūkininkavusiam dvarininkui Beno fon Dresleriui, o 1904 m. ir jo našlei, liko jų gausūs palikuonys, turėję savų planų dėl didžiojo dvaro ateities. Atrodo, kad iki 1914 m. užsitęsęs tarpuvaldžiui, per tuos du dešimtmečius buvo nelengva priimti kažkokius reikšmingus sprendimus ir pan.

Tik 1914 m. pradžioje Šereiklaukio dvarą galutinai perėmus B. Dreslerio sūnui Konradui Dresleriui, atsirado vienintelis ir tikras didžiojo ūkio savininkas. Veikiausiai per užsitęsusias derybas tarp gausių B. Dreslerio įpėdinių buvo parengtas paveldėtojo turto paskirstymo visiems įpėdiniams planas, kurį 1914 m. pradžioje ėmėsi įgyvendinti naujasis dvarininkas K. Dresleris.

Netrukus (1914 m. rugpjūtį) prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, įsiveržusiai Rusijos kariuomenei beveik visai sunaikinus Šereiklaukio dvaro sodybą, pagrobus dvaro didžiausią turtą (veislinių žirgų ir galvijų bandas), ligtolinis dvaro ūkis faktiškai žlugo.

1915 m. pradžioje iš krašto išstūmus Rusijos kariuomenę, bandyta Šereiklaukio dvarą atkūrinenti, tačiau sąlygos tam buvo nepalankios. Daug darbingų vyrų buvo mobilizuojama į Vokietijos kariuomenę; vis labiau strigo pramonės gaminių ir kt. tiekimas; suvaržius laisvą rinką, mažėjo žemės ūkio produkcijos gamintojų pelnai ir kt. Vokietijai pralaimėjus karą ir 1918 m. pabaigoje kapitulioavus, padėtis dar pablogėjo.

XX a. pradžioje Šereiklaukis apibūdintas kaip riteriškas dvaras, kuriam priklausė Kampiai, Dalnicas ir Nausėdai (Ragainės apskrities vietovė). Pats Šereiklaukis su didžiuma savo valdų tada priklausė Gumbinės apygardos Tilžės apskrīčiai. Tuomet bendras Šereiklaukio valdų plotas siekė 2187 ha žemės: 659 ha arimų ir daržų, 247 ha pievų, 189 ha ganyklų, 1028 ha miško, 39 ha įvairių plotelių (keliai ir kt.), 25 ha vandenų ir šlapynių. Už tą visą plotą kasmet reikėdavo sumokėti po 14080,5 markės žemės mokesčio. Dvaro savininkas buvo fon Dresleris. Dvaras turėjo telefono liniją. Šereiklaukyje užsiimta galvijų ir arklių veisimu, veikė spirito varykla. Priklausyta Šereiklaukio valsčiui, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai. Šereiklaukyje tada veikė pašto stotis. Iki plačiojo geležinkelio traukinių stoties Ragainėje buvo 7,2 km, iki siaurojo geležinkelio Vilkyškiuose 8 km [59].

Tada Pempynės (*Wahlenthal*) dvaras dar turėjo palivarką Bitėnuose – Šilėnuose. Iš viso valdyta 467 ha žemės: 246 ha arimų, 50 ha pievų, 15 ha ganyklų, 115 ha miško, 40 ha įvairių plotelių, vienas ha vandenų. Už visa tai mokėta 2321 markė kasmetinio žemės mokesčio. Dvaro savininkas buvo P. Vaišnuras (gal Vaišnoras – *Paul Weischnur*). Užsiimta olandiškos veislės galvijų veisimu. Priklausyta Opstainių valsčiui, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai. Pašto stotis buvo Lumpėnuose. Iki siaurojo geležinkelio traukinių stotelės Palumpiuose buvo 3,5 km, iki plačiojo geležinkelio Ragainėje – 10,7 km [59].

XX a. pradžioje Opstainių dvareliui priklausė ir Raudondvaris (*Rothof*). Iš viso turėti 308 ha žemės: 210 ha arimų ir daržų, 65 ha pievų, 30 ha ganyklų, 2 ha miško, vienas ha kitokių plotelių. Už visa tai kasmet reikėjo mokėti 2798,16 markės žemės mokesčio Dvarelio savininkas buvo H. Kopas (*Hermann Kopp*). Pašto stotis buvo Šereiklaukyje, siaurojo geležinkelio traukinių stotelės – už 5 km Griežpelkiuose ar Vilkyškiuose Valsčiaus centras buvo Opstainyje. Priklausyta Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai. Dvarelyje užsiimta galvijų veisimu [59].

Kiti artimesni dvarai ir dvareliai tuomet veikė Vilkyškiuose, Palumpiuose, Jogauduose. Tilžės apskrities prekyvietės (turgūs) tada veikė pačioje Tilžėje, Rukuose, Plaškiuose ir Katyčiuose. Ragainės apskrities prekyvietės veikė pačioje Ragainėje ir kitur [59].

Tuomet (Vokietijos imperijos klestėjimo laikais) Šereiklaukio dvaras ir jo kaimynai užsiėmė tada pelninga veislininkyste, paaugusius jautukus ir telyčaites parduodami krašto gyvulių augintojams. Toks galvijų

prieauglis iš žinomų veislininkystės ūkių kainuodavo brangiau. Reikšmingas Šereiklaukio dvaro verslas tebebuvo žirgininkystė. Pelnytasi iš spirito varymo.

Matyt, pasibaigus pažadėtos kompensacijos (sumažintų mokesčių) už 1829 m. potvynio laiku patirtus nuostolius galiojimo laikui, Šereiklaukio dvarui teko mokėti gal ir normalaus tarifo žemės mokestį.

1904 m. Šereiklaukis apibūdintas kaip bajoriškasis riteriškasis dvaras su Kampiais ir Dalnicu, mokėjęs kasmetinį 12125 markių žemės mokestį. Tuomet valdyta 1813 ha žemės: 365 ha arimų, 204 ha pievų, 186 ha ganyklų, 915 ha medynų, 109 ha įvairių plotelių (keliai ir kt.), 34 ha vandenų. Tuomet laikyta 180 arklių, 197 galvijai (iš jų 16 melžiamų karvių), 90 avių, 140 kiaulių. Dvaras turėjo savą telefono liniją. Ten veikė spirito varykla, privatus žirgynas, pašto agentūra ir kt. Tuomet dvarą valdė našlė A. fon Dresler (*Anna von Dressler, geb. von Sanden*). Šereiklaukyje buvo valsčiaus centras ir registracijos apylinkė. Priklausyta Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai, Vilkyškių – Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai. Iki Tilžės traukinių stoties buvo 17 km atstumas [109].

Tuomet Pempynės (*Wahlenthal*) dvaras turėjo palivarką Bitėnuose – Šilėnuose. Iš viso mokėtas 2336 markių žemės mokestis. Valdyta 395 ha žemės: 208 ha arimų, 38 ha pievų, 44 ha ganyklų, 103 ha miško, vienas ha įvairių plotelių, vienas ha vandenų. Dvare veikė pieninė. Auginta 30 arklių, 100 galvijų (iš jų 60 melžiamų karvių), 18 kiaulių. Dvarą valdė P. Vaišnoras (gal Vaišnoras – *Paul Weischnur*). Priklausyta Opstainių valsčiui ir registracijos apylinkei, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcija, Vilkyškių – Lauksargių evangelikų – liuteronų parapijai. Pašto ir telegrafo stotis buvo Šereiklaukyje (už 3 km), siaurojo geležinkelio traukinių stotelė – Palumpiuose už 3,5 km, plačiojo geležinkelio – Ragainėje už 10,7 km [109].

1904 m. Opstainio (*Absteinen*) kulmiškajam dvarui priklausė ir Raudondvaris (*Rothof*). Iš viso mokėtas 3000 markių žemės mokestis. Valdyta 308 ha žemės: 208 ha arimų, 65 ha pievų, 30 ha ganyklų, du ha medynų, 3 ha įvairių plotelių. Laikyta 40 arklių, 160 galvijų (iš jų 65 melžiamos karvės), 20 kiaulių. Dvarą valdė H. Kopas (*Hermann Kopp*). Priklausyta Opstainių valsčiui ir registracijos apylinkei, Vilkyškių – Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai. Paštas ir telegrafas buvo už 4 km Šereiklaukyje, siaurojo geležinkelio traukinių stotelė už 4 km Vilkyškiuose [85].

Šie duomenys liudija, kad tose apylinkėse XX a. pradžioje buvo susiklostęs reikšmingas gyvulininkystės centras. Ten iš viso laikyta 250 arklių, 457 galvijai (iš jų 241 melžiamos karvės), 178 kiaulės. Šereiklaukio dvare tebegyvavo nedidelio masto avininkystė (avys ten gal daugiau augintos vietinei rinkai, europinę avių vilnos rinką spaudžiant pigiai atvežtinei vilnai iš Australijos, Pietų Afrikos, Argentinos ir kt.).

1905 m. bajoriškasis Šereiklaukio dvaras valdė 1782,8 ha žemės, kuri vertinta kaip prasta. Dvarui priklausė trys gyvenamosios vietos: pats dvaras, Dalnicas (viena sodyba su 21 gyventoju), miškininkų sodyba (vienas gyvenamasis namas su 4 gyventojais). Ten iš viso buvo 17 sodybų (gyvenamųjų namų) ir dar du gyvenami prieglobsčiai su 49 šeiminiiais butais ir vienu būstu vienišiu. Iš viso gyveno 287 žmonės (iš jų 142 vyrai). Iš 277 evangelikų liuteronų 222 kalbėjo vokiškai, 53 lietuviškai, du dar kita kalba (gal lenkiškai ar kt.). Iš 10 katalikų 4 kalbėjo vokiškai, 5 – lietuviškai, vienas – dar kita kalba. Priklausyta Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai, Šereiklaukio valsčiui ir registracijos apylinkei [49].

1906 m. Šereiklaukio dvaras pardavė Nausėdų palivarką su miško plotu išskirtimui. 1907 m. už 280 000 markių nusipirkta Pempynės dvaras (įkurtas 1830 m. per valstiečių žemių separaciją – pertvarkymą) [97].

1905 m. Pempynės (*Wahlenthal*) dvaras valdė 398,8 ha žemės, kuri laikyta prasta. Ten buvo 5 gyvenamieji namai (sodybos) su 15 šeiminių butų. Juose gyveno 65 žmonės (iš jų 31 vyras). Visi 64 evangelikai liuteronai kalbėjo vokiškai, kaip ir vienintelis katalikas. Priklausyta Vilkyškių evangelikų liuteronų ir Tilžės katalikų parapijoms, Opstainio valsčiui ir registracijos apylinkei [49].

1905 m. bajoriškasis Kampių dvaras (kuris priklausė Šereiklaukio dvarininkui) valdė 276,5 ha žemės, kuri laikyta labai gera. Ten buvo dvi sodybos (gyvenamieji namai) su dviem šeiminiiais butais. Iš viso juose gyveno 11 žmonių (iš jų 5 vyrai). Visi jie buvo evangelikai liuteronai. Iš jų 6 kalbėjo vokiškai, o 5 lietuviškai. Priklausyta Tilžės laukininkų evangelikų liuteronų parapijai, Būbliškės valsčiui ir registracijos apylinkei [49].

1905 m. Opstainio kaimo bendruomenė valdė 1142,1 ha žemės, kuri vertinta kaip vidutinė. Ten stovėjo 47 sodybos ir dar du gyvenami prieglobsčiai su 76 šeiminiiais butais ir 6 būstais vienišiams. Iš viso gyveno 381 žmogus (iš jų 163 vyrai). Iš 370 evangelikų liuteronų 265 kalbėjo vokiškai, 105 lietuviškai. Iš 7 vietos katalikų du kalbėjo vokiškai, 5 – lietuviškai. Dar gyveno 4 žydai. Priklausyta Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai, Tilžės katalikų parapijai, Opstainio valsčiui ir registracijos apylinkei [49].

1905 m. Keleriškių kaimo bendruomenė valdė 650,9 ha žemės, kuri vertinta kaip prasta. Ten buvo 44 sodybos ir dar vienas gyvenamas prieglobstis su 75 šeiminiiais butais ir 5 vienišių būstais. Iš viso gyveno 352 žmonės (iš jų 170 vyrų). Visi jie buvo evangelikai liuteronai, iš jų 219 kalbėjo vokiškai, 133 lietuviškai. Priklausyta Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai, Opstainio valsčiui ir registracijos apylinkei [49].

1905 m. trys gretimos gyvenamosios vietos (Šereiklaukio dvaras, Opstainio ir Keleriškių kaimai) iš viso valdė 3575,8 ha žemės. Ten gyveno 1020 žmonių, stovėjo 108 sodybos.

Tie duomenys liudija, kad XX a. pradžioje Šereiklaukyje ryškiai vyravo vokiškai kalbėję asmenys, o lietuviškai kalbėjusiųjų buvo tik 20 procentų (gerokai mažiau nei vidutiniškai šiose apylinkėse ar visoje

Mažajoje Lietuvoje). Primintina, kad anuometinėje gyventojų apklausoje buvo fiksuojama ne jų kilmė (pagal tėvų ir senelių tautybę), bet jų deklaruotoji kalba. Žinoma apie Šereiklaukio dvaro savininkų provokiškas nuostatas, jų nepalankumą kitataučiams lietuviams ir pan. Gali būti, kad norėjusieji įsidarbinti tame dvare ten prisistatydavo kaip vokiečiai ar vokiečiai (nors gal buvo kitokie). Galima spėti, kad tikrasis lietuvių (ir kitų baltų) kilmės asmenų skaičius Šereiklaukio dvare buvo gerokai didesnis. Nepamirština ir nuo 1871 m. Vokietijos imperijoje vykdyta oficialiosios germanizacijos politika, kuria siekta sparčiai nutautinti visas tautines mažumas. Tais laikais būti vokiečiu, kalbėti ta kalba daugeliui buvo patogiau, pelningiau ir saugiau.

Tas tendencijas patvirtina ir tuometinė Pempynės dvaro padėtis – ten visi kalbėję vokiškai.

Santykinau daugiau kalbėjusių lietuviškai tada fiksuota Keleriškių kaime, kiek mažiau – Opstainiuose (čia nuo seno buvo vokiškas dvaras, veikė administracinės įstaigos ir pan.).

Šereiklaukio dvaro valdytos žemės vertintos kaip prastos, nors žinoma, kad ten nuo seno buvo kultūrinami arimai, daržai, pievos ir ganyklos – buvo sausinti drėgni plotai, šalinti krūmynai ir t.t. Veikiausiai, dvaro savininkams blogesnis valdų įvertinimas buvo netgi naudingas – už prastas žemes skaičiuotas mažesnis žemės mokestis. Dar vienas Šereiklaukio dvarininkų kryptingų pastangų pėdsakas – tais laikais net 109 ha Šereiklaukio valdų priskirti „įvairiems plotams“. Už tokią negamybinę paskirties žemę tada žemės mokestis, veikiausiai, neskaičiuotas. Visa tai rodo, kad didysis dvaras siekė susimąžinti savo mokamus valstybei mokesčius, pasitelkdamas įvairias priemones.

XIX a. – XX a. pradžioje Prūsijoje ir vėlesnėje Vokietijos imperijoje bene svarbiausiu mokesčiu kaimiškose teritorijose (ir dvarų valdose) buvo žemės mokestis, kurį apskaičiuojant atsižvelgta į valdytos žemės plotą ir vertintojų nustatytą jos kokybės balą. Visa tai buvo orientuota į žemdirbiškas teritorijas. Gali būti, kad tai santykinai buvo naudinga gyvulių augintojams (tarp jų ir Šereiklaukio dvarui), valdžiusiems prastesnes žemes, bet pagrindinį pelną gaudavusiems iš gyvulininkystės. Taip šis dvaras galėjo gauti tam tikrą „forą“ ekonominėje konkurencijoje.

1912 m. Šereiklaukis apibūdintas kaip bajoriškasis riteriškasis dvaras kartu su Pempyne (*Wahlenthal*), Kampiais (*Campen*) ir Dalnicu (*Dallnitz*). Už visas valdas mokėtas metinis 14262 markių žemės mokestis. Valdyti 2267 ha žemės: 593 ha arimų ir daržų, 279 ha pievų, 230 ha ganyklų, 1018 ha medynų, 110 ha įvairių plotelių (kelių ir kt.), 35 ha vandenių. Laikyta 200 arklių, 450 galvijų (iš jų 130 melžiamų karvių), 150 kiaulių. Šereiklaukio dvaras ir vietos miškininkai turėjo telefono linijas. Užsiimta žirgininkyste, pienine gyvulininkyste. Veikė spirito varykla, pašto agentūra. Dvaras priklausė fon Dreslerio palikimui, mirusio B. Dreslerio įpėdiniams (*Maria, Walter, Konrad, Margarethe und Louise von Dressler; Anna Freifr. Speck von Sternburg, geb. von Dressler*). Tuomet Šereiklaukio dvaro valdytojas buvo Konradas fon Dresleris. Dvaras

priklausė Šereiklaukio valsčiui ir registracijos apylinkei, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai, Vilkyškių – Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai. Iki Tilžės traukinių stoties buvo 17 km atstumas [57].

1912 m. kulmiškajam Opstainio dvarui priklausė Raudondvario (*Rothof*) palivarkas. Už visas valdas mokėtas 3000 markių metinis žemės mokestis. Iš viso valdyta 311 ha žemės: 211 ha arimų, 65 ha pievų, 30 ha gamyklų, 2 ha medynų, 3 ha įvairių plotelių. Laikyta 40 arklių, 180 galvijų (iš jų 90 melžiamų karvių), 20 kiaulių. Dvaro savininkas buvo H. Biuchleris (*Hermann Büchler*). Dvaras turėjo telefono liniją iš Vilkyškių. Priklausyta Opstainių valsčiui ir registracijos apylinkei, Vilkyškių – Lauksargių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai. Pašto skyrius buvo Šereiklaukyje už 4 kilometrų, siaurojo geležinkelio traukinių stotis – už 4 km Vilkyškiuose [57].

Šie duomenys apibūdina gal geriausius didžiojo Šereiklaukio dvaro ūkinės veiklos metus. Netekus Nausėdų palivarko ir tenykščių miško valdų, buvo įsigytas gretimas Pempynės dvarelis, tebevaldyti įspūdingo dydžio plotai. Veikiausiai tada gal buvo pasiektas maksimalus augintų gyvulių skaičius (200 arklių ir 450 galvijų). Palanki ekonominė konjunktūra Vokietijos imperijoje tada lėmė dideles dvaro pajamas (iš jų gal buvo kauptos lėšos atsiskaitymui su B. Dreslerio gausiais įpėdiniais).

Tada Šereiklaukis tebebuvo ir gana svarbi gyvenamoji vieta, kur veikė valsčiaus ir registracijos apylinkės įstaigos, pašto agentūra. Tai rodė ir administracinę tos vietovės reikšmę.

Iki pat Pirmojo pasaulinio karo svarbus liko Šereiklaukio - Keleriškių – Opstainių – Vilkyškių ruožas, kur būta daug gyventojų, išplėtoti žemės ūkio verslai.

1912-1913 m. surašant Rytprūsių gyventojų laikytus gyvulius ir naminius paukščius, jų augintus vaismedžius, laikytas bites, buvo surinkti duomenys apie tuometinę Tilžės apskritį ir Šereiklaukio apylinkes [51].

Tuomet bajoriškasis Šereiklaukio dvaras valdė 1782,8 ha žemės, už kurią mokėtas 10517,2 markių metinis žemės mokestis. Ten buvo 46 namų ūkiai, kurie laikė naminius gyvulius ar kt. Turėti 197 arkliai (iš jų 101 vyresnis kaip 4 metų amžiaus, jau tinkami darbams ir kt.). Laikyti 397 galvijai (iš jų 162 melžiamos karvės, telyčios ir pan.). Turėta 271 kiaulė, avių visai nelaikyta. Augintos 23 žąsys, tik 2 antys, 740 vištų ir gaidžių (iš viso 765 naminiai paukščiai). Turėta 50 bičių avilių (iš jų tik vienas buvo naujoviškas – vežiojamas). Augintos 142 obelys, 54 kriaušės, 43 slyvos, 110 vyšnių, 2 abrikosai, 5 persikai (iš viso 356 vaismedžiai).

Pempynės (*Wahlenthal*) dvaras (tada priklausęs Šereiklaukio dvarininkui) valdė 398,7 ha žemės, už kurią mokėtas 2334,9 markių žemės mokestis. Naminius gyvulius ten laikė 14 namų ūkių. Arklių visai neturėta

(veikiausiai naudotasi gretimo Šereiklaukio arkliais). Turėti tik trys galvijai (melžiamos karvės), kurias veikiausiai priklausė dvaro samdiniams. Augintos 46 kiaulės (gal irgi asmeniniams darbuotojų poreikiams). Laikytos 3 antys, 155 vištos su gaidžiais (iš viso 158 naminiai paukščiai). Bičių nelaikyta. Augintos 22 obelys, 4 kriaušės, 13 slyvų (iš viso 39 vaismedžiai).

Atrodo, kad Pempynės dvarą faktiškai sujungus su didžiuoju Šereiklaukio dvaru, visa prekinė gyvulininkystė buvo perkelta į Šereiklaukio dvarą, o Pempynė teliko žemdirbystės darbuotojų gyvenama vieta. Tie samdomi žmonės gyveno gana kukliai – saviems poreikiams laikyta vištų, auginta kiaulių. Vienam Pempynės namų ūkiui tada teko tik mažiau kaip po 3 vaismedžius – gal dažniau po 1-2 obelaites ir vieną slyvą. Veikiausiai Pempynės laukuose buvo privalu auginti pašarus (grūdus, šakniavaisius ir kt.) Šereiklaukio dvaro gyvulių bandai.

1912-1913 m. bajoriškasis Kampių dvaras valdė 276,5 ha žemės, už ją mokėtas 3727,1 markės žemės mokestis. Ten gyvulius laikė tik du namų ūkiais. Ten arklių visai neturėta (matyt, naudotasi Šereiklaukio dvaro arkliais). Turėti 6 galvijai (melžiamos karvės), 6 avys, 17 kiaulių. Laikytos 35 vištos su gaidžiais. Vaismedžių visai neauginta (kasmet potvynių užliejamame plote jie neaugę).

Tuomet Opstainių kaimo bendruomenė valdė 1142 ha žemės, už kurią mokėtas 11624,7 ha žemės mokestis. Naminius gyvulius ten laikė 66 namų ūkiai. Turėtas 201 arklys (iš jų 133 suaugę arkliai), 491 galvijai (iš jų 282 melžiamos karvės, telyčios ir kt.), 28 avys, vienintelė ožka, 497 kiaulės. Augintos 99 žąsys, 31 antis, 1026 vištos su gaidžiais, 14 kalakutų (iš viso 1170 naminių paukščių). Turėti 46 bičių aviliai (iš jų 16 buvo naujoviški). Augintos 378 obelys, 111 kriaušių, 151 slyva, 512 vyšnių (iš viso 1152 vaismedžiai).

1912-1913 m. Keleriškių kaimo bendruomenė valdė 650,8 ha žemės, už kurią mokėtas 4161 markės žemės mokestis. Naminius gyvulius ten laikė 47 namų ūkiai. Turėta 113 arklių (iš jų 69 buvo suaugę), 195 galvijai (iš jų 109 melžiamos karvės ir telyčios), 17 avių, viena ožka, 350 kiaulių. Augintos 58 žąsys, 49 antys, 629 vištos su gaidžiais, 22 kalakutai (iš viso 758 naminiai paukščiai). Turėti 39 bičių aviliai (iš jų 21 buvo naujoviškas). Augo 194 obelys, 70 kriaušių, 85 slyvos, 429 vyšnios (iš viso 778 vaismedžiai).

Tie duomenys rodo, kad Šereiklaukio dvaras tebebuvo pasirinkęs gyvulininkystę, kaip svarbiausią savo ūkio šaką. Pavyzdžiui, ten santykinai nedaug laikyta naminių paukščių (gal didesnę jų dalį augino ne pats dvaras, o jo pasamdyti darbuotojai savosioms reikmėms). Nebūta ir reikšmingos prekinės bitininkystės – didelėms valdoms penkiasdešimt bičių avilių nebuvo daug. Rimčiau neužsiimta sodininkyste (toje epochoje kai kuriose apylinkių gyvenvietėse auginta tūkstančiai vaismedžių). Veikiausiai dalis tada suskaičiuotų vaismedžių augo prie Šereiklaukio mokyklos ir kitų kaimiškų sodybų, tad paties dvaro sodas nebuvo itin įspūdingas – ten gal daugiau auginta retesnių rūšių savo reikmėms.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Šereiklaukio dvare visai atsisakyta XIX a. klestėjusios avininkystės – veikiausiai, ja versti nebeapsimokėjo. Matyt, spirito varymo ir sūrių gamybos atliekomis šertos kiaulės, kurių daug buvo parduodama (į bendrąjį kiaulių skaičių tada gal buvo įskaičiuotos ir atskiriems gyventojams bei tarnautojams priklausiusios kiaulės). Tuomet Šereiklaukyje buvo nemažai gyvulius ar naminius paukščius laikusių namų ūkių (tokių buvo priskaičiuota 46). Tai liudija, kad bent dalis dvaro samdinių norėdavo turėti po kelias vištas, šerti paršelių ir pan. Primintina, kad Šereiklaukyje būta ilgamečių darbuotojų (o ne vien metams ar pan. parsisamdydavusių uždarbiautojų), kurie stengdavosi įsikurti rimčiau, laikyti gyvulių ir paukščių savo reikmėms.

Tuomet Opstainių kaimo bendruomenė užfiksuota kaip reikšmingas ūkinės veiklos vienetas: gausūs namų ūkiai ten laikė daug gyvulių ir naminių paukščių, auginta daug vaismedžių, laikyta nemažai bičių avilių. Kitaip nei didžiajame Šereiklaukio dvare kaimo soduose apsieita be egzotiškų vaismedžių (persikų, abrikosų) – ten augintos tradicinės obelys ir kt. Panašiai galima apibūdinti ir tuometinį Keleriškių kaimą, tad iki Pirmojo pasaulinio karo ruožė nuo Šereiklaukio iki Vilkyškių tebegyvavo intensyvių žemės ūkio verslų (pirmiausiai gyvulininkystės) zona.

1913 m. Šereiklaukio dvaras priklausė Tilžės krašto ir valsčiaus teismų jurisdikcijai. Geležinkelio stotis buvusi Ragainėje. Pačiame Šereiklaukyje veikė pašto, telefono ir telegrafo skyriai. Be paties dvaro Šereiklaukyje dar veikė spirito varykla, malūnas, lentpjūvė su garine ir vandens jėgainėmis. Tada Šereiklaukyje buvo 290 gyventojų. Tuomet dvaras laikytas „Dreslerio palikimu“ (dar nebuvo pilnateisio Šereiklaukio dvaro įpėdinio) [100].

XX a. pradžioje senasis vieškelis iš Vilkyškių į Šereiklaukį per Opstainį ir Keleriškius buvo pagerintas ir nužvyruotas [133].

Paskutiniųjų taikos metų duomenys rodo, kad didžiajame Šereiklaukio dvare užsiimta ne vien žemės ūkio verslais, bet ir vietine pramone. Be nuo seno veikusio malūno ir žinomos spirito varyklos dar minėta lentpjūvė, veikiausiai, veikusi ties vandens malūno tvenkiniu. Tada, matyt, norėta gauti papildomų pajamų iš dvaro valdytų miško plotų. Vokietijos imperijos ūkinio pakilimo metais apdorota mediena (lentos, tašai ir kt.), buvo paklausi, jos rengimas buvo pelningas. Tuomet dvaras lygiavosi į pažangias technologijas – senąją, ne visada patikimą vandens jėgainę papildė naujoviška garinė jėgainė.

1914 metai buvo lemtingi Šereiklaukio dvarui, daug kuo pakeitę didžiojo dvaro ūkinę padėtį. Metų pradžioje vieninteliu dvaro savininku tapo Konradas fon Dresleris (susitarus dėl atitinkamų kompensacijų kitiems B. fon Dreslerio palikuonims).

Siekiant gauti labai didelę pinigų sumą toms kompensacijoms, 1914 m. pradžioje imtasi reikšmingo žygio – didžioji Šereiklaukio giria už 2100000 markių buvo parduota iškirtimui firmai *August Richter Söhne* [97]. Netrukus pradėti didžiuliai subrendusių medynų kirtimo darbai (neliesti išliko kai kurie dvaro pasilikti ąžuolynų ploteliai ir kt.). Pasakota, kad iškirstiems rąstams išvežti iš atokesnių ir sunkiai pasiekamų vietų buvo klojami laikini siaurojo geležinkelio bėgiai. Tuomet sparčiai buvo iškiršta ir išvežta mediena iš maždaug 1000 ha ploto.

Dar nepasibaigus žemės ūkio darbų metiniam ciklui, 1914 m. rugpjūčio mėnesį prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas. Netrukus į Šereiklaukio valdas įsiveržė Rusijos kariuomenės daliniai, prasidėjo dvaro sodybos ir kito turto niokojimas. Tuomet buvo pagrobtas didžiausias dvaro turtas – veislinių žirgų ir galvijų bandos buvo išvartytos įsiveržėlių. Niokojant dvaro sodybą, buvo sudeginta dauguma tenyškščių ūkinių statinių. Padegus dvaro rūmus, tada žuvo daug ten saugotų vertybių, senųjų dokumentų ir kt.

Teigta, kad Vokietijos kariuomenei 1915 m. vasario mėn. išstumiant Rusijos kariuomenę iš anksčiau užgrobtų plotų dešiniajame Nemuno krante, iš artilerijos pabūklų buvo apšaudyta Šereiklaukio dvaro sodyba, kurios mūriniuose pastatuose buvo įsitvirtinę Rusijos kariškiai. Tuomet jau anksčiau suniokota dvaro sodyba vėl nukentėjo.

Išstūmus Rusijos kariuomenę iš Šereiklaukio apylinkių, 1915 m. Vokietijos kariuomenei nužygiavus tolyn ir užėmus dabartinius Baltijos kraštus, tiesioginiai karo veiksmai didžiojo dvaro daugiau nebelietė. Tačiau visoms Vokietijos valdoms teko patirti vis sunkėjančią pasaulinio karo naštą: darbingo amžiaus vyrai buvo mobilizuojami į kariuomenę, valstybės ūkis vis labiau buvo pajungiamas karo reikalams. Vis mažiau gaminta pramoninių prekių civilinėms reikšmėms (tame tarpe ir žemės ūkio veiklai). Reikėjo vykdyti prievoles valstybei – tiekti nustatytus kiekius maisto produktų ir pan.

Šereiklaukio dvaras tada turėjo skaičiuoti didžiulius patirtus nuostolius: netekta beveik visų augintų žirgų ir gyvulių (tarp jų ir brangiausių veislinių reproduktorių), prarastas 1914 m. derlius, nedaug kas teliko iš dvaro sodybos, buvo sunaikintos ten veikusios pelningos vietinės pramonės įmonės (spirito varykla, lentpjūvė ir kt.). Faktiškai ankstesnis išplėtotas didžiojo Šereiklaukio dvaro ūkis buvo žlugęs. Vos vienerius metus dvarą valdęs Konradas fon Dresleris būtų turėjęs pripažinti, kad netekta beveik visko.

Laimei, tada susilaukta valstybės ir visuomenės paramos. Išstūmus Rusijos karines pajėgas iš 1914 m. rudenį užgrobtų Rytprūsių, visoje Vokietijos imperijoje pradeta propagandos kampanija, kviečiant gelbėti rusų suniokotą kraštą. Buvo platinami sugriautų miestų ir sodybų vaizdai, aprašymai apie patirtus nuostolius ir rusų siautėjimą užgrobtame krašte ir kitokia propagandinė agitacinė medžiaga. Buvo įsteigtos įvairios paramos

Rytprūsiamis organizacijos, tam rinkusios aukas ir kt. Atskiros vietovės Vakarų Vokietijoje apsiimdavo globoti vieną ar kitą nukentėjusią Rytprūsių vietovę.

Matyt, ana paramos kampanija leido išgyventi ir pamažėle atsigauti Šereiklaukio dvarui. Gelbėjo ir giminystės ryšiai, pažintys, ligtolinė Dreslerių giminės reputacija ir kt. Konradas fon Dresleris neliko užsidaręs vien savajame nusiaubtame dvare, bet įsitraukė į tuometinę politinę bei visuomeninę veiklą, taip plėsdamas savojo palaikymo bazę ir pan.

Kariaujančiai Vokietijos imperijai buvo svarbu atkurti suniokotą Rytprūsių žemės ūkį (galėjusį tiekti daug svarbiausių maisto produktų visai valstybei). Todėl tada susilaukta ir valstybinės paramos. Ta prasme 1915-1916 metai Šereiklaukio dvarui buvo savaip sėkmingi.

Tačiau vėlesnieji metai didžiajam dvarui jau nebebuvo palankūs. Tebesitęsiantis „Didysis karas“ alino ribotus Vokietijos išteklius. Kelerius metus užtrukusios kovos lėmė žmogiškųjų ir kitų išteklių stygių: daugybė vyrų žuvo frontuose, dar daugiau buvo sužalota. Išsekus ištekliams, vis mažiau dėmesio skirta civiliniams reikalams. Sutrikus valstybės ūkiui, patirta įvairiausių nuostolių. Antai, teigiama, kad Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje Vokietijos valdose nuo bado ar neprivalgymo mirė daugiau kaip pusę milijono žmonių. Miestuose dėl maisto stygiaus būta bruzdėjimų. Dėl patirtų nuostolių bei žlungančio ūkio nebuvo įmanoma staigiai padidinti žemės ūkio gamybos ir kt.

1918 m. pabaigoje nepavykus pasiekti žymesnių pergalių karo frontuose, Vokietija kapituliavo. Tada atsistatydino Vokietijos imperatorius (kaizeris) Vilhelmas II, šalyje paskelbta respublika, ten kilus vidaus kovoms ir maištams. Jau Pirmojo pasaulinio karo metais vis labiau žlungant ligtolinei (daugeliui Vokietijos gyventojų įprastai) ūkinei sistemai, dar didesni pokyčiai prasidėjo pirmasiais pokario metais. Tuometinė suniokotos šalies valdžia ėmėsi savų priemonių, bandant stabilizuoti ūkinę ir kt. padėtį, tačiau anuometinės pastangos ne visiems buvo pageidaujamos.

Toliau tebeveikė išoriniai veiksniai. Pirmojo pasaulinio karo nugalėtojai laikinas paliaubas su kapituliavusia Vokietija siekė pakeisti ilgalaike taikos sutartimi. Įtakingos jėgos, siekdamos savų tikslų, ta sutartimi kartu siekė pertvarkyti ligtolinę Europą, išspręsti žlugusių imperijų (Vokietijos, Austrijos Vengrijos, Rusijos) problemas ir t.t. Prancūzija ir kitos nugalėjusios šalys siekė revanšo, atkeršydamos Vokietijai už anksčiau patirtus nuostolius 1870-1871 m. karuose ir kitur. Savo pretenzijas reiškė išsivaduojančios tautos, siekdamos savų nepriklausomų valstybių ir t.t.

Iš viso to klostėsi vadinamoji Versalio taikos sutartis, kurioje Vokietijai kaip karo sukėlėjai buvo numatytos įvairiausios sankcijos (tarp jų ir vadinamojo Klaipėdos krašto atskyrimas nuo Vokietijos valstybės

Rytprūsių provincijos, didžiulės (beveik neįmanomos) išmokos – reparacijos nugalėjusioms valstybėms, atskirų ūkio šakų žlugdymas ir t.t.).

1919 m. nutarus nuo 1920 m. pradžios atskirti Klaipėdos kraštą (tuomet kaip sąlyginai savarankišką darinį), prasidėjo pasiruošimas tam procesui. Rengtasi būsimam administracinių teritorinių vienetų pertvarkymui, būsimiems ūkiniams pokyčiams ir pan.

Visa tuo rūpinosi ir būsimąjį Klaipėdos krašto stambieji žemvaldžiai – anuomet turtingiausi bei įtakingiausi krašto veikėjai. Į anuometinę veiklą vis labiau įsitraukė ir Šereiklaukio dvarininkas Konradas fon Dresleris, ieškojęs ir sau palankių sprendimų, galimybių pasididinti savo įtaką ir pan. Kartu skubėta atkurti 1914/1915 m. suniokotą dvaro ūkį.

1919 m. bajoriškasis riteriškasis Šereiklaukio dvaras kartu su Pempyne (*Wahlenthal*), Kampiais (*Campen*) ir Dalnicu (*Dallnitz*) mokėjo metinį 14262 markių žemės mokestį. Tada iš viso valdyta 2267 ha žemės: 593 ha arimų, 279 ha pievų, 230 ha ganyklų, 1018 ha miškų, 110 ha įvairių plotelių (kelių ir kt.), 35 ha vandenų. Laikyta 200 arklių, 450 galvijų (iš jų 130 melžiamų karvių), 150 avių, 150 kiaulių. Valdose buvo trys telefono linijos: į patį Šereiklaukio dvarą, į miškininkų sodybą, į Pempynę. Dvaro savininkas buvo Konradas fon Dresleris. Priklausyta Šereiklaukio valsčiui ir registracijos apylinkei, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai, Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai. Pačiame Šereiklaukyje veikė pašto ir telegrafo skyrius. Siaurojo geležinkelio traukinių stotelė buvo už 8 km Vilkyškiuose [98].

1919 m. apibūdinti du Opstainių dvarai. Tada kulmiškasis dvaras mokėjo 2000 markių metinį žemės mokestį. Valdyta 204,2 ha žemės: 132 ha arimų, 50 ha pievų, 20 ha ganyklų, 2,2 ha įvairių plotelių. Laikyta 30 arklių, 95 galvijai (iš jų 50 melžiamų karvių), 10 kiaulių. Dvare buvo telefono linija iš Vilkyškių. Dvaro savininkas buvo H. Biuchleris (*Hermann Büchler*). Antrasis Opstainių dvaras mokėjo 600 markių metinį žemės mokestį. Valdyta 44 ha žemės: 21 ha arimų ir daržų, 10 ha pievų, 9 ha ganyklų, vienas ha medynų, 2 ha įvairių plotelių, vienas ha vandenų. Laikyti 8 arkliai, 16 galvijų (iš jų 8 melžiamos karvės) 4 avys, 9 kiaulės. Dvaro savininkas buvo H. Dalchovas (*Hermann Dalchow*). Abu dvarai priklausė Opstainių valsčiui ir registracijos apylinkei, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai, Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai, Pašto ir telegrafo skyrius veikė Šereiklaukyje už 4 km, siaurojo geležinkelio traukinių stotelė – Vilkyškiuose už 4 km [98].

1919 m. kaip atskiras dvaras veikė Raudondvaris (*Rothof*), susietas su Opstainio kaimo bendruomene. Jis mokėjo 990 markių metinį žemės mokestį, valdė 120 ha žemės: 75 ha arimų, 15 ha pievų, 27 ha ganyklų, 2 ha medynų, vieną ha įvairių plotelių. Laikyta 18 arklių, 60 galvijų (iš jų 25 melžiamos karvės), 10 avių, 11 kiaulių. Turėta telefono linija į Vilkyškius. Dvaro savininkas buvo V. Šonas (*Walter Schon*). Priklausyta

Opstainių valsčiui ir registracijos apylinkei, Tilžės valsčiaus teismo jurisdikcijai, Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai ir Tilžės katalikų parapijai. Pašto ir telegrafo skyrius buvo už 5,5 km Šereiklaukyje, siaurojo geležinkelio traukinių stotelė - už 4 km Vilkyškiuose [98].

Čia pateiktuose duomenyse pastebima Pirmojo pasaulinio karo sukelta ūkinė ir kt. padėtis. Po ilgesnės pertraukos kai kuriuose dvaruose vėl pradėta auginti avis (iš dalies gal ir savo poreikiams). Tais visuotinės krizės metais stigo visokiausių dalykų, tarp jų ir drabužių, šiltos aprangos ir pan., todėl avių vilna vėl tapo paklausi. Primintina, kad prieškariniais metais Europa buvo užplūdusi Australijos ir kitų Anglijos kolonijų (ar pavaldžių teritorijų) avių vilna. Vokietijai pradėjus karą su Anglija, angliškos kilmės prekių importas nutrūko, teko verstis su savais ištekliais. Veikiausiai todsėl Šereiklaukio dvare imta auginti daugiau kiaulių – karo pabaigoje ir pokariu Vokietijoje labai stigo maisto produktų, mėsa ir jos gaminiai buvo tapę brangia preke.

Pabrėžtinas ir dar vienas momentas. Teigiama, kad Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje ir pokariu žlungančioje Vokietijoje įvairios privačios firmos nebesugebėjo rengti išties patikimų leidinių (karo metais netekta patyrusių darbuotojų, anuometinėje suirutėje nebuvo įmanoma aplankyti visų teritorijų, patikrinti visų objektų ir kt.). Gali būti, kad kai kurie to meto duomenys nėra patikimi, gal jie būdavo nurašomi iš ankstesnių leidinių ar pan.

Vis tik 1919 m. duomenys yra paskutinė žinia apie Vokietijos Rytprūsių provincijos Tilžės apskričiai priklausiusį Šereiklaukio dvarą. Nuo 1920 m. to dvaro priklausomybė ir padėtis jau buvo kita.

3.3. Žinios apie Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ūkinę raidą 1920-1944 m.

Nuo 1920 m. pradžios Klaipėdos kraštą (kaip savarankišką vienetą) atskyrus nuo Vokietijos Rytprūsių provincijos, pradėjo veikti naujoji Pagėgių apskritis, kuriai buvo priskirtas ir Šereiklaukio dvaras. Tai apskričiai buvo priskirtos ankstesnių Tilžės ir Ragainės apskričių dalys dešiniajame Nemuno krante. Ta upe buvo nužymėta naujoji valstybinė siena su savo pasienio tarnybomis, muitų kontrole ir kt.

Naujojo krašto ūkiniams veikėjams (stambiesiems žemvaldžiams ir kt.) Klaipėdos krašto atskyrimas kartu reikė ir ankstesnių ekonominių ryšių nutraukimą ar jų apsunkinimą. Jei anksčiau Šereiklaukio dvaro produkcija (nuo gyvulių iki grūdų ar pieno produktų) galėjo būti nesunkiai nuvežama į bet kuriuos Rytprūsių centrus ar prekyvietes, gabenama į Berlyną ar Vakarų Vokietijos vietas, tai nuo 1920 m. pradžios daug kas keitėsi.

Teritoriškai nedidelis Klaipėdos kraštas buvo agrarinė, nelabai tankiai apgyventa teritorija su šiek tiek pramonės įmonių Klaipėdoje. Tai buvo menka rinka Šereiklaukio ar kitų dvarų produkcijai, negalėjusi jiems

garantuoti didesnio pelno, patiekti visokių reikalingų pramonės gaminių (nuo žemės ūkio mašinų iki cheminių trąšų ir pan.).

Pokarinė Vokietija tuomet taip pat pergyveno ekonominius sunkumus. Neatsigaunanti pramonė, didžiulė bedarbystė miestuose (ir menkas gyventojų mokumas), išibėgėjanti hiperinfliacija ir kt. taip pat negalėjo užtikrinti ankstesnio žemės ūkio produktų vartojimo lygio, patikimos ir pelningos prekybos Klaipėdos krašto dvarų gaminiais.

Vokietijai pralaimėjus Pirmąjį pasaulinį karą, Šereiklaukio dvaras susilaukė daug įvairių ekonominių problemų. Antai, prieškarui nemažai pajamų gauta užaugintus jojamuosius žirgus ar darbinius arklius parduodant Vokietijos kariuomenei už palankias kainas. Po 1918 m. tokio didžiojo ir pelningo pirkėjo nebeliko. Dėl ūkio ir kitų sunkumų sparčiai nuvertėjant Vokietijos markiui, žemės ūkio produktų tiekimas į tą šalį tapo labai rizikingas ir galėjo atnešti didžiulius nuostolius. Dažniau apsiribota ryšiais su netolimu Tilžės didmiesčiu, taip pat likusiu už pasieniečių ir muitininkų patikros zonas. Vokietijos ekonominio kolapso metais Tilžė (kaip ir daug kitų vietovių) buvo įsivedusi savus laikinus pinigus, kurie negalėjo būti laikomi tvirta ir patikima valiuta, tinkama taupymui ir kt.

Veikiausiai, tada dvaras nevensgė natūrinių mainų, gal paslapčiomis prisidėta ir prie šešėlinio kontrabandos verslo, kai į kairįjį Nemuno krantą (Mažosios Lietuvos Pietnemunę) būdavo perplukdomi gyvuliai ir kitkas, ką tenai buvo galima pelningai išmainyti. Dėl vietos Tilžės rinkoje tekdavo konkuruoti su kitais žemės ūkio produkcijos gamintojais Klaipėdos krašte. Per menkai saugomą sieną su Žemaitija iš ten būdavo pargabenama pigesnių maisto produktų, gyvulių ir kt., kas žlugdė vietos gamintojus.

Po pirmojo pasaulinio karo ir naujos Pagėgių apskrities įkūrimo Šereiklaukis (kartu su Pempyne, Kampiais ir Dalnicu) apibūdintas kaip bajoriškasis riteriškasis dvaras, priklausęs Šereiklaukio registracijos apylinkei, Viešvilės (o nebe Tilžės) valsčiaus teismo jurisdikcijai. Tada pašto ir telegrafo skyriaus tebebuvo pačiame Šereiklaukyje. Telefono linija iš Karaliaučiaus ėjo į Šereiklaukį, miškininkų ūkį, Pempynę. Dvaro savininkas tada buvo Konradas fon Dresleris. Metinis žemės mokestis buvo 14262 markės. Valdyta 2267 ha žemės: 593 ha arimų ir daržų, 279 ha pievų, 230 ha ganyklų, 1018 ha miško, 110 ha įvairių plotelių (netinkamų žemės ūkiui), 35 ha vandenų. Laikyta 200 arklių, 450 galvijų (iš jų 150 melžiamų karvių), 150 avių, 60 kiaulių [99].

Tuomet Raudondvaris (*Rothof*) apibūdintas kaip dvaras, susietas su Opstainio kaimo bendruomene. Jis priklausė Opstainio valsčiui ir registracijos apylinkei, Viešvilės (o nebe Tilžės) valsčiaus teismo jurisdikcijai. Tada pašto ir telegrafo skyriai buvo Šereiklaukyje, siaurojo geležinkelio traukinių stotis – Vilkyškiuose. Dvaro savininkas buvo V. Šonas (*Walter Schon*). Raudondvaris turėjo savo telefono liniją iš Vilkyškių. Metinis žemės

mokestis buvo 990 markių. Valdyta 120 ha žemės: 75 ha arimų ir daržų, 15 ha pievų, 27 ha ganyklų, 2 ha medynų, vienas ha vandenų. Laikyta 19 arklių, 63 galvijai (iš jų 28 melžiamos karvės), 10 avių, 11 kiaulių [99].

Tada Keleriškiuose kaimiškojo dvarelį turėjo V. Šakaičio (*Wilhelm Schakat*) ūkis, valdęs 62 ha žemės [99].

Tuomet Opstainiuose tebebuvo du dvarai. Opstainio kulmiškasis dvaras priklausė H. Biuchleriui (*Hermann Büchler*). Jo metinis žemės mokestis buvo 2000 markių. Valdyta 204,2 ha žemės: 132 ha arimų ir daržų, 50 ha pievų, 20 ha ganyklų, 2,2 ha medynų. Laikyta 30 arklių, 95 galvijai (iš jų 50 melžiamų karvių), 10 kiaulių. Dvaras turėjo telefono liniją iš Vilkyškių. Antrojo Opstainio dvaro savininkas buvo H. Dalchovas (*Hermann Dalchow*). Metinio žemės mokesčio moketa 600 markių. Valdyti 44 ha žemės: 21 ha arimų ir daržų, 10 ha pievų, 9 ha ganyklų, vienas ha medynų, du ha įvairių plotelių, vienas ha vandenų. Laikyti 8 arkliai, 16 galvijų (iš jų 8 melžiamos karvės), 4 avys ir 9 kiaulės. Abu Opstainio dvarai priklausė Opstainio registracijos apylinkei, Viešvilės (nebe Tilžės) valsčiaus teismo jurisdikcijai. Pašto ir telegrafo skyriai buvo Šereiklaukyje, siaurojo geležinkelio traukinių stotis – Vilkyškiuose už 4 km [99].

Gali būti, kad ne visi tuomet paskelbti duomenys apie Pagėgių apskrities dvarų ūkį buvo patikimi. Tais chaoso ir sunkumų laikais galėjo būti slepiamos žinios apie tikrąjį laikytų gyvulių skaičių, pajamas ir pan. Gal tik formaliai buvo nurodoma žemės ūkio mokesčio suma, suskaičiuota markėmis (nors realiai ta valiuta sparčiai nuvertėjo). Veikiausiai egzistavo šešėlinė ekonomika, kurios gal nevengta ir stambiuose dvaruose.

1920/1921 m. Pagėgių apskrities Šereiklaukio dvarui (*Szreitlaukiai, Dwaras*) buvo nustatyti 19431,28 markės apskrities mokesčiai. Tai nebuvo didelė suma – gretimi Opstainys (*Absteiniai*) turėjo mokėti 12492,16 markes, Būbliškės dvaras (*Baubliai, Dwaras*) – 16301,13, Lazdėnai (*Lasdėnai*) – 20096,92, Viešvilės dvaras (*Wiszwilė, Dwaras*) – 13385,22, Vilkyškių dvaras (*Willkiszkiei, Dwaras*) – tik 4817,82 markės [15].

Veikiausiai tokios mokesčio sumos buvo nustatytos pagal tuometinį, jau gerokai nuvertėjusios Vokietijos markės kursą (gal jau dešimtis kartų nuvertėjusį lyginant su prieškariniu markės lygiu). Gal Šereiklaukio dvarui nustačius santykinai nedidelį apskrities mokestį, vis tik buvo atsižvelgta į 1914/1915 m. dvaro patirtus katastrofiškus nuostolius.

Matyt, būta ir Šereiklaukio dvarininko Konrado fon Dreslerio pastangų. Anuomet siekęs dalyvauti įvairiose struktūrose ir galimai joms vadovauti, jis galėjo daryti tam tikrą įtaką ir naujajai Pagėgių apskrčiai, ten priimamiems finansiniams ir kitokiems sprendimams.

1921 m. Pagėgių apskrityje buvo nustatomas galvijų ir arklių mokestis už tuos metus. Jis buvo skiriamas galvijų ir arklių užkrečiamų (*limpančių*) ligų atlyginimo fondui (kompensacijoms už susirgusius gyvulius). Tada Šereiklaukio dvarui nustatyta mokėti 288 markes už galvijus ir 369 markes už arklius. Tada Opstainiai turėjo mokėti atitinkamai 370 ir 528 markes, Keleriškiai – 184 ir 336, Būbliškės (Baublių) dvaras – 295 ir 381, Vilkyškių dvaras – 143 ir 186, Šilgalių dvaras – 170 ir 225, Palumpių dvaras – 164 ir 186, Pagėgiai – 478 ir 546 [47].

Tos sumos turėjo būti proporcingos laikytų gyvulių skaičiui, bet pagal jas atrodė, kad didžiojo Šereiklaukio dvaro galvijų ir arklių kaimenės buvusios visai menkos – net mažesnės už kuklaus Opstainių dvarelį laikytas bandas, už miesteliu dar tik tampančių Pagėgių kaimenes. Gali būti, kad (matyt, ne be K. fon Dreslerio pastangų) Šereiklaukio dvarui buvo suteikta lengvatų dėl 1914/1915 m. patirtų nuostolių ir pan.

Nuo 1920 m. pradžios Klaipėdos kraštą kaip tam tikrą karo nugalėtojų okupuotą teritoriją administravo Prancūzija ir jos paskirti pareigūnai, nesiėmę iš pagrindų keisti ligtolinius ekonominius santykius ir pan. (pavyzdžiui, vykdyti radikalią žemės reformą, kėsintis į didžiųjų dvarų nuosavybę ir t.t.). Tais laikais stambieji dvarininkai stengėsi telktis, gindami savo ekonominius ir kitokius interesus.

Teigiama, kad po 1920 m. ekonominė padėtis Klaipėdos krašte blogėjo – spekuliantai ir kontrabandininkai išveždavo krašte užsilikusias pramoninės prekes, maisto produktus ir kitką. Pajustas Vokietijos ir Lietuvos Respublikos ekonominis spaudimams – krašte vykstant aktyviems svarstymams dėl tos teritorijos ateities, kaimyninės valstybės siekė naująjį darinį palenkti į savo pusę.

Stipresni ekonominiai ryšiai Klaipėdos kraštą tebesiejo su Vokietija. Antai, 1921 m. LR daliai teko tik 22,9 procento, o 1922 m. – 25,4 procento visos krašto užsienio prekybos ir tranzito [160]. Tad apie tris ketvirčius visos tos apimties tada tekdavo Vokietijai.

Prancūzų administracija buvo uždraudusi išvežti iš Klaipėdos krašto maisto produktus, grūdus, pašarus į Vokietiją, kad krašte nekiltų badas [160]. Tai vėl apribojo krašto žemės ūkio produkcijos gamintojų pajamas.

Tęsiant ekonominį spaudimą, 1922 m. birželio mėn. Vokietija nustatė muitų sieną su Klaipėdos kraštu, kuris pradėtas traktuoti kaip užsienio teritorija. Iš ten įvežamoms prekėms buvo nustatyti dideli maito mokesčiai. Labai pabrango iš Vokietijos vežamos žemės ūkio mašinos, akmens anglis, drabužiai, avalynė ir kitos prekės. Nebegalint laisvai gabentis prekių iš Vokietijos, prarastas pelnas iš jų importo ir reeksporto [160].

Savų priemonių ėmėsi ir Lietuvos Respublika. 1922 m. rugsėjo mėn. įvesta griežta muitinių kontrolė, sugriežtintos prekių vežimo į Klaipėdos kraštą taisyklės. 1922 m. LR siena su Klaipėdos kraštu buvo visai uždaryta [160].

1922 m. lapkričio 3-4 d. Klaipėdos krašto lietuvių ir vokiečių atstovai buvo pakviesti į Paryžių tartis dėl krašto ateities. Tada krašto vokiečiams be kitų atstovavo Šereiklaukio dvarininkas Konradas fon Dresleris. Tuomet susitarti nepavyko [160].

1923 m. pradžioje Lietuvos Respublikai prisijungus Klaipėdos kraštą, tam nepritarė krašto vokiečių atstovai (tarp tokių vėl minėtas K. fon Dresleris).

Stambiesiems dvarininkams Klaipėdos krašto prijungimas prie LR buvo nenaudingas ir ekonominiu požiūriu. Jauna Lietuvos valstybė buvo nedidelė rinka žemės ūkio produkcijai iš Klaipėdos krašto, ji negalėjo aprūpinti krašto pramoniniais gaminiais ir svarbiomis žaliavomis. Dar XIX a. sparčiai plėtojantis Vokietijos ekonomikai, ten kilo ir žemės ūkio produkcijos kainų lygis. Didesnės pajamos iš žemės ūkio verslų ten leido geriau gyventi kaimiečiams ir dvarininkams, mokėti didesnes algas samdiniams ir t.t. Visa tai į Mažąją Lietuvą viliodavo samdinius iš Žemaitijos ir kitur, ten užsidirbdavusius daugiau nei gimtinėje. Dėl krašto ekonominio ir socialinio atsilikimo žemės ūkio produkcijos kainų lygis Didžiojoje Lietuvoje (Žemaitijoje ir kitur) būdavo gerokai mažesnis nei Mažojoje Lietuvoje ar visuose Rytprūsiuose. Todėl žemaitiški ir pan. maisto produktai buvo konkurencingi – gerokai pigesni. Tai kenkė Klaipėdos krašto žemės ūkio produkcijos didiesiems gamintojams – stambiems dvarininkams, kurių ligtolinė gerovė ir ūkių efektyvumas priklausė nuo buvusių aukštų produkcijos kainų. Atsidūrus bendroje LR rinkoje tokie ūkiai nebegalėjo sėkmingai konkuruoti su pigia Didžiosios Lietuvos produkcija. Tokie ekonominiai momentai (kaip ir nacionalistiniai dalykai – vokiškumo ir revanšo propagavimas bei pan.) lėmė užsitęsusį konfliktą tarp Klaipėdos krašto dvarininkų ir kt. bei LR valdžios.

Krašto vokiečių veikėjai 1923 m. rugpjūčio 31 d. įsteigė vadinamąjį Kultūrbundą – Klaipėdos krašto kultūros sąjungą (*Memellaendischer Kulturbund*). Jos centro valdybos nariu tapo ir Šereiklaukio dvarininkas K. fon Dresleris. 1925 m. birželio 13 d. Kultūrbundas įsteigė dvi vokiečių politines partijas, tarp jų ir Klaipėdos krašto žemės ūkio partiją (*Memelländische Landwirtschaftspartei*), kuriai be kitų dvarininkų vadovavo K. fon Dresleris [160]. Jis tapo tos partijos pirmininku H. Konrado pavaduotoju [160].

1925 m. Šereiklaukis apibūdintas kaip dvaras su 261 gyventoju ir 1783 ha valdytos žemės. Jis priklausė naujai *Pajėgių* (Pagėgių) apskrčiai, Viešvilės valsčiaus teismo apygardai, Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai. Policijos stotis (skyrius) buvo Vilkyškiuose kaip ir siaurojo geležinkelio traukinių stotis. Valsčiaus centras, paštas ir mokykla buvo pačiame Šereiklauklyje [83].

Tuomet atskirai apibūdintas Pempynės (*Pempinės*) dvaras su 90 gyventojų, valdęs 399 ha žemės. Jis priklausė naujai Pagėgių (*Pajėgių*) apskrčiai, Šereiklaukio valsčiui, Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai. Policijos stotis (skyrius) buvo Vilkyškiuose, paštas – Lumpėnuose, siaurojo geležinkelio traukinių

stotis – Vilkyškiuose, mokykla – Keleriškiuose (*Kelneriškiuose*). Priklausyta Viešvilės valsčiaus teismo apygardai [83].

Tada atskirai apibūdintas ir Kampių (*Kampinės*) dvaras su 7 gyventojais, valdęs 276 ha žemės. Jis priklausė naujai Pagėgių (*Pajėgių*) apskrčiai, Būbliškės (*Bubliškės*) valsčiui, Šilutės valsčiaus teismo apygardai, Pagėgių (*Pajėgių*) evangelikų liuteronų parapijai, Vilkyškių policijos stočiai (skyriui). Paštas buvo Panemunėje (*Panemūnėje*), mokykla – Prūseliuose, plačiojo geležinkelio traukinių stotis – Pagėgiuose (*Pajėgiuose*), siaurojo geležinkelio – Mikytuose [83].

1925 m. Keleriškiai (*Kelneriškiai*) apibūdinti kaip kaimas su 275 gyventojais, valdęs 651 ha žemės. Jis priklausė naujai Pagėgių (*Pajėgių*) apskrčiai, Opstainių valsčiui, Vilkyškių (*Vilkiškių*) evangelikų liuteronų parapijai, Viešvilės valsčiaus teismo apygardai. Paštas buvo Šereiklaukyje, mokykla pačiame kaime, policijos stotis (skyrius) – Vilkyškiuose [83].

Tada Opstainiai apibūdinti kaip kaimas su 369 gyventojais, valdęs 1142 ha žemės. Jis priklausė naujai Pagėgių (*Pajėgių*) apskrčiai, Opstainių valsčiui, Vilkyškių evangelikų liuteronų parapijai, Viešvilės valsčiaus teismo apygardai. Paštas buvo Šereiklaukyje, policijos skyrius (*stotis*) – Vilkyškiuose, mokykla pačiame kaime. Siaurojo geležinkelio traukinių stotis buvo Vilkyškiuose [83].

Tie duomenys rodo, kad po Pirmojo pasaulinio karo gretimų kaimų – Keleriškių ir Opstainių, gyventojų skaičius gerokai sumažėjo (kaip ir daugumoje krašto kaimų). Kai kas iš jų žuvo karo frontuose, kiti mirė nuo visokių nepriteklių bei tuomet plitusių ligų, kai kas po 1920-1923 m. išsikėlė į vokiškuosius Rytprūsius. Tuo tarpu Šereiklaukio valdose (su Pempyne) gyventojų išliko tiek pat – pražuvusius ten nesunkiai pakeisdavo nauji samdiniai. Tai rodo, kad didžiajame dvare siekta išlaikyti ankstesnes žemės ūkio gamybos apimtis. Gal dalis samdinių buvo įdarbinama miško atsodinimui ar pan.

Tarpukariu Klaipėdos krašto žirgininkystė domėjosi veislininkystės inspektorius iš Trakėnų Nėcė (*Noetse* (?)). Jis rašė, kad tuomet žinomiausias Pagėgių apskrities žirgynas buvo Vingėje, kiti žinomesni – Būbliškėje, Ropkojuose, Šilgaliuose ir Šereiklaukyje. Privačiame Šereiklaukio žirgyne arkliai auginti dar nuo Kryžiuočių (Vokiečių) ordino laikų, nuo 1717 m. ten veikė karališkojo žirgyno padalinys. Kuriant Trakėnų žirgyną, jam buvo perduota kumelių iš Šereiklaukio žirgyno. Žirgyną ten toliau plėtojo dabartinio savininko fon Dreslerio protėviai. Šereiklaukio dvaras valdęs 2838 ha žemes su 500 ha labai gerų pievų ir ganyklų Jūros ir Nemuno upių slėniuose. XIX a. pradžioje Šereiklaukis buvo žinomas kaip svarbus žirgininkystės centras. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą ten turėta daug veislinių kumelių, po tuometinių netekčių jų tebuvo likę 30, vėliau laikyta 40 galvų. Kasmet užauginti žirgai būdavo parduodami kitiems žirgynams ir Karo valdybai. Šereiklaukio žirgų veislę gerino 1887 m. iš Trakėnų žirgyno įsigytas angliškos veislės eržilas „*The Duke of Edinburgh*

XX“. 1889 m. Šereiklaukyje gimė garsusis juodbėris eržilas „*Leporello*“. Tai buvo stambus ir tvirtas eržilas, už kurį siūlė 12000 markių kainą. Žinomi buvo ir kiti Šereiklaukio žirgai: *Dorn, Gellert, Georg, Gerd, Leiermann, Lindwurm, Loki, Parnass, Prinz, Sultan* ir kiti. 1914 m. rudenį įsiveržę rusai Šereiklaukį visiškai sunaikino, visi veisliniai žirgai buvo prarasti. Žirgyną atkuriant, įsigytos naujos veislinės kumelės. Tada žinota kumelė „*Jule*“, kurios palikuonys labai vertinti. Galop Šereiklaukio dvaras įsigijo 16 veislinių kumelių ir 4 eržilus: 1917 m. gimusį *Memelländer, Schafbruder* (g. 1903 m. Georgenburge), *Sklave* (g. 1904 m. Georgenburge), *Turner*. Tarpukariu Šereiklaukio žirgyne toliau tęstas veislininkystės darbas, pasitelkiant ir krašto ūkininkų augintus arklius. Pavyzdžiui, 1922 m. Šereiklaukio žirgyne gimusį eržilą „*Julianus*“ (jo tėvai buvo eržilas *Memelländer* ir kumelė *Jule*) įsigijo žymusis Georgenburgo žirgynas, kaip patikimą veislės gerintoją [111].

Tos žinios liudija, kad XX a. pirmojoje pusėje Šereiklaukio dvare rimtai užsiimta žirgininkyste, kad po Pirmojo pasaulinio karo dvaro savininkas K. fon Dresleris stengėsi atkurti šį verslą.

XX a. pirmoje pusėje Šereiklaukio dvare buvo išplėtota daržininkystė, veikė spirito varykla. Garsėjo labai produktyvios pievos Nemuno ir Jūros upių pakrantėse. Be intensyvaus žemės ūkio dvaras buvo žinomas savo miškų ūkiu: dideliuose miško plotuose gyveno daug medžiojamų žvėrių, garsėjo didžiaragiai taurieji elniai. Saugomuose miškų plotuose beveik nebūta brakonieravimo, medienos grobimo. Šereiklaukio girioje prisiglausdavo iš toliau atklydę vilkai. Teigta, kad senovėje, kai būta žemdirbystės krizės, dideli plotai aplink Šereiklaukį buvo užželdinti mišku. Ir vėlesniais laikais rūpintasi iškirštų miško plotų atsodinimu, o iš didelių kirtimų gauta apie du milijonus markių pajamų. Šereiklaukio apylinkių dirvos ir kita labai tiko miškams augti [50].

Tokie prisiminimai taip pat liudija, kad po Pirmojo pasaulinio karo pradžioje patirtų didžiulių nuostolių Šereiklaukio dvaro ūkis sėkmingai atkūrinėtas. Lankytojams įspūdį darė ten įvedinėta tvarka: griežtai prižiūrėti miško plotai, jų atsodinimas, veisti/globoti medžiojamieji žvėrys ir pan.

Tai gal rodo, kad 1914/1915 m. Šereiklaukio dvarui praradus savo žymiausius veislinius žirgus, vėliau buvo sunku pasiekti ypatingų rezultatų žirgininkystėje.

Gana gerą Šereiklaukio dvaro ūkinę padėtį tarpukariu lėmė ir dažnai neoficiali Vokietijos parama. Savo provokiška veikla garsėjusiam dvarininkui K. fon Dresleriui atitinkamos jėgos stengėsi įvairiais būdais padėti.

Antai, nuo Pirmojo pasaulinio karo laikų Vokietijoje tebeveikė Paramos Rytams (*Osthilfe*) fondas, kuris turėjo padėti 1914/1915 m. nukentėjusiems Rytprūsių gyventojams kaip Vokietijos piliečiams. Klaipėdos kraštą atskyrus nuo Vokietijos, vėliau jam perėjus Lietuvos Respublikos valdymui, to krašto gyventojams

parama iš Vokietijos oficialiai jau nebepriklausė. Tačiau siekiant paremti savuosius, išlaikyti Klaipėdos kraštą savo įtakos sferoje ir pan., įvairiais būdais toliau remti „savieji“ – provokiški politikai, politinės ir kitokios provokiškos organizacijos ir pan.

Antai, 1923 m. krašto vokiečių bankininkų iniciatyva buvo įsteigtas ūkio bankas (*Landschaftsbank*) su skyriais Pagėgiuose ir Šilutėje. Jo didžiausias akcininkas buvo Karaliaučiuje veikęs Rytprūsių ūkio bankas (*Bank der Ostpreussische Landschaft*) su skyriais Pagėgiuose ir Šilutėje. Jo didžiausias akcininkas buvo Karaliaučiuje veikęs Rytprūsių ūkio bankas (*Bank der Ostpreussische Landschaft*), per savo atstovus diktavęs kryptingą finansinę politiką. Vokiškasis Klaipėdos bankas (*Memeler Bank*) naudojosi ypatingu 4 milijonų litų kreditu iš Vokietijos *Osthilfe* fondo [160].

Klaipėdos krašto vokiškųjų politinių partijų vadovai (dalyvaujant ir K. Dresleriui), norėdami nuslėpti iš Vokietijos gaunamus kreditus, 1925 m. Klaipėdoje įsteigė fiktyvią kredito bendrovę – vadinamąjį Kreditferbandą (*Kreditverband Memellaendischer Grundbesitzer*), kuri negavo leidimo veikti iš LR Finansų ministerijos. Ši bendrovė, per Karaliaučiaus banką gaudama *Osthilfe* fondo pinigus, jais kreditavo krašto dvarininkus, atsižvelgiant į jų nuopelnus Vokietijai. Tada tai bendrovei priklausė 41 krašto dvarininkas [160].

1927 m. pabaigoje dvarininkai ir politikos veikėjai J. Guba ir K. fon Dresleris, Vokietijos bankams sutikus, Tilžėje įsteigė dar vieną nelegalią kredito įstaigą *Agraria Kreditgesellschaft*, kuri turėjo kredituoti žemės ūkį. Realiai buvo kredituojami Vokietijai naudingi veikėjai ar organizacijos. Tuomet K. Dresleris gavo specialų kreditą – net 443 tūkstančius markių (daug didesnę nei kitų krašto dvarininkų gautieji kreditai) [160]. Tokios lėšos padėjo išlaikyti Šereiklaukio dvaro didįjį ūkį.

1934 m. LR Finansų ministerijai tikrinant Klaipėdos krašto finansines įstaigas, nustatyta, kad minėtos kredito įstaigos palaikė ryšius su Vokietijos bankais, pažeisdamos LR suverenitetą, įsiskolino tiems bankams milijonines sumas. Tuomet baudžiamojon atsakomybėn buvo patraukti ūkio banko (*Landschaftsbank*) vadovai – K. fon Dresleris ir kiti. Po sukeltos finansinės suirutės, ilgalaikio nacistinės Vokietijos spaudimo 1938 m. LR teismams teko kaltinimus K. fon Dresleriui ir kitiems atšaukti [160].

Visa tai rodo, kad tarpukariu Šereiklaukio dvaro ūkiniai reikalai buvo glaudžiai persipynę su politika, su tuomet vis aštrėjusiais Vokietijos ir LR santykiais.

Pagal LR vyriausybės patvirtintą Klaipėdos krašto statutą ten nebuvo vykdoma žemės reforma, palikti ten susiklostę didieji krašto dvarai, tarp jų pats didžiausias iš jų Šereiklaukio dvaras.

Nacistinės Vokietijos įtakai Klaipėdos krašte vis stiprėjant, Lietuvos Respublikoje bandyta planuoti ryžtingas kontrapriemonės ir esmingai lietuvininti kraštą. Tam 1936 m. buvo sudarytas slaptas krašto lietuvinimo

planas: išpirkti Šereiklaukio ir kitus didžiuosius krašto dvarus, pačiame Šereiklaukyje apgyvendinti 30 lietuvių šeimų, atkeltų iš Didžiosios Lietuvos. Tikėtasi, kad spaudžiant LR vokiečiai dvarininkai savo dvarus parduos ir išvyks į Vokietiją. 1937 m. LR buvo paskelbtas žemės nusavinimo įstatymas, kurį Klaipėdos krašto autonominė valdžia atsisakė pripažinti. Stiprėjant Vokietijos spaudimui, LR savo planų turėjo atsisakyti, Klaipėdos kraštas liko nepertvarkytas ir vis labiau vokiečių [160].

Dabar vertinant toje epochoje susiklosčiusią ūkinę ir politinę padėtį, tenka pripažinti, kad Lietuvos Respublikos ekonominės ir kitokios galimybės (greta vis stipriau veikiant stiprėjusiai ir nuo 1933 m. nacistinei Vokietijai) buvo nepakankamos esmingesniems ūkiniams ir kitokiems pertvarkymams Klaipėdos krašte. Didieji vokiečių dvarininkų ūkiai faktiškai buvo palaikomi iš pačios Vokietijos, ten stiprėjant revanšistinėms nuotaikoms. Tuometinės tokių dvarų (tarp jų ir Šereiklaukio) pajamos leido jiems remti antilietuviškus judėjimus ir pan.

1931 m. Pagėgių apskrityje tikrinant svarstyklės ir svarsčius, Šereiklaukio, Opstainių ir Vilkyškių valsčių žmonės tau turėjo atvykti į Pechbrennerio svetainę Vilkyškiuose [115]. Tai patvirtina, kad tarpukariu nuošalus Šereiklaukis nebeveikė žymesnio oficialaus ūkinio ar administracinio vaidmens. Kaip patogesnis centras tuomet buvo įsitvirtinę Vilkyškiai – bažnytkaimis prie svarbaus plento Klaipėda – Smalininkai – Kaunas, evangelikų liuteronų parapijos centras, žymesnis prekybos ir aptarnavimo centras.

Tai parodo ir per šimtmečius besikeitusią šią apylinkių situaciją. Santykinai sumenkus Ragainės miestui ir kelio Vilkyškiai – Šereiklaukis – Ragainė (su perkėla per Nemuną) svarbai, daug svarbesni tapo transporto priemonių srautai iš Vilkyškių vakarų, rytų ir šiaurės kryptimis. Visa tai menkino Šereiklaukio, kaip tranzitinio punkto, strateginę reikšmę.

Dėl jau minėtų politinių momentų Šereiklaukis prieškariniu tapęs veikia neoficialiu antilietuviškos opozicijos centru, tam tikra šešėlinės politikos būstine, finansinės paramos iš Vokietijos tam tikro persikirstymo vieta ir pan. Tuometiniai dvaro ūkiniai pasiekimai taip pat buvo dvilypiai – veikiausiai, nemažai buvo pasiekta pasinaudojant ne visada legalia Vokietijos parama.

Išėivių prisiminimuose minėti apylinkių žmonių gyvenimo skirtingumai įvairiais istoriniais laikotarpiais. Antai, XX a. pradžioje vietovės moterys nuvykdavo prie sienos su Rusija ir iš Žemaitijos gyventojų visai savaitei nusipirkdavo pigesnės mėsos. Amatų pramokę žmonės iš šio krašto išvykdavo gyventi į Tauragę ar Jurbarką ir ten pelnėsi, pardavinėdami savo dirbinius. Tuos gerus laikus nutraukė Pirmasis pasaulinis karas. Nemunas tapo naująja valstybine siena ir atskyrė gimtines. Pokariu vargo vietos ūkininkai, nes jiems savo produkciją tekdavo parduoti žemiau savikainos. Gelbėjo negausūs sienos perėjimo punktai, maisto produktų gabenimas į Rytprūsius. Panemunėje, ties Tilže suklestėjo prekyba maisto produktais, palanki to miesto

gyventojams. Tie išalkę žmonės ateidami į Panemunę čia galėdavo nusipirkti storą dešrelę už 20 pfenigių, ją suvalgę dar vieną nešdavosi į namus. Ir tuomet skųstasi, kad Šereiklaukio apylinkių ūkininkai ten buvo priversti savo produktus pardavinėti labai pigiai, jiems vis grėsdavo bankrotas. Nacistinei Vokietijai aneksavus 1939 m. pavasarį Klaipėdos kraštą, tikėtasi gerų dalykų, tačiau netrukus storosios dešrelės visai pradingo. Kai kas prasitardavo, kad tuomet iš jų Hitleris pasiimdavo beveik viską. Galop viskas baigėsi liūdnai [58].

Šie momentai parodo eilinių žmonių gyvenimo Šereiklaukio apylinkėse momentus, anuometinius ūkinius ypatumus.

Finansinę Šereiklaukio dvaro padėtų tarpukariu veikė besikeitusios maisto produktų kainos. Dėl įvairių veiksnių 1928-1938 m. jos gana ryškiai mažėjo, žemės ūkio produkcijos gamintojų pajamos taip pat ryškiai mažėjo. Antai, tuomet pagrindinės produkcijos (skaičiuojant pagal tuometinį svarbiausią svorio vienetą – 50 kilogramų) kainos keitėsi taip: rugiai 1928 m. kainavo 29,15 lito už 50 kg (o 1938 m. – 9,75 lito), kviečiai – 35,95 Lt (14,10 Lt), miežiai – 28,45 Lt (9,55 Lt), avižos – 27,80 Lt (8,60 Lt), bulvės – 8,65 Lt (2,75 Lt), dobilų šieno 50 kg – 7,70 Lt (4,95 Lt), pievų šieno 50 kg – 6,25 Lt (4 Lt). Jautienos kilogramas kainavo 2,28 Lt (1,19 Lt), žąsis – 10,90 Lt (4,85 Lt), 50 kg lašininės kiaulės – 102,60 Lt (45,70 Lt), viena melžiamą karvė – 505,70 Lt (284 Lt). [55]. Kiaulienos kilogramas kainavo 3,79 Lt (1,70 Lt), rūkyti lašiniai – 6,19 Lt (2,77 Lt), kiaulių taukai – 5,30 Lt (2,78 Lt), arbatinės dešros kilogramas – 6,20 Lt (1,78 Lt), sviesto kilogramas – 6,85 Lt (3,35 Lt), dešimt kiaušinių – 2,31 Lt (1,08 Lt), natūralaus pieno litras – 0,43 Lt (0,20 Lt). Tuomet vienas LR litas buvo lygus 0,42 Vokietijos reichsmarkės [55].

Viena iš anuometinio kainų nuosmukio LR maisto produktų rinkoje priežasčių buvo nacistinės Vokietijos politika – tuometiniai apribojimai tų produktų importui, siekiant paveikti LR politiką.

Dėl tuometinių aplinkybių ūkinė veikla Klaipėdos krašte vis labiau persipindavo su politiniais momentais. Tarpukariu ekonomiškai stiprėjusioje Vokietijoje – svarbiausioje Lietuvos Respublikos užsienio prekybos partnerėje, įsigalint nacistinėms ir revanšistinėms jėgoms (siekusioms atgauti Klaipėdos kraštą, sau palankia kryptimi pasukti LR politiką ir pan.), stiprėjo ekonominis ir politinis spaudimas LR, esmingai paveikdamas jos ūkinę padėtį. Visa tai dar labiau sustiprėjo 1933 m. Vokietijoje įsigalėjus nacistiniui režimui, o LR valdžiai bandant priešintis Klaipėdos krašte plėtotai nacistinei veiklai (vadinamasis Kauno procesas prieš krašto nacių veikėjus ir kt.).

Kaip bausmė Lietuvos Respublikai tada buvo nustatyti apribojimai LR žemės ūkio produkcijos įvežimui į Vokietiją. Tuomet darytos reikiamos išimtys. Antai, Klaipėdos krašto nacistinės partijos vadas vyko į Vokietiją tartis, kad apribojimai nebūtų taikomi jo bendražygiams, o tik konkuruojančių politinių jėgų šalininkams ir lietuviams. Dėl tokios protekcionistinės politikos LR atstovai tuomet kaltino ir Šereiklaukio

dvarininką K. fon Dreslerį, Klaipėdos krašte užėmusį reikšmingas politines ir kt. pareigas. Tada Klaipėdos krašte gyvulius ir kt. supirkinėjusios LR bendrovės už juos mokėdavo mažiau nei ten veikusios vokiškos bendrovės, pirmiausiai supirkinėdavusios iš „savųjų“. Taip ekonominėmis priemonėmis buvo gausinamos nacistinių jėgų šalininkų gretos [160].

LR valdžiai nepajėgus įgyvendinti savo tikslų Klaipėdos krašte (išpirkti Šereiklaukio dvarą bei jį sulietuvinti ir kt.), jai teko priimti 1938 m. nacistinės Vokietijos ultimatyvius reikalavimus iš esmės pakeisti savo politiką tame krašte, faktiškai kapituliuojant ir leidžiant ten galutinai įsigalėti nacistinėms jėgoms. Tada buvo panaikinti anksčiau kelti kaltinimai Šereiklaukio dvarininkui K. fon Dresleriui ir kt. [160].

Toliau keičiantis padėčiai Europoje, 1939 m. kovo 20 d. nacistinė Vokietija ultimatyviai pareikalavo, kad LR jai grąžintų Klaipėdos kraštą. Jau kovo 23 dieną į kraštą įžengė Vokietijos kariuomenė, kraštas buvo aneksuotas, ten įvedant savąją tvarką. Stambiausiam krašto dvarininkui, provokiškų ir nacistinių jėgų rėmėjui K. fon Dresleriui tai buvo palankūs pokyčiai, garantavę naujas privilegijas ir pan., žadėję tolesnį Šereiklaukio dvaro klestėjimą.

Tačiau 1939 m. rugsėjo 1 d. puolimu prieš Lenkiją nacistinei Vokietijai pradėjus Antrąjį pasaulinį karą, padėtis jos valdose vėl pakito. Darbingo amžiaus vyrai buvo masiškai mobilizuojami į kariuomenę ir kitas tarnybas, karo reikalams reikėjo tiekti įvairią produkciją (taip Šereiklaukio dvare toliau auginti jojamieji žirgai ir darbiniai arkliai). Buvo patiriami kiti karo meto sunkumai.

1944 m. rudenį artėjant Rytų frontui, teko trauktis į Vakarus. Įsiveržus sovietinei kariuomenei, baigėsi Šereiklaukio, kaip krašte didžiausio ūkinio privataus vieneto, egzistencija, ilgaamžio dvaro nebeliko.

3.4. Žinios apie buvusio Šereiklaukio dvaro ir jo apylinkių ūkinę raidą nuo 1945 m.

Atrodo, kad Šereiklaukio dvaro sodyba Antrojo pasaulinio karo pabaigoje nebuvo reikšmingai pažeista, labiau ji niokota pokariu – sovietinės okupacijos dešimtmečiais.

Kaip rodo pokarinių atvykėlių prisiminimai [147], pirmaisiais pokario metais dar galėjo veikti spirito varykla, lentpjūvė, dar auginti arkliai ir t.t. Tuomet dar tebebuvo daug senųjų pastatų, vaizdingas dvaro parkas ir kt.

Tačiau sovietinei sistemai tradicinis dvaro gyvavimas ir ankstesni verslai nebetiko. Iš įvairių vietovių bei tolimos Rusijos pokariu atvykę tuometiniai atsikėlėliai dažnai neišmanė tradicinio ūkininkavimo Šereiklaukyje ypatumų ir kitko. Tuomet viską užvaldžius svetimam okupaciniam režimui, ten apsistoję žmonės nebandė ir nenorėjo tausoti aptiktų dalykų, gal dažniau darbuotasi ir gyventa „valdiškai“.

Palaipsniui didžiojo dvaro ūkis nyko. Neprižiūrimi senieji pastatai pradėjo irti, nesilaikyta ankstesnės tvarkos ir švaros – buvę grindiniai užsinešę įvairiomis atliekomis ir pan. Po keletos metų darbo nutraukė veiklą spirito varykla, jos įrenginiai buvo išardyti. Neliko lentpjūvės ir kt. Gyvenimas buvusiam dvare vis paprastėjo – melžtos karvės, augintos kiaulės ir pan.

Ilgametę ūkio degradaciją liudijo palaipsnis žemės naudmenų plotų traukimasis – buvusios ganyklos, arimų ploteliai buvo apleidžiami, galop apaugdavo krūmais ir mišku. Neprižiūrėta senoji žemių sausinimo sistema veikė vis blogiau. Veikiausiai, tuometiniai ūkio vadovai ir kiti taip pat stengėsi atsikratyti nepatogių žemių plotų, kuriuose darbuotis buvo kebliau. Taip buvusios dvaro naudotos žemės palaipsniui užžėlė, kaip žemės ūkiui neperspektyvūs plotai.

Sovietmečiu labiau vertintos paupių pievos – šienavimui nereikėjo ypatingų žinių ir pan. Pagal tuometinę ūkio koncepciją netoli nuo Šereiklaukio buvo pastatytas žolės miltų agregatas (rinkos ekonomikos laikais toks verslas negalėjo gyvuoti kaip neefektyvus ir neatsiperkantis).

Sovietmečiu Šereiklaukio dvaro sodyboje plėtota gyvulininkystė – ten statyti nauji gyvulių tvartai ir kt. Kitokie senieji verslai (malūnas, plytinė, lentpjūvė ir kt.) nebebuvo reikalingi, didesnio masto žemdirbystė tada ten laikyta neperspektyvia.

Tuometiniam gyvenimui nebebuvo reikalingi tokie egzotiški dalykai kaip kad taurių elnių selekcija būsimų medžioklių trofėjams ir pan. Pagal sovietinio ūkininkavimo ir gyvensenos modelį linkta prie paprastesnių dalykų, kuriems nereikėjo didesnio išmanymo ir pastangų.

Ilgalaikė ir palaipsnė buvusio Šereiklaukio dvaro sovietinė degradacija nutrūko Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Sužlugus vietos ūkiui, nebelikus ligtolinių prievaizdų ir draudimų, prasidėjus privatizacijos vajams, skubant pasigrobtį kažkokio turto, imta sparčiai naikinti sovietinio ir ankstesnio ūkininkavimo priemonės – nuo griautų pastatų, ardytų įrengimų iki apleistų plotų ir t.t. Tuomet vos per kelis metus labai daug kas buvo sunaikinta ir išgrobstyta (nepaliekant nuošalėje ir senųjų kapinaičių).

4. ŠEREIKLAUKIO ADMINISTRACINĖ IR POLITINĖ REIKŠMĖ ISTORIJOS BĖGYJE

Galima spėti, kad prieš tūkstantmečius apgyvendinant kraštą, pastoviai apsigyvenus prie Jūros, Šešupės ir Nemuno santakos, ten klostėsi reikšmingesnė vietovė, kurioje galėjo įsikurti šeimų ar genčių vadai ar pan. Ties šių upių santaka įrengti Šereiklaukio ir kiti piliakalniai galėtų būti sietini ne vien su karine, bet ir su administracine paskirtimi – ten galėjo reziduoti įvairūs vadai ir pan.

Istoriniais laikais minėtas skalvių vadai Šereika (Sarecka ar pan.), matyt, nebuvo vienintelis šios vietovės istorijoje – ten ir anksčiau galėjo kurtis žymesni vadai ir kiti, nes gyvenimas ties svarbiausių upių santaka garantavo papildomas pajamas, galią ir kt.

XIII a. pabaigoje Kryžiuočių (Vokiečių) ordinui įsitvirtinus kairiajame Nemuno upės krante – Ragainėje ir kitur, dešinysis Nemuno krantas ilgam prarado savo reikšmę. Tuo metu būtent Ragainės aplinka turėjo savo strateginę reikšmę – ten buvo sukurtas galingas Ordino forpostas, kurį nuo staigių Žemaitijos ar LDK raitelių antpuolių gynė plati upė, pažliugusios pakrantės ir kt. Nuolatinė kovų metais stabiliau kurtis ties Šereiklaukiu neapsimokėjo – gal ramesniais mėnesiais ten ganyti gyvuliai ar pan.

Po Žalgirio mūšio (1410 m.) ir Melno taikos (1422 m.) prie Nemuno žemupio įsivyravus gana stabiliam ir taikingam gyvenimui, Ordino valstybės pavaldiniams neberekėjo nuolat slėptis pilyse ar kitose įtvirtintose vietose. Svarbesniu dalyku buvo krašto apgyvendinimas, atvykėliams/ kolonistams krašto valdžiai mokant duokles, atliekant prievoles ir pan. Veikiausiai, taip atgijo ir senovinė Šereiklaukio vietovė, išnaudojusi savo gamtinius, geografinius ir kitus privalumus ir prisitaikydama naujesnių laikų gyvenimui.

Svarbiu plėtros veiksmu tapo šimtmečius gyvavęs traktas iš Ragainės į Žemaitiją su atšaka link LDK centrų (Kauno, Vilniaus). Tas kelias ėjo patogesne trasa (vengiant šlapynių, staigių nuolydžių, užliejamų plotų ir pan.), palaipsniui ją aptinkant ir koreguojant.

Jau minėtos senųjų kelių trasoje besiklosčiusios kaimų virtinės, gana ankstyvas tų plotų apgyvendinimas. Kita vertus, netolima Ragainė šimtmečius liko reikšminga konkurentė, neleido netoliese kurtis kitiems žymesniems centrams.

Vėlesniam Šereiklaukio išlikimui gal padėjo ir santykinis Ragainės reikšmės sumenkimas, jai nusileidžiant dar sparčiau besivysčiusiai Tilžei. Šis centras jau buvo atokiau ir nebe taip gniuždė Šereiklaukį kaip galimą vietinį centrą.

Apylinkes (kaip ir visos Mažosios Lietuvos žymią dalį) pakeitė XVIII a. pradžioje vykusi didžiojo maro epidemija ir jos pasekmės – išretėjusio krašto atkūrimas ir pertvarkymas, siekiant jį modernizuoti ir pan. Tada tose teritorijose kurti nauji miestai, naujakurių gyvenvietės, planuotos kelių trasos, formuota nauja administracinė teritorinė struktūra, turėjusi padėti efektyviau valdyti kraštą. Matyt, tada siekta tolygiau išdėstyti žemesnio lygio administracinius centrus, parinkti tinkamas vietas jų būstinėms ir pan.

Pagrindiniame Ragainės valsčiuje (*Hauptamt*) 1736 m. buvo įsteigti 9 valsčiai (*Kammerämte*), tarp jų ir Šereiklaukio (*Schreitlack*) valsčius. Jis ribojosi su Ragainės Sendvario ir Kasikėnų valsčių teritorijomis. 1747 m. Ragainės valdoms dar buvo priskirtas dešimtas valsčius [152].

1770 m. buvo įsteigti domenų – justicijos valsčiai (*Domänen-Justizämte*). Tada tokiam Ragainės valsčiui buvo priskirti septyni domenų valsčiai, tarp jų ir Šereiklaukio domenų valsčius [152].

Įdomu, kad tuomet sukurtas valsčius vadintas Šereiklaukio vardu, nors pati jo būstinė buvusi Opstainiuose.

1736 m. Šereiklaukio valsčiui (*Amt Schreitlaugken*) su būstine Opstainiuose (*Absteinen*) buvo priskirti šie kaimai: Opstainys, Aukštvilčiai, mažas Barzūnų kaimelis, Bitėnai – Šilėnai, Bitėnai – Užbičiai, Gilandžiai, Gilandviršiai, Ginčaičiai, Ječių (*Getschen*) viensėdis, Greižėnai, Griežpelkiai, Jogaudai, Kalėnai, Kamščiai (*Kamstpawilken*), Keleriškiai, Kerkutviečiai, mažas Kregždėnų kaimelis, Lauksargiai, mažas Mociškių kaimelis, Meldiklaukiai, mažas Nausėdų kaimelis, Nepertlaukiai, Sodėnai, Žilučiai, Svirintai (*Scwerimbten*), Traksėdžiai, Vėžininkai, Vilkyškiai. Ten gyveno 56 vokiečių ūkininkai, naudoję 40 ūbų ir 28 margus žemės, 237 lietuvių ūkininkai, naudoję 153 ūbus ir 17 margų žemės [78]. Prie jų dar priskaičiuotini 9 privilegijuoti kulmiškiai, gyvenę Oplankyje, Kalvaičiuose, Nausėduose, Šereiklaukyje, Vėžininkuose, Vilkyškiuose ir valdę 30 ūbų ir 5 margus žemės. Tada Vaidbaliuose dar gyveno du laisvieji paveldėtojai, naudoję 3 ūbus žemės [79].

XIX a. pradžioje Šereiklaukio domenų valsčiui priklausė didelės teritorijos Nemuno dešiniajame krante su dešimtimis kaimų ir kitų gyvenamųjų vietų [26]. Tam valsčiui priklausė dalis Tilžės laukininkų parapijos su Gegerbergo (*Jägerberg*) dvaru, Prūselių ir Nausėdų kaimais. Šereiklaukio valsčiui buvo priskirta didžioji dalis Piktupėnų parapijos su Piktupėnų bažnytkaimiu, Šimkaičių, Genių, Grabių, Vidgirių, Užbalių, Bajėnų, Trakininkų, Birštoniškių, Kulmenų, Vydutaičių, Kreivėnų, Sterpeikių, Velaičių, Benikaičių kaimais, Būbliškės palivarku ir Būbliškės dvaru, Friedrichruho viensėdžiu, Mikytų dvaru, Šėnvaldės viensėdžiu, Gudų, Grigolaičių, Ropkojų, Juodžiaunių, Gimčių, Dotiškių, Laugalių, Bardėnų, Lumpėnų, Mažųjų Lumpėnų, Strazdų, Strazdabalio, Jonikaičių, Lukošaičių, Mantvilaičių, Eistraviškių, Steponiškių kaimais. Šereiklaukio domenų valsčiui dar buvo priskirtas Tamošaičių kaimas Katyčių parapijoje bei visa Vilkyškių parapija: pats Vilkyškių bažnytkaimis, Birbintų, Mažrimaičių, Kalvaičių, Morickiemio, Naujienos, Opstainio, Keleriškių kaimai, Klausiškių *karčema*, Vartuliškių, Kerkutviečių, Jogaudų, Palumpių, Barzūnų, Nepertlaukių, Gečių, Gilandžių, Oplankio, Ginčaičių, Šilinių, Greižėnų, Sodėnų, Kalėnų, Gilandviršių, Šereiklaukio, Meldiklaukių, Lauksargių, Traksėdžių, Aukštvilkių, Žilučių, Svirintų, Kregždėnų, Nemeilų, Kamščių, Griežpelkių, Šakių kaimai, Šereiklaukio dvaras ir Dalnico palivarkas.

Trumpiau nei šimtmetį gyvavusi Prūsijos administracinė teritorinė struktūra XIX a. pradžioje jau vertinta kaip pasenusi (gal atsižvelgiant ir į Prancūzijoje propaguotas teritorijos pertvarkymo idėjas). Prūsijos valstybei tada patiriant esminę krizę, vadinamųjų reformatorių grupelė ėmėsi iš pagrindų pertvarkyti valstybės gyvenimą. Tada galop išsirutuliojo apskrities (*Kreis*), kaip ne itin didelio teritorinio vieneto, koncepcija;

ieškota žemesnio lygio administracinių teritorinių vienetų, diskutuota dėl jų išdėstymo ir pan. (dėl optimalių plotų ir gyventojų skaičiaus bei kt.).

Pagal naująją Prūsijos valstybės politiką XIX a. pradžioje pradėjus reikšmingas krašto pertvarkymo reformas, 1808 m. Gumbinėje pradėjo veikti Karališkoji Prūsų Lietuvos vyriausybė (*Königlich Preussisch-Litauische Regierung*), kuri ėmėsi svarbių žygių. 1812-1820 m. išpardavinėti (privatizuoti) buvę karališkieji domenų valsčiai (ligtolinės valdovo – valstybės valdos), kuriems priklausė 117510 ūbų žemės plotai (iš jų 16612 ūbų priklausė ligtoliniams valdovo dvarams). Tuomet buvo privatizuoti Būbliškės, Vingės ir Šereiklaukio domenai [93].

XVIII – XIX a. Šereiklaukio svarbą pabrėžė ne vien jo administracinis statusas, bet ir kiti veiksniai.

Praeityje svarbiu Prūsijos valdovo žirgininkystės centru buvo Šereiklaukis. Nuo 1732 m. veikiant karališkajam žirgynui Trakėnuose, žirgininkyste užsiiminėjo ir krašto kilmingieji (ir Šereiklaukio dvaras). XIX a. pabaigoje ten veikė svarbus žirgynas, kur veisti karštakraujai žirgai [37].

Pavyzdžiui, 1817 m. Vilkyškių valstiečio sūnus tarnavo Prūsijos kavalerijos gvardijoje Berlyne. Tas išvaizdus jaunuolis kartu su kitais buvo paskirtas lydėti Prūsijos princesę Šarlotę (*Charlotte*), garsiosios karalienės Luizės dukterį, į Rusiją, kur ji turėjo susituokti su būsimoju tos imperijos caru Nikolajumi I. Karališkąją karietą traukė 6 žirgai, kuriuos keisdavo žinomesnėse vietose. Galop palyda keitė žirgus Šereiklaukio dvare, šie turėjo nuvežti princesę iki Rusijos sienos, kur laukė rusiškas eskortas. Tuomet minėti puikūs Šereiklaukio žirgai. Teigta, kad už šią paslaugą dvarui buvo dosniai atsilyginta – jam dovanoti karališkojo miško plotai [38].

Tas nutikimas primena, kad tuomet Šereiklaukis buvo reikšminga vietovė, kur galėjo lankytis ir Prūsijos karališkosios šeimos nariai. Tiesa, šiuo atveju gal būta ir anuometinio Šereiklaukio dvaro savininko (kartu ir Tilžės apskrities vadovo) L. F. Dreslerio pastangų, norėjimo pasirodyti ir pan.

Bene reikšmingiausias Šereiklaukio politinės ir administracinės įtakos etapas buvo XIX a. pradžioje, kai to didžiojo dvaro savininkas L. F. Dresleris tapo naujosios Tilžės apskrities pirmuoju vadovu ir juo buvo 1818-1831 m. Pagal to meto papročius visos apskrities valdymo būstinė (ar bent jos dalis) buvo įsteigta tos apskrities vadovo rezidencijoje. Tai buvo gan savotiškas sprendimas – dėl jau minėtų Tilžės apskrities ploto ir jos ribų perstumdymų Šereiklaukis pateko į tą plotą, tačiau liko tolimame jo pakraštyje. Tad visos apskrities reikalai turėjo būti sprendžiami iš atokaus Šereiklaukio, su kuriuo nebuvo patogaus susisiekimu iš Tilžės, Pietnemunės ir tolimesnių Tilžės apskrities pakraščių. Tokia apskrities valdžios būstinės padėtis tebuvo patogi pačiam

Šereiklaukio dvaro savininkui. Rimtesnių priemonių tebuvo imtasi XIX a. antroje pusėje, pačioje Tilžėje pastatant apskrities valdybos rūmus.

1832 m. spalio 3 d. Tilžės apskrities vadovo (*landroto*) pareigas perėmė Šlenteris (*Schlenther*). Tada apskrities vadovo rezidencija ir jo raštinė buvo perkeltos į Būbliškės dvarą. Tuomet aiškinta, kad anksčiau Šereiklaukio dvare veikusi apskrities vadovo būstinė nebuvo patogi, nebeatitiko besikeitusio gyvenimo – ji nuo pačio Tilžės miesto buvo nutolusi per 16 km [132].

XIX a. pradžioje pertvarkius apskritis, Tilžės apskrityje kurti nedideli valsčiai – žemesnio lygio administraciniai teritoriniai vienetai. Tarp jų buvo ir Šereiklaukio valsčius. Vokietijos imperijoje buvo įsteigtos ir registracijos apylinkės, kuriose fiksuoti gyventojų civilinės būklės pokyčiai (gimimai, santuokos, mirtys) ir kt. Pavyzdžiui, 1885 m. Tilžės apskrities Šereiklaukio dvaro apylinkėje veikė savas valsčius ir sava registracijos apylinkė. Tie administraciniai vienetai aprėpė tik patį Šereiklaukį, o gretimas Keleriškių kaimas jau priklausė Opstainių valsčiui ir Opstainių registracijos apylinkei [50]. Tai rodo, kad tuometinis Šereiklaukio valsčius buvęs labai nedidelis ir didesnės administracinės reikšmės krašte neturėjo. Toks pats mažasis Šereiklaukio valsčius išliko ir 1925 m., kai Klaipėdos kraštą valdė Lietuvos Respublika.

Naujesniais laikais (XIX a. – XX a. pirmojoje pusėje) Šereiklaukis nebelaikytas patogia vieta ten steigti reikšmingesnę administracinę centrą. Dvaras liko nuošalyje nuo tuomet kurtų svarbiausių sausumos kelių (pavyzdžiui, Mikytai – Smalininkai ir kt.), nuo pagrindinių transporto ir žmonių srautų. Tuomet ryškesniu vietiniu centru tapo Vilkyškiai. Nuo seno didžiausiu Šereiklaukio konkurentu išliko Ragainė. Negalėta varžytis ir su netolima Tilže, kur buvo susitelkusios įvairiausios įstaigos ir kt.

Nuo 1920 m. pradžios nuo Vokietijos Rytprūsių provincijos atskyrus Klaipėdos kraštą, šioje teritorijoje Šereiklaukis buvo svarbesnis kaip pats didžiausias dvaras, kuriame sukauptas kapitalas lėmė to dvaro savininko galią ir galimą politinę įtaką. Neatsitiktinai būtent Šereiklaukio dvarininkas tarpukariu užėmė daug reikšmingų ar pačių aukščiausių pareigų Klaipėdos krašto institucijose bei įstaigose (nuo krašto seimelio – parlamento vadovo posto iki vadovaujančių pareigų finansinėse įstaigose, politinėse partijose, kitose organizacijose). Tuomet Šereiklaukio politinę reikšmę lėmė nebe jo geografinė padėtis (ir jos trūkumai), o ten sukauptas turtas. Neoficialiai tuometinis dvarininkas K. fon Dresleris laikytas vienu iš turtingiausių (tuo pačių ir įtakingiausių) Klaipėdos krašto žmonių.

Tarpukariu Šereiklaukio politinę reikšmę sustiprino ir pats K. fon Dresleris, rūpinęsis glaudžiais ryšiais su įtakingomis jėgomis Vokietijoje, atstovavęs ne vien save kaip privatų asmenį, bet kartu ir grėsmingas jėgas gretimoje galingoje valstybėje. Anuometinė politinė (neretai užkulisinė) K. fon Dreslerio veikla, o ne vien nuoseklus ūkininkavimas savose valdose jam bei Šereiklaukio dvarui padėdavo įvairiuose baruose (išlaikant

didžiojo dvaro finansinį stabilumą, dosnų mecenavimą, palaikant tam tikros krypties politinę ar kitokią veiklą ir t.t.).

5. ŠEREIKLAUKIO DVARO VALDYTOJAI

Nuo 1230 m. senosios Prūsos žemėse kuriant Kryžiuočių (Vokiečių) ordino teokratinę valstybę, ten formuota sava administracinė sistema bei ekonominė santvarka, didžiajai daliai užkariautos teritorijos priklausiant tiesiogiai Ordinui ir jo paskirtiems administratoriams. Tikrieji Ordino nariai (riteriai vienuoliai) negalėjo kurti šeimų, turėti savo privatų turtą ir pan., bent formaliai visokias medžiagines vertybes atiduodami pačiam Ordinui kaip institucijai, savo griežtus nuostatus turėjusiai vienuolijai.

1525 m. panaikinus Ordino valstybę, jos vietoje kuriant pasaulietinę Prūsijos kunigaikštystę, ten pradėta kurti nauja ekonominė santvarka, administracinės struktūros ir pan. Jei daugelyje Vakarų Europos šalių tokie dalykai klostėsi nuo ankstyvųjų viduramžių nuo (Romos imperijos žlugimo ir pan.), tai naujoje Prūsijos valstybėje visai tai teko kurti naujai. Dalis žemės valdų (dažniausiai arčiau šalies sostinės Karaliaučiaus) buvo perduodama įvairiems veikėjams – naujos valstybės funkcionieriams, rėmėjams ir pan., tačiau didelė šalies teritorijos dalis liko valdovo nuosavybėje. Tos dalies administravimui teko kurti administracinę sistemą, rūpintis iš tų žemių gaunamomis pajamomis.

Pavyzdžiui, XVI a. viduryje vadinamajame Ragainės valsčiuje (*Amt*), įkurtame vietoje buvusios Ordino komtūrijos, buvo išskirti keturi teritoriniai padaliniai. Tada Šereiklaukio kaimas priklausė *pakamorės* Butkaus prižiūrimai teritorijai, kuris turėjo rūpintis tenykščiais gyventojais, jų prievolėmis ir anuomet rinktais mokesčiais [36].

Siekiant efektyvesnio krašto administravimo (atokesni valdovo žemių plotai buvo sunkiai pasiekiami iš Karaliaučiaus dėl kelių stokos, nepalankių klimatinių sąlygų ir t.t.) ir didesnių pajamų, Prūsijos valdovo *palivarkus* (dvarus) pradėta nuomoti už nustatytą mokesį. Taip šalies (valdovo) administracija atsikratydavo sudėtingų priežiūros rūpesčių, iš karto gaudama reikalingas pajamas.

Plito valdytojo – *amtmono* (*Amtmann*) pareigybė. Tokie asmenys prižiūrėdavo Prūsijos valdovo *palivarkus*, neretai tapdami jų nuomininkais (iš to gaudami ir papildomo pelno sau) [104]. XVIII a. radosi *amtsroto* pareigybė – tas valdžios pareigūnas būdavo valsčiaus centrinio dvaro valdytojas, kartu turėjęs valdžios patarėjo statusą, prižiūrėjęs *amtmonų* veiklą ir savojo valsčiaus būklę, valstiečius ir kitus žemės naudotojus [105].

Po XVIII a. pradžios didžiojo maro ir kitų nelaimių atkuriant Mažąją Lietuvą, ten skatinant vokiškąją kolonizaciją, krašte plito generalinio nuomininko pareigybė. Toks asmuo savo nuomojamoje teritorijoje rinko

nustatytus mokesčius, ėjo amtmono ir teisėjo pareigas. Už visa tai aukštesniajai valdžiai generalinis nuomininkas mokėdavo nustatytą sumą, turėdamas pelno iš savosios veiklos [106]. Toks asmuo faktiškai atlikdavo Prūsijos valdovo vietininko pareigas, išlaisvindamas šalies valdžią nuo daugelio smulkių vietinių klausimų sprendimo. Kartu tokia pareigybė suteikdavo galimybę praturtėti, aprūpinti savo šeimą ir giminę ir pan. Tokias pareigas negalėdavo užimti bet kas – ten reikėjo pirminio kapitalo, administracinių įgūdžių, veikiausiai atitinkamų ryšių valdžios struktūrose ir kt. Tą paliudijo ir Šereiklaukio dvaro istorija.

1727 m. minėtas valsčiaus tarnautojas Kiunas (*Kühn*) iš Šereiklaukio, 1744 m. – G. T. Šėnas (*Gottfried Theodor Schön*), gimęs 1704 m. lapkričio 4 d. Tuomet kuriant Šereiklaukio domenų valsčių, jo būstinė buvo iškelta į Opstainius. Pažymėtina, kad tenykštį dvarelį nuo XVII a. valdė Dreslerių giminė, tik 1700 m. ją perėmė Prūsijos valstybė. 1757 m. įsiveržusiai Rusijos kariuomenei sudeginus Opstainių dvarelį – valsčiaus būstinę, ši įstaiga perkelta į Šereiklaukį, tuomet minint *amtmoną* Šėną, dar 1751 m. įsigijusį Vilkyškių dvarelį. 1752 m. Šėnas vadintas vyresniu oju amtmonu (*Oberamtman*). Tada buvo paminėtas ir girininkas M. Dresleris. 1751 m. svarstyti Šereiklaukio apnykusio malūno įsigijimo reikalai, vėl dalyvaujant *oberamtmonui* Šėnui. 1770 m. šiam mirus, jis minėtas kaip karo tarėjas (*Kriegsrat*) ir ilgalaikis Šereiklaukio domenų valsčiaus generalinis nuomininkas. Šią generalinę nuomą jis palikęs savo 1744 m. balandžio 26 d. gimusiam sūnui J. T. Šėnui (*Johann Theodor Schön*). Šis savo šeimai buvo gavęs kilmingojo titulą. 1795 m. birželio 5 d. mirus J. T. Šėnui, faktiškai baigėsi kelis dešimtmečius trukusi tos giminės valdymo istorija Šereiklaukyje [93].

Nuo tada iki pat Šereiklaukio dvaro žlugimo 1944 m. pabaigoje (kai kraštą užėmė sovietinė armija) tą dvarą valdė jau kita – Dreslerių giminė.

5.1. Žinios apie Šėnų (*Schön*) giminės asmenis Šereiklaukyje XVIII a.

Vokietijoje šeimų genealogijos tyrimo entuziastai renka duomenis ir apie šio krašto žymesnius ir kt. žmones, kaupia atitinkamas duomenų bazes. Čia pateikiamos žinios iš Vokietijoje parengtos internetinės duomenų bazės apie senuosius Šereiklaukio gyventojus pagrindu [136].

1704.XI.14 d. Šereiklaukyje gimęs G.T.S. fon Šėnas (*Gottfried Theodor S. von Schön*) gal ten ir mirė 1770.XII.3 d. Jo palaikų palaidojimo vietą dengė senojoje Vilkyškių bažnyčioje pastatyta memorialinė plokštė (*Leichenstein*). Jis buvo karališkasis Prūsijos karo tarėjas. Trisdešimt su puse metų jis buvo Šereiklaukio domeno nuomininkas. Žinomas jo sūnus J. T. fon Šėnas (*Johann Theodor von Schön*) gimė 1744 m., mirė 1796 m. Šereiklaukyje.

J. T. fon Šėnas (*Johann Theodor von Schön*) gimė 1744 m., mirė 1796.VI.5 d. Šereiklaukyje. Jis buvo Liepgalių (*Loebegallen*) domeno nuomininkas, vėliau perėmė Šereiklaukio domeno nuomą. Jis buvo

susituokęs su J. D. Dalmer (*Johanna Dorothea Dallmer*, 1746-1815 m.), su kuria susilaukė bent aštuonių vaikų. Duomenys apie šią moterį pateikiami skyrelyje apie Šereiklaukio žmones XVIII – XX a.

XVIII a. pabaigoje dar minėta J. S. D. fon Šėn (*Johanna Sophia Dorothea von Schön*), gyvenusi Šereiklaukyje, 1783.III. 3 d. Vilkyškių bažnyčioje susituokusi su E. L. Zyru (*Ernst Ludwig Siehr*) ir perėmusi jo pavardę. Galima spėti, kad ji buvo J. T. fon Šėno jaunesnė sesuo ar kita giminitė.

1770 m. žinyne [5] kaip Šereiklaukio valsčiaus generalinis nuomininkas ir karinis tarėjas nurodytas kilmingasis G.T. Šėnas (*Gottfried Theodor Schön*). Gal jo sūnus J.T. Šėnas (*Johann Theodor Schön*) tada buvo kito – Liepgalių (*Löbeggallen*) valsčiaus vadovas (*Ober – Amtmann*) ir generalinis nuomininkas. Tai rodo, kad ta giminė XVIII a. viduryje buvo gana svarbi ir įtakinga – du jos atstovai sugebėjo tapti valsčių generaliniais nuomininkais, tam turėdami lėšų ir reikiamų įtakos svertų.

1770 m. Šereiklaukyje mirus to dvaro nuomininkui, karo tarėjui (*Kriegsrat*) G. T. Šėnui (*Gottfried Theodor Schön*), jo palaikai buvo palaidoti prieš Vilkyškių senosios bažnyčios altorių išmūrytame skliautiniame rūsyje. Ten buvo palaidotas ir jo auksinis žiedas. Kapą uždengė akmeninė plokštė su iškaltu įrašu: „Didžiai užtarnautas garbingas paminklas iškiliajam ponui GOTFRYDUI TEODORUI ŠĖNUI, Prūsijos karališkajam karo patarėjui / 30 ½ metų buvusiam Šereiklaukio domenų valsčiaus Generaliniu nuomininku/ kuris/ 1704 metų lapkričio 14 dieną gimė/ ir 1770 metų gruodžio 3 dieną dvasiškai numirė/ jo šlovinga senatvė/ besitęsusi iki/ 66 metų ir 19 dienų/ pagerbta/ jo vienintelio sūnaus/ Johano Teodoro Šėno/ Karališkojo Prūsijos vyriausiojo amtmono ir Generalinio nuomininko Domenų valsčiuje/ Liepgalyje (*Löbeggallen*)/ Čia ilsisi vyras šlovingame pamaldume/ Danguje gyvena jo dvasia džiuginama dievo/ Jo šlovė ir jo padermė lieka amžinai palaiminta/ Dorybė jo vaikaičiuose sukurs savo paveikslą“. Plokštės pakraštyje buvo iškalta citata iš Jono evangelijos: „Offb.Joh.14, V.13./ Laimingi yra mirusieji, kurie Dievuje numiršta, nuo dabar. Kai Dvasia sako, kad ilsimasi po jų darbo, kai/ jų kūriniai seka paskui“.

Veikiausiai, XIX a. pabaigoje ardant sunykusią senąją Vilkyškių bažnyčią, ta akmeninė memorialinė plokštė buvo perkelta į tuomet statytą naująją Vilkyškių bažnyčią. Tur būt sovietinės okupacijos laikais siaubiant tą šventovę, iš jos išgrobiant vertingesnius daiktus, pastate įrengiant sovietinio ūkio sandėlį ir kt., ta akmeninė plokštė buvo išmesta lauk ir apsinešė žemėmis, kol pasikeitus laikams ji buvo vėl aptikta. Galėjo būti ir kiek kitaip – gal senieji Vilkyškių gyventojai sovietmečiu bandė slėpti niokotos šventovės relikvijas ar pan. Gal dar anksčiau (ardant senąją bažnyčią) G. T. Šėno palaikus buvo sumanyta iš ten iškelti ir perlaidoti naujosios bažnyčios šventoriuje ar pan. Gal ką viliojo beveik legenda tapęs pasakojimas apie kartu su palaikais užkastą auksinį G. T. Šėno žiedą ir t.t.

1784 m. žinyne [6] nurodyta, kad Šereiklaukio valsčių tuomet valdė kilmingasis J. T. Šėnas (*Johann Theodor Schön*) – valsčiaus tarėjas ir generalinis nuomininkas. Tuomet Tauragės teritoriją (tada priklausiusią Prūsijos valstybei) valdė kilmingasis G. Dresleris (*Gottlieb Dressler*), jis buvo to ploto valdytojas (*amtmonas*) ir generalinis nuomininkas. Tų dviejų giminių likimai netrukus persipynė.

J. T. Šėnas (dažniau liekantis savo tėvo G. T. Šėno šešėlyje) paminėtinas kaip visapusiškai su Šereiklaukiu susijęs asmuo. Jo valdymo metais valsčiaus būstinė ir kt. jau buvo perkelti į Šereiklaukį. Jis pats ten ilgai gyveno su žmona, ten gimė dauguma jo vaikų, tarp jų ir žymiausias iš ten kilęs veikėjas H. T. fon Šėnas (*Heinrich Theodor von Schön*). Gausios žinios apie tą asmenį pateikiamos atskirame skyrelyje.

5.2. Žinios apie politiką Heinrichą Teodorą fon Šėną

Nuo XIX a. vidurio Šereiklaukio dvaras įvairiuose leidiniuose dažniausiai minimas kaip išgarsėjusio Prūsijos valstybės veikėjo H. T. fon Šėno (*Heinrich Theodor von Schön*) gimtinė. Tam asmeniui apibūdinti buvo paskirta daug knygų ir kitokių publikacijų. Kita vertus, tas žmogus su Šereiklaukio dvaru nebuvo itin susijęs. Žinoma, kad jis ten gimė 1773 m. sausio 20 dieną, ten, veikiausiai, praleido savo vaikystę, tačiau sulaukęs vos 15 metų jis 1788 metais įstojo į Karaliaučiaus universitetą. Tolesni jo gyvenimo etapai siejosi su Karaliaučiumi, Berlynu, Anglija, Škotija, Balstoge (dabartiniu Bialystoku Lenkijoje), Marienverderiu prie Vyslos žemupio ir t.t. Primintina, kad jo tėvas J. T. fon Šėnas (*Johann Theodor von Schön*) Šereiklaukyje mirė dar 1796 m., o jo motina neužilgo iš to dvaro pasitraukė, tas valdas ir dvaro nuomininko pareigas užleisdama Dreslerių giminei.

H. T. Šėno biografija su Mažąja Lietuva vėl susisiejo 1809 m., kai jis buvo paskirtas Gumbinės apygardos viršininku, o 1813 m. – didelės teritorijos gubernatoriumi, Gumbinės vyriausybės prezidentu. 1823 m. jis paskirtas Rytprūsių (ir Lietuvos krašto) bei Vakarų Prūsijos parlamentiniu komisaru, 1824 m. tapo Rytprūsių ir Vakarų Prūsijos vyriausybės pirmuoju vadovu (oberprezidentu), 1829 m. – Jungtinės Prūsijos provincijos vyriausybės pirmuoju prezidentu ir t.t.

Didesnį susidomėjimą H. T. fon Šėno veikla lėmė ir jo gyventos epochos ypatumai: po XVIII a. Prūsijos pergalių XIX a. pradžioje buvo susidurta su didelėmis išorinėmis ir vidinėmis krizėmis. Tada Prūsijoje buvo imtasi reikšmingų reformų, siekiant pertvarkyti ir atgaivinti Prancūzijos okupuotą ir nuo tuometinės socialinės bei ūkinės pažangos vis labiau atsiliekančią šalį. H. T. fon Šėnas tada priklausė būriui reikšmingų valstybininkų, vėl atkūrusių Prūsiją ir pakeitusių jos raidos kryptį.

Po 1807-1818 m. reformų toje valstybėje buvo daug kas iš esmės pakeista (nuo administracinių struktūrų iki padėties kaimuose ir miestuose). H. T. fon Šėnas buvo pirmasis Rytprūsių veikėjas, kuriam teko išmėginti

naujus postus ir sukurtų administracinių struktūrų gyvybingumą. Jis daugelio vietos gyventojų akyse tapo kultine figūra, sieta su pozityviais pokyčiais ir krašto atsigavimu. XIX a. menininkai jį vaizduodavo kaip Prūsijos atkūrėjų būrelio narį, prisidėjusį prie šalies išgelbėjimo.

Ryškos H. T. fon Šėno sąsajos su Mažąja Lietuva, išsamiau nagrinėtos J. Mališausko studijoje [103]. Ten priminta, kad bronzinis to veikėjo biustas (kartu su kelių kitų Prūsijos valstybės veikėjų atvaizdais) XX a. pradžioje buvo pastatytas Klaipėdoje, vadinamajame „Borusijos“ (Prūsijos) memoriale Danės (Dangės) upės krantinėje. 1923 m. Lietuvos Respublikai perimant Klaipėdos kraštą, visi tie skulptūriniai atvaizdai buvo pašalinti.

1843 m. Karaliaučiuje (prieš Dailės akademiją *Königstrasse* gatvėje) buvo pastatytas aukštas, bet kuklus metalinis geležinis obeliskas, kurį miestiečiai pastatė savojo oberprezidento T. fon Šėno garbei, jo nuveiktiems darbams pažymėti [13]. Dar vienas paminklas T. fon Šėnui buvo pastatytas Marienburgo pilies kieme. Jis buvo palaidotas Arnavoje greta savo žmonos ir dukters. Jų bendrą kapą dengė didelis granito blokas [13]. Teigiama, kad obeliską Karaliaučiuje pašalino patys naciai Antrojo pasaulinio karo pabaigoje [103].

Įvairiomis progomis H. T. fon Šėną vaizdavo skulptoriai, tapytojai tapė jo portretus. Ta prasme jis buvo viešas ir žinomas asmuo, sietas su įvairiomis vietovėmis, Rytprūsiais (Mažąja Lietuva), visa Prūsijos valstybe. Tuo jis labai skyrėsi nuo vėlesnių Šereiklaukio valdytojų – Dreslerių giminės.

Rytprūsių ir Vakarų Prūsijos oberprezidento H. T. Šėno (*Heinrich Theodor von Schön*) palikimas buvo įvairiapusis. Antai, jo dukters vyras buvo *Magnus von Brünneck* (1786-1866), Rozenbergo apskrities Vakarų Prūsijoje vadovas (*landrotas*). Tos dukters uošvis buvo Prūsijos generalfeldmaršalas *Wilhelm Magnus von Brünneck* (1727-1817). Jo sūnus buvo Prūsijos karalystės oberburggrafas, vienu metu užėmė Jungtinio Prūsijos *landtago* (parlamento) prezidento pareigas [139]. Gali būti, kad nuošaliame Šereiklaukyje gimęs H.T. Šėnas siekė susigiminiuoti su garsiausiomis Prūsijos valstybės giminėmis, taip rūpindamasis ir savo palikuonių likimais.

Kita vertus, pats H. T. Šėnas atstovavo pačius seniausius to krašto aristokratus. Žinoma, kad tos giminės atstovai dalyvavo XIX-XV a. kryžiaus žygiuose senojoje Prūsijoje ir lietuviškose žemėse. Teigiama, kad Hansas fon Šėnas žuvo Žalgirio mūšyje 1410 m., o Johanas fon Šėnas – prie Kauno 1362 (ar 1357 m.) [103], [60]. Tie asmenys sieti su XVIII a. Šereiklaukyje įsikūrusia Šėnų gimine.

Pabrėžtina, kad H. T. fon Šėnas buvo išties viešas asmuo – jo administraciniai ir politiniai sprendimai buvo viešai aptarinėjami (kartais kritikuojant). Tai ir dabar tebėra toks istorijos veikėjas, apie kurį žinoma gana

daug. Teigiama, kad tebėra išlikę jo autobiografijos, dienoraščiai, dalis tarnybinių raštų, jo paties ar jam rašytų laiškų [103]. Visa tai gana išsamiai apibūdina tą istorinę asmenybę.

Žvelgiant iš dabarties pozicijų, bene svarbiausias H. T. fon Šėno gyvenimo darbas – jo reikšmingas prisidėjimas prie baudžiovos panaikinimo Prūsijoje (1807 m.). Tuomet išlaisvinus valstiečius (veikiausiai, atsžvelgus į Prancūzijos revoliucijos pamokas), Prūsijos valstybės kaimas bei visa valstybės socialinė struktūra ryškiai pakito. Atsirado galimybės spartesnei pramonės plėtrai, pasitelkiant išlaisvintus kaimų žmonės, bei visos valstybės vystymosi spartėjimui. Gali būti, kad H.T. fon Šėno veiklą šiame bare lėmė vaikystės patirtis Šereiklaukyje, ten matyti senojo kaimo gyvenimo vaizdai. Ta prasme Šereiklaukis galėjo būti susijęs su viena didžiausių pertvarkų Prūsijos valstybės istorijoje.

H. T. fon Šėno administraciniai sprendimai galėjo paveikti lietuviybės likimą Mažojoje Lietuvoje (nuo tenykštės švietimo tvarkos iki lietuviškos raštijos ir pan.).

Šiuolaikiniai tyrėjai pažymi labai didelį energingojo H. T. Šėno indėlį pertvarkant anuometinę krašto administraciją – jis siekė sukurti pilnavertę didelės Gumbinės apygardos (tuomet vadintos tiesiog „Lietuva“) valdžią, rūpinosi naujų apskričių (keitusių ankstesnius administracinius teritorinius vienetus) kūrimu ir t.t. Išskiriamas H. T. fon Šėno vaidmuo 1811 m. „Lietuvoje“ (Mažojoje Lietuvoje) įkuriant 21 naują kaimo mokyklą, nors tada krašte siautė badmetis ir provincijoje pakako kitų rūpesčių. Netrukus jam teko rūpintis Didžiąja Prancūzijos armija, per jo prižiūrimą „Lietuvos“ teritoriją žygiavusia į 1812 m. žygį prieš Rusijos imperiją. Tada teko saugoti nuo išgrobstymo ir suniokojimo reikšmingas krašto vertybes (Trakėnų žirgyną ir kt.). Pažymėtinas H. T. fon Šėno iniciatyva 1812 m. sausio 6 d. pradėtas leisti leidinys „*Intelligenzblatt für Litthauen*“ (Žinios Lietuvai), kuriame skelbti vietinės valdžios nutarimai ir kt. Tuometiniam vadovui teko susidurti su kitaminčiais, būta viešų ir užkulisinių konfliktų, interesų susidūrimų, intrigų ir t.t. Pabrėžtina, kad H. T. fon Šėno 1809-1816 m. vadovauta Gumbinės apygardos valdžia paprastai vadinta „lietuviškąja valdžia“ (*litthauische Verwaltung*). Jam teko užsiimti ir ūkiniais reikalais, propaguoti veislinę avininkystę ir pan. Jei 1825 m. Gumbinės apygardoje laikyta 138991 avis, tai po H.T. fon Šėno žygių 1873 m. jų jau buvo 558215. Jis 1818 m. pradėjo naujoviškų plentų tiesimą ir kt. [42].

Išėivijoje atsidūrę senieji krašto gyventojai savo publikacijose paminėdavo H. T. fon Šėną kaip kraštietį, kaip žymų Prūsijos valstybės veikėją (pavyzdžiui, [25], [158]). Primintas 1807 m. nutikimas Karaliaučiuje, kai Prancūzijos okupacijos laikais būtent H. T. fon Šėnas nugalėtajam Prūsijos karaliui priminė, kad tokioje padėtyje svarbiausiai saugoti savąją ir šalies garbę. Teigiama, kad toks patriotiškas H. T. fon Šėno išpuolis ilgam pelnė tuometinio Prūsijos karaliaus Frydricho Vilhelmo malonę, gal ir todėl jaunasis veikėjas būdavo

skiriamas į reikšmingus postus toje valstybėje [141]. Priminta iš Šereiklaukio kilusio žmogaus veikla, pertvarkant ir atkuriant Prūsijos valstybę [132].

XX a. pradžioje Mažąją Lietuvą ir jos istoriją aprašinėję kraštotyrininkai paminėdavo ir H.T. fon Šėną kaip svarbų to krašto politinį veikėją [61], [13].

5.3. Žinios apie XVIII-XX a. Dreslerių giminės žmones

Šereiklaukio dvarą nuo XIX a. pradžios iki beveik XX a. vidurio (1944 m. rudens) valdė žinoma Dreslerių giminė, gana ilgą laiką visame krašte užėmusi svarbias pozicijas. Tos giminės žmonės būdavo minimi kaip žinomų dvarų savininkai, svarbius postus užėmę žmonės ir pan. Tos šeimos valdų plėtros laikotarpiu buvo užvaldyti dideli žemės plotai Mažojoje Lietuvoje ir kitur, svarbūs ūkiniai objektai ir kt. Todėl Dreslerių giminė ir jos vaidmuo Šereiklaukio dvaro istorijoje nusipelnė žymesnio dėmesio.

Tos giminės žmonės minimi įvairiose publikacijose, žinių apie juos randama gausiuose istoriniuose dokumentuose. Informacija apie Dreslerius ateityje gal bus dar papildyta. Šeimų genealogijos tyrėjai Vokietijoje surado daug žinių apie Šereiklaukio dvarininkų Dreslerių (*Dressler*) giminę, pateiktą nurodytame šaltinyje [136].

Ten nurodytas seniausias žinomas tos giminės atstovas - XVIII a. gyvenęs D. Dresleris (*Daniel Dressler*). Jis 1744 m. minėtas kaip *karčemos* laikytojas (*Krüger*) Piktupėnuose. 1766 m. jis jau buvo tapęs kilminguoju (*adelig*), prie jo ir įpėdinių pavardės jau būdavo pridėdamas kilmingumo ženklas “fon” (*von*). D. Dresleris buvo susituokęs su H.D. Kleber (*Helene Dorothea Kleber*), su ja susilaukė bent 4 vaikų (*Gottlieb, Catharina Elisabeth, Johann, Christoph*). Katerina Dresler užaugusi ištekėjo už Pilgrimo, mirusio 1769 m. Johanas 1770 m. minėtas Karaliaučiuje kaip kanceliarijos darbuotojas. Kristofas 1750 m. minėtas kaip raštininkas, gal vėliau (Septynerių metų karo laikais) pradingęs Rusijoje ar jau anksčiau ten atsidūręs. Gotlybas Dresleris buvo garsiosios giminės pradininkas. 1770 m. jis minėtas kaip *amtmonas* (valsčiaus vadovas), 1797 m. jis vėl minėtas kaip *amtmonas* Oplankyje, o 1800 m. jau kaip Oplankio dvaro savininkas. Veikiausiai, jis, kaip ir kiti užėmusieji panašias pareigas, sugebėjo pasinaudoti savo tarnybine padėtimi, kaip ir jo tėvas, nelikęs paprastu *karčemininku*, bet už kažkokius nuopelnus Prūsijos valdžiai pelnęs kilmingojo titulą ir galimybes įtaisyti savo įpėdinius į pelningesnius postus. Veikiausiai tėvo ir kitų protekcijos dėka, kaip ir dėl įgimtų gebėjimų, Gotlybas Dresleris iškilo į valsčiaus vadovus - anuomet pelningą tarnybą. Jis susituokė su J. E. Ščepanski (ar Žepanski – *Johanna Elisabeth Szepanski*, 1745-1830 m.). Sprendžiant iš jos lenkiškos mergautinės pavardės, jos protėviai, veikiausiai, buvo kilę iš Abiejų Tautų Respublikos, vėliau persikėlę į Prūsijos valstybę. Sulaukusi 85 metų amžiaus, ji 1830 .XII.18 d mirė Vilkyškiuose. Su Gotlybu Dresleriu (mirusiu 1805 m.) ji susilaukė bent keturių vaikų (*Johann Friedrich, Johanne Beate, Ludwig Ferdinand, Maria Amalia*).

Johanas Frydrichas Dresleris (gal vyriausias iš tų keturių vaikų) 1809 m. minėtas kaip Oplankio dvaro savininkas. Jis buvo susituokęs su D. Donalitiu (*Dorothea Donalitius*, 1783-1863 m.), siejama su garsiojo poeto Kristijono Donelaičio gimine. Jie susilaukė dukros Johanos (*Johanna Ottilia Dresler*, 1811 - ... m.). Ši mirė Palumpių dvare, tad galima spėti, kad Dresleriai XIX a. pradžioje jau buvo užvaldę ir šį dvarą. Pati Dorotėja 1863. V. 26 d. mirė Oplankio dvare.

Johana Otilija Dresler buvo ištekėjusi du kartus. 1832. VIII. 22 d. ji susituokė J. A. Heimbsu (*Julius Albert Heimbs*, 1796-1836 m.). 1835 m. jie susilaukė sūnaus Alberto (*Friedrich August Albert Heimbs*, 1835-1898 m.). Šis su Anna Habedank iš žinomos dvarininkų giminės susilaukė sūnaus Beno (*Benno Heimbs*), mirusio 1939 m. Šis buvo susituokęs su E. Simon (*Emma Simon*, 1872-1945 (?) m.) ir su ja susilaukė dukters Elly ir sūnaus Georgo, gimusio 1905 m. Teigiama, kad Georgas žuvo ar mirė prie Dancigo/Gdansko, Helos pusiasalyje Antrojo pasaulinio karo pabaigoje.

Johana Otilija Dresler po savo pirmojo vyro J.A. Heimbs'o gan greitą mirtį (šis susilaukė tik 40 metų amžiaus) 1849 m. Heilsbergo bažnyčioje (veikiausiai, Alenšteino – Olštyno apygardoje Rytprūsijoje) susituokė su E. Bėru (*Eduard Behr*).

Johano Frydricho Dreslerio sesuo Johana (*Johanne Beate Dressler*) 1769. VII. 1 d. gimė jau Šereiklaukyje, Dreslerių giminei toliau plečiant savo valdų „imperiją“ – aplinkinių dvarų kompleksą dabartinėse Vilkyškių – Tauragės apylinkėse. Johana Dresler užaugusi susituokė su kilminguoju K. Ch. fon Lokštėtu (*Karl Christoph von Lockstädt*, 1757-1819 m.). Pastarojo biografija buvo gana spalvinga. Jis gimė 1757. IX. 9 d. pabėgėlių vežime ties Karaliaučiumi, jo tėvams traukiantis nuo Rusijos kariuomenės, įsibrovusios į Rytprūsiją Septynerių metų karo pradžioje. Užaugęs jis minėtas kaip rotmistras, paskui kaip papulkininkis (*Oberstleutnant*) „juodųjų“ husarų dalinyje (*Heybutten* ir kitur). Jis dalyvavo Prūsijos išsilaisvinimo kovose (*Freiheitskriege*), vietinėms pajėgoms nuo 1813 m. kovojant su Napoleono kariuomene, kuri dar 1806 m. okupavo šią šalį. 1819. V. 22 d. jis mirė Mažuosiuose Žagmantuose/Žagmantėliuose, tada minėtas kaip atsargos kariškis ir dvarininkas. Su J. B. Dresler jis buvo susilaukęs kelių vaikų (gal penkių). Lida (*Lida Emilie von Lockstädt*, 1804-1845 m.) mirė Žagmantuose 1845.V.24 d., kur buvo palaidota 1845.V.30 d. Jos brolis Karlas (*Carl Robert von Lockstädt*) gimė 1812.I.9 d. ir buvo pakrikštytas Dancige (dabartiniame Gdanske) 1812. 1. 27 d. Lidos ir Karlo motina Johana B. Dresler mirė 1837.IV.25 d. Tilžėje.

J. B. Dresler sesuo Marija (*Maria Amalia Dressler*, 1775-1864 m.) gimė jau Tauragėje. Užaugusi ji susituokė su V.G. Andrė (*Wilhelm Gottlieb Andrae*). Jie susižadėjo 1797.VIII.17 d. ir, matyt, netrukus susituokė. Su juo susilaukė bent trijų vaikų (*Friedrich Ludwig Adolph, Johanna Amalia, Otto Gustav*), kurie visi gimė Oplankyje. Frydrichas ten gimė 1800.I.1 d., Johana – 1803 m., Otto – 1807 m. (jis dar vaikystėje

1813.IV.5 d. mirė Tilžėje, veikiausiai, nuo plaučių uždegimo). Jų motina 1813 m. paminėta kaip našlė Klaipėdoje. Sulaukusi 89 metų amžiaus, Marija Amalija 1864.I.9 d. mirė Vilkyškiuose.

Žymiausias Gotlybo Dreslerio palikuonis buvo jo sūnus Liudvikas (*Ludwig Ferdinand Dressler*, 1774-1831 m.). Jis gimė 1774.VII.17 d. gal Tauragėje, gal tą pačią dieną jis buvo pakrikštytas Tauragės bažnyčioje. Jo krikšto tėvai buvo kilmingasis N. fon Abramovičius (*N. von Abramowitz*) ir ponis A. Fērster (*A. Förster*) iš Tauragės. Pagal tuometinę prancūzišką madą kūdikis dažnai vadintas „Louis“ (ne oficialiai „Ludwig“). Veikiausiai proteguojant tėvui, padedant Dresleriams būdingiems įgimtiems gabumams, 1801 m. vos sulaukęs 27 metų amžiaus jis jau buvo tapęs Šereiklaukio valsčiaus karališkuoju *amtmonu* (valsčiaus valdytoju) ir to valsčiaus generaliniu nuomininku, susirinkdavusiu visas pajamas iš didelio ir gana pasiturinčio valsčiaus (už tai Prūsijos valstybei sumokėdamas nustatyto dydžio mokestį). 1802-1807 m. jis minėtas kaip Šereiklaukio valsčiaus vyriausias *amtmonas* (aukščiausias vadovas). 1808-1810 m. L.F. Dresleris buvo Šereiklaukio valsčiaus tarėjas. Vėliau jis pagarsėjo po Prūsijos administracinės teritorinės reformos gal 1815-1818 m. tapęs pačiu pirmuoju naujosios Tilžės apskrities vadovu – *landrotu*, savąją apskrities vadovo valdybą įkūręs pačiame Šereiklaukyje.

1801 m. Tilžėje Vokiečių ordino evangelikų bažnyčioje L.F. Dresleris susituokė su H.P. Cēler (*Henriette Philippina Cöler*, gimusia apie 1768 m.). Ši pora 1802-1810 m. Šereiklaukyje susilaukė gal 7 vaikų (*Lyda Amalia, Otto Julius Gottlieb, Carl Albert Ferdinand, Heinrich Ludwig Alexander, Henrietta Ulrica, Friedrich Ludwig August, Frantz Ottomar*).

L.F. Dreslerio dukterys buvo krikštijamos Vilkyškių bažnyčioje (Lyda 1802 m., Henrieta 1807 m.). Henrieta gal mirė 1878.IX. 14 d., tuomet gal minėti Vilkyškiai. Vilkyškių bažnyčioje 1805 m. krikštytas Karlas, 1806 m. Heinrichas, 1808 m. Frydrichas, 1810 m. Francas. Visa tai vyko dar ankstesnėje, o ne dabar stovinčioje Vilkyškių bažnyčioje, kuri buvo pastatyta daug vėliau. Vyriausias iš sūnų Julius (*Otto Julius Gottlieb Dressler*) gimė Šereiklaukyje 1803.XII.5 d., o Vilkyškių bažnyčioje buvo pakrikštytas per šventinę Naujųjų metų dieną – 1804.I.1 d. Jis tapo tėvų turto paveldėtoju ir Dreslerių giminės tęsėju. Nors buvo pakrikštytas net trimis vardais, tačiau paprastai jis būdavo vadinamas „Julius“. Vėlesniuose dokumentuose jis vadintas Šereiklaukio dvaro savininku.

Gal 1835-1837 m. Julius Dresleris susituokė su J. Šperber (*Jenny Sperber*) iš žinomos dvarininkų giminės. Jie susilaukė bent keturių vaikų, gimusių 1838-1842 m.: *Henriette Caroline Lida* (ši vadinta tiesiog Lida), *Olga Louisa Jenny* (vadinta Olga), *Otto Arno Julius* (vadintu Arno), *Louis Benno Emil* (vadintu Benno).

Lida Dresler 1864.IX.30 d. Vilkyškių bažnyčioje susituokė su H.V.H. Šperberiu (*Heinrich Wilhelm Hermann Sperber*), gal su savo motinos giminaičiu. 1866 m. jie susilaukė dukters Jenny (*Julie Louina Jenny*)

Sperber), kuri gimė Priekulėje, o 1940 m. mirė Karaliaučiuje. Neužilgo (1867.X.4 d.) mirė H.V.H. Šperberis, Lida liko našle su maža dukrele. Veikiausiai, jos gyveno Priekulės bajoriškajame dvare. Gali būti, kad po dvidešimties našlavimo metų Lida vėl ištekėjo 1887 m. – likęs tų metų santuokos liudijimas, kurį pasirašė liudininkai iš žinomų dvarininkų giminių – R. E. H. Hauzendorfas (*Richard Emil Hugo Hausendorf*) ir A. E. L. V. Guba (*Alice Emily Luise Wilhelmine Gubba*). Tuomet Lida apibūdinta kaip moteris iš bajoriškojo Priekulės dvaro.

Lidos dukra Jenny (*Julie Louina Jenny Sperber*) 1866.III.11 d. gimė Priekulėje, kurios bažnyčioje buvo pakrikštyta 1866.VI.6 d. Jos krikštyti buvo sukviesta didelė grupė žinomų dvarininkų ir Dreslerių giminės žmonių: Vilkyškių riteriškojo dvaro savininkas Dresleris, Kliošių vyriausias girininkas Šmidtas (*Schmidt*), Linkūnų riteriškojo dvaro savininkas Dresleris, Tilžės apskrities kanceliarijos tarėjas Ballas, Šereiklaukio riteriškojo dvaro savininkas Dresleris, Kretingalės (?) riteriškojo dvaro savininkas Šlikas (*Schlick*), Gedminių (*Goetzhofen*) riteriškojo dvaro savininkas Guba (*Gubba*). Anuometinis sąrašas rodė, kad XIX a. viduryje Dreslerių dvarų „imperija“ tebegyvavo – tada ta giminė valdė bent kelis reikšmingus dvarus abipus Nemuno, buvo užmezgusi ryšius su kitomis svarbiomis kilmingųjų dvarininkų giminėmis.

Jenny Šperber XIX a. pabaigoje (gal 1890-1894 m.) susituokė su H. Kopu (*Hugo Kopp*) iš žinomos giminės. 1895 m. Mozūrijoje (Ortelsburgo apskrityje, *Przytullen*) jie susilaukė dukters Lydijos (*Lydia Juliana Luina Kopp*). XX a. pradžioje Jenny minėta kaip Morickiemio (*Moritzkehmen*) riteriškojo dvaro savininko žmona (veikiausiai Tilžės apskrityje). 1918 m. mirė vos 23 metų amžiaus sulaukusi jos dukra Lydia, o vėliau vėliau ir jos vyras Hugo. Vieniša Jenny tapo žurnaliste, gyveno Karaliaučiuje, kur mirė 1940.XI.9d., sulaukusi 74 metų amžiaus. Veikiausiai ji buvo ir žinoma kraštotyrininkė, 1913 ir 1918 m. išleidusi reikšmingas knygas apie kraštą.

Juliaus Dreslerio duktė Olga (*Olga Louisa Jenny Dressler*) gimė Šereiklaukyje 1838.XII.22 d. Ji 1859.VI.10 d. Karaliaučiuje susituokė su kilminguoju H.K. fon Bergenu (*Heinrich Conrad von Bergen*), gimusiu 1830 m., ir su juo išvyko į Vakarų. 1860 m. Berlyne gimė jų duktė Jenny (*Jenny Olga Amalie Marie Margarethe von Bergen*). Antra jų duktė Julianė (*Juliane Gustave Olga Elisabeth*) gimė 1863 m. Koblence (*Coblenz*). 1864 m. ten pat gimė jų trečioji duktė Dorotėja (*Dorothee Susanne Olga Juliane Jenny*). Ketvirtoji duktė Alvinė (*Alwine Clara Elma Olga Magdalene*) 1866 m. gimė Berlyne, o 1873 m. Prancūzijoje Nansi (*Nancy*) mieste jiems gimė ir sūnus Frydrichas (*Friedrich Conrad*).

Juliaus Dreslerio sūnus Arno (*Otto Arno Julius Dressler*) gimė Šereiklaukyje 1840.IX.19 d. Paaugęs jis pasirinko karininko karjerą. Gal 1860.V.10 d. jis įstojo į šeštąjį Prūsijos ulonų pulką, kur minėtas kaip naujokas vėliavininkas. 1861 m. jis buvo antrasis leitenantas pirmajame leibhusarų pulke. 1867-1869 m. Arno mokėsi

kariniame kavalerijos institute. 1868 m. turėjo pirmojo leitenanto laipsnį. Po Prūsijos-Prancūzijos karo (1870-1871 m.) jis 1875 m. buvo gavęs rotmistro laipsnį ir eskadrono vado pareigas. 1877 m. tas pareigas jis ėjo Stargarde. 1883 m. Arno kartu buvo ir karinio žirgyno valdytojas. 1884 m. kaip majoras jis pasitraukė į pensiją, tada minėtas kaip krašto žirgyno direktorius Silezijoje, Volau (*Wohlau*) apskrityje, *Leubus* vietovėje. 1877 m. Dancige jis susituokė su kilmingąja H. fon Stranc (*Hildegard von Strantz*), 1852.VII.17d. gimusia Ryzenburge (*Riesenburg*), Rozenbergo apskrityje. Arno lyg priklausė masonų ložei *Eugenia*.

Juliaus Dreslerio giminę Šereiklaukyje pratęsė jo sūnus Beno (*Louis Benno Emil von Dressler*), gimęs Šereiklaukyje 1842.X.31 d. Šis taip pat tarnavo Prūsijos kavalerijoje, užsitarnaudamas karališkojo Prūsijos rotmistro laipsnį, vėliau pasitraukė į atsargą. 1879 m. jis minėtas kaip kilmingasis.

Beno Dresleris 1877.VIII.11 d. Raudonaičiuose susituokė su kilmingąja Ana fon Zanden (*Anna von Sanden*) iš žinomos dvarininkų giminės. Ji buvo gimusi Raudonaičiuose (*Raudonatschen*), Ragainės apskrities Kraupiško parapijoje (Mažosios Lietuvos Pietnemunėje) 1849.IX.30 d. Beno su Ana Šereiklaukyje 1879-1890 m. susilaukė bent šešių vaikų: *Marie Jenny Mathilde*, *Anna Madlene Elma*, *Walter Julius Benno*, *Bernhard Traugott*, *Conrad Arno Albert Gotthelf*, *Margarete Emma Mathilde Gottraue*, *Luise Antonie Helene Gottehre*.

Beno Dresleris mirė 1896.IX.11 d. Šereiklaukyje, sulaukęs vos 54 metų amžiaus. Jo našlė Ana, būdama beveik tokio paties amžiaus, 1904.V.8 d. mirė Bad Nauheimo kurorte.

Beno Dreslerio duktė Marija (*Marie Jenny Mathilde*) gimė Šereiklaukyje 1879.V.5 d. Atrodo, kad šeimos ji nesukūrė ir liko gyventi gimtinėje.

Beno Dreslerio antroji duktė Ana (*Anna Madlene Elma*) gimė Šereiklaukyje 1880.VIII.25 d. Ten pat ji 1899.III.25 d. susituokė su kilminguoju J. Špeku (*Joseph Speck von Sternburg*). Šis buvo karališkasis Prūsijos vyriausiasis girininkas Žydkiemyje, prie Romintos girios. Vėliau jis buvo minėtas kaip Romintos plotų valdytojas.

Beno Dreslerio trečioji Margaretė (*Margarete Emma Mathilde Gottraue*) gimė Šereiklaukyje 1887.X.18 d. Užaugusi ji susituokė su kilminguoju G. fon Goblieriu (*Gustav von Gobler*).

Beno Dreslerio ketvirtoji duktė Luizė (*Luise Antonie Helene Gottehre*) gimė Šereiklaukyje 1890.III.10 d. Atrodo, kad šeimos ji nesukūrė ir liko gyventi savo gimtinėje. Dėl kažkokių priežasčių visos keturios Beno Dreslerio dukros nesusilaukė savo palikuonių, liko bevaikės, dvi iš jų net ir nekūrė santuokos.

Beno Dreslerio vyresnysis sūnus Valteris (*Walter Julius Benno Traugott*) gimė Šereiklaukyje 1883.IX.27 d. Tarnaudamas kariuomenėje jis gavo papulkininkio (*Oberstleutnant*) laipsnį raitajame feldjėgerių korpuse. Vėliau Valteris minėtas kaip karališkasis Prūsijos miškų asesorius. 1912 I. 16 d. jis Berlyne susituokė su

K.Rybel (*Karola Riebel*). Ši buvo gimusi 1889 m. *Muskau* vietovėje, *Lausitzo* krašte. 1912 m. *Bad Altheide* kurorte jiems gimė duktė Ana (*Anna Maria Viktoria Sophie von Dressler*).

Beno Dreslerio jaunesnysis sūnus Konradas (*Conrad Arno Albert Gotthelf von Dressler*) gimė Šereiklaukyje 1885.III.28 d. Užaugęs jis taip pat tarnavo Prūsijos kariuomenėje ir tapo kirasyrų dalinio Nr. 3 leitenantu, vėliau pasitraukė į atsargą. Jis minėtas kaip karališkosios prūsiškos tarnybos rezervistas (kandidatas pareigoms užimti). 1914 m. jis tapo vienvaldžiu Šereiklaukio dvaro savininku, suregulius turto paveldėjimo klausimus po ankstyvos jo tėvo Beno fon Dreslerio mirties. 1914.V.19 d. (dar neprasidėjus Pirmajam pasauliniui karui) jis Launinkuose (Darkiemio apskrityje) susituokė su 1892.VI.15 d. ten gimusia kilmingąja Ursula fon Zanden (*Ursula Klara Julie Mathilde von Sanden*). Gal ji buvo jo motinos Anos fon Zanden kažkokia giminaitė.

Jie 1915.III.23 d. susilaukė sūnaus Konrado (*Konrad von Dressler*), o 1916.IV.7 d. dukters Madlenos. Ši užaugusi susituokė (?) su H. Štege (*Heinz Stege*), gimusiu 1915.XII.23 d. Jie susilaukė penkių vaikų. H. Štege 1934-1935 m. buvo nuteistas Kaune vykusiame Klaipėdos krašto nacių teismo procese dėl pronacistinės veiklos. 1935 m. pavasarį jis jau minėtas kaip Pagėgių banko tarnautojas, o 1939 m. kaip Šereiklaukio girininkas (gal gavęs tą tarnybą pas savo bendražygį ir bendrąblyį Konradą fon Dreslerį).

Pats ilgametis Šereiklaukio dvaro savininkas Konradas fon Dresleris išsamiau apibūdinamas kituose darbo skyriuose. Čia trumpai paminėtina, kad be ūkininkavimo didžiajame dvare jis tarpukariu dar užėmė įvairias svarbias pareigas Klaipėdos krašto institucijose. Jis buvo nuteistas kalėti už pronacistinę veiklą 1934-1935 m. minėtame Kauno teismo procese. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje pasitraukęs į Vakarų Vokietiją, ten jis buvo tapęs Velgeno miesto meru (burmistru). Ten jis mirė 1955.XI.30 d.

Konrado fon Dreslerio našlė Ursula fon Dresler pokariu gyveno Vokietijoje. Ten ji parengė ir paskelbė vertingų atsiminimų apie Šereiklaukio dvarą. Ji mirė Velgeno mieste 1979.VI.5 d., eidama 87-uosius metus. Ją paminėjo sūnus Konradas fon Dresleris su žmona, H. Štege su žmona, Madelenė fon Dresler, kiti artimieji, septyni anūkai ir devyni proanūčiai [155].

Ši giminė neretai paminima tarp kitų žinomų giminių, atskirais momentais pasižymėjusių iškilimu, sparcia plėtra ir pan., tačiau po to sumenkusių, praradusių dinamiką, gyvybinę energiją ir pan. Spėjama, kad tokie dalykai gali būti siejami ir su biologiniais momentais – vienu metu kaip lyderiai iškildavę kokios giminės atstovai ne visada savo vertingąsias savybes perduodavo savo visiems įpėdiniams. Kai kurias gimines galėjo žlugdyti tam tikra tuštynė – siekis savo įpėdinius suporuoti su kilmingaisiais ar pan., slegiamais įvairių genetinių ir medicininių problemų. Kalbama ir apie socialines psichologines problemas – giminės pirmtakams pasiekus aukštumas, jų įpėdiniams beveik nebelikdavo siektinų tikslų. Būta ir istorinių kliūčių – vienoje

epochoje tinkamos asmeninės savybės gal buvo mažiau efektyvios kitoje epochoje, pasikeitus gyvenimo būdai, verslo principams ir pan.

Toliau pateikiamos kituose šaltiniuose aptiktos žinios apie su Šereiklaukio dvaru susijusius Dreslerių giminės žmones, papildančios jų biografijas.

1784 m. kilmingasis G. Dresleris (*Gottlieb Dresler*) valdė Tauragės apylinkes (tada priklausiusias Prūsijos valstybei). Jis buvo to ploto valdytojas (*amtmonas*) ir jo generalinis nuomininkas [6].

Nuo 1813 m. Šereiklaukio dvaro savininku buvęs L. F. Dresleris (*Ludwig Ferdinand Dressler*) 1818 m. rugsėjo 1 d. tapo naujosios apskrities vadovu, tuomet pertvarkant krašto administracinį teritorinį sudalinimą. Tada naujajai Tilžės apskrčiai buvo priskirta Vilkyškių ir kitos parapijos šiauriau Nemuno upės. L. F. Dresleris pirmuoju Tilžės apskrities vadovu (*landrotu*) buvo iki 1831 m. sausio 31 d. [94].

Gali būti, kad L. F. Dresleris (gal padedant iš Šereiklaukio kilusiam H. T. fon Šėnui, užėmusiam dar aukštesnį postą) prisidėjo prie tuomet planuotų Tilžės ir Ragainės apskričių ribos nustatymo. Anksčiau jas skyrė gana tiesi riba, ėjusi maždaug pietų – šiaurės kryptimi. Pertvarkant apskritis, Tilžės apskrities plotas šiauriau Nemuno buvo gerokai pastūmėtas rytų link iki Jūros upės, tai apskrčiai priskiriant ir Šereiklaukio valdas. Tada Ragainei paliktas nedidelis plotelis Nemuno dešiniajame krante ir plotai ryčiau Jūros upės. Taip Tilžės ir Ragainės apskritis atskyrė labai vingiuota riba, gal patogi anuometiniam Šereiklaukio dvaro savininkui. Vėliau tos ribos trasa buvo koreguota – gal vėl atsižvelgiant į vietos žemvaldžių pasikeitusius interesus. Tačiau Tilžės ir Ragainės valdų persipynimas ties Šereiklaukiu išliko iki pat 1920 m. pradžios, kai atsirado Nemuno ėjusi Klaipėdos krašto riba.

Naujasis Tilžės apskrities vadovas (*landrotas*) L. F. Dresleris 1820-1830 m. ten skatino žirgų veisimą. Tilžėje ir pačiame Šereiklaukyje veikė užaugintų žirgų turgūs. Kumelių kergimo stotys veikė Šereiklaukyje, Jovarynėje (*Milchbude*), Pilvariuose, Šilgaliuose, Birjoliuose ir Vilkyškiuose. 1823 m. Gumbinės apygardoje tuomet buvo 178 eržilai tose kergimo stotyse, 7740 sukergtų kumelių ir 4536 kumeliukai [94].

Landroto L. F. Dreslerio valdymo laikais iš Vokietijos Saksonijos avidžių į kraštą buvo atvežta 7000 avių ir čia paskirstytos veisimui [94]. Kitur teigiama, kad prie gyvulininkystės plėtros tame krašte prisidėjo ir iš Šereiklaukio kilęs, vėliau krašto vadovu tapęs H. T. fon Šėnas.

XIX a. viduryje Šereiklaukio dvaras turėjo aukščiausią – riteriškojo dvaro statusą. Jį valdė kilmingasis J. Dresleris (*Julius Dressler*). Dvaras buvo Tilžės apskrities valdose. Tuomet ten buvo 9 tokio rango dvarai: Būbliškė, Kampiai, Jekšterkiai, Pienbūdė (*Milchbude*), Didieji Plaušvariai, Mažieji Plaušvariai, Šilininkai, Šilgaliai ir pats Šereiklaukis (*Schreitlaugken*). Ių jų Kampių dvaras taip pat priklausė Dresleriui. Tuomet

apskirtyje dar buvo 12 kulmiškųjų dvarų. Iš šių 4 taip pat priklausė kilmingųjų Dreslerių giminei: Oplankis (*Ablenken*), Jegenbergas (*Jägerberg*), Kalvaičiai ir Vilkyškiai (ši valdė Aleksandras Dresleris). Tada Tilžės apskričiai dar priklausė 7 dvarai, prilyginti kulmiškiesiems dvarams, dar du papildomi dvarai [3]. Pažymėtina, kad į XIX a. viduryje sudarytą Prūsijos kilmingųjų dvarininkų giminių sąrašą Šereiklaukio savininkai Dresleriai nebuvo įtraukti [4]. J. Veikiausiai, ši giminė laikyta naujais prasisiekėliais, dar neplenusiais tikrųjų kilmingųjų statuso, sulyginančio juos su senosioms kilmingųjų giminėmis.

Pažymėtina, kad kitaip nei apie kai kurias Rytprūsių dvarininkų gimines apie Dreslerius viešos informacijos buvo mažai. Kai kuriose giminėse būta savų literatų ar panašių palinkių žmonių, kurie rašydavo įvairius tekstus, paminėdami ir savos giminės istorijos momentus, savo valdų ypatumus ir t.t. Dreslerių giminėje to nebuvo. Gali būti, kad ten vengta informacijos nutekėjimo, saugant savas komercines ir kitokias paslaptis. Dabar žinoma, kad tos giminės istorijoje būta kontraversišku momentų – nekilmingi protėviai, aršios kovos dėl turto, konfliktai su krašto valdžia dėl kompensacijos už 1829 m. potvynio metu patirtus nuostolius, dėl lengvatų spirito varyklai, gana paslaptingas XIX a. pabaigos gaisras Šereiklaukio dvaro sodyboje, greito pralobimo istorijos ir t.t.

Dar daugiau slėptinų dalykų atsirado XX a. pirmoje pusėje, kai vykdyti dideli sandėriai, kai būta įvairių įsiskolinimų ir pan. Klaipėdos kraštui atitekus Lietuvos Respublikai, prasidėjo dar paslaptingesnis beveik pagrindinės veiklos laikotarpis, kai paskutinis Šereiklaukio dvarininkas tapo vienu iš pagrindinių opozicijos, vėliau ir nacistinio judėjimo veikėjų. Dar būta asmeninių problemų toje giminėje, kurios neskatino viešumo.

Pirmojo pasaulinio karo pradžioje patirta katastrofa – Šereiklaukio dvaro sodybos apiplėšimas, suniokojimas ir sudeginimas, veikiausiai, pražudė daug senųjų dokumentų ir kitko. Tai vėl apribojo galimybes daugiau sužinoti apie didžiojo dvaro istoriją, savitesnius jos momentus.

5.4. Žinios apie paskutinįjį Šereiklaukio dvarininką Konradą fon Dreslerį

Dėl įvairių priežasčių apie K. fon Dreslerį (*Konrad von Dressler*) išliko nemažai žinių. Jis gyveno jau viešesniais laikais, išplitus žiniasklaidai, pasikeitus visuomenės gyvenimui ir pan. Kita vertus, jo gyvenimo laikotarpis persipynė su didžiaisiais istoriniais pokyčiais, svarbiais įvykiais ir kt., savaip paveikusiais to asmens ir Šereiklaukio dvaro likimą.

Primintina, kad 1896 m. mirus Konrado tėvui, ilgamečiui Šereiklaukio dvarininkui Beno fon Dresleriui, net aštuonioliką metų užtruko savotiškas tarpuvaldis – didysis dvaras tada priklausė visiems įpėdiniams (našlei ir gausiems vaikams). 1904 m. mirė ir B. fon Dreslerio našlė, po to dar dešimtį metų dvaras gyvavo be konkretaus šeimininko (veikiausiai, tvarkomas samdomų administratorių ir pan.). Užsiminta, kad 1911 m. į

Šereiklaukio dvaro ūkinio pertvarkymo komandą buvo įtrauktas jaunasis Konradas fon Dresleris – gal kaip tinkamiausias tokiai veiklai.

Pabrėžtina, kad pilnateisiu ir vieninteliu Šereiklaukio dvaro savininku Konradas tapo tik jau eidamas trisdešimtuosius savo gyvenimo metus – gal jau pasirodęs kaip tokiai užduočiai tinkamas žmogus, įgijęs gyvenimiškos patirties ir pan. Teigta, kad jis buvo atlikęs karinę tarnybą, gavęs išsilavinimą. Pažymėtina, kad Konradas buvo jaunesnysis sūnus, tik vienas iš kelių vaikų toje šeimoje.

1914 m. vos perėmus Šereiklaukio dvaro vienvaldystę, reikėjo sutvarkyti kitų įpėdinių palikimo reikalus. Taip prasidėjus didžiosios K. fon Dreslerio problemos ir nesėkmės, su dauguma kurių jis sugebėjo vienaip ar kitaip susitvarkyti.

Jau 1914 m. pradžioje pradėjus didžiosios Šereiklaukio girios masinį kirtimą, dvaras atsidūrė darbų sukūryje – gal tūkstančio hektarų plote kiršta daugybė medžių, nukirsti rąstai vežti iš kirtaviečių link Nemuno, vėliau plukdyti į Ragainės bei Tilžės lentpjūves, tenykščius celiuliozės fabrikus. Visa tai turėjo gerokai sutrikdyti įprastinį dvaro gyvenimą.

Veikiausiai tiems didiesiems darbams dar nepasibaigus, 1914 m. rugpjūčio mėnesį prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas, netrukus į Šereiklaukį įsiveržė Rusijos kariškiai ir jų talkininkai. Matyt, viso to nesitikėta, nes dvaras tada patyrė didžiulių nuostolių (išgrobstyti sodybos pastatai sudeginti, išvartytos vertingosios veislinių gyvulių bandos ir t.t.). 1915 m. pradžioje Vokietijos kariuomenei išstumiant Rusijos karinius dalinius iš jų užimtų plotų Mažojoje Lietuvoje, Šereiklaukio dvaro sodybos liekanas dar apšaudė Vokietijos artilerija (veikiausiai, tenykščiuose mūriniuose pastatuose ir jų griuvėsiuose buvo įsitvirtinę Rusijos kariškiai), toliau niokodama vietovę.

Taip 1915 m. pradžioje K. fon Dresleris tapo faktiškai žlugusio Šereiklaukio dvaro savininku – nebeturėta per dešimtmečius ir šimtmečius kaupto pagrindinio dvaro kapitalo: didžioji giria buvo iškirsta, dvaro sodyba sudeginta, gyvulių bandos pagrobtos ir t.t. Vis tik K. fon Dresleris liko savo poste ir tam tikru mastu palaipsniui atkūrė Šereiklaukio dvaro turtą. Veikiausiai, jau 1915 m. jis pradėjo gauti paramą iš Vokietijos, skirtą nuo karo veiksmų nukentėjusiems krašto gyventojams. Didelę paramą jis gaudavo ir vėliau. Tai rodo, kad K. fon Dresleris buvo ištis gabus verslininkas, sugebėjęs surasti ir išlaikyti reikalingus ryšius, pasinaudoti pasitaikusiomis galimybėmis ir t.t.

Šereiklaukio dvarininko netrukus laukė kiti išbandymai: Vokietijos imperija užsitęsusiame Didžiajame kare vis silpo, menko jos ištekliai (tuo pačiu ir galimybės iš valstybės gauti apčiuopiamą paramą). Vokietijai 1918 m. pabaigoje kapitulavus, 1919 m. jau svarstytas Klaipėdos krašto atskyrimas nuo valstybės. Tie planai

reiškė buvusių glaudžių ūkinių, finansinių ir kt. ryšių nutraukimą ar apsunkinimą, blogesnes sąlygas didžiojo dvaro verslams. Atrodo, kad K. fon Dresleris ir tuomet sugebėjo surasti sau ir dvarui naudingesnius sprendimus.

Nuo 1920 m. pradžios atskyrus Klaipėdos kraštą, toje teritorijoje prasidėjo vidiniai politiniai konfliktai, svarstymai dėl krašto tolimesnės ateities. Į anuometinę politinę veiklą vis labiau įsitraukė ir K. fon Dresleris, atstovaudamas stambiųjų dvarininkų ir krašto vokiečių interesus. Veikiausiai, jo pozicijas stiprino ne vien didžiausio krašte dvaro savininko titulas, bet ir jo asmeninės savybės, įgimti ar išsiugdyti verslininko ir politiko sugebėjimai.

1923 m. pradžioje Lietuvos Respublikai perėmus Klaipėdos kraštą, K. fon Dresleris užėmė antilietuviškas pozicijas, tapdamas vienu iš politinės kovos su LR vėliavnešių. Veikiausiai, Šereiklaukio dvaras tais laikais buvo tapęs viena iš vietų, kur būdavo svarstomi pasipriešinimo lietuviškai valdžiai būdai ir planai.

Primintina, kad fon Dresleris po 1920 ir 1923 metų tapo įvairiausių Klaipėdos krašto politinių bei ūkinių struktūrų vadovybių nariu, užėmė reikšmingas pareigas politinėse partijose. Matyt, tai liudija, kad politinė veikla opozicijoje, dalyvavimas politinėse kovose atitiko K. fon Dreslerio polinkius ir charakterį.

Vokietijoje po Pirmojo pasaulinio karo atgyjant revanšistinėms jėgoms, ten kylant nacionalsocialistiniam judėjimui, stiprėjant siekiams atgauti Klaipėdos kraštą ir kitas po pralaimėtojo karo prarastas teritorijas, K. fon Dresleris palaikė būtent tokią politinę liniją (nors kai kurie vietos vokiečiai bandė laikytis santūresnių pozicijų). Taip Šereiklaukio dvarininkas tapo svarbiu krašto nacistinio judėjimo rėmėju ir dalyviu, dar ryškesniu kovos prieš lietuvišką valdžią veikėju. Tuomet vadinamajame Kauno procese K. fon Dresleris su kitais Klaipėdos krašto nacistų veikėjais susilaukė atitinkamo Lietuvos Respublikos institucijų teisinio įvertinimo.

Paskutiniojo Šereiklaukio dvarininko biografija trumpai apibūdinama taip. K. fon Dresleris (*Konrad von Dressler*) 1885 m. kovo 28 d. gimė bajoriškajame Šereiklaukyje (*Adlig-Schreitlaugken*) kaip riteriškojo dvaro savininko (*Benno von Dressler*) sūnus. Baigęs mokyklą ir atlikęs karinę tarnybą, 1911 m. jis tapo Šereiklaukio dvaro ūkinio pertvarkymo darbuotoju, o nuo 1914 m. pradžios – vieninteliu viso dvaro savininku. 35 metus ūkininkaudamas dvare jis tęsė savo protėvių tradicijas: veisė trakėnų veislės žirgus, juodmargius galvijus, gyvulių prieauglį – veislinius gyvulius tiekė krašto ūkiams. K. fon Dresleris daug dėmesio skyrė savo miškų globai, tauriųjų elnių ir briedžių gausinimui, itin svarbių medžioklės trofėjų – elnių su didžiaisiais ragais puoselėjimui. Jis buvo žinomas kaip ūkininkas, gyvulių veisėjas, miškininkas ir medžiotojas. Klaipėdos kraštą nuo 1920 m. pradžios atskyrus nuo Vokietijos, K. fon Dresleris daug metų vadovavo krašto Žemės ūkio rūmams. Dėl savo politinės veiklos buvo baudžiamas „Kauno valdžios“ (Lietuvos Respublikos). Antrojo

pasaulinio karo pabaigoje pasitraukęs į Vakarų Vokietiją, ten gyveno Velgeno mieste, Uelzeno/Hanoverio apskrityje, kur mirė 1955 m. lapkričio 30 d. [45].

Šereiklaukio riteriškojo dvaro savininkas Konradas fon Dresleris tarpukariu priklausė Klaipėdos krašto žemės ūkio partijai (*Memelländische Landwirtschaftspartei* – MLWP). 1925-1935 m. jis buvo išrinktas Klaipėdos krašto seimelio (*Memelländische Landtag*) deputatu: 1925.X.19 d. – į pirmąjį seimelį, 1927.VIII.30 d. – į antrąjį, 1930.X.11 d. – į trečiąjį, 1932.V.4 d. – į ketvirtąjį [31].

Tuometinę K. fon Dreslerio veiklą išsamiau apibūdino istorikė P. Žostautaitė [160].

Dar 1922 m. lapkričio 3-4 d. Šereiklaukio dvarininkas kartu su kitais Klaipėdos krašto vokiečių ir lietuvių atstovais buvo pakviestas į Paryžių ten pareikšti savo nuomonę dėl to krašto ateities vadinamajai Ambasadorių konferencijai. Tad jau tuomet K. fon Dresleris laikytas vienu iš kelių svarbiausių to krašto veikėjų.

1924 m. tuometinis LR ministras pirmininkas E. Galvanauskas K. fon Dreslerį laikė Vokietijos politikos vienu iš atstovų, per kuriuos siekta kištis į Klaipėdos krašto reikalus ir pan.

1923 m. rugpjūčio 31 d. Klaipėdoje įkūrus vadinamąjį Kultūrbundą (*Memellaendischer Kulturbund*), jo centro valdybos nariu buvo išrinktas ir K. fon Dresleris.

1925 m. birželio 13 d. Kultūrbundo posėdyje buvo įsteigta Klaipėdos krašto žemės ūkio partija (*Memelländische Landwirtschaftspartei*), kuriai vadovavo dvarininkai J. Guba, K. fon Dresleris ir H. Konradas. Šios partijos žinioje liko Kultūrbundas, kuriam buvo pavesta rūpintis krašto vokiečių kultūrinių organizacijų veikla ir pan. Tos partijos centro valdybai vadovavo pirmininkas H. Konradas ir jo pavaduotojas K. fon Dresleris.

1925 m. spalio 19 d. įvykusiuose Klaipėdos krašto pirmojo seimelio rinkimuose daugiausiai balsų gavo aptartoji Žemės ūkio partija, o to seimelio vicepirmininku buvo išrinktas K. fon Dresleris (vadintas tos partijos vadovu).

1927 m. išrinkus Klaipėdos krašto antrąjį seimelį, jo prezidiumo primininku buvo išrinktas K. fon Dresleris (kaip Žemės ūkio partijos vadovas). Taip tuo metu Šereiklaukio dvarininkas užėmė pačias aukščiausias pareigas Klaipėdos krašte ir atitinkama kryptimi galėjo pakreipti daugelį seimelio sprendimų. Tokioms pareigoms K. fon Dresleris buvo išrinktas ir po trečiojo krašto seimelio rinkimų 1930 m. spalio mėnesį, kai jo partija vėl gavo daugiausiai balsų. Taip nutiko ir 1932 m., išrinkus ketvirtąjį krašto seimelį. Tad net kelerius metus iš eilės K. fon Dresleris iš dalies (kartu su krašto Direktorija ir LR valdžios skirtu gubernatoriumi) vadovavo Klaipėdos kraštui, sprendė svarbiausius jo reikalus.

1933 m. pradžioje valdžią Vokietijoje perėmus nacionalsocialistams (hitlerininkams), K. fon Dresleris ir kiti pradėjo ieškoti kontaktų su naujojo nacistinio režimo vadovais, siekdami išlaikyti savo pozicijas Klaipėdos krašte, konkuruodami su kitais nacistų pasekėjais. Tada tokiems pasitarimams K. fon Dresleris vyko į Tilžę ir Karaliaučių, ten susitikdamas su Rytprūsių nacistų veikėjais.

1933 m. birželio 21 d. Klaipėdos leidinyje buvo paskelbtas K. fon Dreslerio ir kitų pasirašytas atsišaukimas, kviečiantis krašto gyventojus stoti į tada naujai steigtą Socialistinę tautos sąjungą (faktiškai nacistinę partiją, kuriai vadovavo E. Noimanas). Tais metais E. Noimanas dažnai tarėsi su K. fon Dresleriu – krašto seimelio pirmininku, dėl tolesnių veiksmų.

1933 m. liepos 4 d. Klaipėdos krašto gubernatorius siūlė Lietuvos Respublikos ministrui pirmininkui imtis priemonių prieš K. fon Dreslerį ir kitus – jiems uždrausti politinę agitaciją ir pan.

Dėl aštrėjusios politinės padėties 1934 m. liepos 19 d. Klaipėdos krašto karo komendantas savo potvarkiu iš K. fon Dreslerio ir kitų pronacistinių veikėjų atėmė krašto seimelio narių mandatus. Taip po kelerių metų valdžioje Šereiklaukio dvarininkas neteko savo aukštų pareigų krašte.

1934 m. gruodžio 14 d. prasidėjo vadinamasis Kauno procesas, kuriame už nacistinę veiklą buvo teisiami 122 kaltinamieji, tarp jų ir K. fon Dresleris. 1935 m. pavasarį paskelbus kaltinamąjį nuosprendį, Šereiklaukio dvarininkas (kaip neoficialus Klaipėdos krašto nacistų vadovas) buvo nuteistas kalėti aštuonerius metus.

Kaip jau buvo minėta šio darbo skyriuje apie ekonominius momentus, tarpukariu K. fon Dresleris dalyvavo ir to meto nelegalioje (ar pusiau šešėlinėje) finansinėje veikloje – prisidėjo prie neoficialių finansinių įstaigų, per kurias būdavo gaunamos didelės sumos iš Vokietijos, steigimo, per jas gaudavo didžiulius kreditus ir pan. 1935 m. gegužės 31 d. už tokią veiklą K. fon Dresleris bei kiti buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, tačiau po griežtų nacistinės Vokietijos ultimatumų LR teisėsaugai 1938 m. liepos 15 d. teko tokius kaltinimus nutraukti.

1935 m. vyko Klaipėdos krašto penktojo seimelio rinkimai, tačiau į jį K. fon Dresleris nebebuvo keliamas kandidatu, kaip nebetinkamas daugeliui politinių ir kt. jėgų.

Dėl perdėm savarankiškos ir aktyvios antinacistinės politikos Klaipėdos krašte Lietuvos Respublika tada patyrė ne vien nacistinės Vokietijos, bet ir Anglijos bei kitų jos sąjungininkų politinį spaudimą, reikalaujant atšaukti bausmes nacistiniams veikėjams ir pan. 1937 m. pavasarį LR prezidentui teko dovanoti bausmę nuteistajam K. fon Dresleriui, paskui ir kitiems.

Taip 1937-1938 m. nacistinės Vokietijos globotas K. fon Dresleris išvengė tolimesnės bausmės ir persekiojimo už netinkamą finansinę veiklą. Dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių ir savo asmeninių

sugebėjimų jis sugebėjo išlaikyti didįjį Šereiklaukio dvarą, bent iš dalies atkurti jo ūkį, pasinaudodamas Vokietijos parama ir pan. Savo dvare jis priglausdavo bendražygius, likdamas įtakingu žmogumi ir po jo pašalinimo iš aukščiausių pareigų Klaipėdos krašte.

1939 m. kovo mėnesį nacistinei Vokietijai aneksavus Klaipėdos kraštą, jau nebejaunas K. fon Dresleris galėjo toliau ūkininkauti savame dvare iki 1944 m. rudens.

1955 m. Vokietijoje minėtas Šereiklaukio bajoriškojo dvaro savininko Konrado fon Dreslerio 70-metis. Jis tada gyveno išeivijoje su anūkais ir kitais giminės nariais, o vienintelis jo sūnus tebebuvo sovietų nelaisvėje. Sukaktuvininkas prisiminė taip išpuoselėtų miškų buvusį dvarą, tose giriose buvę daug medžioklės laimikių. K. fon Dresleris buvęs žinomas ūkio veikėjas, tęsiantis protėvių pradėtą trakėnų karštakraujų žirgų veisimą. Ten taip pat veisti juodmargiai galvijai, vestos jų kilmės knygos, daug kam tiekti veisliniai buliukai. Tarpukariu K. fon Dresleris buvo Klaipėdos krašto seimelio ilgametis prezidentas, krašto Žemės ūkio rūmų (*Landwirtschaftskammer*) prezidentas. Prisiminta, kad Lietuvos Respublikos valdymo laikais (1923-1939 m.) dėl savo politinės veiklos buvo įkalintas. Vėliau teko trauktis į Vakarus, dirbti vieno Vokietijos miesto merijos raštinėje [84].

Kaip rodo šis ir panašūs išeivių spaudoje Vokietijoje skelbti tekstai, tada nenorėta prisiminti aktyvios pronacistinės K. Dreslerio veiklos Klaipėdos krašte, jo neoficialios finansinės ir kitokios veiklos tais laikais. Tada daugiau vaizduota „fasadinė“ stambaus dvarininko gyvenimo pusė.

Panašiai buvo rašoma ir K. fon Dreslerio nekrologe.

1955 m. lapkričio 30 d. Vokietijoje po ilgos ligos mirė išeivis Konradas fon Dresleris, Šereiklaukio bajoriškojo dvaro savininkas. Tos valdos siekė 2000 ha, jos buvo Pagėgių apskrityje, ledynmečio morenų plote, vadinamame „Šereiklaukio aukštumomis“ (*Schreitlaugker Höhen*), supamame miškų ir vešlių pievų Nemuno slėnyje. Tai buvo Dreslerio šeimos ūkis, pusę jo ploto užėmė miškai.

K. fon Dresleris buvo žinomas ūkininkas, aistringas medžiotojas (jo valdos buvo viena iš garsiausių elnių ir kitų medžiojamų žvėrių veisimosi vietų), svetingas šeimnininkas. Rūpindamasis savo didžiojo ūkio tvarkymu, jis atlikdavo pareigą savo kraštui – buvo Klaipėdos krašto Žemės ūkio rūmų, visų krašto seimelių narys (juose būdavo deputatu, pačiu prezidentu ar viceprezidentu). 1935 m. Kaune teisiant to krašto nacių veikėjus, K. fon Dresleris buvo nuteistas 8 metus kalėti, tačiau po dviejų bausmės metų jo buvo pasigailėta.

K. fon Dreslerio laidotuvėse dalyvavo žymiausieji krašto išeivijos veikėjai, sakytose prakalbose aukštinti velionio nuopelnai [24].

6. ŠEREIKLAUKIO DVARO SODYBA IR PASTATAI

Jau minėta, kad Šereiklaukio kaimas buvo minėtas dar 1491 m. dokumente apie 4 margų žemės pardavimą iš LDK valdų atėjusiems trims lietuviams. 1504 m. minėta valdų riba ties Šereiklaukiu.

Galima spėti, kad kaimiečiai ties dabartiniu Šereiklaukiu pastoviau pradėjo kurtis po Žalgirio mūšio (1410 m.) ir Melno taikos (1422 m.), kai baigėsi žemaičių ir LDK pajėgų antpuoliai prieš Ragainę ir kitas Kryžiuočių (Vokiečių) ordino valstybės valdas. Ir anksčiau ten galėjo būti paprastesnių statinių (trobelių piemenims ar pan.). Tie statiniai (kaip ir XV a. gyvavusio Šereiklaukio kaimo pastatai) turėję būti mediniai, paprasti ir nedideli. Vargu ar kas nors anuomet ten kūrė dideles sodybas su stambiais statiniais. Tų laikų pastatų labai menkus pėdsakus gal kada nors pavyks atsitiktinai aptikti dabartinio Šereiklaukio aplinkoje. Tenka pabrėžti, kad per paskutinius kelis šimtus metų šiandieninio Šereiklaukio teritorija ir jos aplinka buvo daug kartų perdirbinėta, dirbant žemę ir t.t. Visa tai ardė vietovės kultūrinį sluoksnį, naikino labai menkas senovinių pastatų žymes.

Kol kas tegalima tik spėlioti, kad XV a. kaimo sodyboms buvo parenkamos patogesnės vietos (ne įdubose ir ne ant kalvų viršūnių, ne šlapynėse ir ne smėlynuose bei pan.). Tokios vietos gal buvo pasirinktos ties dabartiniu Šereiklaukiu.

1540 m. surašant mokesčių mokėtojus šiose apylinkėse, buvo užfiksuoti du Šereiklaukio kaimai (ar vieno kaimo dvi atskiresnės dalys), Didesnėje dalyje tada gyveno daugiau kaimiečių, atlikinėjusių prievoles, o mažesnėje dalyje – laisvieji ūkininkai.

D, Elertas pastebėjo, kad anuometiniuose mokesčių sąrašuose kaimai būdavo vardijami pagal mokesčių surašinėtojo maršrutą – keliauta, matyt, iš vieno kaimo į kitą ir t.t. [41].

Tuomet didesnysis Šereiklaukio kaimas buvo paminėtas tarp Baltupėnų, Legučių (?) ir Keleriškių, Opstainių – maždaug dabartinio Šereiklaukio vietoje. Mažasis Šereiklaukio kaimelis su keturių laisvųjų valstiečių sodybomis buvo surašytas gal jau kitos kelionės metu tarp Viešvilės, Galbių (?), Legučių (?) ir Keleriškių, Opstainių [36]. Tai rodo, kad abu Šereiklaukio kaimai, veikiausiai, buvę greta vienas kito ar netoliese (matyt, piečiau Keleriškių ir Opstainių). Tai gali patvirtinti, kad „Šereikos Laukas“ (dabartinio Šereiklaukio aplinka) nuo seno buvo patogi vieta kurtis žemdirbiams ir gyvulių augintojams: netoli buvo vešlios pievos Jūros upės slėnyje, o aukštėliau plytėjo lygesni neblogų žemių plotai. Nuo retkarčiais užgriūvančių didesnių potvynių buvo galima slėptis netolimose aukstose kalvose, apylinkėse nuo seno augo sengirės (ąžuolynai ir kt.).

6.1. Šereiklaukio dvaro sodyba ir statiniai XVI-XVII a.

Konkrečių žinių apie pačią pirmąją Šereiklaukio dvaro sodybą (veikiausiai, įkurtą 1540-1570 m.) nėra. Žinomuose šaltiniuose nėra nurodyta, kur ji buvo įkurta. Vis tik kai ką apie tai galima sužinoti iš negausių ano laiko duomenų.

Nuo pat Šereiklaukio dvaro sodybos įkūrimo laikų joje, veikiausiai, nesikeitė vienas elementas – vandens malūno tvenkinys. Jo gerą įrengimą ir būklę dar 1578 m. pagyrė Kasparas fon Nosticas [76]. Ta gera būklė, veikiausiai, liudijo, kad tas tvenkinys buvęs gana naujas, laiko ir nepalankių veiksnių dar neapardytas. Tai leidžia tvenkinį (gal ir visą dvaro sodybą) datuoti maždaug 1560 m.

Dar viena tuometinė informacija – paminėtas vandens tiekimo griovys iš malūno tvenkinio į Šereiklaukio dvaro sodybą [76]. Tai rodo, kad toji sodyba nebuvo įkurta kažkur aukštai ant kalvos, o kiek žemiau už malūno tvenkinio lygį – veikiausiai piečiau tvenkinio ar į pietryčius (gal net į pietvakarius nuo jo). Tomis kryptimis galėjo natūraliai tekėti vanduo iš malūno tvenkinio.

Galimybė įsirengti vandens tvenkinį ir prie jo pastatyti vandens malūną, veikiausiai, lėmė ir paties Šereiklaukio dvaro bei jo sodybos atsiradimą. Pagal anuometinius vakarietiškus standartus stambesniam ūkiui toks malūnas buvo būtinas. Vandens malūnas dar XIV a. buvo įrengtas prie stiprintos Ragainės pilies, vėliau Piktupėnuose ir kitur.

Pirmosios Šereiklaukio dvaro sodybos (kaip ir anuometinio Šereiklaukio kaimo sodybų) pėdsakai šiandien jau būtų sunkiai aptinkami. Veikiausiai, tuomet apsieita su ne itin dideliais mediniais statiniais, kurių žymės naikino vėlesnės statybos, žemės dirbimas ir pan. Gal kada nors tie pėdsakai bus veikiau atsitiktinai aptikti tiriant dabartinio Šereiklaukio plotą, gal naudojant kažkokias ypatingesnes archeologinių tyrimų technologijas ir pan.

Tam tikru senojo Šereiklaukio pėdsaku galima laikyti jo pavaizdavimą K. Henenbergerio 1576 m. žemėlapyje [90]. Tame gana sąlygiškame piešinyje buvo labai apytikriai pavaizduoti tik patys svarbiausi krašto objektai: Nemunas ir jo didžiausi intakai, Ragainė, Vilkyškių ir Piktupėnų bažnytkaimiai bei kt. Be viso to ties Nemuno ir Jūros upių santaka ten dar buvo pavaizduotas ir Šereiklaukis (*Schreidlacke*) – sąlyginis namelis paupyje. Aplinkiniai kaimai tada visai nevaizduoti, tad Šereiklaukis į žemėlapi veikiausiai, pateko jau kaip dvaras (nors gal nedidelis ir pan.).

Vėlesniuose to žemėlapio perdirbiniuose būta visokių vaizdavimų, tačiau schemiškas Šereiklaukio parodymas 1576 m. leidžia spėti, kad tuomet ten jau buvo ne vien eilinis kaimas, bet ir įkurtasis dvaras su savais atributais.

Schemiškame Jūros žemupio piešinyje (datuojamame 1580 m.) tada rodytos ir pakrančių gyvenvietės: Opstainiai (*Abster*), Keleriškiai (*Kelnerischken*), Vėžininkai (*Wessiniken*). Tada Šereiklaukis jau vadintas dvaru (*Schreitlaken Hoff*). Tai patvirtina, kad XVI a. antrojoje pusėje tas dvaras jau egzistavo, ta vieta buvo žinoma.

Negausiuose ir labai apytikriuose XVI a. kartografiniuose šaltiniuose galima išvelgti vieną reikšmingą vietovės ypatybę: žemėse Jūros žemupio kairiajame krante dažniau vaizduota giria, mažai gyvenami plotai, o ruožas tarp Ragainės, Vilkyškių ir Žemaitijos pasienio jau rodytas kaip įsisavintas – ten tebuvę paskiri miško ploteliai, rodyta nemažai kaimų. Galima spėti, kad Vilkyškių kalvagūbris (nors kalvota, tačiau sausesnė vietovė) nuo seno traukė naujakurius. Veikiausiai dar XV a. (jei ne anksčiau) ten buvo kertama giria (galėjusi suželti kovų su kryžiuočiais laikais), kuriami kaimai, skiriant žemę atvykstantiems (neretai iš LDK valdų) naujakuriams. Tad Šereiklaukio dvaras, veikiausiai, buvo kuriamas ne kaip koks pavienis objektas, o kaip ūkis jau apgyventoje teritorijoje, prie svarbaus trakto iš Ragainės į Žemaitiją, ėjusio Jūros upės dešiniąją pakrantę.

1665 m. sudarytame ir vėliau perpieštame Ragainės apskrities žemėlapyje pabrėžta Šereiklaukio administracinė reikšmė – ten buvo valsčiaus (*Amt Schreitlauken*), centras, išskirtas ryškesniu ženklu. Žymėtas svarbusis kelias iš Ragainės per Šereiklaukį į Žemaitiją. Į vakarus nuo Šereiklaukio gyvenvietės tuomet plytėjo nemaža plynė, iš pietų ir vakarų juosta didesnio miško masyvo. Tai liudija, kad tas plotas jau seniai buvo iškirstas ir vėliau naudotas žemės ūkio verslams (ten ganyti gyvuliai, kai kur dirbta žemė). Apibendrintame ir apytikriame žemėlapyje tarp Šereiklaukio ir Keleriškių kaimo taip pat rodyta plynė, o ne miškas. Visa tai liudija, kad dideli plotai senovinės girios aplink Šereiklaukį jau seniai buvo iškirsti, ten plėtotas žemės ūkis [122].

Tame vėliau perpieštame žemėlapyje nebuvo akcentuotas kelias, palei Nemuno kairiąją pakrantę – reikšmingesnis, medžiais apsodintas vieškelis tada vedė tik iš Tilžės į Ragainę, iš šios kiek toliau į Tusainius. Toliau abiem Nemuno krantais vaizduoti gana eiliniai keliai, nuo Ragainės ir Tilžės vedę LDK centrų (Kauno ir Vilniaus) link.

6.2. Šereiklaukio dvaro sodyba, jos statiniai ir aplinka XVIII a. šaltiniuose

1705 m. sudarytame apytiksliame Ragainės valsčiaus paribių žemėlapyje Šereiklaukis vaizduotas kaip karališkasis palivarkas (*Königliche Vorwerk Schreitlauken*), stovėjęs prie kelio Ragainė – Žemaitija. Ties Ragaine persikėlus per Nemuną, kirtus paupio pievų ruožą, toliau kelias ėjo per plotą, kuris apibūdintas kaip „laukinė vieta ir kalvos“. Patį Šereiklaukį tada supo dirbamos žemės plotai ir ganyklos, kurie šiaurės link tęsėsi iki Keleriškių kaimo [14].

Pažymėtina, kad tame apytikriame žemėlapyje nebuvo pavaizduotas Šereiklaukio vandens malūnas – gal dėl apibendrinto žemėlapio pobūdžio ar dėl kitų priežasčių. Žinoma, kad kartais būdavo minimos to malūno problemos (dėl susidėvėjimo reikalingas remontas ir kt.). Gal kada būdavo ir užtvankos pralaužų, tvenkinyje susikaupus didesniai vandens kiekiui, apnykus atskiriems užtvankos ruožams ar pan. Gal tiesiog tą vietą uždengė minėtas ilgokas užrašas apie Šereiklaukio karališkąjį palivarką. Tame savotiškame plane buvo parodyta įdomių detalių palivarko apylinkėse. Antai, jo sodyba tada vadinta tiesiog žirgynu (*Stutterey*).

Po XVIII a. pradžioje kraštą nusiaubusios didžiojo maro epidemijos ir kitų nelaimių atkuriant Mažąją Lietuvą ir kitas nukentėjusias teritorijas, buvo ruošiami įvairi planavimo medžiaga, inventorizuota padėtis regione. 1722-1723 m. sudarytame Ragainės didžiojo valsčiaus plane [127] pavaizduota tuometinė padėtis. Kaip didesni centrai Nemuno dešiniajame krante tada rodytas Šereiklaukis (*Schreitlauken*), Opstainiai (*Absteinen*) ir Palumpiai (*Palumpen*). Toliau veikė svarbus kelias iš Ragainės per Šereiklaukį, kur jis šakojosi. Tada šiaurinė atšaka per Opstainius vedė į Žemaitiją, rytinė – tiltu per Jūros upę į Vėžininkus ir tolyn į Viešvilę bei LDK valdas.

Tada Šereiklaukis vaizduotas sutartiniu ženklu kaip didelė sodyba prie kelio išsišakojimo. Vakarų pusėje dar parodytas mažesnis viensėdis (gal avininkystės ūkis ar kt.). Tuomet Šereiklaukis stovėjęs beveik plyname plote – didžioji giria vaizduota tik Jūros žemupio kairiajame krante, nuo Mociškių iki Smalininkų. Apibendrintame žemėlapyje tie vaizdavimai galėjo būti daugiau simboliniai, veikiausiai ties Šereiklaukiu tada dar buvo mažesnių miško plotelių. Tada gal siekta parodyti bendrą teritorijos pobūdį, nuo Ragainės iki Tauragės besitęsiantį seniai įsisavintų žemių ruožą, kuriame sengirės buvo iškirstos dar prieš kelis šimtmečius.

Savotiškas, nors ir neaiškus Šereiklaukio istorijos šaltinis – privačiuose rinkiniuose likusios senų piešinėlių kopijos, siejamos su tuo objektu ir datuotinos gal XVIII a. viduriu. Gal tai buvo parengiamieji piešinėliai tuomet vykdytiems matavimo ir surašymo darbams. Tos schemutės neturi kokių tikslesnių koordinačių, matmenų, paaiškinimų, ten nenurodyta jų orientacija pasaulio kryptų atžvilgiu ir pan. Čia ta neaiški medžiaga aptariama, tikintis ten aptikti kokios naudingos informacijos. Čia mėginama apibūdinti šias schemutes: A) vietovės schema, B) dvaro sodybos schema, C) kita dvaro sodybos schema. Tos autoriaus apytikriai perpieštos schemutės talpinamos šio darbo prieduose – prie jo iliustracijų.

A) vietovės schemoje parodytas nedidelis tvenkinys ir iš jo ištekantis vingiuotas upelis. Ties tvenkinio užtvanka upelį kirto kelias, greta parodytas pastatas – veikiausiai, sodyba su dviem pastatais – veikiausiai, žinomoji Šereiklaukio *karčema*. Kelias, ėjęs nuo *karčemos* ir tvenkinio, rėmėsi į skersinį kelią, kurio viename gale rodyta kelių nedidelių pastatų sancaupa – veikiausiai, kaimas, o kitame – didesnė sodyba su stambiais

pastatais. Visa tai atitinka žinomą Šereiklaukio dvaro valdų centrinės dalies situaciją (tvenkinys su vandens malūnu, kelių kryžkelė ir t.t.).

B) dvaro sodybos schemoje vaizduoti aplink didelį stačiakampį kiemą išsidėstę įvairaus dydžio pastatai. Iš trijų kiemo pusių stovėjo dideli pastatai (matyt, daržinės ir tvartai), ketvirtojoje kiemo pusėje vaizduoti trys mažesni pastatai (gal svirnai, vežiminės, gyvenamieji namai ar kt.). Kitaip vaizduoti buvę priestatai ir greta stovėję du vidutinio dydžio statiniai – gal tai buvo prastesni mediniai trobesiai. Kitapus vieno didžiojo statinio kitaip žymėtas žemės plotelis – veikiausiai, ten įrengtas daržas, turėjęs būti pietinėje, šiltesnėje pusėje. Tai parodo ir to piešinio orientaciją.

C) kitoje dvaro sodybos schemoje rodytas panašus vaizdas, datuotas 1777 m. Ten taip pat pavaizduotas didelis stačiakampis kiemas, jį supę trys dideli trobesiai ir trys mažesni pastatai ketvirtojoje kiemo pusėje. Už tų statinių dar buvo pora mažesnių statinių. Rodytas įstrižai sodybą kirtęs kelias (gal keliukas į paupių pievas). Už jo pavaizduoti keli įvairaus dydžio pastatai, dėstyti kitomis kryptimis nei didieji trobesiai prie pagrindinio kiemo. Ten dar rodytas kažkoks trikampis žemės plotelis (gal kūdra ar kt.).

Pažymėtini B ir C schemų panašumai: abiejose vaizduotas didelis stačiakampis kiemas, jį juosė tokie patys (ar panašus) statiniai. Skirtingumus tarp schemų (nevienodas gretimų pastatų skaičius ir kt.) gal lėmė skirtingi tų schemų sudarymo laikotarpiai – kai kurie antraeiliai trobesiai gal būdavo pastatomi, kiti nugriaunami. Galėjo būti ir kokių mažesnių gaisrų ar kitko.

Maždaug 1780 m. sudarytame Prūsijos žemėlapyje [117] teberodytas iš Ragainės į Žemaitiją vedęs senasis kelias per Vilkyškius. Persikėlus per Nemuną, kirtus paupio pievų ruožą, toliau keliauta per miško plotą. Už jo didelėje laukymėje (nuo seno žemės ūkiui naudotame plote) stovėjo Šereiklaukio dvaro sodyba. Šiauriau jos tekėjo vingiuotas upelis. Į šiaurvakarius nuo dvaro sodybos prie upelio stovėjo vandens malūnas. Į vakarus nuo dvaro sodybos (link dabar žinomo Kopyčkalnio) stovėjo nedidelė avininkystės ūkio sodyba (*Schaf.*). Šiauriau Šereiklaukio vaizduoti išsibarstę Keleriškių kaimo viensėdžiai, dar toliau pakelėje – Opstainių dvaras su sava avide.

Bandant tikroviškiau pavaizduoti anuometinę Šereiklaukio dvaro sodybos aplinką, į vakarus ir į šiaurvakarius nuo tos sodybos jau vaizduoti ne itin dideli miško plotai, į kuriuos buvo įsiskverbiosios laukymės. Jos liudijo, kad tuose plotuose nuo seno siekta įsisavinti žemės ūkiui derlingesnių dirvų ruožus – iškertant girią ir ten įrengiant ganyklas ar dirbamus laukus. Mišku nebuvo apžėlusios ir malūno upelio pakrantės – veikiausiai tas slėnelis nuo seno naudotas gyvulių ganymui. Miško ruožai, veikiausiai, buvo palikti kalvynuose ir prastesnių žemių (smiltynų ar pan.) vietose. Tada atskirai buvo išskirti užliejamų pievų plotai Nemuno ir Jūros upių pakrantėse.

XVIII a. pabaigoje parengtas gana tikslus Šereiklaukio apylinkių žemėlapis [73] parodo tuometinę vietovės padėtį.

Gali būti, kad tuometinė Nemuno vaga ties dabartinėmis Jūros ir Šešupės žiotimis ėjo kiek kita trasa – atrodo, kad ji vėliau pasuko kiek kitaip, Nemune buvusios salos gal prisijungė prie upės kranto.

Nuo vėlesnio (žinomo XX a. pradžioje) kelių tinklo skyrėsi ir anuometinis kelių tinklas Šereiklaukio aplinkoje. Nekintamu orientyru galėtų būti laikomas vandens malūnas ir jo tvenkinys.

XVIII a. pabaigoje svarbesnis vieškelis nuo Šereiklaukio vandens malūno ėjo šiaurės rytų link, į Keleriškių ir Vilkyškių pusę. Netoli nuo malūno, vieškelio vakarinėje pusėje prie kelio glaudėsi *karčemos* (*Krug*) sodyba su trimis nedideliais pastatais.

Kelias iš Vilkyškių pro vandens malūną pietų gale rėmėsi į maždaug vakarų – rytų kryptimi vingiuojantį svarbesnį vieškelį. Vakarų gale jis baigėsi dvišakiu išsišakojimu tarp Šereiklaukio kaimo sodybų. Rytų link pro Šereiklaukio dvaro sodybą vieškelis vedė link Klausiškių (*Klautzischken*) stambesnio viensėdžio į perkėlos *karčemą* (*Fähr Krug*) Jūros upės pakrantėje ir pontoninį tiltą (*Schiffsbrücke*) per upę. Nuo ten vieškelis suko link Vėžininkų kaimo, eidamas medžiais apsodinta sankasa. Tai buvo tuomet tebenaudojamas pašto ir kt. kelias iš Ragainės į Jurbarką.

Paminėtina, kad ties sezoniniu (pontoniniu) tiltu per Jūros upę į ją įtekėjo ir Šereiklaukio vandens malūno tvenkinio tekėjęs vingiuotas upelis. Nuo aptariamojo pagrindinio vieškelio šiaurūryčių link atsišakojo keliukas link Keleriškių (*Kellerischken*) kaimo branduolio, ėjęs per miškelius tarp kalvų.

Nuo minėtos dvišakos sankryžos ties Šereiklaukio kaimo sodybomis šiaurvakarinė atšaka vedė per miškelius ir kalveles pro pakelės viensėdžius. Juose gyveno Rademacheris (*Rademacher*), Tišleris (*Tischler*). Trečiasis įrašas (*Angelu Schilles*) galėjo rodyti angliadegių būstinę, Angliašilį.

Pietvakarinis keliukas nuo dvišakos sankryžos vedė per mišką perkėlos į Ragainę link. Tas keliukas buvo vingiuotas, jis sukinėjosi tarp kalvelių. Nuo Šereiklaukio kaimo vakarinio pakraščio miško pakraščiu pietų link ėjo keliukas link didžiųjų kalvų Nemuno slėnio pakrantėje (senovinės upės pralaužos per Vilkyškių kalvagūbrį liekanų).

Tuomet dar nebuvo kapinių koplyčios ant būsimo Koplyčkalnio, nebuvo ir tokio vietovardžio. Rytų-vakarų kryptimi dar nebuvo nutiesta tiesioji alėja iš Šereiklaukio dvaro sodybos į Koplyčkalnį ir ten vėliau sumanytas dvarininkų kapines.

Visiška kitokia (nei XX a. pirmojoje pusėje žinota) buvo ir Šereiklaukio dvaro sodyba. XVIII a. pabaigoje ji susidėjo iš kelių nevienodų dalių, išsidėsčiusių piečiau nuo pagrindinio vieškelio.

Galima spėti, kad pagrindinė dvaro sodybos dalis glaudėsi prie minėtojo vieškelio link perkėlos per Jūros upę. Ten keli mūriniai ir mediniai pastatai formavo beveik uždara stačiakampį kiemą. Ten galėjo būti svarbesni dvaro pastatai. Primintina, kad XVIII a. pabaigoje Šereiklaukis tebebuvo valstybinis nuomojamas dvaras, kuris dar neturėjo kažkokio privataus savininko, kuris būtų rūpinęsis didesniais patogumais savo šeimai ir būsimiems įpėdiniais, reprezentacija ir pan. Be kitko ten veikė valsčiaus centras, privalėjęs turėti savo įstaigą (raštinę ir pan.). Dvaro sodyboje dar gyveno samdiniai, turėję savo būstus ar bendrus kumetynus, ten turėjo būti ūkiniai pastatai (gyvulių tvartai, daržinės pašarams ir kt.), amatininkų dirbtuvės ir pan.

Vakarinę dvaro sodybos dalį užėmė mažesnių pastatų sancaupa. Per ją pietų link vedė medžiais apsodintas nemažas kelias, pasibaigęs Nemuno paupio pievose. Veikiausiai tuo keliu į ganyklas būdavo varomi galvijai iš dvaro tvartų, atvežamas suruoštas šienas ir pan. To kelio apsodinimas medžiais rodė, kad tas kelias buvęs svarbus ir naudotas ilgai – gal buvo užsilikęs dar iš ankstesnių šimtmečių. Pievose rodytas šulinys – matyt, ten būdavo girdomi gyvuliai.

Dvaro sodybvietės komplekso pietrytinę dalį užėmė aiški ūkinė zona – didžiuliai ūkiniai statiniai (daržinės ir tvartai). Vidutinio dydžio pastatuose sodybvietės vakarinėje pusėje galėjo būti įvairūs tvarteliai, dirbtuvės, samdinių gyvenamosios patalpos ir pan.

Iš viso Šereiklaukio dvarvietėje tada buvo pavaizduota keliolika įvairaus dydžio pastatų. Tai liudija, kad dvaro ūkis tada buvo išplėtotas ir, veikiausiai, daugiašakis.

Pabrėžtina, kad iš kelių dalių susidėjusiame Šereiklaukio dvaro sodybos komplekse jo pietrytinė dalis (didelis stačiakampis kiemas, dideli trobesiai jo pakraščiuose ir trys vidutiniai pastatai kiemo vakarinėje pusėje) atitinka anksčiau minėtose XVIII a. schemose vaizduotą dvaro sodybą. Tai rodo, kad ta dvarvietės zona gal buvo pagrindinė ir stabiliausia.

Į vakarus nuo tos zonos vaizduotas nedidelis tvenkinys, suptas mažesnių pastatų. Ten galėjo būti girdomi gyvuliai, tuo vandeniu naudojosi ir dvaro sodybos gyventojai.

Stambesnis užrašas pabrėžė, kad ten buvusi Šereiklaukio valsčiaus būstinė (*Amt Schreitlaugken*). Nurodyta, kad dvaras naudojęs 14 ūbų žemės (o, pavyzdžiui, Keleriškių kaimas – 35, Rademacherio, Tišlerio ir Klausiškių viensėdžiai – po vieną ūbą).

Nemuno ir Jūros upių pakrantėse, upelių slėniuose plytėjo pievos. Ne itin aiškiai vaizduotas miškas. Galima spėti, kad daug kur tebūta jaunuolynų, krūmynų ir kirtimų, o didesnių medžių grupės tevaizduotos

kai kuriose vietose. Gali būti, kad XVIII a. sumaiščių laikais miškai aplink Šereiklaukį buvo intensyviai kertami, o likę krūmynai bei kirtimai naudoti gyvulių ganykloms.

Piečiau Šereiklaukio dvaro sodybos Nemune stūksojusioje nedidelėje saloje buvo piemenų sodybėlė (*Hirte*), pabrėžianti, kad gyvulininkystė tada buvęs gal svarbiausias verslas ties Nemuno ir Jūros santaka.

6.3. Šereiklaukio dvaro sodyba, pastatai ir aplinka XIX a. šaltiniuose

XIX a. pradžioje paskelbtame tuomet tiksliausiame Rytprūsių žemėlapyje [75], rodytas iš Ragainės į Šereiklaukį ejęs senasis kelias. Tada tebeveikė perkėla per Nemuną, nuo ten per paupio užliejamas pievas iki didžiųjų senvagių ėjo laikinas keliukas. Įdomu, kad palei tą keliuką stovėjo keli pastatai (ar net sodybėlės). Gal ten buvo daržinės suruoštam šienui ar šienpjovių ir piemenų kuklios sodybėlės. Nuo minėtų senvagių šiaurės link rodytas jau svarbesnis kelias, vedęs į Nemuno slėnio aukštesnį krantą, kur atsiskyrė šiaurvakarinis vieškelis į Bitėnus ir šiaurritinis vieškelis link Šereiklaukio. Pastarasis kirtęs miško ruožą ir kalvyną, nusileisdamas į erdvią laukymę prie Šereiklaukio kaimo sodybų masyvo. Šis buvo apjuosęs kryžkelę, kur šiaurės vakarų link atsišakojo kelias į Bitėnus, ejęs per miško plotus. Pagrindinis kelias nuo tos kryžkelės toliau ėjo šiaurričių link iki Jūros upės, pro Klausiškių (*Klautzischken*) sodybą. Tada upėje buvo įrengtas laikinas pontoninis tiltas (*Schiffsbrücke*), kurį tekdavo nuardyti artėjant žiemai ir vėl įrengti pavasarį, pasibaigus potvyniui. Už tilto, upės kairiajame krante pakelėje vaizduota pora sodybėlių, priskirtų tiems patiems Klausiškiams. Tai galėjo būti pakelės *karčema* ar kt. Nuo tilto link Vėžininkų kaimo kelias ėjo sankasėle, toliau sukdamas Viešvilės ir Jurbarko link.

Tada Šereiklaukio dvaro sodyba vaizduota kaip didesnis užstatytas plotas su erdviu sodybos kiemu. Ta sodyba glaudėsi prie šiaurutinio kelio. Sodybos pietvakariniame pakraštyje parodytas tvenkinys, iš kurio vingiuotas upelis tekėjęs link Nemuno ir Jūros santakos. Pietinis keliukas nuo dvaro sodybos vedė į Nemuno pakrantės pievas – tuometines ganyklas. Šiaurinis keliukas ėjo į Keleriškių kaimą.

Tarp Šereiklaukio kaimo branduolio ir dvaro sodybos šiaurės/šiaurričių link atsišakojo senasis vieškelis link Vilkyškių, Tauragės ir Žemaitijos. Jis ėjo pro malūno tvenkinį ir vandens malūno sodybą, *karčemos* (*Kr.*) ir kitas pakelės sodybas tolyn link Keleriškių ir Opstainių.

Žemėlapyje atskiru ženklu (taškavimu) buvo pavaizduotos užliejamos Jūros ir Nemuno pakrančių pievos. Šereiklaukio dvaro sodyba tada stovėjo kiek pakilesniame kyšulyje tarp dviejų upelių slėnių – sausesnėje ir saugesnėje (potvynių metu) vietoje. Tuomet Nemuno pakrančių užliejamas pievas dar raižė įvairios protakos – krūmais apžėlę grioviai, kaip senųjų upės vagų liekanos. Kai kur jose stovėjo piemenų trobelės.

Tame žemėlapyje Šereiklaukis buvo paryškintas kaip Šereiklaukio valsčiaus (*Schreitlaugken A.*) būstinė – tada svarbiausias šių apylinkių administracinis centras.

Šis ir kiti to laikotarpio šaltiniai primena, kad Šereiklaukis ilgai egzistavo kaip valstybinis (valdovo) dvaras, kaip stambus ūkis, kurį nuomodavo vieni ar kiti veikėjai, kad ten pirmiausiai rūpintasi ūkiniais reikalais (žirgų auginimu, arklių veisimu ir t.t.), o ne kokios ypatingesnės reprezentacinės dvaro sodybos sukūrimu. Šis ir toliau aptariamas šaltinis rodo, kad gal XVII – XVIII a. susiklosčiusi stambesnė dvaro sodyba (ir, veikiausiai, jos anuometiniai pastatai) pirmiausiai buvo funkcionali, skirta ūkiniams tikslams.

Šereiklaukio dvaro senoji sodyba ir jos aplinka detaliau pavaizduotos XIX a. pradžios plane, žinomame iš perpieštų kopijų (šių kopijos pateikiamos šio darbo prieduose).

Tuomet erdvų stačiakampį dvaro sodybos kiemą iš šiaurės rytų ir pietų pusės supo trys dideli (veikiausiai, mūriniai) trobesiai. Iš vakarų pusės tą kiemą juosė trys vidutinio dydžio pastatai. Ši dvaro sodybos branduolio plano schema atitiko jau minėtas XVIII a. plano schemas, patvirtindama jų patikimumą. Galima spėti, kad tokia dvaro sodyba, kurta pagal krašte labai populiarią *carre* plano schemą (stačiakampį kiemą apjuosiant statiniais), Šereiklaukyje atsirado XVIII a. pradžioje ar dar anksčiau, pakeisdama kol kas nežinomo plano XVI a. dvaro sodybą.

Veikiausiai, laikas nuo laiko Šereiklaukio dvaro sodyboje atsirasdavo naujų statinių, kai kurie iš jų (gal menkesni ar nebereikalingi) būdavo nugriaunami, perstatomi ar pan. Šiame šaltinyje į vakarus nuo pagrindinio sodybos branduolio buvo parodyti dar penki vidutinio dydžio ar mažesni pastatai. Piečiau buvę keturi pastatai juosė kūdrą (panašus sodybos elementas vaizduotas ir XVIII a. schemoje). Įdomus šiaurinis pastatas toje statinių grupėje – jis stovėjo įstrižai pasaulio šalių atžvilgiu (kitai nei dauguma sodybos trobesių, orientuotų pagal pasaulio šalis rytų – vakarų ar šiaurės – pietų kryptimis). Galima spėti, kad ten buvo vaizduotas ir dabar tebestovintis mūrinis dvaro svirnas – veikiausiai, senų laikų reliktas.

Piečiau dvaro sodybos buvo įrengtas daržas, sudalintas į taisyklingus ar pan. plotelius. Panašiai dvaro daržas vaizduotas ir XVIII a. šaltinyje. Į pietvakarius nuo dvaro sodybos buvo pavaizduoti du atskiri daržų ploteliai apibūdinti kaip „apynynai“ – ten auginti apyniai dvare gamintam alui.

Pagrindinis įvažiavimas į Šereiklaukio dvaro sodybą tada vedė iš šiaurvakarių pusės – į sodybą vedė lanku besirietęs kelias, vakarų link ėjęs nuo Šereiklaukio kaimo sodybų. Tas pagrindinis kelias tuomet jau buvo apsodintas medžiais, kaip ir nuo jo atsišakojęs kelias šiaurryčių link, ėjęs pro malūno tvenkinį.

Šalia malūno tvenkinio ir iš jo ištekančio upelio stovėjo malūnininko sodyba su trimis nedideliais pastatais. Toliau pakelėje stovėjo tuomet neįvardinta sodyba su penkiais nedideliais pastatais ir nemažu daržo plotu greta. Veikiausiai, tai buvo nuo seno žinoma Šereiklaukio *karčema*.

Ties *karčemos* sodyba kelias šakojosi – jo taša ėjo tolyn šiaurės rytų link į Keleriškių kaimo valdas. Kelio atšaka sukosi pietryčių, toliau rytų link. Ties šia atšaka stovėjo kalvės sodyba su trimis mažais pastatais ir kūdra (?). Ši kelio atšaka per Šereiklaukio dvaro žirgų ganyklą vedė link tilto per Jūros upę, praeidama pro Klausiškių (*Klautzischken*) viensėdį – didelę sodybą su *karčema* ir kalve. Įdomu, kad kelio atkarpa tarp viensėdžio ir tilto buvo apsodinta medžiais. Gal šie fiksavo kasmet potvynių užliejamą kelio ruožą ar kt. Kitapus upės besitęsęs kelias taip pat buvo apsodintas medžiais.

XIX a. pradžioje Šereiklaukio dvarui priklausė ir plotas paupio pievų Jūros žemupio kairiajame krante, ties Nemuno ir Jūros upių santaka. Ten stūksojusioje nedidelėje kalvelėje stovėjo šieno daržinė, į kurią būdavo suvežamas tose pievose suruoštas šienas. Žinoma, kad vėliau toje teritorijoje buvo įkurtas Šereiklaukio dvaro palivarkas su savo sodybėle, tačiau tuomet ten tebuvo vienintelė daržinė.

Šereiklaukio kaimo trobesiai tada dėstėsi pakelėse į vakarus nuo dvaro sodybos. Tame šaltinyje buvo parodyta ir ten buvusi nemaža avininkystės ūkio sodyba. Avims ganyti buvo skirti plotai link Nemuno slėnio. Avininkystės sodyboje buvo trys nemaži trobesiai, supę didoką stačiakampį kiemą. Veikiausiai tai buvo avių tvartai žiemos periodui, gal ir daržinės jų pašarams.

Iš Šereiklaukio dvaro šiaurvakarių link ėjo medžiais apsodintas krašto kelias į Tilžę – vis svarbesniu tapusiu krašto centru.

Šiame piešinyje (kaip ir kituose senuose planuose) buvo pabrėžta anuometinė žemėvalda – vertingos panemunių pievos nuo seno buvo padalintos toliau nuo upės buvusiems kaimams ir pačiam Ragainės miestui, kad apylinkių gyventojai galėtų apsirūpinti vertingu šienu. Primintina, kad ten buvusias Ragainės parapijos pievas XVI a. minėjo dar lietuvių raštijos pradininkas Martynas Mažvydas, besiskundęs nepatogia ir pavojinga perkėla per Nemuną.

Svarbią Šereiklaukio dvaro specializaciją – žirgininkystę, priminė tarp dvaro sodybos ir Jūros upės nurodytos žirgų ganyklos.

1837 m. išspausdintame Tilžės apskrities žemėlapyje [74] apibendrintai buvo pavaizduota tuometinė apskrities teritorija, joje ir Šereiklaukio aplinka. Ten gana schemiškai parodyti pagrindiniai tos vietovės elementai: iš Ragainės ejęs senovinis kelias ir kt. Link Šereiklaukio tas kelias ėjo per atvirą plotą (ganyklas ir dirbamus laukus), tame ruože jis buvo apsodintas medžiais. Ties kelių išsišakojimu šiaurvakarinis vieškėlis

suko Bitėnų ir Tilžės link. Ties ta kryžkele buvo išsidėsčiusios Šereiklaukio kaimo sodybos. Nuo ten pagrindinis kelias vedė dvaro sodybos link. Nuo to kelio šiaurės pusėn atsišakojo svarbusis vieškelis Tauragės ir Žemaitijos link. Pakelėje stovėjo vandens malūnas, toliau *karčema* (*Kr.*). Minėtasis šiaurietinis kelias vedė į perkėlą per Jūros upę (ten buvęs tiltas – *Br.*). Netoli perkėlos tebevaizduota Klausiškių sodyba. Tada Šereiklaukio dvaro sodyba vaizduota piečiau malūno upelio ir šiaurietinės krypties kelio kaip stambesnis objektas. Tas kelias apibūdintas kaip ejęs į Jurbarką (*Georgenburg*) ir Rusijos valdas.

Spėjame, kad medžiaga tam žemėlapiui buvo renkama 1835-1836 m., tad, veikiausiai, tas brėžinys atspindi 1835 m. būklę. Jis liudija, kad didesni pertvarkymai Šereiklaukio dvaro sodybos aplinkoje dar nevyko – dar nebuvo tiesiami vėliau žinoti keliai ir tiesios vaizdingos alėjos. Gal pagal dvaro sodybos pertvarkymo projektą jau buvo pradėti kokie trobesių perstatymai, tačiau apibendrintame 1837 m. žemėlapyje jie dar nebuvo atspindėti.

Veikiausiai, XIX a. viduryje parengtame Prūsijos atlase [16] apibendrintai buvo pavaizduotos Šereiklaukio apylinkės. Tada rodyta nuo seno veikusi perkėla per Nemuną ties Ragaine (*F.*), nuo ten ejęs per pievas keliukas link Šereiklaukio, pora sodybėlių palei tą keliuką. Parodyta, kad tas keliukas į Nemuno slėnio krantą kilęs sankasa, kirtusia protakas tarp žinomųjų slėnio senvagių. Toliau kelias link Šereiklaukio ejęs per kalvas ir mišką (*Dalnico* palivarkas dar nevaizduotas). Kaip stambesnė gyvenvietė rodytas Šereiklaukio kaimas ties kelių sankryža, aplink jį dar rodyti keli viensėdžiai. Šiaurės link pagrindinis keliasėjo pro vandens malūną ir jo tvenkinį, toliau pro pakelės *karčemos* sodybą (ji žymėta sutartiniu ženklų – vėliavėle). Šereiklaukio dvaro sodyba rodytas kaip stambių pastatų juosiamas erdvesnis stačiakampis kiemas, kurį dar supo kelios atskiros sodybėlės. Teberodytas Klausiškių viensėdis netoli Jūros upės, tiltas per tą upę, kitapus upės pakelėje stovėjusi *karčema*, tolesnis kelias į Vėžininkus ir tolyn – link Viešvilės ir Jurbarko.

Veikiausiai tame žemėlapyje teberodyta XIX a. pradžioje (ar to amžiaus pirmojoje pusėje) buvusi padėtis, kuri beveik nesiskyrė nuo dar XVIII a. fiksuotos būklės. Tai gali rodyti, kad žymesnių Šereiklaukio aplinkos pertvarkymų tada dar nebūta (o gal aptariamasis žemėlapis buvo parengtas pagal ankstesnius duomenis, jų nepatikslinant natūroje).

Tiksliame 1861 m. žemėlapyje [154] buvo pavaizduota visai naujai performuota Šereiklaukio dvaro sodyba ir jos aplinka, kuri iš esmės skyrėsi nuo XVIII a. pabaigoje ten užfiksuoto vaizdo [73].

Anksčiau buvusius vingiuotus keliukus, gana painų jų buvusį „voratinklį“ tuomet pakeitė pabrėžtinai tiesūs keliai ir geometrizuotas jų tinklas. Per pusę amžiaus buvo pakeistas net dvaro valdų pobūdis. Pavyzdžiui, ankstesnį vingiuotą upelį iš Šereiklaukio vandens malūno tvenkinio, tekėjusį per drėgnas pievas, pakeitė ištiesinta vandens tėkmė,ėjusi per grioviais sausintus pievų ir arimų plotus.

Pertvarkant dvaro valdas, nelabai paisyta ten anksčiau buvusių elementų. Veikiausiai iš pradžių buvo sumanyta naujoji planinė ašis, tiksliai ir tiesiai ėjusi geografinė rytų – vakarų kryptimi, jungusi atokų Kopyčkalnį su jau seniau buvusia kelių dvišake sankryža ir naująja dvaro sodyba. Toks beveik „kosminio masto“ teritorijos perplanavimas pagal abstrakčią geometrinę schemą liudija tuometinio dvaro savininko užmojus ir ambicijas. Tokio perplanavimo idėją gal sumanė 1812 m. Šereiklaukio dvarą įsigijęs L. F. Dresleris, vėliau ją, matyt, tęsė jo sūnus ir paveldėtojas Julius Dresleris, kurio gyvenimo pabaigoje (jis mirė 1864 m.) dvaro sodyba ir jos aplinka jau buvo iš esmės pertvarkytos. Šereiklaukio dvaro esminį pertvarkymą, matyt, lėmė ūkiniai L. F. Dreslerio pasiekimai (jis užvaldė didžiulius plotus tose apylinkėse) ir jo socialinis iškilimas – eilinio žmogaus palikuonis galop tapo pirmuoju Tilžės apskrities viršininku ir pan.

Ambicingieji Šereiklaukio pertvarkymo planai gal ir sietini su tuo L. F. Dreslerio postu – nuošalioje dvaro sodyboje tuomet kurtas visos didelės Tilžės apskrities valdymo centras, ten būdavo laukiama aukštų svečių, įtakingų žmonių, ten tvarkyti svarbūs reikalai ir pan.

Gali būti, kad dvarvietės ir jos aplinkos esminio pertvarkymo idėjas tada pasiūlė koks patyręs architektas, lankęsis Prancūzijoje (ten stebėjęs Versalio ir kitus didžiuosius ansamblius), matęs Potsdamo ir Berlyno rezidencijų kompleksus, persiėmęs planinių ašių ir geometrinio planavimo idėjomis. Ta prasme nuošaliame Šereiklaukyje buvo sumanyta sekti žymiausių Europos urbanistinių ansamblių kūrimo pavyzdžiais. To pertvarkymo užmojai liudija ir apie Šereiklaukio tuometinio savininko ambicijas – tokio masto rekonstrukcijoms reikėjo didelių lėšų, ilgo laiko, gausių išteklių ir pan. Pavyzdžiui, vien tiesiant didžiąją alėją iš Šereiklaukio dvaro sodybos į Kopyčkalnį, reikėjo supilti nemažas sankasas, iškasti per pakilumas iškasas, suformuojant platų ir lygų, kariatoms tinkamą kelią.

Nutiestoji pagrindinė alėja ir simetriškai nuo jos atsišakoję šiaurvakarinis ir pietvakariniai keliai (šie taip pat buvo ištiesinti ir praplatinti) pagal tos epochos papročius buvo apsodinti medžiais, taip pabrėžiant jų reikšmingumą. Prie šiaurvakarinio kelio nebeliko ankstesnių pakelės viensėdžių (veikiausiai, juos nusipirko savo valdas nuolat plėtę Dresleriai). Tas ištiesintas kelias tiesiai vedė į neseniai sukurto Pempynės (*Wahlen*) dvarelio valdas ir dar tolyn.

Prie ištiesintojo pietvakarinio kelio tebestovėjo kaimo sodybos, dvaro samdinių būstai ir plytinė. Ši, veikiausiai, buvo įrengta pradėjus didžiąją dvarvietės rekonstrukciją, siekiant gausius naujus pastatus statyti iš savų pigesnių plytų. Toliau tas kelias ėjo pro Dalnico palivarko nemažą sodybą, statytą ant aukštos kalvos prie dirbamų žemių ploto – laukymės Šereiklaukio girioje. Nuo ten pietvakarinis kelias vedė link Nemuno slėnio pievų ir perkėlos per upę į Ragainės miestą (ties šia tada stovėjo keltininko sodybėlė).

Perplanuojant dvaro valdas, veikiausiai, atsižvelgta į sumenkusią senovinio vieškelio Ragainė – Šereiklaukis – Jurbarkas reikšmę. Buvęs gan tiesus kelias link perkėlos per Jūros upę buvo paverstas nepatogiu apvažiavimu aplink dvaro sodybą (tiesa, šis apvažiavimas apdairiai buvo nutiestas pakilumos ketera, siekiant potvynių metu išvengti užliejamų ir nepravažiuojamų ruožų). Nebeliko anksčiau svarbios Perkėlos *karčemos* Jūros upės pakrantėje, gal tenkinantis vien didžiąja Klausiškių sodyba.

Perkėla per Jūros upę vedė nebe vien į Vėžininkus (senojo vieškelio trasa), bet ir į ties Jūros bei Nemuno santaka, kairiajame Jūros krante pastatytą naują Šereiklaukio palivarko sodybą [124]. Ten ant kalvelės buvo pastatyta nedidelė sodyba su dviem pastatais. Dar prisimenant katastrofiškojo 1829 m. potvynio mastus, tuomet Šereiklaukio dvaro patirtus nuostolius, vis tik nepabūgta visai atviroje vietoje prie dviejų upių dažnai užliejamos santakos įkurdinti visai naują sodybą (vėliau nukentėjusią nuo potvynių ir apleistą).

Nemuno dešiniajame krante piečiau Šereiklaukio tada stovėjo nedidelė Tusainių palivarko sodybėlė, naudojusi savąjį paupio pievų sklypą.

XIX a. viduryje didžiojoje Šereiklaukio girioje, nusitęsusi beveik nuo Bitėnų Jūros žemupio link buvo trys didelės laukymės. Pietinė tęsėsi nuo Dalnico palivarko sodybos (įvairių pastatų supamo erdvaus stačiakampio kiemo) pietryčių link iki Nemuno slėnio pievų. Veikiausiai tame plote valstiečiai nuo seno dirbo žemę, ją įsigijęs L. F. Dresleris ten sukūrė pagalbinių dvaro centrą – palivarką.

Antroji didelė laukymė juosė Kopolyčkalnį, nuo jo tęsėsi rytų pusėn, dvaro sodybos link. Veikiausiai ten taip pat buvę dirbami plotai, kai kur su pievų, ganyklų ir gal jaunuolynų ploteliais. Būta beveik legendinių pasakojimų, kad senovėje daug kur neapsimokėję dirbti žemės, ji ten apsodinta mišku. Tos laukymės tęsinys tęsėsi šiaurės link, į Pempynės dvarelį ir atskirų viensėdžių dirbamas žemes, susiliedama su didžiuoju dirbamos žemės ir ganyklų masyvu, nusidriekusiu Vilkyškių link.

Trečioji didelė laukymė plytėjo girios rytiniame pakraštyje tarp miško ir Jūros upės slėnio. Ten buvo įsikūrusi Šereiklaukio dvaro sodyba, didysis Klausiškių viensėdis. Gali būti, kad tai buvo nuo senovės dirbami laukai ir ganyklos. Gal tas plotas nuo seno ir vadintas „Šereikos Laukas“.

XIX a. vidurio žemėlapyje teberodytas vandens malūno tvenkinys, ties užtvanka buvusi malūno sodyba. Pro juos į Vilkyškius vedė praplatintas ir ištiesintas kelias – senojo trakto į Žemaitiją įpėdinis.

Tada vaizduota ir visiškai pakeista Šereiklaukio dvaro sodybos struktūra.

Pagrindinis įvažiavimas iš vakarų nuo kelių sankryžos vedė tiesiai į dvaro sodybą. Abipus jo buvo įrengtos žirgų ganyklos su nedideliu tvenkinėliu – arklių girdykla. Veikiausiai, ten buvo įrengta savotiška „prekinės produkcijos paroda“ – ten gal laikyti pardavimui skirti žirgai, kad atvykstantys svečiai juos pamatytų

ir vertintų. Žirgų ganyklose (*Rossgarten*) buvo įrengti centriniai statinėliai, plotai tvoromis skirstyti į mažesnius aptvarus.

Įvažiavus į dvaro sodybos reprezentacinį kiemą, kairėje pusėje buvo mūrinis svirnas/sandėlis, veikiausiai statytas dar XIX a. pradžioje ar anksčiau. Tiesiai priekyje stovėjo ilgas dvaro rūmų pastatas su nedideliais želdynų dekoratyviniais ploteliais abipus statinio. Netoli nuo dvaro rūmų telkšojo stačiakampis nemažas tvenkinys, kurį supo penki mediniai ir mūriniai pastatai (matyt, vežiminės ir pan.). Į pietryčius nuo dvaro rūmų ir minėtojo tvenkinio tęsėsi nemažas dvaro parko ir sodo plotas, išraižytas takelių tinklo, dalintas į mažesnius plotelius.

Šiaur rytinę dvarvietės dalį užėmė ūkinė zona – trys dideli mūriniai tvartai, didžioji medinė daržinė, medinis didelis tvartas ar daržinė. Į vakarus nuo jų dar stovėjo pora vidutinio dydžio mūrinių pastatų (veikiausiai naudotų ūkiniams reikalams) ar tarnautojų apgyvendinimui. Tarp didžiųjų ūkinių trobesių buvo erdvūs kiemai. Šiaurės pusėn iš jųėjo medžiais apsodintas keliukas į gretimą Keleriškių kaimą ir dvaro samdinių sodybas. To keliuko tąsa pietryčių kryptimi vedė į Nemuno pakrantę ir perkėlą į Eisulių kaimus.

Detaliame žemėlapyje tada buvo užfiksuota nemažai įdomių detalių.

Pavyzdžiui, nuo Šereiklaukio kaimo į vakarus/šiaurvakarius per mišką ejęs keliukas vadintas „Kiaulių taku“ (*Schweine Trift*) – rudenį į girios ažuolynus juo būdavo genamos kiaulių bandos, ėdusios nukritusias ažuolų giles.

Intensyviai veikė Šereiklaukio plytinė, gaminusi daug plytų dvaro ir kitoms statyboms. Tada tinkamas molis buvo kasamas net keliuose nedideliuose karjeruose pietvakarių ir šiaurinėje pusėje, nemažais atstumais į plytinę gabenant iškastą molį. Nebenaudotos molio duobės naudotos šiukšlėms suversti.

Ant Kopolyčkalnio jau buvo pastatyta koplytėlė, greta jos buvo įrengtos Šereiklaukio dvarininkų kapinaitės.

Šereiklaukio kaime ir šiauriau dvaro sodybos buvo nemažos dvaro samdinių sodybėlių sancaupos. Dalyje jų būta ir mūrinių pastatų. Veikiausiai, tokiame veikė ir vietos mokykla.

Pagrindinės Šereiklaukio kaimo kapinės buvo pakilumoje piečiau Milžinkapio. Ten laidoti mirę samdiniai ir dvaro tarnautojai, jiems statyti kuklūs atminimo ženklai.

Šereiklaukio dvarininkams įsirengus savas kapinaites, tos šeimos mirusieji nebevežti laidoti į perpildytas Vilkyškių kapines tenykštės bažnyčios šventoriuje. Gal nebesinaudota ir Vilkyškių dvarininkų atskiromis kapinaitėmis.

Tuomet Šereiklaukio giria tebebuvo gana laukinė – ji proskynomis dar nebuvo sudalinta į taisyklingus miško kvartalus ir pan. Girioje dar tebebuvo didesnių ežeriukų, nemažai užpelkėjusių vietų, kurios dar nesusausintos.

Gal prisimenant pagoniškus laikus, gili dauba ties Šereiklaukio piliakalniu buvo pavadinta „Velnio grioviu“ (*Teufels Grund*), kaip nelabų dvasių vieta.

6.4. Šereiklaukio dvaro sodyba ir jos aplinka 1900-1944 m. šaltiniuose

XX a. pradžia datuotiname žemėlapyje (jo kopija pateikiama šio darbo iliustracinėje dalyje) Šereiklaukio aplinka buvo pavaizduota detaliau. Ten teberodytas iš Ragainės ėjęs kelias, ties Ragainės uostu ir tenykšte lentpjūve įrengta perkėla per Nemuną. Tada Nemuno dešiniojo kranto pievose pakelėje jau nebebuvo pastatų – veikiausiai, tie buvo sunaikinti per didesnius potvynius. Tik piečiau Dalnico palivarko pakrantėje tebestovėjo nedidelė Tusainių palivarko sodybėlė. Abu Nemuno krantai tarp Ragainės ir Jūros upės žiočių jau buvo sutvirtinti *bunomis*.

Užliejamos pievos Nemuno dešiniajame krante vadintos *Ueber Memel Wiesen*. Buvo įvardintos ir ten buvusios senvagės : *Margen/Marien S.*, *Bittegeres/Bitthener T.*, *Lange T.* Bitežerio senvagės pietiniame krante dar rodytas nedidelis pastatas – gal šieno daržinė ar piemenų trobelė.

Aukštesnėje terasoje rodytas nemažas Šereiklaukio girios (*Schreitlaukener Forst*) plotas, proskynų tinklu sudalintas į stačiakampius miško kvartalus. Tai liudija, kad gal XIX a. pabaigoje ten buvo atliekami nemaži miškotvarkos darbai, bendras miško plotas gal buvo kiek padidėjęs.

Kelias iš Ragainės miško plotą kirto tarp aukštojo (išskylančio į 80 m aukštį) Opšriūtų kalno (*Abschruten Berg*) ir Dalnico palivarko sodybos. Pažymėtina, kad tas kelias mišką ne tiek kirto, kiek juosė – tik šiauriau kelio rodytas miško kvartalinių linijų tinklas, o pietinėje kelio pusėje veikia buvę ganyklų ir kt. plotai. Dar pora miško kvartalinių linijų buvo parodyta piečiau Dalnico palivarko sodybos ir ryčiau jo – ten taip pat buvę miško ploteliai. Pažymėtina, kad šios dvi linijos buvo pravestos kitomis kryptimis nei kvartalinių linijų tinklas pagrindinėje Šereiklaukio girios dalyje. Tai rodo, kad tie miško ploteliai buvo tvarkyti kaip atskiri vienetai.

Pažymėtina, kad (veikiausiai, dėl gamtinių kliūčių – miško ežeriukų) pagrindinėje girios dalyje šiaurinė kvartalinė linija buvo pravesta ne rytų – vakarų kryptimi, o labiau įstrižai.

Nemažą stačiakampį Dalnico palivarko sodybos kiemą juosė penki įvairaus dydžio pastatai. Aplink tęsėsi bemiškiai plotai – buvusios ganyklos ir kt. Nuo pagrindinio kelio iš Ragainės atsišakojo smulkesni miško ir pievų keliukai.

Tas šiaurryčių kryptimi ėjęs kelias ties Šereiklaukiu ėjo pro nemažą plytinės sodybą. Šios nemažą stačiakampį kiemą juosė keturi nemaži pastatai. Netoliese buvęs ir nemažas tvenkinys, pakelėse driekėsi samdinių pastatėliai (*Gärtner-häuser*).

Iš Ragainės atėjęs pagrindinis kelias už plytinės įsikirto į XIX a. suformuotą trišakę kelių ir alėjų sankryžą. Nuo ten pagrindinė alėja ėjo tiesiai į vakarus ir vedė į Kopyčkalnį (*Kapellen Berg*). Tą 75 m aukščio kalvą kelias/alėja aplenkė ir toliau vingiavo Bitėnų link.

Nuo svarbiosios trišakės kelių sankryžos šiaurvakarinis kelias taip pat vedė į Bitėnus, praeidamas pro miškininkų sodybą (*F.*).

Svarbus kelias iš Ragainės nuo minėtos trišakės sankryžos ėjo rytų kryptimi į Šereiklaukio dvaro sodybą. Pusiaukelėje nuo jo šiaurės kryptimi atsišakojo kelias link Keleriškių ir Vilkyškių, ėjęs pro malūno tvenkinį ir vandens malūno sodybą. Šiauriau tvenkinio nuo šio kelio rytų link atsišakojo kelias link Jūros upės, iš šiaurinės pusės aplenkęs dvaro sodybą. Ties minėtu atsišakojimu tebestovėjo senosios *karčemos* sodyba, pakelėje spietėsi nedidelės dvaro samdinių sodybėlės.

Kelias link Jūros upės ėjo link Klausiškių (*Klauszischken*) viensėdžio, nuo ten suko pietryčių link į tiltą per upę. Kitapus upės kelias sukosi į Vėžininkų kaimą, nuo ten eidamas tolyn į Sokaičius, Baltupėnus ir kt.

Kairiajame Jūros žemupio krante, ties Jūros ir Nemuno santaka stovėjo nedidelė Šereiklaukio palivarko (*Vw.*) sodybėlė. Aplinkinius užliejamųjų pievų plotus tuomet tebevaldė Šereiklaukio davaras.

Svarbus tuometinis Šereiklaukio dvaro sodybos pavaizdavimas – ten, veikiausiai, fiksuota jos būklė iki Pirmojo pasaulinio karo ir tada patirtų didelių nuostolių. Tada vaizduota dvaro sodyba buvo formuota (ar pavaizduota) kaip gana simetriška. Abipus pagrindinio įvažiavimo į sodybą simetriškai dėstyti vidutinio dydžio keturi pastatai, už jų – du skersiniai pastatai (pietinis iš šių, veikiausiai, buvo dvaro rūmai ties tvenkiniu). Toliau vaizduoti šiaurryčių link pakreipti keturi didieji statiniai (veikiausiai, tvartai). Už jų buvo didesnė ūkinio kiemo erdvė, kurią kirto svarbesnis keliukas, nuo Keleriškių kaimo valdų vedęs į panemunės pievas ir į perkėlą per Nemuną, kur keltasi į Aukštuosius Eisulius ir kitas gyvenvietes kairiajame Nemuno krante.

Aptartasis žemėlapis vertingas tuo, kad jis gana detalai parodė Šereiklaukio apylinkių būklę iki Pirmojo pasaulinio karo ir vėlesnių esminių pokyčių (Klaipėdos krašto atskyrimo, naujų judėjimo srautų susiklostymo ir t.t.). Matyt, tada buvo pavaizduota dar neiškirsta Šereiklaukio giria, dar nenutrūkęs (ir neapsunkintas) perkėlimas per Nemuną ir t.t. Tuomet dar egzistavo Šereiklaukio plytinė, senoji *karčema* ir vandens malūnas, palivarko sodybėlė upių santakoje ir kt.

Žinoma, kad Šereiklaukio dvaro sodybą ir jos aplinką labai pakeitė Pirmojo pasaulinio karo pradžios įvykiai, kai įsiveržusi Rusijos kariuomenė ir jos talkininkai grobstė ir niokojo aptiktas sodybas. Tuomet nemažai pastatų ir sodybų buvo sudeginti, nuostolių patirta ir 1915 m. išstumiant Rusijos kariuomenės dalinius iš šių apylinkių. Žinoma, kad ne visi tuomet sunaikinti objektai vėliau buvo atkurti, tad aptariamas žemėlapis vertingas kaip Šereiklaukio dvaro būklės liudininkas bene didžiausio jo klestėjimo laikais, parodęs vėliau nebeegzistavusius ar esmingai pakeistus dalykus.

Plačiau žinomas XX a. pradžioje parengtas tikslus ir detalus Šereiklaukio apylinkių žemėlapis [16], kurio poredaguota versija pateikta ir knygelėje „Šereiklaukis“. Gal ne visada skiriama dėmesio to žemėlapio sudarymo aplinkybėms. Dvaro valdos bei kitos apylinkės buvo tiksliai (pagal to meto galimybes) išmatuotos bei iširtos 1913 m. Toliau užtrukta rengiant patį žemėlapio brėžinį, kuris publikuotas 1915 m. Deja, tuometinė žemėlapio laida šiandien labai reta, autoriui jos nepavyko aptikti.

Daug plačiau paplito 1939 m. pakoreguotas to žemėlapio variantas, kuriame buvo vaizduojama prieš Antrąjį pasaulinį karą susiklosčiusi padėtis, neberodant 1913 m. ir anksčiau buvusių, bet iki 1939 m. sunaikintų ar pakeistų objektų. Tą žemėlapį dažnai tiražuojant po Antrojo pasaulinio karo, bandyta jame panaikinti 1939 m. atsiradusias nacistinio Vokietijos valstybės periodo žymes. Tada vėl rodyta 1937 m. egzistavusi (ir pokariniais dešimtmečiais pabrėžta) Vokietijos valdų valstybinė siena,ėjusi Nemuno farvateriu. Dėl visų tų taisymų bei tikslinimų aptariamasis žemėlapis nebėra tikslus tam tikro laikotarpio būklės liudininkas – jame persipina 1913 m., tarpukario ir 1939 m. (nacistinės aneksijos laikų) duomenys.

Aptariamame žemėlapyje teberodyta perkėla per Nemuną ties Ragaine, sunėšto smėlio beveik palaidotas *bunos* upės dešiniajame krante, ten buvęs pakrantės keliukas. Tuomet paupio pievų plotą buvo išraižę platesni ar menkesni keliukai, kai kur stovėjo daržinės šieniai.

Šereiklaukio girią dalino stačiakampis kvartalinių proskynų tinklas ir gana gausūs miško keliukai (jų galėjo padaugėti, 1914 m. kertant didelius miško plotus). Neberodyti anksčiau miške buvę didesni ežerėliai – tvenkiniai, kai kur pavaizduoti drėgnesnių plotų sausinimo grioviai. Tai gal priminė didįjį girios kirtimą ar pastangas didinti atskirų miško plotų produktyvumą.

Piečiau Dalnico palivarko sodybos tebeplytėjo plyni ganyklų ir kt. plotai. Sodyboje tebebuvo penki įvairaus dydžio trobesiai.

Artėjant link Šereiklaukio senojo Ragainės kelio pietrytinėje pusėje buvo naujesnės (anksčiau nežymėtos) kapinaitės. Gal senesnės kaimo kapinaitės buvo piečiau Milžinkapio, prie keliuko link piliakalnio ir Nemuno pakrantės.

Šereiklaukio plytinės jau nebebuvo – terodytos tos sodybos žymės. Veikiausiai, ta gamykla buvo sunaikinta Pirmojo pasaulinio karo pradžioje ir vėliau nebeatkurta.

Šereiklaukio kaime, ties trišake kelių sankryža buvo pavaizduotos kelios nedidelės sodybos (mokykla ir kt.). Nuo tos sankryžos vakarinis kelias (alėja) vedė į Kopolyčkalnį, kurio viršūnėje buvo pastatyta koplytėlė, o šiauriau jos įrengtos Šereiklaukio dvarininkų kapinaitės. Kalvą ir kapinaites apjuosęs keliukas toliau vedė Bitėnų link.

Nuo trišakės sankryžos šiaurvakarinis kelias vedė Bitėnų link, pareidamas pro girininkijos sodybą. Pažymėtina, kad plotas ties ta sodyba vadintas *Anglaszillis*, primenant ten praeityje plėtotą anglių degimo verslą.

Miško keliukai tuomet vedė į netoliną Pempynės dvaro (*Wahlenthal*) sodybą (tas dvaras XX a. pirmojoje pusėje priklausė Šereiklaukio dvarui). Tame žemėlapyje buvo užfiksuotas ir vietinis lietuviškas vietovardis *Pempinė* (taip vadinta drėgna įduba to dvaro valdose). Rodyta išplėtotą Pempynės dvaro sodybą : keturi stambesnieji ūkiniai trobesiai sodybos pietų pusėje, trys mažesnieji pastatai (gyvenamasis namas ir kt.) sodybos šiaurinėje pusėje. Šiaurvakarinėje pusėje buvo trys nedidelės samdinių sodybėlės, palei kelią link Jogaudų ir Bitėnų.

Rodytas XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje tobulintas kelias Šereiklaukis – Vilkyškiai, ėjęs pro malūno tvenkinį su malūno sodyba, buvusią *karčemos* sodybą. Nuo šios kuklesnis skersinis keliukas ėjo rytų link į perkėlą per Jūros upę, pro nedideles samdinių sodybėles (šių buvo likę mažiau nei praeityje). Ties Klausiškių viensėdžiu rodytas vėjo malūnas – naujesnė verslo įmonė. Per Jūros upę keltasi sezoniniu/vasariniu pontoniniu tiltu (*Sommer br.*). Kelias link Vėžininkų ir tolyn vaizduotas kaip nedidelis keliukas (matyt, panemunių keliuką link Smalininkų ir Jurbarko jau buvo nukonkuravęs patogesnis plentas Vilkyškiai-Mociškiai-Viešvilė-Smalininkai).

Pažymėtina, kad tuomet jau nebebuvo Šereiklaukio palivarko sodybos ar pastatų ties Nemuno ir Jūros upės santaka (nors XX a. pradžios žemėlapyje tai dar buvo vaizduota).

Aptariamojo žemėlapio pokarinėje laidoje vaizduota jau pakeista Šereiklaukio dvaro sodyba. Rodyti, gal po Pirmojo pasaulinio karo atstatyti didieji ūkiniai trobesiai – šešių tvartų ir daržinių sankaupa sodybos šiaurinėje dalyje. Tebebuvo senasis dvaro svirnas – sandėlis, su gretimu dvaro tarnautojų namu (jame tarpukariu gyveno dvarininkų šeima). Šiaurvakarinėje sodybos dalyje vaizduotas didelis daržų plotas, ten buvusi nedidelė kūdra. Pažymėtina, kad dar nerodyti du pakelės gyvenamieji pastatai, išlikę iki mūsų dienų (gal tai rodo, kad jie atsirado tik prieškarui).

Šereiklaukio dvaro rūmų (sudegintų Pirmojo pasaulinio karo pradžioje ir vėliau nugriautų) jau neberodyta. Ten vaizduotas nedidelis pastatėlis gal buvo ilgiau išlaikyta ar atstatyta tų rūmų liekana.

Dvaro sodybos pietvakarinėje dalyje jau rodytas išplėtotas spirito varyklos statinys su dūmtraukiu ir keliais priestatais. Vakarų pusėje dar stovėjo keli mažesni pastatai (gal kalvė ir kt.). Piečiau tvenkinio stovėjo pora, veikiausiai, ūkinių trobesių (pokariu minėta medinė daržinė ir kt.).

Pietrytinėje dvaro sodybos dalyje tęsėsi nemažas dvaro parko, sodo ir daržų plotas. Labiau rekreacinė ir reprezentacinė parko erdvė buvo to ploto vakarinėje pusėje – ten vingiavo keliukai, augo dekoratyviniai augalai. Rytiniame pakraštyje vyravo taisyklingos daržo lysvės, gal ten buvęs ir vaismedžių sodas, kuriame tarpukariu sodinta ir egzotiškesnių augalų.

Rodytas senesnis, kai kur medžiais apšodintas kelias iš dvaro sodybos į Nemuno pakrantės pievas, tačiau nevaizduota tarpukariu sukurta (ar išplėsta) sodyba, kurioje tarpukariu veikė LR muitinė.

1938 m. Lietuvos Respublikos Karo topografijos skyrius išleido karinį 1:100 000 mastelio žemėlapi, kuriame vaizduotos Pagėgių apylinkės, remiantis ankstesnių vokiškų žemėlapių duomenimis [113]. Tame žemėlapyje tuomet LR valdyta Klaipėdos krašto teritorija (dešinysis Nemuno krantas) rodyta sulietuvinant vietovardžius ir kt. Dėl savo mastelio ir parengimo istorijos šis žemėlapis buvo gan apibendrintas ir schemiškas, tačiau jame buvo užfiksuotos kai kurios tuometinės ypatybės.

Tada schemiškai rodyta Šereiklaukio dvaro sodyba kaip didelių ūkinių trobesių sancaupa. Jos pietinėje dalyje vaizduotas dvaro sodas ir parkas, pietvakarių šone – spirito varykla (*Spr.*). Parodytas prie tvenkinio stovėjęs vandens malūnas (*V.m.*), prie neįvardintos Klausiškių sodybos buvęs vėjo malūnas, perkėla per Jūros upę, dvaro kapinės Kopyčkalnyje (*Kapelkalnyje*), Šereiklaukio kaimo sodybos, LR muitinės sodyba piečiau dvaro sodybos. Schemiškai rodyta Pempynės (*Pempinė*) dvaro sodyba, neįvardintos Dalnico palivarko ir Šereiklaukio girininkijos sodybos. Kaip pagrindinis kelias rodytas vieškelis Šereiklaukis-Vilkyškiai, kaip menkesni keliai - trasos Ragainė – Šereiklaukis, Šereiklaukis-Bitėnai ir kt. Tuomet piečiau Dalnico palivarko rodyti didesni miško plotai – ties sodyba tebuvo likusi nedidelė laukymė. Parodyta gretimų kaimų: Keleriškių (*Kelneriškių*), Opstainių ir kt. būklė.

6.5. Šereiklaukio buvusio dvaro sodyba ir jos aplinka 1945-2000 m. šaltiniuose

1944 m. rudenį Šereiklaukio apylinkes užėmus sovietinei kariuomenei, ten prasidėjo visai nauja istorinė epocha. Senieji krašto gyventojai buvo išstumti, Mažojoje Lietuvoje būta jų žudymo ir kitokio naikinimo, vėliau ir organizuoto etninio valymo. Krašte likęs turtas grobstytas ir niokotas, būta masiško vandalizmo ir t.t.

Okupuotame krašte kurta ne vien nauja administracinė tvarka, bet ir visai naujas politinės ir ekonominės santvarkos modelis. Panaikinus buvusią privatinę nuosavybę, buvusius ekonominius ūkinius santykius ir kt., viso krašto vieninteliu valdytoju tapo sovietinis režimas, veikęs per savo patikėtinius ir savas struktūras. Organizuoti kariniai ir valstybiniai ūkiai, turėję veikti okupuotame krašte ir tiekti reikalingą žemės ūkio ir kitokią produkciją. Jie turėjo naudoti krašte likusį turtą (nuo pastatų ir sodybų iki darbo įrankių ir kt.).

Vienas iš naujosios politinės tvarkos elementų buvo visiško slaptumo režimas. Visa tikra informacija (nuo gamybos rodiklių žemės ūkyje iki žinių apie vietas ir pan.) nebegalėjo būti skelbiama, ją pakeitė propagandinė dezinformacija (nuo pranešimų apie tariamus ūkinius laimėjimus iki realios padėties slėpimo). Ypatingai slapta tapo topografinė ir kartografinė informacija – vietovių planai, žemėlapiai ir kt., kuriuos galėjo naudoti tik kariuomenė ir specialiosios struktūros. Civiliniams tikslams rengtos iškraipytos ir supaprastintos vietovių schemos, neparodžiusios daugelio momentų. Iki dabar išlikusiuose sovietmečio dokumentuose ir publikacijose galima aptikti labai nedaug tikros informacijos apie buvusią padėtį. Informatyvesniais tų laikų dokumentais lieka kariniai žemėlapiai (nors jų taip pat būta skirtingų kategorijų – patikimesnių ir iš dalies iškreiptų) ir jų rengimo medžiaga. Žinoma, kad okupuotame krašte darbavosi gausios karinių sovietinių topografų brigados, siekusios detaliam inventorizuoti teritoriją (kaip ir buvusios Lietuvos Respublikos plotus). Jos rengė slaptą medžiagą būsimiems kariniams žemėlapiams. Operatyvinę medžiagą okupuoto krašto inventorizacijai leido pateikti pokariu vykdytas aerofotografavimas, iš lėktuvų fotografuojant atskirus ruožus.

Išlikusi Šereiklaukio buvusio dvaro sodybvietės 1952 m. aerofotonuotrauka [144] leidžia apibūdinti kai kuriuos tuometinės padėties bruožus.

Tuomet dvarvietės ūkinėje zonoje nebebuvo ilgosios rytinės medinės daržinės. Šiauriau jos tebuvo nedideli pokariniai pastatėliai – gal atvykėlių pasistatyti mediniai sandėliukai, tvarteliai ir pan. Nuo ten ėjo senasis keliukas į Keleriškius.

Atrodo, kad buvo sudegęs didysis pietinis tvartas – nuotraukoje matomos likusios jo mūrinės sienos. Visai nebebuvo šiauriau jo buvusio gal medinio tvarto ar daržinės. Buvo išlikę abu šiauriniai mūriniai didieji tvartai, gretimi vandentiekio ir kt. bokštai. Ūkinės zonos pietiniame pakraštyje matėsi dar vieno didelio buvusio pastato (gal medinės daržinės) pėdsakai.

Dar 1914/1915 m. sudegintų dvaro rūmų vietoje tebuvo laukymė tarp medžių. Tai liudija, kad rūmų griuvėsiai buvo nuardyti dar seniau, ten palikus žalią pievelę. Parko plote tebebuvo senųjų takelių žymės. Tebebuvo pagrindinis takas per parką pietryčių link, ta kryptimi iš ūkinės zonos vedęs medžiais apsodintas keliukas, iš dvarvietės centro pietvakarių link (į kaimo kapinių pusę) ėjęs keliukas.

Pažymėtina, kad dvarvietę iš pietvakarių pusės apjuosė platesnis kelias, vedęs link Nemuno ir Jūros upės santakos. Tas kelias nebuvo vaizduotas detaliame 1913/1939 m. žemėlapyje, tačiau veikiausiai jis atsirado dar tarpukariu, siekiant aplenkti dvaro sodybą. Prie to kelio tada atsirado ir LR muitinės sodyba.

Aerofotonuotraukoje vaizduota daug 1952 m. dvarvietėje dar išlikusių brandžių medžių, ploto šiaurvakarinėje dalyje buvęs vaismedžių sodas ir kt. Tebebuvo išlikęs pagrindinių alėjų apželdinimas – brandžių medžių eilės.

Tebestovėjo spirito varyklos pastatas su aukštuoju dūmtraukiu, greta jo buvę ūkiniai statiniai.

Šiaurinėje dvarvietės dalyje matomas senojo svirno/sandėlio pastatas, greta jo stovėjęs dvaro tarnautojų namas (ten tarpukariu glaudėsi dvarininkų šeima) su gretimais ūkiniais pastatais. Šiaurvakariniame dvarvietės kampe tebebuvo du samdinių namai su savais ūkiniais pastatais.

Atrodo, kad plotai aplink dvarvietę buvo sudalinti nedideliais sklypeliais, skirtais tuometiniams vietos gyventojams.

Tebebuvo vandens malūno tvenkinys, pačio malūno sodyba su trimis pastatais. Jos buvusią autonomiją rodė sužėlusių medžių juosta, iš pietų pusės supusi tos sodybos daržus ir sodą.

Nuotraukos šiaurvakarinėje dalyje užfiksuotos taisyklingų formų laukymės. Gal dvaro laikais ten būdavo išjodinėjami užauginti žirgai, gal ten buvo organizuotas savotiškas hipodromas.

Tada užfiksuotos kelios Šereiklaukio kaimo sodybos. Vakarų pusėje gal matomos ten ilgai veikusios plytinės žymės.

1952 m. aerofotonuotrauka liudija, kad Antrojo pasaulinio karo metais Šereiklaukio dvarvietė nukentėjo gal mažiau nei Pirmojo pasaulinio karo pradžioje. Didieji ūkiniai trobesiai ten galėjo būti sunaikinti ir pokariu (sukėlus gaisrą ar pan.). Atrodo, kad čia tada nevykę kokie didesni kariniai susirėmimai (tokių pėdsakų nesimato aptariamoje nuotraukoje, išlikusiuose pastatuose nepastebima apšaudymo žymių ir pan.). Nuotraukoje į pietvakarius nuo Milžinkapio užfiksuota taisyklinga keturių nemažų duobių eilė – gal netaiklaus karinio aviacinio bombardavimo pėdsakas, tačiau daugiau tokių dalykų nepastebėta.

Gali būti, kad 1944 m. rudenį Vokietijos kariniai daliniai pasitraukė už Nemuno, įsitvirtindami kairiajame upės krante ir nebandydami kovoti dėl kariniu požiūriu gal nesvarbaus Šereiklaukio. Gali būti, kad sodybos sugriovimu nebuvo suinteresuoti ir dvarininkai, vildamiesi kažkaip išlaikyti savo turtą.

Apie gana neblogą pokarinę Šereiklaukio būklę rašoma to meto gyventojų atsiminimuose [147]. Jie rodo, kad dvarvietė tuomet buvo keičiama palaipsniui, o daug kas tebebuvo išlikę iš ankstesnių laikų.

Prisiminta, kad 1951 m. apsigyventa buvusioje dviaukštėje Šereiklaukio kalvėje greta spirito varyklos. Potvyniai apsemdavę buvusią LR muitinės ir Klausiškių (*Plukdymo*) sodybas. Buvęs dvaro tarnautojų gyvenamasis namas (tarpukariu ten gyventa dvarininkų) buvo be stogo, bet dar stovėjo. Viename jo gale gyventa. Po namu buvęs didelis rūsys, į namą vedė įspūdingi laiptai. Šalia to namo buvusi kepykla (gal senoji dvaro virtuvė), vėliau paversta tvartu ir išlikusi iki dabar. Sugriautų senųjų dvaro rūmų vietoje buvo rūšiai.

Pokariu tebeveikė Šereiklaukio spirito varykla. Tai rodo, kad ten, veikiausiai, tebebuvo išlikusi senoji įranga. Tebebuvo didysis bulvių rūsys prie varyklos. Tebenaudota katilinė. Varykla veikė gal iki 1955 m., vėliau ten įrengti gyvenamieji butai, pieno supirkimo punktas, parduotuvė, biblioteka, kaimo salė (buvusioje katilinėje). Sužinota, kad tame pastate prieškariu buvo ir sūrinė, kur džiovindavo (brandindavo) sūrius.

Gyventa abiejuose kumetynuose. Antrajame dar veikė mokykla, vėliau kontora. Prie veršidžių buvusi lentpjūvė, kurią vėliau nugriovė. Daug šeimų gyveno malūne, mokykloje, kitose išlikusiose sodybose, buvusioje muitinėje.

Klausiškių sodyboje buvo įrengta ūkio kontora. Ten gyveno apie 30 vyrų, plukdžiusių sielius. Jūros upe atplukdytą medieną (popiermalkes) perkraudavo į baržas, atplaukdavusias iki Nemuno ir Jūros santakos, iš ten mediena plukdyta į Tilžės celiuliozės fabriką. Taip tęstas senasis verslas.

Buvo išlikę trys dvaro laikų tvartai karvėms. Buvo tvartas žirgams (vėliau ten laikytos kiaulės). Ant buvusio pietinio ūkinio pastato pamatų vėliau buvo pastatytos stalių dirbtuvės. Aplink dvaro ūkinius pastatus buvę akmenų grindiniai.

Pokariu jau nebebuvo dviejų dvaro tvartų. Vėliau nebeliko senosios dvaro kalvės, kuri dar naudota pokariu.

Sovietmečiu 1963 m. buvo pastatytas šieno miltų agregatas greta jo nauja kontora ir kt. ties buvusią LR muitinę.

Piečiau tvenkinio pokariu tebestovėjo dvaro laikų daržinė, kuri vėliau nugriauta.

Iki 1990 m. tebuvo išlikę du didieji dvaro tvartai, vėliau teliko vienintelis galvijų tvartas. Privatizacijos laikais daug pastatų nugriauta, statybinės medžiagos išvežtos (net ir buvusių grindinių akmenys).

Dvaro parke pokariu dar augo daug gražių augalų. Daugelis jų vėliau buvo iškasta ir išvežta kitur. Parko liekanas dar niokojo audros. Nuo arklidžių į parką ėjo kelias. Alėjos pradžioje stovėjo gražūs mūriniai vartai, kurių nebeliko. Parke buvo paminklinis akmuo ten palaidotai dvarininkų brangintai kumelei *Julchen*. Praeityje dvaro parke buvo kompostuojami lapai ir kt.

Prie tvartų buvusi pompa, su kuria pripumpuodavo vandens karvėms girdyti. Drėgnesni laukai dar dvaro laikais buvo nusausinti grioviais. Už LR muitinės pievoje buvo ežeriukas, vėliau aplinkiniai plotai numelioruoti.

Kadangi pastatai ir žemė buvo valstybės, tai pokariniai gyventojai jais skrupulingai nesirūpindavo.

Minėta nuo Kopolyčkalnio link Marguvos kelis šimtus metrų besitęsusi beržų alėja, beržais apsodintas tenykštis tvenkinys, raudonųjų ažuolų alėja. Kelias link Dalnico buvo apsodintas liepomis.

Kaimo kapinaičių kryžiai, tvorelės, paminklai grobstyti sovietmečiu, galutinai – po 1990 m.

Sakoma, kad karo metu smarkiai nukentėjo Dalnico sodyba (gal stovėjusi arčiau kelis mėnesius įsitvirtinusios fronto linijos). 1962-64 m. gyvenamasis namas atkurtas, sodyba sutvarkyta. Sodybos tvarto pamatai buvo aukšti, sumūryti iš didelių akmenų, sienos raudonplytės, su dailiomis arkinėmis angomis. Senas sodybos šulinys buvo sumūrytas iš akmenų, toli nuo sodybos. Dvaro laikais gretimose pievose buvo įrengtas tvenkinys avims girdyti su vandens siurbline (iš ten vanduo pumpuotas į Dalnico sodybos tvartą). Apie 1960 m. siurblinė išardyta. Kelias link Ragainės ties Dalnico sodyba buvo apsodintas jovarais, grįstas akmenimis.

Buvusios Šereiklaukio plytinės vietoje pokariu aptikta metalinių plytų gamybos formų, daug plytų nuolaužų.

1988 m. išspausdintas slaptas sovietinis karinis žemėlapis [161] buvo sudarytas pagal 1955-1956 m. topografinės nuotraukos duomenis, 1984 m. pataisant pagal aerofotonuotraukas ir vietovės apžiūrą. Jis atspindėjo padėtį iki netrukus prasidėjusių didžiųjų pokyčių. Tame žemėlapyje buvo fiksuojami ir kariniams tikslams reikalingi objektai (elektros linijos, upių charakteristikos ir kt.).

Tuomet miškų plotai aplink Šereiklaukį buvo labai išsiplėtę, jie užėmė daug praeityje dirbtų žemių, buvusių ganyklų ir pievų. Miškai (ir naujesni jų plotai) buvo suraižyti kvartalinių proskynų tinklų ir gausių miško keliukų, miško kvartalai buvo sunumeruoti ir pan. Juose vyravo eglės, pušys ir beržai.

Nemuno plotis piečiau Šereiklaukio siekė 250 m, gylis – 3,5 m. Jūros žemupys buvo 45 m pločio ir 1 m gylio. Tebebuvo Šereiklaukio vandens malūno tvenkinys, iš jo ištekėjęs upelis buvo kanalizsuotas ir paverstas sausinimo grioviu, kaip ir kiti nedideli Jūros upės intakai. Šios upės slėnyje buvo iškasti sausinimo grioviai, sausinant pakrančių pievas. Didžiojo miško plote dar buvo keli nedideli vandens telkiniai.

Iš Vilkyškių į Šereiklaukį ir tolyn link Nemuno ir Jūros santakos buvo nutiestos dvi orinės elektros linijos (aukštos ir žemos įtampos). Aukštos įtampos svarbi orinė elektros linija ėjo rytų-vakarų kryptimi per Keleriškis, Pempynę ir Bitėnus.

Šereiklaukyje tada gyveno 120 žmonių, Pempynėje – 60, Opstainiuose – 90.

Pavaizduotas kelios Šereiklaukio kaimo sodybos. Dvarvietė rodyta kaip nemaža statinių sanaupa. Malūno ir *karčemos* sodybų nebebuvo. Pamiškėje, šiauriau darvietės tebebuvo vienkiemis. Dar stovėjo Klausiškių viensėdis. Piečiau dvarvietės tebebuvo Šereiklaukio kaimo kapinės. Dalnico sodyboje tebestovėjo pora pastatų. Vaizduota keliolika Keleriškių kaimo vienkiemų. Piečiau dvarvietės, ties Nemuno ir Jūros upių santaka buvo sovietmečiu sukurta nedidelė gyvenvietė su vandens bokštu, elektros pastote ir kt.

Per Nemuno slėnio pievas nuo Šereiklaukio iki Bitėnų buvo nutiestas žvyrkelis – sovietmečio ūkinis kelias į šienaujamus paupio plotus. Nuo Šereiklaukio tas naujasis kelias toliau ėjo Jūros upės slėniu pro Keleriškis į Opstainius.

Pagal tuometinę miško plotų apskaitą Šereiklaukio aplinkoje buvo nustatyti 74 miško kvartalai ar miško ploteliai.

Rodyta Pempynės dvaro sodyba su vandentiekio bokštu, gretimos buvusio dvaro samdinių sodybos.

Ant 72,5 m aukščio kalno į šiaurvakarius nuo Dalnico sodybos stovėjo topografinės trianguliacijos bokštas. Kaip svarbūs orientyrai rodytos aukštesnės kalvos: 40,6 m aukščio Koplyčkalnis (Kapelkalnis), 56,8 m aukščio Pempynės (*Valen*) kalnas, 46,2 m aukščio kalva ties Keleriškiais ir kt.

Rodytos žemos įtampos elektros (ar telefono ryšio) linijos atšakos nuo Šereiklaukio iki Klausiškių viensėdžio ir iki tolimes sodybėlės Merguvos senvagės pakrantėje. Pastaroji linija vesta miško proskyna.

Šis sovietinis žemėlapis užfiksavo okupacijos dešimtmečiais sulaukėjusias apylinkes, kuriose dar buvo išlikę nemažai senų pastatų ir kitų objektų (nuo Šereiklaukio dvarvietės liekanų iki buvusio malūno tvenkinio ir kt.).

6.6. Šereiklaukio dvaro sodybos pastatai senoje ikonografijoje

Iki 1945 m. buvusių dvaro sodybos būklę apibūdina labai nedaug žinomų (publikuotų įvairiuose šaltiniuose ar paskelbtų internete ir pan.) fotonuotraukų, kurios datuotinos XX a. pradžia. Neaptikta senųjų piešinių ir pan., vaizdavusių dvaro sodybos pastatus senesniais laikais (tai gali būti sietina ir su Šereiklaukio dvaro rūmų sudeginimu 1914 m. rudenį, kai, veikiausiai, žuvo daug senųjų dokumentų, dailės kūrinių, gal senesnių dvaro piešinių ir pan.). 1944 m. pasitraukimas į Vakarus, dvarininkų šeimos narių gyvenimas iševijoje ir kt. taip pat nepadėjo saugoti senąsias vertybes.

Gali būti, kad nuo XIX a. pradžios iki 1944 m. pabaigos Šereiklaukio dvarą valdžiusi Dreslerių giminė gyveno gana uždariai, neskubėjo viešinti asmeninių bei dvaro sodybos vaizdų, todėl jie nėra žinomi. Kitaip nei kai kuriuose kituose Rytprūsių dvaruose, kur radosi įvairūs pasakotojai, rašytojai, dailininkai ir pan., tokių asmenų XIX a. – XX a. pirmosios pusės Šereiklaukyje nežinoma.

Čia išvardinsime visas negausias senąsias dvaro sodybos pastatų fotonuotraukas, kurios buvo paskelbtos įvairiuose šaltiniuose:

A. Šereiklaukio dvaro rūmai rudenį. Vaizdas iš pietryčių pusės. XX a. pradžia. Publikuota : Brix F. Tilsit – Ragnit. Würzburg, 1971, S. 528.

B. 1915 m. rusų sudeginti Šereiklaukio dvaro rūmai. 1915 m. (?) žiema. Vaizdas iš rytų pusės. Publikuota: Lietuvos pajūris (Kanada), 1984, Nr. 32, p. 258.

C. Vietos gyventojai prie sudegintų Šereiklaukio dvaro rūmų. 1915 m. (?) žiema. Vaizdas iš rytų pusės. [www. bildarchiv-ostpreussen.de](http://www.bildarchiv-ostpreussen.de). 21285.

D. Įėjimas į Šereiklaukio dvaro rūmus. Vaizdas iš rytų pusės. XX a. pradžia. Rambynas, Nr. 1(3), 2010 m. gruodis, p. 16.

E. Dvaro sodybos vaizdas iš rytų pusės, žirgų aptvaras. XX a. pradžia. Rambynas, Nr. 1(3), 2010 m. gruodis, p. 17.

F. Dvaro arklidė ir vandentiekio bokštas. XX a. pradžia. Rambynas, Nr. 1(3), 2010 m. gruodis, p. 18.

G. Šereiklaukio (?) dvaro rūmų vakarinis fasadas – vaizdas iš šiaurvakarių. XX a. pradžia. Šereiklaukis. 2011, p. 46.

H. Šereiklaukio (?) dvaro tarnautojų namo pagrindinis fasadas – vaizdas iš pietų. XX a. pirmoji pusė. Šereiklaukis. 2011, p. 48.

I. Šereiklaukio malūnas. Vaizdas iš pietų (?) ar šiaurės. XX a. pirmoji pusė. Šereiklaukis, 2011, p. 49.

Be šių devynių turiningų nuotraukų dar buvo publikuoti tvenkinio ir kiti vaizdai, kuriuose nėra informacijos apie dvaro sodybos pastatus ir pačią sodybą.

Šereiklaukio dvaro sodyba ir jos pastatai dažniau fotografuoti pastaraisiais dešimtmečiais, tačiau tie vaizdai neretai fiksuoja jau pakeistą dvarvietės būklę.

Toliau aptariame tose senose nuotraukose užfiksuotus svarbesnius dvaro sodybos pastatus ir jų aplinką.

Žinomose fotonuotraukose matomi Šereiklaukio dvaro rūmai, veikiausiai, buvo pastatyti XIX a. viduryje. Tai buvo vienaaukštis mūrinis pastatas, kurio ilgis galėjo siekti 40 m, o plotis 10-12 m. Jis buvo pastatytas ne visai lygiame sklype, žemėjusiame pietų/pietryčių link.

Pietiniame gale prie pagrindinio rūmų korpuso buvo pridurtas vienaaukštis priestatas, dengtas lėkštu vienšlaičiu stogu. Tame priestate buvo įrengtas cokolinis aukštas, iškilęs daugiau nei įprastinis pusrūsis. To priestato galiniame (pietiniame) fasade prie pastato galo buvo įrengti puošnesni mūriniai laiptai, kuriais buvo užlipama į pagrindinio rūmų aukšto patalpas. Patys rūmai taip pat buvo pakelti ant žymesnio cokolio.

Pagrindinę rūmų dalį dengė gana aukštas dvišlaitis stogas, dengtas keraminių čerpių danga. Pastogės pietiniame gale buvo įrengti kambariai, kuriuos apšvietė keli dideli langai stogo skyde. Šis dar buvo papuoštas dviem apskritais langeliais pakraigėje ir mažesniais stačiakampiais langeliais stogo skydo šonuose.

Pastatą puošė šoninio fasado centre įrengtas gana platus mezoninas, dengtas lėkštoku dvišlaičiu stogu. Šio stogo skydo centrą puošė trys langeliai su dekoratyviniais arkiniais apvadais. Erdviame mezonine dar buvo įrengtos nemažos patalpos. Pastato šiauriniame gale dar buvo įrengti mansardiniai kambariai, kuriuos apšvietė dideli stoglangiai.

Virš Šereiklaukio rūmų stogo buvo iškilę keli mūriniai dūmtraukiai. Jie nebuvo itin senoviški ir masyvūs, buvo skirti apšildymo krosnims. Matyt, rūmų virtuvė veikė atskirame pastate, kur gal buvusios didesnės viryklės ir kt.

Šereiklaukio dvaro rūmų tūris ir fasadų kompozicija nepasižymėjo didesniu originalumu, tai buvo Rytprūsiamis būdingi XIX a. vidurio istoristinės stilstikos pavyzdžiai. Šoniniai fasadai komponuoti kaip simetriški (su nedideliais nukrypimais dėl papildomų ar kitokių angų ir pan.). Pastato išorę puošė dekoratyvinis tinkas: pagrindinės rustuotos ir šviesiai dažytos sienų plokštumos, dekoratyviniai šviesaus tinko intarpai. Rūmų išorę nepasižymėjo ypatingu puošnumu, originaliais sprendimais ar retesnėmis detalėmis.

Be jau minėto šoninio mezonino fasado centre rūmų pastatą puošė jį vainikavęs šviesaus tinko dekoratyvinis fryzas, puoštas tamsesnėmis rozetėmis, lipdiniais ir kt. Kitoks („dantytas“) fryzas vainikavo mezoninį fasadą. Kita svarbi rūmų fasadų puošmena – gana išraiškingi šviesaus tinko apvadai, juosę langų ir durų angas, žemiau palangių talpinti dekoratyviniai šviesaus tinko skydeliai. Kuklūs, išorėn išsikišę sandriškai virš angų dar pagyvino fasadus.

Rytinio rūmų fasado šiaurrytinėje dalyje buvo įrengtas svarbesnis įėjimas į pastatą: nedidelė atvira terasa - verandėlė su laiptais į ją, apjuosta metaliniais ažūriniais dekoruotais turėklais. Į rūmus vedė dailiai profiliuotos medinės dvivėrės durys. Dideli fasado langai, gana paprastas jų rėmo piešinys (T formos) buvo

būdingi, veikiau, XIX a. pabaigai. Gal tai buvo vėlesnių pertvarkymų ženklas, o gal rūmai datuoti tuo laikotarpiu.

Negausi ikonografinė senoji medžiaga leidžia kai ką pasakyti apie galimą pastato vidaus naudojimą.

Atrodo, kad šiaurritinis šoninis įėjimas buvo skirtas atvykusiems svečiams, ūkio klientams ir pan. Užfiksuota, kad prie to įėjimo su atvira verandėle privažiudavo karietos, iš kurių atvykėliai patekdavo į rūmus. Veikiausiai, viduje ten buvo įrengtas priangis/vestibiulis ar pan., kitos reprezentacinės patalpos. To įėjimo vieta (nors architektūriškai neakcentuota, nesieta su fasado centru ar pan.) buvo savaip logiška – ta pastato dalis buvo arčiausiai arklidės. Žirgus auginančiame dvare daugeliui atvykėlių pirmiausiai rūpėdavo ten buvę ypatingi žirgai, o ne kiti dalykai. Matyt, rytinis pastato fasadas (atgręžtas į pagrindinius ūkinius trobesius, ūkinius kiemus, žirgų aptvarus ir kt.) buvo labiau funkcinis, dalykinis, sietas su reikalų tvarkymu.

Gali būti, kad vakarinis/pietvakarinis Šereiklaukio dvaro rūmų fasadas buvo ne toks oficialus ir dalykinis, o daugiau sietas su privačiu gyvenimu ir poilsiu ir pan. Paskelbtoje nuotraukoje (jei joje tikrai vaizduojami tie rūmai) rodyta to fasado centre buvusi pusskritulio plano atvira verandėlė-terasa, kurioje vasarą stovėdavo staliukai, krėslai ir kiti lauko baldai. Iš ten atsiverdavo vaizdas į tvenkinį ir dvaro parką. To fasado centrą pabrėžė trys arkinės išėjimo durų ir abipus jų buvusių didelių langų angos. Pažymėtina, kad tų angų viršutiniai pusskrituliai buvo užtaisyti itin įmantrios formos dekoratyviniais ažūriniais rėmais, kuriuose galima įžvelgti saulės ir pan. motyvus, būdingus XIX a. antrajai pusei, Vokietijoje tada plitusiai stilistikai.

Senoji ikonografija gali padėti patikslinti Šereiklaukio dvaro rūmų likimą. Buvo teigta, kad 1915 m. pradžioje išstumiant Rusijos kariuomenę iš dvaro sodybos ir tų apylinkių, vokiečių artilerija esą sugriovusi dvaro rūmus. Tačiau žinomose dviejose, veikiausiai, 1915 m. žiemą darytose suniokotų dvaro rūmų fotonuotraukose (šiam darbe – nuotraukos B ir C) vaizduojamas sudegusių dvaro rūmų rytinis fasadas, kuriame nepastebimi kažkokie rimtesni pažeidimai (sprogstant artilerijos sviediniams, būtų virtusios sienos, likusios pralaužos mūruose ir pan.). Nuotraukose matomus nežymius pastato karnizo pažeidimus, nedideles angų deformacijas veikiau sukėlė gaisras – virstantis sudegęs stogas, krintantys langų rėmai su staktomis ir pan. Deja, nežinomos iš kitų pusių tada darytos fotonuotraukos, tačiau iš minėtų dviejų vaizdų neatrodo, kad 1915 m. pradžioje dvaro rūmai būtų buvę masiškai apšaudyti. Tada į dvarvietę galėjo kristi artilerijos sviediniai, gal nežymiai kliudę ir rūmus (gal jų vakarinę pusę ar šiaurinę galą), tačiau tas didelis pastatas tuomet gal nebuvo visai sugriautas.

Minėtame 1913/1915/1939 m. detaliame žemėlapyje [143] didžiųjų dvaro rūmų vietoje buvo pavaizduotas trumpesnis pastatas. Gal tai rodo, kad po anuometinio suniokojimo dar bandyta išlaikyti šiaurinę (?) rūmų dalį.

Veikiausiai, vėliau rūmų liekanos buvo visai nugriautos (geras jų plytas panaudojant kitoms statyboms, suniokotos sodybos atkūrimui ir pan.), tas plotas išlygintas, ten įrengiant žalią veją (matomą 1952 m. aerofotonuotraukoje).

Šiauriau dvaro rūmų ir greta svirno/sandėlio stovėjęs tarnautojų pastatas, kuriame po rūmų sunaikinimo buvo įsikūrusi dvarininkų šeima. Tai buvo vienaaukštis mūrinis pastatas. Jo simetriškame pagrindiniame (pietiniame) fasade buvo įrengtas mezoninas/mansarda. Aukštą dvišlaitį stogą dengė keraminių čerpių danga. Tamsesniu tinku dengtas pastato sienas puošė šviesaus tinko intarpai (angų apvadai, dekoratyvinis frizas virš pirmojo aukšto, apvalus langelis mezonino stogo skyde). Matyt, tarpukariu ten gyvenant dvarininkų šeimai, nedidelis pastatas buvo praplėstas, prie jo priduriant modernesnės architektūros vakarinį priestatą su veranda. Tas nedidelis namas – taip pat Rytprūsiams XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje būdingos regioninės architektūros pavyzdys.

Ryčiau nuo šio namo stovėjo didžioji arklidė – ilgas mūrinis statinys su raudonplytėmis sienomis ir įprastinėmis arkinėmis langų ir durų angomis, mediniu ertikiu. Jo dvišlaitį stogą dengė keraminės čerpės. Išsiskyrė arklidės reprezentacinis (galinis vakarų) fasadas, atgręžtas link įvažiavimo į dvaro sodybą. Jį puošė sudėtinga stogo skydo dekoratyvinė kompozicija – keli įmantrūs bokšteliai, metalinė vėjarodė su žirgo siluetu, dekoratyvinės arkutės ir pan. Gali būti, kad ši arklidė buvo statyta/ar perstatyta po sodybos gaisro 1878 m. Tokios puošmenos buvo būdingos tai epochai – Vokietijos imperijos kūrimo ir vokiškumo propagavimo laikams, kai pastatai puošti istoristiniais elementais, sietiniais ir su Ordino paveldo įvaizdžiais. Šalia arklidės buvo įrengtas žirgų aptvaras, jojimo aikštelė.

Sodybvietės šiaurvakarinėje dalyje šalia įvažiavimo į sodybą 1916 m. statyti du tribučiai gyvenamieji namai samdiniams nuo tų laikų gal žymiau nepakeitė savo išvaizdos. Tų pastatų architektūra būdinga centriniams ir pietiniams Rytprūsiams, panašių namų išliko Varmijoje ir Mozūrijoje (juos papuošiant kukliai dekoruotu galinio fasado mediniu stogo skydu ir centrine medine kolona).

Spirito varyklos mūrinis pastatas su aukštu rūkstančiu dūmtraukiu vaizduotas XX a. pradžios nuotraukoje. Vėliau teigta apie varyklos sunaikinimą 1914-1915 metais, jos atkūrimą tarpukariu. Tame pastate dar veikusi pieninė/sūrinė, greta buvęs žemės ūkio mašinų garažas/vežiminė. Gana kukli to raudonplyčio pastato išvaizda nepasižymi ryškesniais stilistiniais bruožais ir pan. Veikiausiai, jis buvo statytas XIX a. pabaigoje ar XX a. pradžioje kaip ūkinis pramoninis statinys, nesiekiant didesnių estetinių, reprezentacinių ir pan. tikslų. Anuomet svarbiausiais dvaro sodybos akcentais buvo patys rūmai, puošnios arklidės, vaizdingas vandentiekio bokštas ir pan., o spirito varykla veikiau laikyta tik foniniu ūkiniu statiniu.

Gana įspūdinga dvaro sodybos puošmena praeityje buvęs vandentiekio bokštas, ypač jo sudėtinga viršutinė dalis (matoma nuotraukoje F).

Išlikusios pokarinės nuotraukos rodo, kad vėliau nugriauti ūkiniai statiniai dažniau buvo raudonplyčiai. Toks buvo nemažas tvartas su mediniu ertikiu ir šviesiai tinkuotais arkiniais angų apvadais, stovėjęs ties spirito varykla.

Buvę samdinių namai sodybėlėse aplink dvarvietę buvę mūriniai, tinkuoti ir baltinti. Kuklios išvaizdos pastatus dengė dvišlaičiai stogai. Panašus buvęs ir vandens malūno pastatas.

Dailesne išvaizda išsiskyrė neseniai atnaujintas raudonplytis senosios mokyklos pastatas – kraštui būdingas statinys.

IŠVADOS

Šereiklaukio gamtinės aplinkos ypatumus lėmė paskutiniojo ledynmečio suformuotas Vilkyškių kalvagūbris, ties juo ilgai buvęs prieledyninis ežeras (dabartinės Jūravos girios ir kt. plotuose), ledyno tirpsmo vandenų išplauti senslėniai, kuriais dabar teka Nemuno, Šešupės ir Jūros upės. Tik vėliau atsirado dabartinė Nemuno vaga, prasilažusi pro Ragainę ir Rambyną, suklosčiusi dabartinę upės deltą.

Ties trijų svarbių upių (anuometinių vandens kelių) santaka, veikiausiai, jau labai seniai kūrėsi žmonės. Paupių pievos labai tiko gyvulių augintojams, aukštesnėse terasose buvo galima dirbti žemę. Istoriniais laikais ten žinoma skalvių gentis, rengusi savo piliakalnius, palikusi senųjų gyvenviečių ir kapinynų. Veikiausiai, dėl teritorijos ypatumų ši gentis telkėsi ties Rambynu ir minėtų trijų upių santaka.

XIII a. antroje pusėje ir pabaigoje į Nemuno žemupį brovęsis Kryžiuočių (Vokiečių) ordinas ten susidūrė su skalviais ir jų pilimis. Kaip realus istorinis veikėjas tada minėtas skalvių vadas Šereika (*Sarecka*), su kurio asmenvardžiu siejamas ilgam išlikęs vietovardis Šereiklaukis. Iki 1422 m. užsitęsios Ordino ir baltų (žemaičių, LDK pajėgų) kovos ištuštino kraštą, išstūmė iš jo daugumą senųjų gyventojų.

Po 1422 m. Melno taikos prasidėjus stabilesniam gyvenimui šiame regione, veikiausiai, buvo vėl apsiastota patogioje vietoje prie minėtos trijų upių santakos. Tada naudotinos žemės plotai buvo skiriami naujakuriams, įkūrus virtinę kaimų ties svarbiu keliu Ragainė – Žemaitija (Šereiklaukis, Keleriškiai, Opstainiai, Vilkyškiai ir t.t.). Ten daugiausiai kūrėsi iš LDK valdų atsikėlę lietuviai ar senųjų skalvių palikuonys. Šereiklaukio kaimas minėtas XV a. pabaigoje, o XVI a. viduryje ten jau buvo daug gyventojų.

Spėjama, kad XVI a. viduryje toje svarbioje vietoje, kur šakojosi keliai iš Ragainės į Žemaitiją ir LDK centrus (Kauną, Vilnių) kurtas dvaras, kuriam priklausė aplinkiniai kaimai. Tuo laiku ten pastatytas vandens malūnas su įrengtu nemažu tvenkiniu, minėti gyvulių piemenys ir kt.

Vystantis 1525 m. įkurtai pasaulietinei Prūsijos kunigaikštystei, ten vyko įvairūs administraciniai ir kt. pokyčiai. XVII a. pradžioje Šereiklaukio dvaras su vandens malūnu ir avininkystės ūkiu jau priklausė Prūsijos valdovui (Kurfiurstui). XVII a. Ragainės valsčiuje buvo trys valdovo domenai – vienas jų Šereiklaukyje. XVIII a. nurodytas Šereiklaukis kaip kameryro valsčiaus centras. Po Rusijos įsiveržimo Septynerių metų karo pradžioje ir ankstesnės valsčiaus būstinės sunaikinimo ši ilgam buvo perkelta į Šereiklaukį.

Dar XVII a. viduryje Šereiklaukio dvaras buvo išnuomotas vienam pareigūnui. Nuo seniau buvo nuomojamas tenykštis vandens malūnas. Kaip svarbi dvaro ypatybė tada minėtas ten ruoštas didžiulis kiekis šieno, ten auginti žirgai. Dvaras nuomotas ir vėliau, jis gyvavo kaip svarbus gyvulininkystės centras (ten auginti žirgai, galvijai, avys).

Stambus nuomojamas ūkis padėjo iškilti ir pralobti jį nuomavusiems sumaniems valdytojams. Šereiklaukyje XVIII a. antroje pusėje sustiprėjo fon Šėnų giminė, nuo XIX a. pradžios ten įsitvirtino Dresleriai. Sumanusis L. F. Dresleris tada sugebėjo labai išplėsti savo valdas, 1812 m. įsigyti privatizuotą Šereiklaukio dvarą, paskui kitas valdas, tapti pirmuoju Tilžės apskrities vadovu, modernizuoti vietos verslus (gyvulininkystę, spirito varymą ir kt.). Veikiausiai šis veikėjas sumanė visiškai pertvarkyti Šereiklaukio dvaro sodybą ir jos aplinką, buvusios kuklios valstybinio dvaro sodybos vietoje kurdamas išpūdingą rezidenciją su tiesiomis alėjomis, naujais mūriniais pastatais ir t.t.

L. F. Dreslerio dvarų „imperija“ sumenkino 1838 m. vykusios to paveldo dalybos tarp įpėdinių. Vėliau Šereiklaukį valdė Julius ir Beno Dresleriai išlaikė ir modernizavo dvaro ūkį iki XIX a. pabaigos, kol palikimą vėl teko dalyti gausiems mirusio dvarininko įpėdiniams.

1914 m. naujuoju Šereiklaukio dvarininku tapo Konradas fon Dresleris, kuriam teko parduoti kai kurias valdas, iškirsti didžiąją dvaro girią, padengiant susikaupusius finansinius ir kt. įsipareigojimus. 1914 m. rudenį (Pirmojo pasaulinio karo pradžioje) į Šereiklaukį įsiveržusi Rusijos kariuomenė dvarui padarė milžiniškų nuostolių (sudegino dvaro sodybą, sunaikino tenykštes verslo įmones, pagrobė brangiąsias veislinių gyvulių bandas ir t.t.). Jau 1915 m. K. fon Dresleris ėmėsi atkūrinėti suniokotą dvaro ūkį, pasinaudodamas Vokietijos valstybės ir kitų rėmėjų parama.

Po Pirmojo pasaulinio karo Šereiklaukyje susidurta su naujais sunkumais. Nuo 1920 m. pradžios nuo Vokietijos valstybės atskyrus Klaipėdos kraštą, šį nuo 1923 m. pradžios perėmus Lietuvos Respublikai,

atsirado esminių ūkinių, finansinių ir kitokių problemų. Jos dažniau spręstos gaunant paramą (ne visada oficialią) iš Vokietijos ir įvairių tenykščių jėgų.

Dresleriai (ypač 1914-1944 m. Šereiklaukio dvarą valdęs K. fon Dresleris) nebuvo palankūs lietuvybei. Nuo 1920 ir 1923 m. šis dvarininkas įsitraukė į politinę ir kitokią veiklą, tapdamas svarbių institucijų reikšmingu veikėju ar vadovu. Jis užėmė aukščiausias renkamas pareigas Klaipėdos krašte (ilgai būdamas tenykščio parlamento vadovu), su kitais vadovavo svarbioms finansinėms įstaigoms (per tai gaudamas didžiules Vokietijos pinigų sumas savo dvarui ir savai veiklai). Vokietijoje įsigalint nacionalsocialistinėms jėgoms, K. fon Dresleris faktiškai tapo vienu iš Klaipėdos krašto nacistų vadų.

Nedidelė ir silpna anuometinė Lietuvos Respublika įvairiais būdais bandė kovoti dėl Klaipėdos krašto sulietuvinimo (planuota išpirkti Šereiklaukio dvarą, jo šeimininkas su kitais teistas dėl nacistinės veiklos, aiškintos finansinės machinacijos ir nelegalūs finansiniai ryšiai su Vokietija bei kt.). Dėl tuometinės Vokietijos galybės ir agresyvumo LR savo planų nepajėgė įgyvendinti. 1939 m. kovo mėn. nacistinė Vokietija aneksavo Klaipėdos kraštą ir ten įvedė savąją tvarką.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje Šereiklaukio dvaras baigė savo ilgaamžį gyvavimą, 1944 m. rudenį iš ten pasitraukus dvarininkams ir daugumai krašto gyventojų, apylinkes užėmus sovietinei kariuomenei. Atrodo, kad dvaro sodyba ir jo ūkis tada nukentėjo nedaug, tačiau okupacinio sovietinio režimo laikais Šereiklaukio dvaro palikimas buvo nugyventas kaip nebetinkamas naujajai santvarkai ir naujiems atvykėliams. Po tam tikros stabilizacijos dešimtmečių, kai senasis paveldas palaipsniui nyko, nuo 1990 m. prasidėjus staigiems ūkiniams ir kitiems pokyčiams senojo dvaro liekanos ir kitkas labai nukentėjo, tuomet praradus daug vertybių ir buvusio gyvenimo pėdsakų.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Absteinen, Post Schreitlaugken. *Adressbuch Landkreis Tilsit*. Stand 1915 . Tilsit, 1915, S. 1-2
2. Absteinen – ein Dorf an der Jura. *Memeler Dampfboot*, 1977, Nr. 8, S. 125.
3. *Adress-Buch der Rittergutsbesitzer und Rittergüter in den Preussischen Staaten*. I. Band. Berlin, 1857, S. 7.
4. *Adress – Buch der Rittergutsbesitzer und Rittergüter in den Preussischen Staaten*. II. Band. Alphabetischer Nachweis des mit Rittergütern angessenen Adels. Berlin, 1857, 270 S.

5. *Adress – Calender von für das Königreich Preussen* und insbesondere der Hauptstadt Königsberg. 1770, S. 92.
6. *Adress – Calender von Königreich Preussen...* auf das Jahr 1784, S. 16.
7. Almonaitis V. „Šereiklaukis“ – leidinyis apie jo vertą kaimą. *Rambynas*, Nr. 1 (4), 2011 m. gruodis, p. 78-79.
8. Almonaitis V. *Vakarų Lietuva XII-XV a.* Kaunas, 2013, p. 111, 172.
9. Almonaitis V., Almonaitienė J. *Šiaurės Skalva*. Antrasis leidimas. Kaunas, 2007, p. 155-158.
10. Almonaitis V., Almonaitienė J. Pilininko Šereikos žemėje. *Šiaurės Atėnai*, 2007 m. spalio 6 d., Nr. 37, p. 10-11.
11. Almonaitis V., Daunorienė J. Sakmė apie skalvių didvyrį Šereiką. *Rambynas*, Nr. 1(2), 2009 m. gruodis, p. 9-11.
12. Almonaitis V., Daunorienė J. 1344-iejį Šereiklaukio pilies papėdėje. *Rambynas*, Nr. 1(3), 2010 m. gruodis, p. 12-13.
13. Ambrassat A. *Die Provinz Ostpreussen*. 2 Aufl. Königsberg, 1912, S. 307-308, 353.
14. *Ambt Ragnit*. 1705. Karte.
15. Apskriczio – Mokesniai Kiemų ir Dwarų Pagėgių Apskirtyj. Metai 1920/21. *Klaipėdos krašto valdžios žinios*. Išėjo Klaipėdoje 8. Januari 1921 Mt., p. 30-34. Nr. 3.
16. *Atlas von Preussen*. [XIX a. vidurys].
17. Auf dem Willkischker Höhenzug. *Memeler Dampfboot*, 1958, Nr. 6, S. 73-74.
18. Basalykas A. *Lietuvos TSR fizinė geografija*. II. Fiziniai geografiniai rajonai. Vilnius, 1965, p. 125.
19. Basalykas A. Rambyno landšaftinio draustinio paviršiaus fizinė geografinė apžvalga. *Rambynas*. Vilnius, 1987, p. 4-8.
20. Blick vom Rombinus. *Memeler Dampfboot*. 1973, Nr. 4, S. 72.
21. Brix F. *Tilsit-Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 579.
22. *Carte von dem im litthauschen Cammer Departement belegenen Ragnitschen Creise*. 1665/1793.
23. Dauskardt B. Schreitlaugken und der Götterberg Rombinus. *Memeler Dampfboot*, 1996, Nr. 1, S. 61-62.

24. Der Herr von Adl. Schreitlaugken. *Memeler Dampfboot*, 1955, Nr. 24, S. 12.
25. Der Memelländer H. T. von Schön. *Memeler Dampfboot*, 1966, Nr. 4, S. 53-54.
26. *Der Regierungsbezirk Gumbinnen*. Gumbinnen, 1818, S. 117-123.
27. Die Besiedlung der Grossen Wildnis: a) bis 1507/19. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 8. Wiesbaden, 1982.
28. Die Besiedlung der Grossen Wildnis: b) Stand 1540. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 8. Wiesbaden, 1982.
29. Die Besiedlung der Grossen Wildnis: c) Stand 1590. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 8. Wiesbaden, 1982.
30. Die Besiedlung der Grossen Wildnis: d) Stand 1618. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 8. Wiesbaden, 1982.
31. Die deutschen Landtagsabgeordneten. *Memeler Dampfboot*, 1976, Nr. 5, S. 83.
32. Die Entwicklung der Verkehrsverhältnisse. Herzogtum Preussen um 1700. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 9. Wiesbaden, 1984.
33. *Die Gemeinde und Gutsbezirke des Preussischen Staates und ihre Bevölkerung*. I. Die Provinz Preussen. Berlin, 1874, S. 204-214.
34. Die „Litauische Schweiz“ und das „Litauische Italien“. Swillus F. *Unser Ostpreussen*. Zweite Aufl. Leipzig, Berlin, 1919, S. 87-88.
35. Die unteren Verwaltungseinheiten in den litauischen Ämtern 1540/50. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 8. Wiesbaden, 1982.
36. Diehlmann H. H. *Die Türkensteuer im Herzogtum Preussen 1540*. Band 3. Hamburg, 2008.
37. Dilba A. Pferdezucht im Memelland. *Memeler Dampfboot*, 1966, Nr. 11, S. 146-147.
38. Dilba A. Sie dienten in preussischen Garderegimentern. *Memeler Dampfboot*, 1966, Nr. 13, S. 174.
39. Dressler U. von, geb. von Sanden. Von Dressler, Schreitlaugken. Bauernhöfe des Memellandes. *Memeler Dampfboot*, 1976, Nr. 4, s. 65-67.

40. Einwanderung und innerer Ausbau im Amt Ragnit 1504/45. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 8. Wiesbaden, 1982.
41. Elertas D. Prūsijos dvarai Žemaitijos pasienyje 1540 metais. *Vertybių transformacijos: Baltijos regiono rytinė pakrantė XIII-XVIII amžiais*. Klaipėda, 2015, p. 198-292.
42. Engels R. *Die preussische Verwaltung von Kammer und Regierung Gumbinnen*. 1724-1870. Köln, Berlin, 1974.
43. Es begann vor 44 Jahren. *Memeler Dampfboot*. 1958, Nr. 15, S. 209-210.
44. Fediajevas O. Archeologiniai atradimai prie Šereiklaukio piliakalnio. *Rambynas*, Nr. 1 (6). 2013 m. rugsėjis, p. 22-28.
45. Fischer G. Bekannte Landwirte an der Memel und am Kurischen Haff. *Memel Jahrbuch* für das Jahr 2003. Preetz, 2002, S. 100.
46. Fritzler H. Landwirtschaftliche Grossbetriebe 1919/20 im Kreis Tilsit einschl. des zugehörigen Teils im Memelland. *Memel Jahrbuch* für das Jahr 2003. Preetz, 2002, S. 105-109.
47. Galvijų ir Arklių Mokesnis 1921. *Klaipėdos krašto valdžios žinios*. Išėjo Klaipėdoje. 12. Augustą 1921 Mt., p. 728-731. Nr. 90.
48. *Gemeindelexikon für das Königreich Preussen*. I. Provinz Ostpreussen. Berlin, 1898, S. 226-237.
49. *Gemeindelexikon für das Königreich Preussen*. H. I. Gemeindelexikon für die Provinz Ostpreussen. Berlin. 1907-1908, S. 292-301.
50. *Gemeindelexikon für das Königreich Preussen*. I. Provinz Ostpreussen. Berlin, 1888, S. 230-241.
51. *Gemeindelexikon über den Viehstand und den Obstbau für den Preussischen Staat*. Heft 1. Provinz Ostpreussen. Berlin, 1915, S. 124-133.
52. Gerhard Scherreik... *Land an den Memel*. 2008, Nr. 83, S.124.
53. Goldbeck J. F. *Vollständige Topographie des Königreichs Preussen*. Erster Teil. Topographie von Ostpreussen. Königsberg und Leipzig, 1785.
54. Gražulis A. Kaip nuvertinamos kultūros vertybės. *Kultūros barai*, 2006, Nr. 8/9, p. 23.
55. Grentz G. *Der Kreis Pogegen 1919-1939*. Oldenburg, 1993.

56. Grigat Chr. *Der Kreis Ragnit*. Tilsit, 1910.
57. *Güter – Adressbuch für die Provinz Ostpreussen*. 2. Aufl. Niekammer Güter – Adressbuch. Bd. III. Leipzig, 1913, S. 180-187.
58. Hahn L. Sommer in der alten Heimat. *Memeler Dampfboot*, 1967, Nr. 12, S. 162-163.
59. *Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche*. I. Das Königreich Preussen. III. Lieferung. Provinz Ostpreussen. 4 Aufl. Berlin, 1903, S. 433-437.
60. *Heinrichas Teodoras fon Šionas*. Klaipėda, 2013, 56 p.
61. Heinrich Theodor von Schön. Obgartel W. *Der Regierungsbezirk Gumbinnen*. Insterburg, 1912, S. 161-164.
62. Heute auf dem Willkischker Höhenzug. *Memeler Dampfboot*. 1960, Nr. 9, S. 121-122.
63. Hofer E. *Am Memelstrom und Ostfluss*. Düsseldorf, 1967, S. 172-173.
64. Horn A. *Die Verwaltung Ostpreussens seit der Säcularisation. 1525-1875*. Königsberg, 1870, S. 431.
65. Hungerecher S. *Die Untersuchung der Ämter des Litauischen (Gumbinner) und des Ostpreussischen (Königsberger) Kammerdepartements im Jahre 1777*. Hamburg, 1992, S. 138.
66. Hungerecker S. *Die Untersuchung der litauischen Ämter durch die Kommission Blanckensee im Jahre 1727*. Hamburg, 1995, S. 182-183.
67. Joost P. Die Post. Brix F. *Tilsit – Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 285.
68. Joost P. Die Post. Brix F. *Tilsit – Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 290.
69. Jucknat H. Die Georgenburger Deckstationen im nordöstlichen Ostpreußen. *Memel Jahrbuch* für das Jahr 2011. Preetz, 2010, S. 17-31.
70. Juška A. *Mažosios Lietuvos mokykla*. Klaipėda, 2003, p. 533-534.
71. Karallus H. P. Besuchen Sie den Kreis Pogegen. *Memeler Dampfboot*, 2007, Nr. 5, S. 68-69.
72. Karge P. *Die Litauerfrage in Altpreussen in geschichtlicher Beleuchtung*. Königsberg, 1925, S. 74-75.
73. *Karte von den Provinzen Litthauen, Ost und West Preussen...* 1796-1802. www.maps4u.lt. Istorija žemėlapiuose...
74. *Karte den Tilsiter Kreises...* Berlin, 1837.

75. *Karte von Ost-Preussen nebst Preussich Litthauen und West-Preussen nebst dem Netzdistrict...* Section III. 1796 bis 1802.
76. Kaspars von Nostitz. *Haushaltungsbuch des Fürstenthums Preussen*. 1578. Hg. K. Lohmeyer. Leipzig, 1893, S. 76-78.
77. Kellerischken, Post Schreitlaugken. *Adressbuch Landkreis Tilsit*. Stand 1915. Tilsit, 1915, S. 49-50.
78. Kenkel H. *Amtsbauern und Kölmer im nördlichen Ostpreussen um 1736 nach der „Repeuplierung“ des Distrikts Litauens*. Hamburg, 1972, S. 107-110.
79. Kenkel H. *Amtsbauern und Kölmer im nördlichen Ostpreussen um 1736 nach der „Repeuplierung“ des Distrikts Litauens*. Hamburg, 1972, S. 183-184.
80. Kiniulis D. Archeologiniai tyrinėjimai Skalvos krašte. *Rambynas*, Nr. 1 (7). 2014 m. rugsėjis, p. 26-32.
81. Kirrinnis H. Die Wirtschaft des Landkreises. Brix F. *Tilsit-Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 527.
82. Kirrinnis H. Die Wirtschaft des Landkreises. Brix F. *Tilsit-Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 531-532.
83. *Klaipėdos Krašto apgyventų vietų sąrašas*. Klaipėda, 1926, 66 p.
84. [Konrad von Dressler]. *Memeler Dampfboot*, 1955, Nr. 6, S. 8.
85. Kopp J. *Beiträge zur Chronik des Grundbesitzes*. I Teil. Regierungsbezirk Gumbinnen und Kreis Memel. Königsberg, 1913, S.169.
86. Kopp J. 116. Schreitlaugken, Kreis Tilsit. *Beiträge zur Chronik des Grundbesitzes*. I Teil. Regierungsbezirk Gumbinnen und Kreis Memel. Königsberg, 1913, S. 212-218.
87. Kriegsoffer im Jahre 1807 im Kirchspiel Willkischken. *Memeler Dampfboot*, 1987, Nr. 11, S. 165-166.
88. Kühnast. Kirchspiel Willkischken. *Nachrichten über Grundbesitz, Viehstand, Bevölkerung und öffentliche Abgaben der Ortschaften in Littauen*. Dritter Band. Zweiter Theil. Gumbinnen, 1863, S. 299-311.
89. Kühnast. *Schreitlauken... Nachrichten über Grundbesitz, Viehstand, Bevölkerung und öffentliche Abgaben der Ortschaften in Littauen*. Dritter Band. Zweiter Theil. Gumbinnen, 1863, S. 308.
90. Kuhnke E. *Heimatbuch des Kreises Tilsit-Ragnit*. Ragnit, 1932.

91. Kurschat A. *Naturverhältnisse, Wirtschaftsleben und Bevölkerungsverteilung in den Kreisen Tilsit und Ragnit*. Königsberg, 1921.
92. Kurschat A. A. *Das Buch vom Memelland*. 2 Aufl. Oldenburg, 1990, S. 422.
93. Kurschat H. A. *Das Buch vom Memelland*. 2 Aufl. Oldenburg, 1990, S. 424.
94. Kurschat H. A. *Das Buch vom Memelland*. 2 Aufl. Oldenburg, 1990, S. 425.
95. Kurschat H. A. *Das Buch vom Memelland*. 2 Aufl. Oldenburg, 1990, S. 428.
96. Kurschat H. A. *Das Buch vom Memelland*. 2 Aufl. Oldenburg, 1990, S. 431.
97. Kurschat H. A. *Das Buch vom Memelland*. 2 Aufl. Oldenburg, 1990, S. 443-445.
98. *Landwirtschaftliches Güter-Adressbuch für die Provinz Ostpreussen*. 3 Aufl Leipzig, 1920, S. 173-179.
99. *Landwirtschaftliches Güter-Adressbuch für die Provinz Ostpreussen*. Vierte Auflage. Leipzig, 1922, S. 378-383.
100. Leuchs. *Adressbuch aller Länder der Erde der Kaufleute...* Band 11. Ostpreussen. 11. Ausgabe Nürnberg, 1913, S. 459^a.
101. Levandauskas V. Dvarų sodybos. *Lietuvos architektūros istorija*. T. 3. Vilnius, 2000, p. 386.
102. Lucanus A. H. *Preussens uralter und heutiger Zustand*. Bd. 1. Lieferung 3. Königsberg, 1748, S. 417.
103. Mališauskas J. Heinrichas Teodoras fon Šionas ir jo „mieloji Lietuva“. *Heinrichas Teodoras fon Šionas*. Klaipėda, 2013, p. 6-21.
104. Matulevičius A. Amtmonas. *Mažosios Lietuvos enciklopedija*. T. I. Vilnius, 2000, p. 55.
105. Matulevičius A. Amtsrotas. *Mažosios Lietuvos enciklopedija*. T. I. Vilnius, 2000, p. 55.
106. Matulevičius A. Generalinis nuomininkas. *Mažosios Lietuvos enciklopedija*. T. I. Vilnius, 2000, p. 445.
107. Mortensen H., Mortensen G. Der Vehbestand im Herzogtum Preussen 1540. Mortensen H. u. a. *Historisch – Geographischer Atlas des Preussenlandes*. Lief. 5. Wiesbaden, 1976.
108. Müller G. Die Hirschbrunft im Schreitlaugker Revier. *Land an der Memel*. 1968, Nr. 3.
109. *Niekammer`s Güter-Adressbücher*. Band III. Ostpreussisches Güter-Adressbuch. Stettin, 1905, S. 284-291.

110. *Nivellement und Situationsplan* um der Ragnit-Schmalleningken Landstrasse... Ragnit, 1876. GSTA KA FIO832.
111. Noetse. Entwicklung und Stand der Warmblutzucht im Memelgebiet. *Memeler Dampfboot*. S. 65-67.
112. Obgartel W. *Der Regierungsbezirk Gumbinnen*. Insterburg, 1912.
113. *Pagėgių apylinkės*. LR karinis žemėlapis. M 1:100000. 1938 m. Publikuotas V. ir J. Almonaičių knygoje „Šiaurės Skalva“, Kaunas, 2007.
114. Paldavičius E. Kas į Šveicariją, kas į Šereiklaukį. *Respublika*, 1990.VIII.24, p. 4.
115. Paskelbimas apie 1931 m. įvykstantį saikų, sworių ir swarstyklių patikrinimą pramonės ir žemės ūkio įmonėse, pietinėje Pajėgių apskrities dalyje. *Klaipėdos krašto valdžios žinios*. Išėjo Klaipėdoje 1931 m. kovo 9 d. Nr. 28, p. 226-227.
116. Preuss A. E. *Preussische Landes – und Volkskunde* oder Beschreibung von Preussen. Königsberg, 1835, S. 519.
117. *Preussenkarte... 1780*. Karte.
118. Purvinas M. Skalvių žemės centras – Rambynas: praeitis ir dabartis. *Lietuvos mokslas*, 1993, I t., I kn., p. 16-23.
119. Purvinas M. Šereitlaukio (Šereiklaukio) dvaro raidos bruožai. *Kultūros paminklai*. 11. Vilnius, 2004, p. 170-183.
120. Purvinas M. Entwicklungszüge des Gutes Schreitlaugken. *Memel Jahrbuch* für das Jahr 2006. Preetz, 2005, S. 92-93.
121. Purvinas M. Šereiklaukio dvaras ir jo likimas. *Rambynas*. 1(3). 2010, p. 14-23.
122. Purvinas M. Klausiškiei, Klauciškiai. *Pagėgių savivaldybė*. Lietuvos dvarų sodybų atlasas. II. Vilnius, 2014, p. 116-118.
123. Purvinas M. Nausėdai I. *Pagėgių savivaldybė*. Lietuvos dvarų atlasas. II. Vilnius, 2014, p. 153-156.
124. Purvinas M. Šereiklaukis II. *Pagėgių savivaldybė*. Lietuvos dvarų sodybų atlasas. II. Vilnius, 2014, p. 232.
125. Purvinas M. *Mažosios Lietuvos panemuniais ir pamariais*. II knyga, Trakai, 2017, p. 82.

126. Purvinas M., Kačinskaitė I. Šereitlaukis I, Šereiklaukis. *Pagėgių savivaldybė*. Lietuvos dvarų sodybų atlasas. II. Vilnius, 2014, p. 225-232.
127. *Ragnet... 1722 et 1723*. Karte.
128. *Ragnit 0998*. Topographische Karte M1: 25000. 1913/1915/1939.
129. Salemke G. Lagepläne der Wallburgenanlagen in Ostpreussen. *Memel Jahrbuch* für das Jahr 2007, Preetz, 2006, S. 20-21.
130. Sanden W. von. In Schreitlauken. Duft nach Wald und Heu. *Ostpreussenblatt*, 1955, III, 19.
131. Schlenther H. von. Der Kreisteil Tilsit-Land südlich der Memel von 1818-1919. Brix F. *Tilsit-Ragnit*. Stadt und Landkreis. Würzburg, 1971, S. 209.
132. Schlenther H. von. Der Kreisteil Tilsit-Land südlich der Memel von 1818-1919. Brix F. *Tilsit-Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 213.
133. Schlenther H. von. Der Landkreis Pogegen. Brix F. *Tilsit-Ragnit*. Stadt und Land. Würzburg, 1971, S. 229.
134. Schreitklaugken (Postort). *Adressbuch Landkreis Tilsit*. Stand 1915. Tilsit, 1915, S. 96-97.
135. Schreitlaugken ist ein Staatsgut geworden. *Memeler Dampfboot*, 1958, Nr. 2, S. 15.
136. *Schreitlauken/Bewohner* – www.genwiki.genealogy.net/Schreitlauken/Bewohner. Žiūrėta 2019 m. spalio mėn.
137. Schwarzien O. *Bilder aus der Vergangenheit des Kirchspiels Willkischken*. Tilsit, 1927.
138. Sidabrinnis. *Memeler Dampfboot*, 1986, Nr. 12, S. 184.
139. Sieber H. *Schlösser und Herrensitze in Ost - und Westpreussen*. Frankfurt am Main, 1958, S. 89.
140. *Statistisch - topographisches Adress - Handbuch von Ostpreussen*. Königsberg, 1857, S. 266-269.
141. Szameitat M. Theodor von Schön rettete die Ehre Preussens. *Memeler Dampfboot*, 1974, Nr. 12, S. 224.
142. Šereiklaukio dvaras. *Šilutės ir Pagėgių krašto dvarai*. Klaipėda, 2010, p. 143-148.
143. Šereiklaukiai. Klaipėdiškis A. B. *Vadovėlis po Klaipėdos kraštą*. Klaipėda, 1924, p. 62-64.
144. Šereiklaukio dvarvietė 1952 m. aerofotonuotraukoje. Publikuota leidinyje: *Pagėgių savivaldybė*. Lietuvos dvarų sodybų atlasas. II. Vilnius, 2014, p. 236.

145. 15. Šereiklaukis (dvaras). Jakštas P. *Šilutės rajono dvarams paminėti*. Rankraštis. Šilutė, 1987, p. 40-46.
146. 54. Šereiklaukis. Dakanis B. Mažai žinomi Lietuvos piliakalniai. *Kultūros paminklai*. 1. Vilnius, 1994, p. 54-55.
147. *Šereiklaukis* (Šereitlaukis). Sudarė K. Blankaitė. 2011, 64 p.
148. Šereitlaukio sodyba (Pagėgių raj.). Lankytinos vietos. *Mūsų girios*, 1958, Nr. 3.
149. Šereitlaukis. Vaitkevičius V. *Senosios Lietuvos šventvietės*. Žemaitija. Vilnius, 1998, p. 656-657.
150. Šimėnas V. Kur stovėjo Sareckos pilis. *Mokslas ir gyvenimas*, 1990, Nr. 2, p. 27-28.
151. Tautorat H. G. Der Landkreis Ragnit. Brix F. *Tilsit-Ragnit. Stadt und Landkreis*. Würzburg, 1971, S. 168.
152. Toeppen M. *Historisch – comparative Geographie von Preussen*. Gotha, 1858.
153. Tolvaisa K. Wanderung durch die Grenzzone am Memelstrom. *Memeler Dampfboot*, 1997, Nr. 10, S. 152-153.
154. *Urmesstischblatt Ragnit*, 1861. <http://www.maps.4u.lt/lt/maps.php?cat=29>.
155. Ursula von Dressler. *Memeler Dampfboot*, 1979, Nr. 6, S. 96.
156. Wahlenthal, Post Schreitlaugken. *Adressbuch Landkreis Tilsit*. Stand 1915. Tilsit, 1915, S. 124.
157. Weiss A. *Preussisch – Littauen und Masuren*. Zweiter Theil. Rudolstadt, 1879.
158. Wir erinnern an H. T. von Schön. *Memeler Dampfboot*, 1973, Nr. 1, S. 14.
159. Zweck A. *Litauen, eine Landes – und Volkskunde*. Stuttgart, 1898, S. 232.
160. Žostautaitė P. *Klaipėdos kraštas 1923-1939*. Vilnius, 1992, 405 p.
161. *Неман*. N-34-33-B. Генеральный штаб. Секретно. М 1:50000. 1955-56/1984/1988.

